

№ 1 (9) 2025

Алтынсарин Академиясының

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

Академии Алтынсарина

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Министерство просвещения Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И.Алтынсарина

Алтынсарин Академиясының
ХАБАРШЫСЫ
Әдістемелік журнал

ВЕСТНИК
Академии Алтынсарина
Методический журнал

№ 1 (9) 2025

Басылымның кезеңділігі -
жылына 4 рет шығады

Периодичность издания –
4 номера в год

№ KZ35VPY00064971 есепке қою,
қайта есепке қою туралы
КУӘЛІК

СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет, переучете
№ KZ35VPY00064971

Қазақстан Республикасы Ақпарат және
қоғамдық даму министрлігі Ақпарат
комитетінде берілген

Выдано Комитетом информации
Министерства информации и общественного
развития Республики Казахстан

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:

білім беру саласындағы оқу-әдістемелік,
ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық
-сараптамалық, педагогикалық
инновациялық тәжірибелерді тарату
бойынша материалдар жариялау

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:

публикация материалов по распространению
учебно-методического, научно-практического,
информационно-аналитического,
педагогического инновационного опыта в
области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Каратабанов Р. А. – бас редактор
Смайлов С. Ш. – философия докторы (PhD),
бас редактор орынбасары
Актанова А.С. – ф.ғ.к.
Галимжанова М.А. – п.ғ.к., доцент
Гриневицкая А. – психология докторы,
доцент (Польша)
Искакова М. О. – философия докторы (PhD)
Караев Ж. А. – п.ғ.д., профессор
Мазбаев О. Б. – г.ғ.д., профессор
Нурумжанова К. А. – п.ғ.д., профессор
Сырымбетова Л. С. – п.ғ.к., профессор
Танирбергенова А. Ш. – п.ғ.к.
Фахрутдинова Г. Ж. – п.ғ.д., профессор (Ресей)
Аушахманова Б. Т. – педагог-шебер, магистр
Усерова Ш. А. – педагог-шебер, магистр
Сатыбалдин А. С. – магистр, жауапты хатшы

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Каратабанов Р. А. – главный редактор
Смайлов С. Ш. – заместитель
главного редактора, PhD
Актанова А.С. – к. филол.н.
Галимжанова М.А. – к.п.н., доцент
Гриневицкая А. – доктор
психологии, доцент (Польша)
Искакова М. О. – доктор философии (PhD)
Караев Ж. А. – д.п.н., профессор
Мазбаев О. Б. – д.г.н., профессор
Нурумжанова К. А. – д.п.н., профессор
Сырымбетова Л. С. – к.п.н., профессор
Танирбергенова А. Ш. – к.п.н.
Фахрутдинова Г. Ж. – д.п.н.,
профессор (Россия)
Аушахманова Б. Т. – педагог-мастер, магистр
Усерова Ш. А. – педагог-мастер, магистр
Сатыбалдин А. С. – магистр,
ответственный секретарь

Материалдардың анықтығына
авторлар жауапты болады.
Редакция материалдарды
қабылдамауға құқылы.

Ответственность за достоверность
материалов несут авторы.
Редакция оставляет за собой
право отклонять материалы.

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

1

Білім беруді зерттеудегі өзекті бағыттар Актуальные направления образовательных исследований

- Таубай П., Акатаева А., Солтан Г., Исакова Г.Б.**
«Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін оқытуда туындайтын қиындықтар мен олардың шешу жолдары 6
- Бапишева Р.С., Исакова Д.С., Шарипбекова К.Д., Сексенбай Ж.Ж.**
Реализация STEM/STEAM подхода в обучении предметам «Трудовое обучение» и «Изобразительное искусство» для обучающихся 1–4 классов.....17
- Бодауова Ш.К., Мамыраимова М.К., Усенова Н.К., Шорина Н.В.**
Развитие навыков решения задач через применение метода Action Research 24
- Курманова М.О.**
Жобаға негізделген білім беру: BINOM тәжірибесі 33

2

Пәндерді оқыту әдістемесі: тәжірибе және жаңашылдық Методика преподавания дисциплин: опыт и новаторство

- Абикенова Д.А., Төлегенов И.М.**
Кейстерді қолдану арқылы білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жолдары 41
- Бижанова Г.Г., Азиева А.Ж.**
Современные технологии на уроках русского языка и литературы как средство повышения качества образования 49
- Грозовский Н.Н.**
Применение современных технологий и ГИС на уроках географии...56
- Жакибаева А.З.**
Методы решение логических задач на уроках математики начальной школы 65
- Қамшы А.Т.**
Мектептің информатика пәнінде 3D модельдеуді оқыту әдістері туралы.....71
- Муканова С.Ж.**
Ұлттық құндылықтарды пирография өнері арқылы таныту жолдары ..83

Нурмухамбетова Г.К., Жетписов А.Б., Ануарова А.Б.
 Оценка и отбор эффективного метода для решения текстовых задач
 на уроках математики 91

Сихымбаева А.К.
 Лингвоконцептуальный анализ слова как один из эффективных
 приемов обучения русскому языку и литературе.....99

Шоманова Н.О.
 Бастауыш сынып оқушыларының математикалық құзыреттілігін
 дамытуда Сингапур әдістемесі мен манипулятивтік құралдарының
 тиімділігі 109

3

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығы
Функциональная грамотность обучающихся

Бекибаева Л.В.
 Развитие читательской грамотности учащихся
 через сингапурские приемы работы с текстом..... 117

Букенова Г.А.
 М. Сәрсекенің «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесін оқыту
 мысалында оқушылардың оқылым дағдысын дамыту 124

Губская Н.Ю.
 Применение подхода CLIL для развития языковых и предметных
 знаний у школьников..... 131

Жетубаева А.А.
 Практика чтения: грамотность для жизни
 (программа развития функциональной грамотности
 через освоение навыков смыслового чтения) 138

Зияханова Г.У.
 Критическое мышление как инструмент развития
 функциональной грамотности 148

Келінбердиева Ы.С.
 Білім алушылардың ғылыми-зерттеу
 дағдыларын қалыптастыру жолдары 157

Кыдыргалиева Ж.О.
 «45 минут Апгрейд» әдіс – тәсілін қолдана отыра
 оқушылардың айтылым және тыңдалым дағдысын дамыту 166

Самалова А.М.
 «Қыз Жібек» жырын оқыту арқылы
 ұлттық дәстүр құндылығына тәрбиелеу..... 173

Чиркина О.М.
Развитие связной речи младших школьников
через работу с контекстуальными синонимами.....180

Шмидт Е.В.
Роль функциональной грамотности в развитии естественно-
научной компетентности учащихся на уроках биологии.....187

4

**Арнайы және инклюзивті білім берудің теориясы мен
тәжірибесі**
**Теория и практика специального и инклюзивного
образования**

Кондратова С. Ю., Пургина Н.Г.
Модель системы подготовки родителей для оказания
ранней помощи детям после кохлеарной имплантации..... 193

Манатов А.А., Винеvская А.В., Манатова Б.Б.
Развитие сенсомоторных функций у детей младшего школьного
возраста с РАС на коррекционных занятиях.....202

5

Техникалық және кәсіптік білім берудің өзекті мәселелері
**Актуальные вопросы технического и профессионального
образования**

Тенизова О.В.
Демонстрационный экзамен – новая форма
итоговой аттестации студентов колледжа 209

Әдістемелік компас / Методический компас 217

1

БІЛІМ БЕРУДІ ЗЕРТТЕУДЕГІ ӨЗЕКТІ БАҒЫТТАР

АКТУАЛЬНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

FTAMP 14.15.01

«ЕҢБЕККЕ БАУЛУ» ЖӘНЕ «БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІ» ОҚУ ПӘНДЕРІН ОҚЫТУДА ТУЫНДАЙТЫН ҚИЫНДЫҚТАР МЕН ОЛАРДЫҢ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Таубай П., Акатаева А.

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, Астана қ.

Солтан Г.

Астана қаласы әкімдігінің «Ақселеу Сейдімбек атындағы №54 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК, Астана қ.

Искакова Г. Б.

Астана қаласы әкімдігінің «Ыбырай Алтынсарин атындағы №83 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК, Астана қ.

Аңдатпа. Мақалада авторлар бастауыш сыныптарда оқытылып жүрген екі пәннің жеке оқытылуына қатысты мәселелері мен пән ерекшеліктерін қарастырған. Зерттеу барысы сауалнама жүргізу арқылы жеке оқытудың ерекшеліктері анықталған. Сондай-ақ «Технология және өнер» білім беру саласы пәндерінің мазмұны талданып, әр өңірде сауалнама жүргізген. Жұмыста «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерінің қажеттілігі және білім алушыға берер мәні қарастырылған. Сауалнама нәтижелері арқылы мұғалімнің пәнді оқыту кезінде кездесетін мәселелері талданған. Мақала бастауыш сынып мұғалімдеріне көмек құралы ретінде пайдаланылады.

Түйінді сөздер: Еңбекке баулу, Бейнелеу өнері, метапәндік, педагогикалық қағидат, құзыреттілік, көркем еңбек, технология, ынтымақ-бірлік, шығармашылық.

Кіріспе

Біздің қоғамның ынтымақ-бірлігі мүлде жаңа сипатқа ие болды. Алдымызда ауқымды жұмыс бар. Жаңа Қазақстан идеясын іске асырамыз десек, аянбай еңбек етуіміз керек. Шын мәнінде, елді еңбекқорлық қана көркейтеді. Табысқа жетудің ең басты кілті – еңбек деп, президент Қасым-Жомарт Тоқаев халыққа жолдауында атап өтті [1].

2024 жылғы 25 желтоқсандағы №744 қаулысына [8] сәйкес, 2025 жыл «Жұмысшы мамандықтар жылы» деп жарияланды. Бұл шешім техникалық және кәсіптік білім беру жүйесін реформалауға, жұмысшы мамандықтарының беделін арттыруға бағытталған. Мамандықтарға үйрету мектеп қабырғасынан басталады, себебі бұл білім беру жүйесінің негізгі стандартында қарастырылған. Осыған орай, оқу бағдарламасында «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін оқыту басты назарда болуы тиіс. Бұл пәндер білім алушыларды еңбекке баулу, шығармашылық қабілеттерін дамыту және кәсіби бағдар беру үдерісінің ажырамас бөлігі болып табылады.

Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының «Оқыту нәтижелеріне бағдарлана отырып, білімнің мазмұнына қойылатын талаптар» 2-тарауының 21-тармағына сәйкес, «Технология және өнер» білім беру саласының мазмұны «Көркем еңбек» (4-сынып), «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндері арқылы беріледі. Бұл білім беру саласы пәндерінің мазмұны қоршаған ортаны біртұтас қабылдауды қалыптастыруға, оны визуалды өнер мен музыка құралдары арқылы тануға; бейнелеу өнерінің, қолөнер мен музыканың адам өміріндегі рөлі туралы алғашқы түсініктерді дамытуға, қазақтың ұлттық сәндік-қолданбалы өнеріне, музыкалық салт-дәстүрі мен әдет-ғұрпына, әлемдегі басқа халықтардың өнеріне құрметпен қарауға; өнердің алуан түріне адам өмірінің көрінісі ретінде адамгершілік-эстетикалық көзқарасын тәрбиелеуге, бастауыш мектеп білім алушыларының көркем және музыкалық-шығармашылық дамуына бағытталған [2].

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі № 399 бұйрығына сәйкес, бастауыш білім беру деңгейінде «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндері оқытылады [3]. Осы пәндер арқылы білім алушылардың шығармашылық қабілеттері мен практикалық дағдылары дамытылады.

Осы стандарт талаптарын жүзеге асыру үшін, бастауыш сыныптарда «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндері бөлек оқытылады. Бұл пәндер білім алушылардың шығармашылық дағдыларын қалыптастыруға, көркемдік және технологиялық ойлауын дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мектеп қабырғасында еңбекке баулудың маңыздылығын арттырып, білім алушыларды жұмысшы мамандықтарына ерте бейімдеуге жағдай жасайды. Ерте жастан дағдыларды қалыптастырудың маңыздылығын ескере отырып, мектеп жасына дейінгі балалардың ұсақ қол моторикасын дамытуға ерекше мән беру қажет. Себебі ұсақ қол моторикасының дамуы — шығармашылық және практикалық дағдыларды меңгерудің негізі.

Алайды бастауыш сыныптарда «Көркем еңбек» оқу пәні мазмұнында 2 пән – «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» біріктіріліп оқытылды. Бұл оқу пәнін бар болғаны 34 сағат бөлініп, пәндік және метапәндік дағдыларды толыққанды қалыптастыруға мүмкіндік бермеді. Теориялық білім мен практикалық жаттығулар арасындағы тепе-теңдік сақталмай, білім алушылардың шығармашылық әлеуетін толық ашуға жағдай жасалмады. Сондықтан пәндерді жеке оқыту қажеттілігі туындады.

2022-2023 оқу жылынан бастап бастауыш сыныптарда «Көркем еңбек» оқу пәні «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндері болып, жеке оқытыла бастады.

«Еңбекке баулу» оқу пәні ұлттық қолөнерін құндылықтарын ұлттық салт-дәстүрді жалғастыршы ретінде білім алушыларды еңбекке баулу дағдыларын, шығармашылық әлеуетін дамыту; ұлттық қолөнері туындылары туралы ақпаратты іздеу, алу, талдау және пайдалану дағдыларын

дамыту; өзінің шығармашылық ізденіс арқылы өз ойларын білдіру және негіздеу дағдыларын дамытуға бағытталған және де ата-бабамыздың салт-дәстүрін жалғастыратын ұлттық құндылықты дәріптейтін пән.

«Бейнелеу өнері» оқу пәні эстетикалық және көркемдік білімді дәйекті және жүйелі түрде ұсынуға, көркемдік іс-әрекет дағдыларын үйретуге негізделген. Бастауыш сынып білім алушыларын қолданбалы өнер, сәулет, дизайн және шығармашылық көріністерді түсіндіру арқылы эстетикалық талғамды қалыптастыруға ықпал етеді.

Өкінішке орай, «Көркем еңбек» оқу пәні мазмұнында негізінен теориялық білімге көп уақыт берілген. Нақты жағдайларда білімді өмірде қолдануға, шығармашылық ойлау дағдыларын меңгеру мен жаттықтыруға уақыт берілмеген десе де болады. Сондықтан бағдарлама жүйесін өзгерту туралы шешім қабылданды. «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін оқыту нәтижелерін бағалау қалыптастырушы бағалауды қолдану арқылы жүзеге асырылады. Қалыптастырушы бағалау үздіксіз жүргізіледі, білім алушы мен педагог арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді және оқу үрдісін дер кезінде түзетуге мүмкіндік береді.

Әдістеме

Пәндерді бөлу қажеттілігі және зерттеу әдістері

«Көркем еңбек» оқу пәнінің мазмұнында екі пән – «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» біріктіріліп оқытылғандықтан, тақырыптарды толықтай ашуға мүмкіндік болған жоқ. Мысалы: «Шығармашылық идеяларды зерттеу және дамыту» бөлімі негізгі педагогикалық қағидаларға сәйкес келмеді. Білім алушылардың психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, оларды ұзақ уақыт бойы бақылау, зерттеу және идеялар жасау процесіне тарту қиынға соқты. Егер білім алушылар өз идеяларын дамытпаса, оны өмірде пайдаланбаса, олардың сабаққа деген қызығушылықтары тез жоғалады. Бұл өз ке-

зегінде білім алушылардың белсенділігін төмендетеді.

Пән құрылымындағы тағы бір мәселе – оқыту бөлімдерінің жүйелілігінің сақталмауы. Мысалы, «Шығармашылық жұмысты жасау және дайындау» бөліміне жеткенше, білім алушылар зерттеген идеяларын ұмытып қалады. Кейінгі «Презентация, талдау және бағалау» кезеңінде білім алушылар жасаған жұмыстарын біраз уақыт өткеннен кейін ғана ұсынып, бағалайды. Бұл білім алушылардың дағдыларын бірізді дамытуға кедергі келтірді.

Сондықтан «Көркем еңбек» оқу пәнінің оқу мақсаттары әртүрлі бөлімдерге бөлшектеліп берілгендіктен, нақты нәтижеге қол жеткізу үшін бір сабақта 5-6 оқу мақсаттарын қатар қолдану қажеттілігі туындайды. Мысалы: «Идеяларды талқылау, сұрақ қою және оған жауап беру, өнерді негізгі ойлар, бейнелер мен формаларды пайдаланып бақылау» мақсаты нақты қорытынды жасауға мүмкіндік бермейді. Мұндай құрылым білім алушылардың жүйелі түрде білім алуына кері әсер етеді. Сондықтан «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін жеке оқыту қажеттілігі туындады.

Зерттеу әдістері

Бұл мәселені тереңірек зерделеу мақсатында бастауыш сынып мұғалімдері арасында сауалнама жүргізілді. Зерттеудің негізі әдістері:

- ▶ сауалнама жүргізу (Қазақстанның 20 өңірінен 7076 мұғалім қатысты);
- ▶ мұғалімдермен сұхбат (сабақтарға қатысу және оқу пәндерін бөлек оқытудың тиімділігі туралы пікірлер алынды);
- ▶ сандық және сапалық талдау (алынған жауаптар статистикалық өңдеуден өткізілді, нәтижелер сарапталды).

Зерттеу барысында сауалнамаға қатысушыларға қойылған сұрақтар:

- ▶ «Көркем еңбек» оқу пәнін екі пәнге бөлу қаншалықты тиімді болды?

- ▶ Оқу мақсаттарының, бөлімдер мен бөлімшелердің логикалық реттілігі сақталған ба?
- ▶ Оқу мақсаттары бөлімдер мен бөлімшелерді қаншалықты ашады?
- ▶ Бөлімдер мен бөлімшелер құндылықтар мен негізгі құзыреттіліктерге қаншалықты ықпал етеді?
- ▶ Оқу процесін ұйымдастыруда қандай педагогикалық тәсілдер енгізілген?
- ▶ Оқу бағдарламасында қандай күтілетін нәтижелер басымдыққа ие болуы керек?
- ▶ «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін оқытудың қандай маңызды міндеттерін атауға болады?
- ▶ Шығармашылықты дамытудың қандай түрлері мен шарттары оқу бағдарламаларын ашады және жүзеге асырады?
- ▶ Оқыту мақсаттары метакогнитивті дағдыларды қалыптастыруға бағытталған ба?
- ▶ Сіз білім алушылардың шығармашылық дағдыларын дамытатын оқыту әдістерін қолданасыз ба?

Жиналған деректер сандық және сапалық талдау әдістері арқылы қарастырылды. Сандық талдау барысында мұғалімдердің жауаптары пайыздық көрсеткіштерге айналдырылып, диаграммалар жасалды. Сонымен қатар, сауалнама нәтижелері «Педагогикада қолдану» бөлімінде толық ашылып қарастырылды.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері

Мақсаты: «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін бөлек оқытудың тиімділігін зерттеу және мұғалімдердің пікірлерін зерделеу.

Міндеттері:

- ▶ «Көркем еңбек» оқу пәнін екіге бөлу қажеттілігін анықтау;
- ▶ мұғалімдердің жаңа оқу жүйесіне бейімделуін бағалау;

- ▶ «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндері ретінде бөліп оқытудың тиімді жолдарын талдау;
- ▶ мұғалімдерге әдістемелік қолдау көрсету үшін ұсыныстар әзірлеу.

Бастауыш сынып білім алушыларының оқу ерекшеліктері

Бастауыш мектеп жасында балалар даму әлеуетінің айтарлықтай резервтеріне ие. Мектеп табалдырығын аттаған сәттен бастап оқытудың әсерінен оның барлық танымдық процестерін қайта құрылады, ересектерге тән қасиеттері қалыптасады. Білім алушы жаңа оқу іс-шаралар мен тұлғааралық қатынастар жүйесіне енеді. Осы кезеңде оқыту тиімді болу үшін, пәндерді дұрыс құрылымдау маңызды.

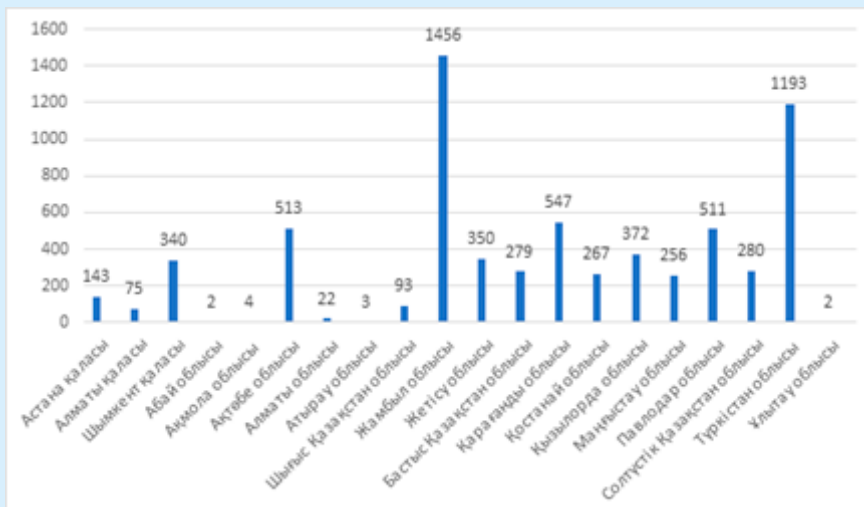
Осыған байланысты, мұғалімдер мен білім алушыларға «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерінің ерекшеліктерін ажыратуды үйрету қажет. Әр пәннің мазмұнын түсіну арқылы білім алушылар алған білімдерін өмірде қолдана алады. Сонымен қатар, бұл пәндерді бөлек оқытудың тиімді жолдарын іздестіру қажет.

Мұғалімдер оқу үдерісінде білім алушылардың еңбекке деген сүйіспеншілігін арттырып, олардың жасаған жұмыстарына ұқыптылықпен қарауды үйретуі тиіс. Бұл шығармашылық қабілеттерін дамытуға, практикалық дағдыларды қалыптастыруға және тұлғалық өсуіне ықпал етеді.

Практикада қолдану

Осы пәндердің ерекшеліктерін бақылау үшін 20 өңірдің мұғалімдерімен бірге сауалнама өткізу арқылы қол жеткізілді.

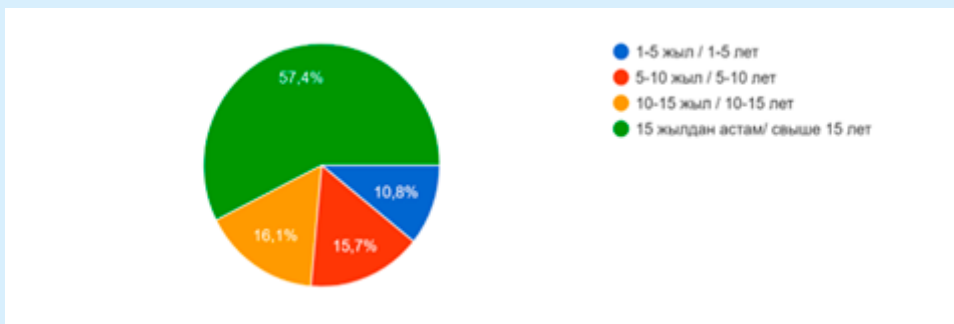
Жүргізілген сауалнамаға 20 өңірден 7076 бастауыш сынып мұғалімдері қатысты. Олардың ішінен Жамбыл облысының (1456 педагог, сауалнамаға қатысушылардың жалпы санының 20,6%), Түркістан облысының (1196 педагог, сауалнамаға қатысушылардың 16,9 %) мұғалімдері белсенді болды. Өңір бойынша сауалнамаға қатысқан мұғалімдер туралы мәліметті 1-диаграммдан көре аласыздар.

1-диаграмма. Сауалнамаға қатысқан бастауыш сынып мұғалімдерінің саны.

Сауалнамаға қатысқан еңбек өтілі бойынша бастауыш сынып мұғалімдерінің контингентін зерттеу келесідей нәтиже көрсетті.

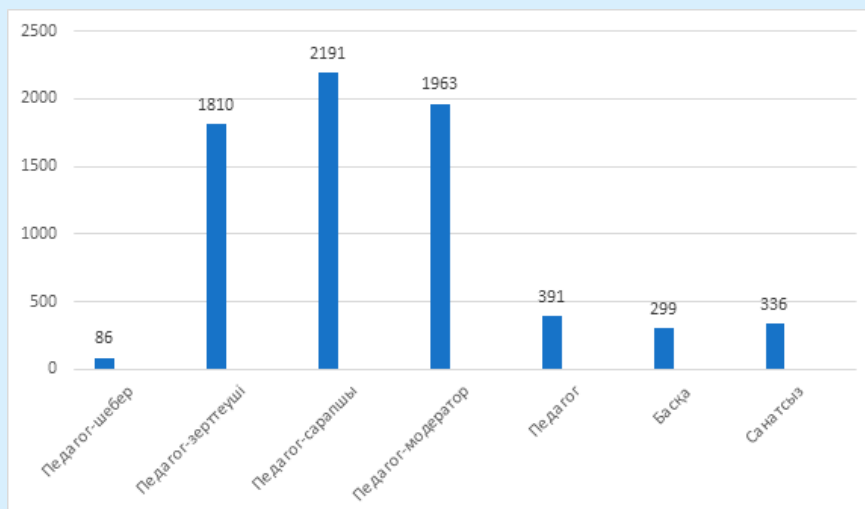
Талдау көрсеткендей, пән мұғалімдерінің басым бөлігі (54,7%) тәжірибелі мамандар болып табылады.

1-сурет.Сауалнамаға қатысушылардың педагогикалық өтілі.

Респонденттердің осы контингентін біліктілік санаттары бойынша зерделеу бастауыш сынып мұғалімдерінің 25% - (1128 адам) біліктілік санаттары жоқ не-

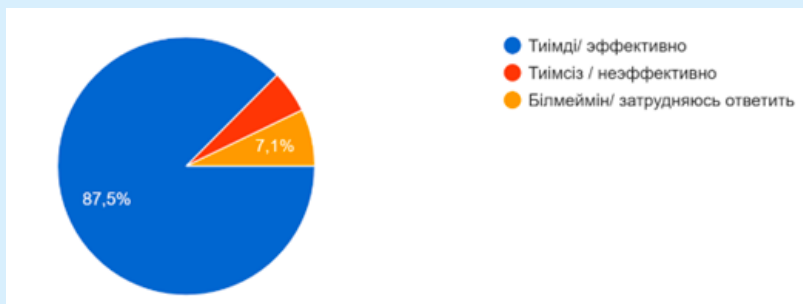
се жаңа біліктілік санаттарына өтпегенін көрсетті. Бұл статистика 2-диаграммада нақты көрсетілген.

2-диаграмма. Біліктілік санаттары бойынша бастауыш сынып мұғалімдерінің контингентін талдау.

«Көркем еңбек» оқу пәнін екі жеке «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндеріне бөлу қаншалықты тиімді болды?» деген сұраққа 6192 бастауыш сынып

мұғалімі тиімді деп жауап берсе, 379 сауалнамаға қатысушы тиімсіз деп, ал 505 педагог бұл сұраққа жауап беруге қиналатынын жазған.

2-сурет. «Көркем еңбек» оқу пәнін екі жеке «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндеріне бөлудің тиімділігі.

«Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін бөлек оқыту туралы пікірді зерделеу барысында, педагогтердің 87,5 пайызы екі пәннің бөлек оқытылуы білім алушыларға да, мұғалімдерге де тиімді екенін көрсетеді.

Респонденттер өз жауаптарында төмендегідей ойларымен бөлісті:

- Сабақты жоспарлау, әр білім алушыға жеке көңіл бөлу, екі пәннің маңы-

здылығын түсіну және игеру /білім алушының бойына сіңіру/, әр пәннің әртүрлі дағдыларын қалыптастыру, нақты тақырыппен жұмыс істеу барысында мұғалімге өте тиімді.

- «Көркем еңбек» оқу пәнінің екі пәнге бөліп оқытылуы білім алушылардың ойлау, елестету қабілеттерін дамытып, олардың шығармашылықтың әр түрімен айналысуға, белгілі бір бағытты таңдау кезінде қабілеттерін

анықтауға екі пәннің бөлек өтуі өте тиімді. Білім алушы білімді тереңірек меңгеріп қана қоймай, өзінің шығармашылық қабілеттерін арттырып, жан-жақты идеяларын іске асыра алады.

- ▶ «Бейнелеу өнері» оқу пәнінде сурет салудың қыр-сырын үйренеді, шығармашылық жұмысының нәтижесін көрсете отырып, өз бағытын таңдайды. Бейнелеу өнерінің түрлерімен (графика, кескіндеме, сәндік-қолданбалы өнер, мүсін, дизайн, сәулет) және бейнелеу өнерінің жанрларымен (пейзаж, портрет, натюрморт т.б.), техникаларымен кеңінен танысып, білімді тереңнен меңгереді.
- ▶ Бейнелеу өнерінде сурет жанры бойынша жұмыстар орындаса, ал еңбекке баулуда қол еңбегімен танысып, сол арқылы жұмыстар жүргізіледі. Еңбекке баулудың бағыты мүлдем басқа.
- ▶ Еңбекке баулу сабағы эстетикалық дүниетанымымен қатар, қол бұлшық еттерін қатайтып, ұсақ моториканы дамуына әсер етеді. Ұсақ моториканы дамыту арқылы ми қыртысының жақсы жұмыс жасауы мен білім алушының ойлау қабілеті белсенділігін артады.
- ▶ Еңбекке баулу түрлі әрекеттерді (қию, жазу, көлемді фигураларды жасау

және т.б.) қамтиды. Ол сонымен қатар әлеуметтік және күнделікті дағдыларды дамытады. Сондықтан бұл білім алушылардың белгілі бір дағдыларды меңгеруі үшін, бөлек сағатты қажет етеді. Бейнелеу өнері сабағында білім алушылар өнердің жанрларымен, түрлерімен танысады. Ал еңбекке баулу сабақтарында әртүрлі материалдармен жұмыс істеудің практикалық дағдылары пысықталады. Ең дұрысы, еңбекке баулу сабағына 2 сағат берілсе өте тиімді болар еді.

- ▶ Білім алушылардың шығармашылық қабілетін қалыптастыруда әртүрлі материалдардың рөлі мен орны ерекше. Осы орайда басым көпшілігі білім алушыны дамыту, ширату, еңбекке баулу, белгілі бір бағытты таңдауға үйрету мақсатында теориядан гөрі, көп уақытты практикалық жұмыстарға бөлген маңыздырақ екенін айтады.

Келесі «Сізге «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерінің оқу мақсаттары қаншалықты түсінікті?» деген сұраққа 4483 (63,3 %) қатысушы толық түсінікті, 1211 (17,1 %) қатысушы көбі түсінікті, 1136 (16,1 %) қатысушы ішінара түсінікті, ал 150 (2,1 %) бастауыш сынып мұғалімі түсініксіз деп жауап берді.

3-сурет. «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» пәндерінің оқу мақсаттарының түсініктілігі.

Педагогтер «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» пәндерінің оқу мақсаттарының түсініктілігі туралы жауаптарын «Әр

пәннің оқу мақсатына жету үшін оны жеке пән ретінде оқытылуы үлкен көмек болды» деп негіздеген.

«Оқыту мақсаттары метакогнитивті дағдыларды қалыптастыруға бағытталған ба? Кез келген бөлімнің оқу мақсатын мысалға келтіріңіз» деген сұраққа сауалнамаға қатысушылардың жауаптары төмендегідей болды: «Қарапайым және күрделі есептерді шешуге көмектесу. Мысалы, сәндік-қолданбалы өнер бөлімі. Материалдар мен құралдармен тәжірибе жасау», «Дизайн идеяларын шығармашылықпен көрсету, дизайн және модельдеу әдіс-тәсілдерін пайдалана отырып, идеялар мен сезімдерді білдіру», «Қарапайым әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, құралдар мен материалдарды (көркем, табиғи және жасанды) пайдалану және тәжірибе жасау», «Қауіпсіздік техникасын сақтап, материалдарды және құралдарды қолдану», «Көркем шығармалар мен орындау материалдары тақырыбын талқылау», «Саяхат бөлімі, сабақ тақырыбы «Ұлттық элементтерді пайдаланып қағаздан ыдыс жасау»; шығармашылық идеялары мен ерекшелігін (пішін, фактурасы, біріктіру тәсілі, дайындау технологиясы) салыстырып көрсету».

«Оқу бағдарламасында қандай оқу мақсаттары бөлімшелердің мазмұнын ашпай тұр? Мысалмен жауабыңызды негіздеңіз» деген сұраққа «Өзім туралы» бөлімінде оқу мақсаттары тақырыптарға сәйкес келмейді. Білім алушыға бірінші өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын үйрету керек, кем дегенде портфолио жинау керек», «Модельдеудің қарапайым әдістері мен тәсілдерін қолдана отырып, іс-әрекетте материалдар мен құралдарды қолдану және тәжірибе жасау», «Менің үйім» - шырпы қорапшасы негізінде үйді модельдеу тақырыбында модельдеу барысында қиындық туады. «Шығармашылық жұмысын түсіндіру», «Тарих, мәдениет және дәстүрлерді білу және түсіну», «Жануарлар әлеміне саяхат бөлімшесі», «1-сыныпта оқитын білім алушылар өз жұмысын жеткілікті түрде таныстыра алмайды», «Өнер туындылары тақырыбымен және жұмыс жасайтын материалдармен танысу бөлімшелері» деген ойларымен бөлісті.

«Оқытылатын материалдың мазмұнын нақтылауды қажет ететін бөлімшелерді атаңыз?» деген сұраққа «Мүсін», «Табиғи

материалдармен жұмыс», «Материалдық түрі мен қасиетін білу және түсіну», «Ұлттық және әлем мәдениетінің әртүрлі өнер туындыларын сипаттап, өз идеяларын дамыту үшін қолдану», «Қоршаған әлемнің кейбір ерекшеліктерін білу, оларды бейнелер мен пішіндердің көмегімен сәулет құралдары арқылы қолдану», «Материалдың атын және қолданылу аясын анықтау», «Білім алушылардың дүниетанымы шеңбері әлі де тар», «Портрет. Автопортрет салу. «Портрет» және «автопортрет» ұғымдарымен танысу. Өткен сабақта автопортрет салу бойынша меңгерген білімдерін бекіту» деп жауап берді.

«Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу бағдарламаларының қай бөлімшелерінде білім алушылардың шығармашылық дағдылары қисынды және мазмұнды дамиды?» деген сұраққа сауалнама қатысушылардың көбі барлық бөлімшелерінде деп жауап берсе, ал кейбірі «Шығармашылық идеялары мен ерекшеліктерін салыстырып көрсету», «Бізді қоршаған әлем» бөлімшелерінде деп жауап берген.

«Педагогтерге арналған нұсқаулықта оқу бағдарламаларының қандай бөлімдері мен тақырыптарын толықтыру немесе қайта қарау қажет [5]. Себебін көрсетіңіз» деген сұраққа сауалнамаға қатысушылардың 90 пайызы «Ондай кездескен жоқ, бәрі дұрыс» деп жауап берсе, ал 10 пайыз қатысушылар «Суретшілер шығармаларын енгізу», «Менің мектебім бөлімін толықтыру», «Табиғи материалдармен жұмыс», «Біз графиканы қосуымыз керек», «Қарапайым қарындашпен сурет салу, штрих түрлері», «Өз-өзіне қызмет көрсету, қарапайым түйме қадауды үйрену керек», «Техникалық үлгілеу» деп жауап берген.

«Оқу бағдарламаларын қарау кезінде «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» пәндерінің мазмұнына қандай ұсыныстар бере аласыздар?» деген сұраққа сауалнамаға қатысушылар «Шығармашылық жұмысқа тапсырма көп енгізіп, жас ерекшелігіне сай, уақытты есептеп жұмыс түрін ұсыну», «Қол моторикасын дамытуға бағыттап, қосымша ақпарат қосып, жаңартып отыру қажет», «Тақырыптар мен бөлімшелер қарапайым түсінікті тіл-

де түсіндірілсе», «Шығармашылық жұмыс үшін арнайы жұмыс дәптер арналып, өзінің және басқалардың жұмысына қарапайым талдау жасалса, білім алушыға қызықты болады», «Білім алушылардың қиялынан туған туындыларды, жаңа идеяларды жарыққа шығару мақсатында көбірек мүсіндеу, құрастыру, суретті бояу сабақтары толықтырылғаны дұрыс» деген ойларымен бөлісті.

«Еңбекке баулу» оқу бағдарламасының қай бөлімдері қызықты деген сұраққа педагогтер барлық бөлімдері білім алушылар үшін қызықты деп жауап берсе де, «Табиғи материалдармен жұмыс», «Қағаз және қатырма қағазбен жұмыс жасау» бөлімдері білім алушыларды ерекше қызықтыратын айта кетуге болады. Бұл бөлімдер олардың қызушылығын оятып қана қоймай, сондай-ақ қолдың ұсақ моторикасының дамуына қосатын үлесі зор екенін дәлелдейді.

«Бейнелеу өнері» оқу бағдарламасының қай бөлімдері қызықты деген сұраққа педагогтер барлық бөлімдері қызықты деп жауап берген. Бірақ, кейбір сауалнамаға қатысушылар нақты «Бізді қоршаған әлем» және «Шығармашылық» бөлімдері қызықты деген ойларымен бөліскен. Бастауыш сынып білім алушылары үшін, өзін қоршаған әлем жұмбақ әрі қызықты. Қоршаған ортаға адамгершілікпен қарауды қалыптастыратын эстетикалық сезімдер, осы пәндердің негізінде дамиды. Қарапайым әдіс-тәсілдерді пайдаланып, табиғи және жасанды материалдарды қолданып, айқындалған түстермен сурет салуға баулиды.

Оқу жылының қорытындысы бойынша білім алушылар «Бейнелеу өнері» оқу пәнін оқу барысында төмендегі пәндік нәтижелерге қол жеткізген:

- ▶ қоршаған әлемге деген көзқарасын шығармашылық жұмыстар арқылы білдіруі;
- ▶ бейнелеу өнерінің түрлерімен (графика, кескіндеме, сәндік-қолданбалы өнер, мүсін, дизайн, сәулет) және бейнелеу өнерінің жанрларымен (пейзаж, портрет, натюрморт, анималистік жанр және т. б.) танысу;

- ▶ адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру; адамгершілік сезімге тәрбиелеу, Қазақстан халқының мәдениеті мен басқа елдердің мәдениетін құрметтеу;
- ▶ әртүрлі материалдармен жұмыс жасаудың көркемдік дағдылары мен әртүрлі бейнелеу техникаларын игеру;
- ▶ білім алушыларда сезімдік-эмоционалдық көріністердің (зейін, есте сақтау, қиялдау) қабілеттерін дамыту;
- ▶ ұсақ моториканы, логикалық ойлауды, ойлаудың дербестігін және идеяларды іске асыруды дамыту;

Ал «Еңбекке баулу» оқу пәнін оқу барысында қол жеткізген пәндік нәтижелер:

- ▶ әртүрлі ақпарат түрлерін (іздеу, жинау, сұрыптау) бағдарлау қабілетін дамытуға ықпал жасайтын, әртүрлі танымдық, коммуникативтік, ұйымдастырушылық және адамгершілік сипаттағы міндеттерді өздігінен шешу тәжірибелерін қалыптастыру;
- ▶ әртүрлі материалдар мен құралдарды қолдану арқылы кеңістіктік-образдық ойлау дағдыларын қалыптастыру;
- ▶ жеке, топтық және ұжымдық жұмыстарды орындау процесінде, қолдың моторикасын, сенсорикалық қиялдауы мен шығармашылығын, елестете білуін және қабылдауын дамыту;
- ▶ ұлттық және әлемдік материалдық мәдениет, өнер туындыларымен танысу арқылы құндылық бағдарларын қалыптастыру.

Баланы жан-жақты дамыту, оның шығармашылық қабілеттерін, еңбекке деген қызығушылығын және құндылық бағдарларын қалыптастыру үшін теориялық білімнен гөрі практикалық жұмыстарға көбірек мән беру маңызды. Осыған байланысты «Көркем еңбек» оқу пәнінің «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» болып 2-ге бөлініп оқытылуы білім алушылардың материалдармен жұмыс істеу, кеңістік ойлау мен шығармашылық дағдыларын жан-жақты дамытуға мүмкіндік береді.

Талдау

Жүргізілген зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, екі пәнді бөлек оқыту білім алушылардың шығармашылық дағдыларын дамытуда оң ықпал ететіні анықталды. Мұғалімдердің сауалнамасына сәйкес, «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін бөліп оқыту олардың мазмұнын тереңірек түсінуге, практикалық және теориялық білімді жүйелі игеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар білім алушылардың бұл пәндерге деген қызығушылығы артып, сабақ барысында белсенділігі күшейеді.

Сауалнама нәтижелеріне сүйене отырып, бастауыш сынып мұғалімдері екі пәнді бөліп оқыту педагогикалық тұрғыдан тиімді екенін атап өтті.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, пәндік мазмұнды бөліп оқыту білім алушылардың шығармашылық белсенділігін дамытып, олардың еңбекке деген жауапкершіліктерін арттыруға ықпал етеді.

Қорытынды

Жүргізілген зерттеу нәтижелері «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін жеке оқытудың білім алушылар үшін тиімділігін көрсетті. Бұл олардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, оқу процесін жүйелі ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Осыған орай, аталған пәндерді бөлек оқыту білім алушылардың еңбек дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев 2025 жылды «Жұмысшы мамандықтарының жылы» деп жариялап: «Жұмысшы мамандықтарының беделін арттыру, техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінің реформасын жүзеге асыру – еліміздің болашағы үшін аса маңызды міндет. Біз еңбек адамына қолдау көрсетіп, олардың кәсіби дамуына барынша жағдай жасауымыз керек» деп атап өтті [7]. Бұл бастама жас ұрпақтың еңбекке құрметпен қарауын қалыптастыруға және шығармашылық әлеуетін дамытуға бағытталған.

Осыған орай, бастауыш сыныптарда «Еңбекке баулу» және «Бейнелеу өнері» оқу пәндерін бөлек оқытудың маңыздылығын арттыру үшін келесі қадамдар ұсынылады: оқу әдістемелік материалдарды толықтыру (мұғалімдерге практикалық тапсырмалар мен көрнекі материалдар ұсыну); мұғалімдердің біліктілігін арттыру (педагогтерге арналған арнайы курстар мен семинарларды жүйелі өткізу); материалдық-техникалық базаны нығайту (оқу үрдісінде пайдаланатын құрал-жабдықтар мен ресурстарды жаңарту) және білім алушылардың шығармашылық жұмыстарын көрмелер мен байқауларда көрсетуге мүмкіндік жасау. Бұл ұсыныстарды жүзеге асыру арқылы аталған пәндерін оқыту сапасын арттыруға және білім алушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға мүмкіндік жасауға болады.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың «Адал адам – Адал еңбек – Адал табыс» атты үшінші отырысында сөйлеген сөзі.
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы.
3. Қазақстан Республикасы Оқу - ағарту министрінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі № 399 бұйрығына 30-31-қосымшасы
4. «Ұсақ моторика- тіл дамытудың негізгі тірегі». bilimger.kz/111146/
5. Үлгілік оқу бағдарламаларын бойынша енгізуді сынақтан өткізу және мониторингілеу Бастауыш білім берудің 1-4 сыныптарының пәндеріне – Астана: И. Алтынсарин, 2023. – 120 б.5.
6. «2024-2025 Оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2024. – 113 б.6
7. <https://akorda.kz/kz/zhumysshymamandyktarynynzhylyn-zhariyalau-turaly-2711468>
8. Жұмысшы мамандықтарының жылын жариялау туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2024 жылғы 25 желтоқсандағы № 744 Жарлығы.

● ТРУДНОСТИ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ПРЕДМЕТОВ «ТРУДОВОЕ ОБУЧЕНИЕ» И «ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО» И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Таубай П., Акатаева А.

Национальная академия образования имени И.Алтынсарина, г.Астана

Солтан Г.

ГКП на ПХВ «Школа-лицей № 54» имени Аксеу Сейдимбека» акимата города Астаны

Искакова Г.Б.

ГКП на ПХВ «Школа-гимназия № 83 имени Ибрая Алтынсарина» акимата города Астаны

Аннотация. В статье авторы рассматривают вопросы отдельного преподавания двух предметов, изучаемых в начальных классах, а также их особенности. В ходе исследования путем анкетирования выявлены особенности отдельного преподавания. Также проанализировано содержание предметов образовательной области «Технология и искусство» и проведено анкетирование в разных регионах. В работе рассмотрена необходимость и значимость учебных предметов «Трудовое обучение» и «Изобразительное искусство» для обучающихся. На основе результатов анкетирования проанализированы проблемы, с которыми сталкиваются учителя при преподавании данных предметов. Статья может быть использована педагогами начальных классов в качестве методического пособия.

Ключевые слова: Трудовое обучение, Изобразительное искусство, метапредметный, педагогический принцип, компетентность, художественный труд, технология, солидарность-единство, творчество.

● CHALLENGES IN TEACHING «LABOR TRAINING» AND «VISUAL ARTS» AND THEIR SOLUTIONS

Taubay P., Akatayeva A.

Y. Altynsarin National Academy of Education

Soltan G.

school-Lyceum №54 named after Akseleu Seidimbek of Astana akimat

Iskakova G.B.

school-gymnasium No. 83 named after Ibrai Altynsarin of the mayor's Office of Astana.

Annotation. The article examines the challenges and unique aspects of separately teaching two subjects in primary school. Through a survey conducted across various regions, the study highlights the specifics of individual instruction within the «Technology and Arts» educational field. It analyzes the content of the subjects and clarifies the necessity and importance of «Visual Arts» and «Labor Training» for students. Additionally, the research identifies the challenges faced by teachers in delivering these subjects. The article provides valuable support and insights for primary school teachers.

Keywords: Labor training, fine arts, meta-subject, pedagogical principle, competence, artistic labor, technology, solidarity-unity, creativity.

МРНТИ 14.15.01

РЕАЛИЗАЦИЯ STEM/STEAM ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ ПРЕДМЕТАМ «ТРУДОВОЕ ОБУЧЕНИЕ» И «ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО» ДЛЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ 1–4 КЛАССОВ

Бапишева Р.С.

Национальная академия образования имени И.Алтынсарина, г.Астана

Искакова Д.С.

ГУ «Областная казахская гимназия-интернат для одаренных детей имени И.Алтынсарина», г.Павлодар

Шарипбекова К.Д.

ГКП ПХВ «Школа-лицей № 64 имени Сұлтанбека Қожанова» акимата г.Астаны

Сексенбай Ж.Ж.

КГУ «Школа-лицей №123 имени Темирбека Жургенова» отдела образования по Жалагашскому району Управления образования Кызылординской области»

Аннотация. В статье исследуется применение подхода STEM/STEAM в обучении предметам «Трудовое обучение» и «Изобразительное искусство» для учащихся 1–4 классов. Особое внимание уделяется интеграции науки, технологий, инженерии, искусства и математики в образовательный процесс с целью развития у детей креативного и критического мышления, навыков решения практических задач и умения работать в команде. Описаны методические принципы реализации STEAM в преподавании данных предметов, а также приведены успешные примеры образовательных проектов и уроков. Автор подчеркивает важность междисциплинарного подхода, использования игровых технологий и современных инструментов для стимулирования интереса учащихся и развития их инженерных и художественных способностей.

Ключевые слова: STEM/STEAM, трудовое обучение, изобразительное искусство, начальное образование, интеграция дисциплин, креативное мышление.

Введение

В современном образовании акцент делается не только на передачу знаний, но и на развитие у учащихся практических навыков, креативного мышления, умения решать сложные задачи и работать в команде. В быстро меняющемся мире особенно важным становится использование междисциплинарных подходов, что

наилучшим образом достигается с помощью STEM/STEAM-методики. Этот подход объединяет науку, технологии, инженерное дело, искусство и математику, создавая целостную образовательную среду, где теория и практика тесно связаны. [6]

Внедрение STEM/STEAM-методики в преподавание предметов «Трудовое обучение» и «Изобразительное искусство» в

начальных классах направлено на формирование у младших школьников понимания взаимосвязи различных областей знаний и развитие навыков, необходимых для успешного освоения как технических, так и творческих дисциплин. Важными документами, регулирующими содержание образовательного процесса, являются Стандарт дошкольного воспитания и обучения, а также Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 и Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 16 сентября 2022 года № 399 [1], регулирующий требования к типовым учебным программам. Практическая направленность и проектный характер занятий способствуют не только усвоению теоретического материала, но и его применению на практике, экспериментированию, формулированию гипотез и нахождению нестандартных решений [7].

Методика STEM/STEAM предполагает последовательное прохождение этапов: от постановки проблемной задачи через исследовательскую работу и практическую деятельность до презентации результатов и рефлексии. Такой подход обеспечивает глубокое усвоение материала, развивает у детей аналитическое и критическое мышление, а также повышает мотивацию через активное участие в учебном процессе [8]. В данном документе рассматриваются принципы и этапы реализации STEM/STEAM-методики, приводятся примеры уроков и проектов, а также анализируются преимущества внедрения этого подхода в начальное образование. Особое внимание уделяется тому, как интеграция творческих и технических элементов в уроки «Трудового обучения» и «Изобразительного искусства» способствует формированию универсальных компетенций, необходимых для успешного обучения и будущей профессиональной деятельности в условиях XXI века [9].

Методика STEM/STEAM направлена на развитие у школьников не только теоретических знаний, но и практических навыков, таких как креативное и критическое мышление, а также способность решать

проблемы и работать в команде [13]. Этот подход особенно важен для интеграции науки, технологий, инженерии, искусства и математики, что играет ключевую роль в преподавании таких дисциплин, как «Трудовое обучение» и «Изобразительное искусство», которые успешно объединяют практическую деятельность, творческий процесс и проектную работу. Реализация STEM/STEAM-подхода в обучении данным предметам для учащихся 1–4 классов предполагает поэтапное внедрение, которое может быть распределено в течение учебного года. Основной срок для внедрения методики составляет от 6 до 12 месяцев, в зависимости от глубины ее интеграции в учебный процесс. Каждый этап включает в себя введение теоретических знаний, выполнение практических заданий и завершение проектной работы, что способствует последовательному усвоению материала и активному вовлечению учащихся в процесс обучения.

Цели и задачи методики:

Целью внедрения STEM/STEAM-подхода в преподавание «Трудового обучения» и «Изобразительного искусства» является поддержка учителей в создании интегрированного и практико-ориентированного образовательного процесса.

Задачи:

1. Подготовка учителей к эффективной реализации STEM/STEAM-подхода в преподавании «Трудового обучения» и «Изобразительного искусства».
2. Формирование у учителей навыков организации исследовательской деятельности и критического анализа.
3. Повышение мотивации учащихся с помощью инновационных методов и технологий обучения.

Принципы методики

Методика STEM/STEAM основывается на принципах, способствующих успешному обучению младших школьников. Интеграция дисциплин позволяет показать взаимосвязь различных областей знания.

Практическая направленность делает обучение более осмысленным, так как дети применяют полученные знания на практике. Креативность играет важную роль в развитии как художественного, так и инженерного мышления, а проблемно-исследовательский подход способствует самостоятельному поиску решений и проведению экспериментов. Также ключевым элементом является игровая и деятельностная направленность, что делает процесс обучения увлекательным и мотивирующим.

Практическое применение методики STEM/STEAM в начальном образовании

Применение STEM/STEAM-методики в реальном образовательном процессе показало ее высокую эффективность в формировании у обучающихся начальных классов практических навыков, креативного мышления и умения решать задачи межпредметного характера. Данная методика была успешно внедрена на уроках «Трудовое обучение» [3] и «Изобразительное искусство» [4] в 1–4 классах, а также в рамках дополнительных занятий и проектных мероприятий.

Одним из примеров реализации методики является интегрированный урок по теме «Мастерим кораблик», проведенный в 1 классе.

На уроке обучающимся было предложено изучить принципы плавучести, исследовать свойства материалов и создать собственные модели корабликов из бумаги, картона, деревянных палочек и ниток.

На первом этапе дети познакомились с видами водного транспорта, анализировали особенности кораблей и их конструкций. Затем проводили эксперимент, погружая в воду различные материалы (дерево, бумагу, пластик, камень) и наблюдая, какие предметы тонут, а какие остаются на поверхности. Этот опыт помог детям понять, какие материалы лучше использовать для создания плавающих объектов.

На втором этапе учащиеся проектировали и мастерили кораблики. Они создава-

ли корпус, придумывали паруса и украшали свои модели. Работая в группах, дети обсуждали, как сделать конструкцию устойчивой, а также измеряли длину и ширину своих кораблей, применяя математические навыки.

После завершения работы проводилось тестирование корабликов на воде. Дети наблюдали, какие модели лучше держатся на плаву и какие принципы конструкции оказались наиболее успешными.

Проект позволил ученикам освоить навыки практической работы, применить знания по математике (измерения, пропорции), естествознанию (свойства материалов, плавучесть) и искусству (эстетическое оформление). В завершение урока обучающиеся презентовали свои работы, анализировали результаты и делали выводы, что способствовало развитию рефлексии и критического мышления.

Один из вариантов интегрированного урока с элементами STEAM — это занятие на тему «Изготовление образов из природных материалов» в 3 классе.

Цель урока – научить учащихся работать с природными материалами, определять их область применения и развивать творческие способности.

На первом этапе учащиеся получили информацию о природных и искусственных материалах [6]. Они исследовали листья, ветки, войлок, проволоку, кожу и сравнивали их свойства. Также они разгадывали загадки о природе и проводили исследовательскую работу.

На втором этапе ученики перешли к практической деятельности. Используя метод «Творческая площадка» [7], они создавали из природных материалов фигурки журавля и паука. В этом процессе дети учились сортировать материалы, склеивать, конструировать. Они вырезали туловище журавля из листа, делали ноги из веточек, приклеивали детали, а затем самостоятельно создавали образ паука и обсуждали его особенности.

На третьем этапе учащиеся презентовали свои работы одноклассникам и оценива-

ли их по методу «Сова». В конце урока был проведен рефлексивный метод «Витамины», где дети оценивали, насколько хорошо усвоили тему.

Интегрированный урок на тему «Радуга» в 1 классе стал успешным примером сочетания нескольких дисциплин. В процессе занятия обучающиеся изучали физические явления, связанные с преломлением света, осваивали основы живописи и закрепляли геометрические понятия.

В начале урока дети вспоминали знакомые цвета и обсуждали их присутствие в окружающем мире. Затем учитель предложил провести эксперимент с преломлением света через стекло или стакан с водой, чтобы продемонстрировать, как образуется радуга [8].

Далее обучающиеся познакомились с техниками работы с гуашью, такими как «пятно» и «мазок». Они рисовали радугу, стараясь правильно передать последовательность цветов и плавные переходы между ними. Кроме того, дети экспериментировали с цветами, смешивая основные оттенки для получения новых.

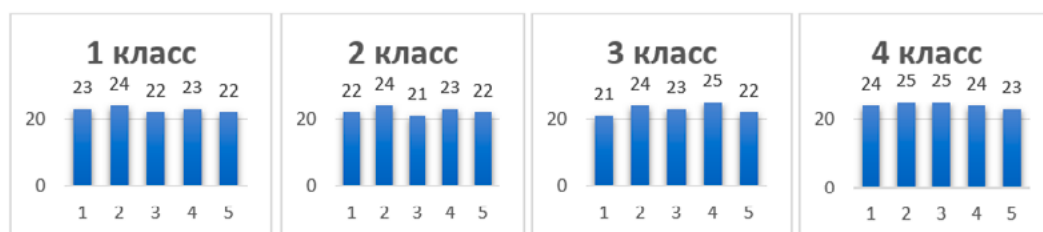
Благодаря межпредметному подходу урок способствовал не только развитию творческих навыков, но и углублению знаний по естествознанию (законы преломления света), математике (геометрическая форма дуги) и технологии (работа с художественными материалами). Это позволило учащимся лучше понять тему и проявить интерес к окружающему миру.

Результаты применения методики

После реализации методики в учебный процесс было проведено анкетирование обучающихся и анализ их успеваемости. Оказалось, что интерес к предметам «Трудовое обучение» и «Изобразительное искусство» значительно возрос, особенно среди обучающихся, которые ранее не проявляли особого интереса к математике и инженерии. Педагоги отметили улучшение навыков логического мышления, самостоятельности в решении задач и аргументации решений.

Ниже приведён перечень вопросов для анкетирования обучающихся, которые помогут оценить результаты применения STEM/STEAM-методики в уроках «Трудовое обучение» и «Изобразительное искусство»:

1. Насколько интересными вам показались занятия, в которых использовалась STEM/STEAM-методика? [5]
2. Насколько вам понравились практические задания и проекты (например, создание макетов, 3D-моделирование, изготовление солнечных часов)?
3. Считаете ли вы, что занятия способствовали развитию вашей самостоятельности в решении задач? [13]
4. Появилось ли у вас больше интереса к таким предметам, как математика или инженерное дело, благодаря использованию STEM/STEAM-подхода? [10]
5. Считаете ли вы, что групповые проекты помогли вам лучше понять материал? [11]

Кроме того, наблюдалось повышение уровня вовлеченности обучающихся: дети проявляли инициативу, активно участвовали в обсуждениях, предлагали свои идеи для новых проектов. Особенно важным результатом стало развитие у школьников командных навыков, так как большинство заданий выполнялись в группах. Обучающиеся учились распределять обязанности, договариваться, прислушиваться к мнению других и работать над общей задачей.

Преимущества методики

STEM/STEAM-методика показала себя как эффективный инструмент для развития межпредметных навыков. Её главное преимущество заключается в том, что обучение становится более практическим и осмысленным. Дети не просто изучают теорию, а сразу же применяют её на практике, что повышает мотивацию к учебе [6]. Кроме того, интеграция искусства в технические предметы помогает развивать творческий потенциал, учит нестандартному мышлению и поиску новых решений [5].

Еще одним важным преимуществом является возможность адаптации методики под разные уровни подготовки обучающихся. Например, в первых классах упор делается на игровые задания и простые эксперименты, тогда как в третьем и четвертом классах можно включать более сложные проекты, требующие логического анализа и работы с цифровыми инструментами [9].

Методика также способствует развитию гибких навыков (soft skills), таких как критическое мышление, командная работа, самостоятельное принятие решений [7]. Эти компетенции становятся все более востребованными в современном мире, и их формирование уже в начальной школе дает детям прочную основу для будущего обучения [13].

Заключение

Реализация STEM/STEAM-методики в образовательный процесс начальных классов демонстрирует высокую эф-

фективность в развитии у обучающихся практических навыков, логического и творческого мышления [8]. Использование межпредметного подхода позволяет детям осознавать взаимосвязь различных дисциплин, видеть практическое применение полученных знаний и повышать интерес к учебе [6].

Практические примеры показали, что методика не только улучшает качество усвоения материала, но и способствует развитию у школьников самостоятельности, навыков исследовательской деятельности и умения работать в команде [2]. Проекты, реализованные на уроках «Трудовое обучение» [3] и «Изобразительное искусство» [4], доказали, что даже в условиях ограниченных ресурсов можно эффективно применять принципы STEM/STEAM, используя простые материалы и доступные цифровые технологии [12].

STEM/STEAM-подход является перспективным направлением в современной педагогике, способствующим созданию инновационной образовательной среды, формированию у детей устойчивого интереса к знаниям и развитию их потенциала [10]. Дальнейшее изучение и адаптация методики позволят расширить её применение и повысить качество школьного образования [11].

Список использованных источников

1. Стандарт дошкольного воспитания и обучения, а также Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 и Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 16 сентября 2022 года № 399.
2. Методические рекомендации по реструктуризации содержания среднего образования на основе STEM-технологий. Доступно по ссылке: <https://uba.edu.kz/ru>.
3. Методическое пособие по трудовому обучению. Доступно по ссылке: <https://infolesson.kz/metodicheskogo-posobie-po-trudovomu-obucheniyu-771065.html?ysclid=m72stksa9a954147786>.
4. Электронный учебник «Изобразительное искусство». Доступно по ссылке: <https://okulyk.kz/1-class/>.
5. STEAM-подход как средство повышения технологической культуры младших школьников. Доступно по ссылке: <https://www.art-talant.org/>

- publikacii/44001-steam-podhod-kak-sredstvo-povysheniya-tehnologicheskoy-kultury-mladshih-shkolnyikov-na-urokah-i-vneklassnyh-zanyatiyah-po-tehnologii.
6. Гусева, Н. В. STEAM-подход в образовательной практике. — Санкт-Петербург: Издательство «Академия», 2019.
  7. Абдыкырова, Ж. А. Инновационные методы обучения в начальной школе. — Алматы: Издательство «Қазақ университеті», 2021.
  8. Герасимова, И. Н. Интегрированное обучение в системе образования. — Казань: Издательство «Казанский университет», 2018.
  9. Бенеш, А. Реализация STEM/STEAM-образования в образовательных учреждениях: международный опыт. — Минск: Издательство «Белорусский университет», 2022.
  10. Национальная ассоциация STEM-образования. Доступно по ссылке: <https://www.stemeducation.org.uk/> (доступ 20.01.2025).
  11. Edutopia. Reimagining Learning with STEM/STEAM. Доступно по ссылке: <https://www.edutopia.org/steam> (доступ 18.01.2025).
  12. NASA Education. Доступно по ссылке: <https://www.nasa.gov/education/steam> (доступ 22.01.2025).
  13. Савельева, Т. П. Основы STEM-образования: теория и практика. — Москва: Издательство «Просвещение», 2020.

● STEM/STEAM ӘДІСІНІҢ «ЕҢБЕККЕ БАУЛУ» ЖӘНЕ «БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІ» ПӘНДЕРІНДЕ 1–4 СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА АРНАЛҒАН ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕ ІСКЕ АСЫРЫЛУЫ

Бапишева Р.С.

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, Астана қ.

Искакова Д.С.

«Ы.Алтынсарин атындағы дарынды балаларға арналған облыстық қазақ гимназия-интернат» ММ, Павлодар қ.

Шарипбекова К.Д.

Астана қаласы әкімдігінің «Сұлтанбек Қожанов атындағы № 64 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК

Сексенбай Ж.Т.

«Қызылорда облысының білім басқармасының Жалағаш ауданы бойынша білім бөлімінің «Темірбек Жүргенов атындағы №123 мектеп-лицейі» КММ

Аңдатпа. Мақалада 1–4 сынып оқушыларына арналған «Еңбекке баулу» және «Кескіндеме өнері» пәндерінде STEM/STEAM әдісін іске асыру мәселесі қарастырылады. Бұл әдіс ғылым, технология, инженерия, өнер және математика пәндерін оқыту процесіне біріктіру арқылы балалардың шығармашылық және сыни ойлау қабілетін, практикалық мәселелерді шешу дағдыларын және топта жұмыс істеу дағдыларын дамытуға бағытталған. STEAM әдісін осы пәндерде енгізудің әдістемелік принциптері, сондай-ақ білім беру жобалары мен сабақтарының сәтті мысалдары келтірілген. Автор пән аралық әдіс-тәсілдерді қолданудың, ойын технологиялары мен заманауи құралдарды пайдалану маңыздылығын атап көрсетеді, бұл оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың инженерлік және көркемдік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: STEM/STEAM, еңбекке баулу, бейнелеу өнері, бастауыш білім, пәндер арасындағы интеграция, шығармашылық ойлау.

● IMPLEMENTATION OF THE STEM/STEAM APPROACH IN TEACHING THE SUBJECTS 'LABOR EDUCATION' AND 'VISUAL ARTS' FOR 1ST-4TH GRADE STUDENTS

Bayysheva R.S.

National Academy of Education named after Y. Altynsarin, Astana

Iskakova D.S.

Regional Kazakh Gymnasium-Boarding School for Gifted Children named after Y. Altynsarin, Pavlodar

Sharipbekova K.D.

School-Lyceum No. 64 named after Sultanbek Kozhanov, Department of Education of Astana City
Seksenbay Z.Z.

Kyzylorda Region, Zhalagash District, Temirbek Zhurgenov School-Lyceum No. 123

Abstract. This article discusses the implementation of the STEM/STEAM approach in teaching the subjects “Labor Training” and “Visual Arts” to learners in grades 1–4. The focus is on integrating science, technology, engineering, art, and mathematics into the learning process to develop learners' creative and critical thinking, problem-solving skills, and teamwork. The article outlines the methodological principles of introducing STEAM in these subjects and provides successful examples of educational projects and lessons. The author emphasizes the importance of an interdisciplinary approach, the use of gaming technologies, and modern tools to stimulate learners' interest and develop their engineering and artistic abilities.

Keywords: STEM, STEAM, labor training, visual arts, primary education, interdisciplinary integration, creative thinking.

МРНТИ 14.15.07

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧ ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА ACTION RESEARCH

Бодауова Ш.К., Мамыраимова М.К., Усенова Н.К., Шорина Н.В.

КГУ «Средняя школа – гимназия имени Каныша Имантаевича Сатбаева» ГУ «Отдел образования по Аксускому району управления образования области Жетісу»

Аннотация.

В статье отражены практические рекомендации по применению арифметического алгоритма для совершенствования навыка решения задач. Исследование в действии (Action research) изучало влияние интеграции арифметического алгоритма и приемов формативного оценивания. В процессе исследования наблюдались учащиеся уровней АВС, проводился мониторинг навыков решения задач, уровня мотивации и коммуникации.

Ключевые слова:

формативное оценивание, моделирование, визуализация, задачи, алгоритм, гусеница, лестница успеха.

Введение

«Формирование исследовательской культуры у педагогов является ключевым фактором в их профессиональном развитии. Необходимо интегрировать научные исследования в повседневную практику учителей для достижения высоких образовательных стандартов [1, 16]. В Казахстане исследовательская педагогическая деятельность является неотъемлемой частью процесса развития образовательной системы и улучшения качества обучения. Педагогические исследования в стране имеют разнообразные цели.

На современном этапе образование становится все более глобальным и многообразным, а множество образовательных стратегий и методик, применяемых в мировом масштабе, представляют огромный потенциал для исследовательской работы казахстанских педагогов. Одно из направлений этой работы заключается в создании технологических карт и про-

грамм, учитывающих культурные особенности образования в Казахстане, а также в адаптации международного опыта.

Исследования педагогов также направлены на инновации в образовании: они помогают выявить новые подходы к обучению и внедрить передовые технологии в учебный процесс, делая образовательную систему более современной и адаптированной к современным требованиям.

Однако наиболее эффективной и актуальной областью исследований является индивидуализация обучения. Проведение исследований позволяет разработать подходы к индивидуализации обучения и созданию альтернативных методов обучения, что способствует более эффективному использованию образовательных ресурсов и развитию потенциала каждого ученика.

Исследовательская деятельность также способствует профессиональному росту педагогов, позволяя им быть в курсе последних тенденций в образовании, обмениваться опытом с коллегами и внедрять передовые методы в свою практику.

Таким образом, исследовательская работа педагогов в Казахстане не только способствует инновационному развитию образования, но и формирует образовательную среду, ориентированную на подготовку квалифицированных специалистов и повышение качества преподавания.

Цель данной статьи – распространение опыта работы педагогов в рамках Исследования в действии (Action Research) на уроках математики в начальных классах.

Задачи статьи: осветить этапы работы над выявлением исследовательского вопроса, изложить исследовательскую часть работы учителей начальных классов.

Данные изложенные в статье представляют собой обобщение опыта работы учителей начальных классов в КГУ «Средняя школа-гимназия имени К.И. Сатбаева» Аксуского района в проведении Исследования в действии (Action research).

Методика

Постановка вопроса исследования на основе выявления проблемы обучения.

«Исследовательская компетентность учителя – это особая функциональная система психики и связанная с ней целостная совокупность качеств педагога, обеспечивающая ему возможность быть эффективным субъектом этой деятельности» [2, 127].

Необходимость проведения Исследования в действии стала актуальной потребностью образовательного процесса. Содержание обновленного образования подразумевает систематическую рефлексию педагога после каждого урока, раздела. Проведение анализов СОР и СОЧ выявляет пробелы в знаниях учащихся,

а процесс устранения пробелов требует более эффективных методик.

Поэтому в коллективе нашей школы назрел вопрос внедрения метода исследования в действии.

Проведение исследования в действии обосновывается выбором учителей начальных классов, так как содержание образования начальной школы базируется на формировании навыков как определяющих функциональную грамотность младшего школьника. Поэтому «Исследование в действии» стало пространством воздействия на формирование навыков младшего школьника через смену действий.

Обзор литературы и источников

Одним из насущных задач для педагогов стал обзор литературы и источников по проведению Исследования в действии.

Педагогами была собрана библиотека Центра педагогического мастерства. Более 40 методических руководств из серии «В помощь учителю» были прочитаны и изучены учителями. А также в теоретическом обосновании тех или иных вопросов были использованы интернет-ресурсы. Педагоги-исследователи анализировали существующую литературу, чтобы понять, что уже известно в использовании данных методик. Это даёт возможность избежать повторения уже проведенных исследований и сфокусироваться на новых аспектах исследуемого вопроса.

Анализ предыдущих исследований помогает определить наиболее эффективные методы и методологии для их исследований, понять, что уже было опробовано и доказано другими. Педагог может выбрать подход, который лучше всего соответствует требованиям и задачам его исследования.

Литературный обзор позволяет улучшить теоретические знания исследования, включая ключевые понятия, термины и теории, которые будут использоваться для анализа данных.

Таблица 1. Обзор литературы

Автор и год издания	Тема исследования и вопросы исследования	Методы исследования	Основные результаты (методы, приемы, стратегии и т.д.)	Выводы и предложения (рекомендации)
Развитие исследовательской компетенции педагога. Айдарханова И.И. Библиотека центра педагогического мастерства, Нур-Султан, 2019 Педагогикалық шеберлік орталығының кітапханасы, Нур-Султан, 2019	Сущность исследовательской компетенции	История возникновения исследовательского подхода	Исследовательская компетентность	Для самообразования
https://videouroki.net/razrabotki/statya-formirovaniy-navykov-resheniya-tekstovyykh-zadach-na-urokakh-matematiki-v-ramkakh-preemstvennosti-nachalnogo-osnovnogo-obshchego-obrazovaniya.html	Статья «Формирование навыков решения текстовых задач на уроках математики в рамках преемственности начального и основного общего образования» Набатчикова Наталия Ивановна, г.о.Коломна МБОУ гимназия №8	Основные приёмы работы	Схематическая форма записи	Работа над устранением пробелов

Активное взаимодействие с литературой требует от исследователя критического мышления и способностей оценивать достоверность и первичность различных источников.

Интернет-ресурсы являются ценным источником информации для педагогов в исследовательской деятельности. Интернет-ресурсы по изучению проблемы предоставляют педагогам широкие возможности для профессионального роста, обмена методами и способствуют использованию современных технологий в образовательном процессе.

Таким образом, обзор литературы представляет собой важный этап, обеспечивающий основу для последующих шагов в обучении и поднимающий его на более высокий уровень осознанности и объективности.

Онлайн-обучение педагогов и ведение рефлексивного журнала

Учителя КГУ «Средняя школа-гимназия имени К.И.Сатбаева» проделали большую работу по самообразованию. Для получения методической помощи учителя Усенова Н.К., Касенова Г.Т. и Бодауова Ш.К. проявили инициативу и получили методические рекомендации от ведущих тренеров НИШ г.Талдыкорган в лице Ошакбаевой А.А. и директора НИШ Оспанова Б.С. Повышению квалификации в рамках курсового обучения на образовательной платформе <https://online.cpm.kz/> ориентирован на конкретные запросы и образовательные потребности педагогов. Каждый слушатель вправе выбрать гибкое расписание, удобный формат обучения, корректировать сроки обучения, групповые или индивидуальные практические занятия. Создан каталог курсов, семинаров и вебинаров, доступ к которым воз-

можен в любое время, из любого села/города, предусмотрены синхронное и асинхронное обучение, широкие возможности для коммуникации, подачи материала и проверки знаний. В результате обучения педагоги могут усовершенствовать «мягкие» навыки. Доступ к методическим ресурсам, в том числе методическим пособиям и рекомендациям по вопросам преподавания и обучения, способствует непрерывному профессиональному развитию слушателей.

Учителя начальных классов прошли курсы по проведению Исследования на образовательной платформе <https://online.cpm.kz/>. Обучение проводила тренер

ЦПМ Ошакбаева А.А. с 4.10 по 7.10 2022 года.

Ведение рефлексивного журнала

Рефлексивный журнал учебного процесса является следствием непрерывного самоанализа собственного педагогического опыта, который помогает исследователю глубже понять собственные мысли, мотивации и изменения, происходящие в процессе обучения ученика. Рефлексивный журнал урока проводится для выявления исследовательского вопроса, для уточнения «болевых» моментов обучения, по тем или иным навыкам.

Рефлексивный журнал
Учитель: Мухомбетов М. К.

Дата, предмет	Какие задания использовали	Реакция ребенка	Что нового узнала о поведении учащихся	Корректировка последующих действий
10.09 Урок математики	Квадратное уравнение	Ученики в работе часто делают ошибки	Может дать задание группе	Постараться сделать больше заданий
11.09 Урок математики по геометрии	Вычисления работы на уроке	Ученики не понимают	Контроль успеваемости	Определить какие рини
13.09 Урок литература	Чтение по учебнику	Сложилось при изучении	Формировать навыки	Создать ситуации успеха
14.09 Урок литература	Создание сит. задания	Не могут создать ситуацию	Выборочные навыки	Создание навыков
15.09 Урок математика	Квадратное уравнение	Ученики не понимают	Не видит взаимосвязи	Ввести материал
16.09 Приемление навыков на уроке математики	Решение задач	Коллекция навыков	Умение решать задачи	Вести о применении
17.09 Биология 11 класс	Чтение по учебнику	Ученики не понимают	Умение решать задачи	Вести о применении
20.09 Урок математики	Умножение	Ученики не понимают	Умение решать задачи	Ввести о применении
21.09 Урок математики	Умножение	Ученики не понимают	Умение решать задачи	Ввести о применении

Рисунок 1-ведение рефлексивного журнала

Заполняя данный журнал, учитель на протяжении определенного времени (месяца) видит разделы, темы, навыки, которые вызывают трудности у обучающихся.

В рефлексивном журнале можно поделиться своим интеллектуальным мышлением: почему именно эти наблюдения показались вам важными в обучении и какие вопросы они у вас вызвали. Также стоит обдумать, смогут ли повлиять эти

наблюдения на разработку тех или иных стратегий или вызовут необходимость дальнейших исследований.

Определение исследовательского вопроса является ключевым шагом при проведении Исследования в действии. Узкий исследовательский вопрос помогает сосредоточиться на конкретных аспектах проблемы или явления, делая исследование более глубоким и обоснованным.

Для определения актуального исследовательского вопроса мы должны обратиться к ряду вопросов, которые помогут нам сфокусироваться на конкретных аспектах проблемы:

- ▶ Владеет ли исследователь достаточными ресурсами для проведения исследования и нахождения ответа на исследовательский вопрос?
- ▶ Кому еще интересен данный вопрос?
- ▶ Был ли данный вопрос ранее изучен?
- ▶ Какая доказательная база необходима для ответа на исследовательский вопрос?

- ▶ Может ли исследование навредить кому-нибудь и причинить неудобства?
- ▶ На кого именно могут повлиять результаты исследования и как они могут повлиять на процесс обучения?

Ответы на эти вопросы помогают сформулировать конкретный вопрос исследования, который будет базироваться на реальных потребностях и интересах участников исследования.

Для уточнения и конкретизации исследовательского вопроса педагоги провели интервью и анкетирование среди учащихся, учителей и родителей.

Усенова Н. К. учитель начальных классов: Какие пробелы в знаниях пятиклассников вы наблюдаете в первой четверти 5 класса?
Калибекова А. М. учитель математики : Наиболее актуальными являются пробелы по следующим темам:

Таблица умножения

Деление в столбик

Уравнение

Текстовые задачи (составление модели)

Усенова Н. К. учитель начальных классов: Является ли вопрос формирования навыка решения текстовых задач проблемным?

Калибекова А. М. учитель математики : Да, безусловно.

Усенова . Н.К. учитель начальных классов: Какие методы и приемы необходимо осуществить в создании преемственности навыков умения по математике между начальной школы и средним звеном основной школы ?

Калибекова А. М. учитель математики :

Необходимо на каждый урок добавлять текстовые задачи.

Для слабоуспевающих начать тетрадь (готовые с решением некоторых задач с подсказками)

Стенд с алгоритмом действия для решения текстовых задач

Рисунок 2. Транскрипт интервью с коллегой

Наше интервью с коллегой направлено на выявление конкретного исследовательского вопроса в области математики в начальных классах.

Этот диалог является примером преемственности знаний начальной ступени образования и среднего звена. Пропедевтические меры по выявлению пробелов - цель Исследования в действии.

Проводилось интервью с родителями. Диалог с родителем помогает акцентировать внимание педагога на трудности в решении задач с точки зрения родителя. Практическое применение знаний в условиях дома всегда конкретизирует пробелы на каком-либо этапе.

Путем обсуждения проблем, с которыми сталкиваются учащиеся и учителя, мы смогли выделить ряд конкретных аспек-

тов, которые требуют дальнейшего исследования. Такой подход помогает сформулировать точный исследовательский вопрос, который будет фокусироваться на конкретных проблемах и предложениях по их решению.

Практическое применение

После определения исследовательского вопроса, группа педагогов переходит к первому этапу исследования, который заключается в планировании действий.

Для проведения исследования педагоги выбрали различные стратегии. Например, работа группы учителей начальных классов с русским языком обучения была организована среди 1,2,3,4 классов, так как в школе нет параллельных классов. Наблюдались учащиеся 1-4 классов. Группа учителей сосредоточилась на проблемном вопросе: «Как влияет применение арифметического алгоритма на умение решать задачи?»

Задачи эксперимента: использование арифметического алгоритма для улучшения навыков решения задач с помощью активных методов обучения и повышение профессиональной компетенции учителей.

Ожидаемые результаты: группа исследователей повысит свой профессиональный уровень и выявит активные методы обучения, способствующие более эффективному применению арифметического алгоритма.

Исследование включало проведение серии уроков математики для учеников разных классов с использованием метода «Снежный ком», «Гусеница» и «Лестница успеха», а также внеклассных мероприятий, родительского собрания и коучинга среди коллег.

Например, в первом цикле уроков в каждом классе были проведены уроки с использованием метода «Снежный ком» в групповой работе. Каждый учитель провел три исследовательских урока, во время которых осуществлялось наблюдение

за уровнем успеваемости учеников, видеозапись уроков и заполнение листов наблюдения. После каждого урока проходило обсуждение среди исследовательской группы, в ходе которого анализировались полученные данные и корректировался подход к применению метода «Снежный ком» на следующих уроках.

При рефлексии первого цикла уроков в 1-4 классах выявили, что применение метода «Снежный ком» способствовало совершенствованию слаженной работы в группе. Для достижения положительных результатов команды учащиеся объективно определяли свой уровень знаний и интуитивно верно выбирали посильную часть решения задачи в группе. И учащиеся 1 класса, и учащиеся 4 класса, работая в группе, взаимодействовали конструктивно (находили ошибки в решении, самостоятельно исправляли, координировали работу группы). Применение метода «Снежный ком» при проведении исследовательских уроков в группах 1-4 классов несло в себе определенный риск. Этот риск заключался в том, что ученики могли неоднократно проходить через алгоритм из-за недостаточного уровня навыков решения задач.

Второй цикл на протяжении четырех исследовательских уроков был насыщенным и продуктивным. Применение метода «Гусеница» было успешным. Красочный и легкий в применении этот метод наглядно показывал учащимся сильные и слабые навыки в решении задач. Работая в паре учащиеся объективно рефлексировали, а достижение совместного успеха способствовало развитию творческого мышления. Для эффективности метода «Гусеница» необходимо проработать его в парах сменного состава.

При наблюдении внедрения метода «Гусеница», метод проявил свою эффективность при работе в парах, но при анализе пришли к выводу, что он был бы наиболее информативным при индивидуальной работе.

Рисунок 3 - Фрагмент урока с использованием метода «Гусеница»

Применение метода «Лестница успеха» при решении задач в индивидуальной работе учащихся уровней А, В и С было эффективным, поскольку позволило индивидуализировать подход к каждому ученику в соответствии с его уровнем подготовки. Этот метод способствовал пошаговому продвижению учеников по этапам задачи, что помогало им уверенно справляться с поставленными задачами и повышать свой уровень навыков.

Однако при использовании метода «Лестница успеха» в индивидуальной работе возникал риск ограничения времени на выполнение заданий, особенно у учеников с более низким уровнем подготовки. Необходимо было внимательно следить за тем, чтобы каждый ученик успевал справиться с задачами в рамках отведенного времени, чтобы избежать ощущения стресса или неудовлетворенности учеников из-за нехватки времени на выполнение.

Рисунок 4-Фрагмент урока с использованием метода «Лестница успеха»

ние заданий. В процессе исследования все ученики показали хорошую работу, не было учеников, которые не прошли менее двух этапов задачи.

Внедрение изменений направлено на различные аспекты процесса обучения и преподавания: на мотивацию, на вовлеченность, познавательную активность.

Рекомендации

Исследование применения арифметического алгоритма проводилось на внеклассных мероприятиях, родительских собраниях и коучингах среди коллег.

При проведении внеклассных мероприятий ставились цели по привитию лидерских качеств у учащихся. При групповой работе учащиеся уровня В, в силу отсутствия лидерских качеств, не могли в полной мере показать свой потенциал на уроке. На внеклассных мероприятиях ученика специально назначали капитаном команды для развития коммуникационных навыков и умения принимать решения.

На родительском собрании педагоги вели просветительскую работу с родителями. Консультировали родителей по методике решения задач. Были выданы памятки с основными формулами решения задач, продемонстрированы разные пути решения задач (моделирование, схемы).

Также провели коучинг среди коллег по освещению работы по применению арифметического алгоритма при решении задач.

Основной идеей проведения коучинга по данной теме было создание комфортного пространства для обмена опытом и идеями между преподавателями. Это содействует развитию профессионального сообщества, где каждый может внести свой вклад. Учителя начальных классов с интересом прослушали итоги исследования.

Проведение Исследования в действии более трудоёмкое, чем проведение Исследования урока. Так как ключевым моментом исследования является улуч-

шение практики, навыка ученика. В процессе исследования вводятся множество действий в конечном результате, которые должны привести к положительной динамике работы учащихся уровней АВС.

Исследуемые методы «Снежный ком», «Гусеница», «Лестница успеха» помогают педагогу формировать навык решения задач на основе арифметического алгоритма, дают возможность ученику наглядно оценить себя, выявляя этапы решения задач, в которых он ошибается.

Однако не только публикации, но и живые встречи с коллегами были для нас важны. Семинары – еще один способ активного распространения идей. Когда педагоги учатся новым методикам и подходам на практике, они могут лучше понимать, как применять эти знания в своей работе.

2 февраля 2023 года педагоги школы-гимназии Касенова Г.Т., Усенова Н.К. стали спикерами областного семинара.

3 марта 2023 года на базе нашей школы был проведен районный семинар на тему «Іс-әрекеттегі зерттеу – тәжірибені жетілдірудің тиімді жолы»

Заключение

Методические рекомендации по применению Action-research в работе учителей начальных классов представляют собой не только инструмент для повышения профессиональной компетентности, но и ключевой элемент эффективного образовательного процесса. Этот подход способствует развитию системы образования, а также активному внедрению инноваций, направленных на лучшее усвоение знаний учащимися.

Важно отметить, что Action-research также стимулирует профессиональное взаимодействие между учителями, создавая благоприятные условия для обмена опытом и лучших практик. Этот коллективный подход способствует созданию образовательного сообщества, наполненного идеями и инновациями, что в конечном итоге приводит к обогащению образовательной среды для всех участников.

Таким образом, методические рекомендации по Action-research становятся неотъемлемой частью профессиональной реализации учителей начальных классов, поддерживая их в стремлении к постоянному росту, улучшению образовательного процесса и формированию успешного образовательного опыта для каждого ученика.

Список использованных источников

1. Ш.Таубаева, Исследовательская культура учителя: от теории к практике, Алматы, Қазақ университеті, 2016, с.4
2. Е.В. Бережнова,- М.: Основы учебно-исследовательской деятельности студентов Academia, 2005. с.127
3. Библиотека центра педагогического мастерства. Активные упражнения для создания обучающей коллаборативной среды (сборник упражнений), Астана, 2015.
4. Библиотека центра педагогического мастерства. Сборник по развитию критического мышления: из опыта работы учителей Назарбаев Интеллектуальных школ, Астана, 2015
5. Библиотека центра педагогического мастерства. Руководство для учителей по реализации коучинга и менторинга, Астана, 2014

● ACTION RESEARCH ӘДІСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ЕСЕПТЕРДІ ШЕШУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Бодауова Ш.К., Мамыраимова М.К., Усенова Н.К., Шорина Н.В.

«Жетісу облысы білім басқармасының Ақсу ауданы бойынша білім бөлімі» ММ «Қаныш Имантайұлы Сәтбаев атындағы орта мектеп – гимназиясы» КММ

Аңдатпа. Мақалада есептерді шешу дағдыларын жетілдіру үшін арифметикалық алгоритмді қолдану бойынша практикалық ұсыныстар көрсетілген. Іс-әрекеттегі зерттеу (Action research) жобасы арифметикалық алгоритм интеграциясының және формативті бағалау әдістерінің әсерін зерттеу арқылы жүзеге асты. Зерттеу барысында АВС деңгейіндегі оқушылар нысанаға алынды. Бұл оқушылардың есептерді шешу дағдыларына, мотивация мен коммуникация деңгейіне мониторинг жүргізілді.

Түйінді сөздер: формативті бағалау, модельдеу, визуализация, есептер, алгоритм, жұлдызқұрт, табыс баспалдағы.

● DEVELOPING PROBLEM SOLVING SKILLS THROUGH THE APPLICATION OF THE ACTION RESEARCH METHOD

Bodauova Sh.K., Mamyrainova M.K., Usenova N.K., Shorina N.V.

«Secondary School-Gymnasium named after Kanysh Imantayuly Satbayev, Department of Education of Aksu District, Department of Education of Zhetysu Region»

Abstract. The article reflects practical recommendations for using the arithmetic algorithm to improve problem solving skills. Action research examined the impact of integrating an arithmetic algorithm and formative assessment techniques. During the study, students at ABC levels were observed, problem-solving skills, levels of motivation and communication were monitored.

Key words: formative assessment, modeling, visualization, tasks, algorithm, caterpillar, ladder of success.

FTAMP 14.15.07

ЖОБАҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ: BINOM ТӘЖІРИБЕСІ

Курманова М.О.

Қадыр Мырза Әлі атындағы BINOM SCHOOL мектеп-лицейі, Астана қ.

Аңдатпа. Бұл мақалада жоба жасау негізінде білім беру әдісінің функционалды сауаттылықты дамытудағы рөлі қарастырылды. Зерттеудің өзектілігі қазіргі білім беру жүйесінде сыни ойлау мен функционалды сауаттылықты дамытудың маңыздылығымен байланысты. Мақалада PBL әдісінің теориялық негіздері, оның артықшылықтары мен қолдану ерекшеліктері талданды. Зерттеу барысында PBL әдісін мектеп бағдарламасына енгізу бойынша тәжірибелік жұмыс жүргізілді. Оқыту процесінде PBL әдісін тиімді қолдану бойынша жобалық жұмыстарды оқу бағдарламасына сәйкестендіру, оқушылардың зерттеу дағдыларын дамыту және бағалау жүйесін жетілдіру туралы ұсыныстар берілді.

Мақала мектеп әкімшілігі, әдіскерлер мен барлық деңгейдегі педагогтердің қызметінде қолдануына пайдалы болады деген үміттеміз.

Түйінді сөздер: жоба жасау негізінде білім беру (PBL), функционалды сауаттылық, зерттеу дағдылары, сыни ойлау, білім беру әдістері.

Кіріспе

Жоба жасау негізінде білім беру (Project-Based Learning – бұдан әрі -PBL) – оқушылардың зерттеу жүргізу, шығармашылық қабілеттерін дамыту, топпен жұмыс істеу және нақты өмірлік мәселелерді шешу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған оқыту әдісі. Бұл әдіс XX ғасырдың басында Джон Дьюидің (John Dewey) «білім алу – белсенді үдеріс» деген тұжырымдамасына негізделіп, одан әрі дамыды. Қазіргі таңда PBL әдісі әлем бойынша кеңінен қолданылып, оның тиімділігі көптеген зерттеулерде дәлелденді. Жоба негізінде білім берудің адамзат өмірінде маңызды екені, білім алушының зерттеу арқылы басқалармен коммуникативті қарым-қатынасқа түсуі білім беру әдісіне негіз бола алатынының дәлелі болғаны зерттеулерде қарастырылады. Зерттеудің

заманауи білім беру жүйесіне жоба негізінде оқыту қажеттілігі білім алушының қызығушылығын тудыратын бірден-бір өзекті әдіс. Батыс елдерінде бұл технологияның тиімділігі дәлелденген. Мысалы, АҚШ-та арнайы PBL мектебі бар, ал Батыс Еуропада шведтер тәжірибесінде PBL нәтижелері оқу үдерісінде тиімділігін көрсетті. Ал біздің елімізде бұл технология БИЛ, НЗМ білім беру жүйесінде белсенді түрде қолданады.

Бүгінгі таңда білім беру жүйесінде функционалды сауаттылық пен сыни ойлауды дамыту қажеттілігі артып отыр. Осыған орай оқытудың заманауи әдістерін енгізу маңызды болып табылады. Жоба жасау арқылы оқыту – оқушылардың өз бетімен зерттеу жүргізіп, шынайы өмірмен байланысты шешімдер қабылдауына мүмкіндік беретін инновациялық әдіс. Білім алушы-

лардың әртүрлі өмірлік жағдайларда (оқу сауаттылығы) білім, білік және дағдыларын қолдану қабілетін қалыптастыруда аталған әдістің тиімділігі жан-жақты дәлелденуде.

«2024-2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» Әдістемелік нұсқау хатында білім алушылардың алған білімдері мен дағдыларын күнделікті өмірде әртүрлі мәселелерді шешуде қолдана білуде оқу сауаттылығын қалыптастыру және дамыту маңыздылығына баса мән берілген [1]. Демек, жобаға бағытталған оқытудың маңыздылығы пәндік (академиялық) және функционалды (әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдану, шығармашылық пайымдау, мәселені шешудегі сыни көзқарас және т.б.) компоненті басым оқу мақсаттарының өзара тығыз байланысуынан көрінеді. Осыған орай, біздің зерттеуіміздің мақсаты – оқушылардың функционалды сауаттылығын дамытуда аталған әдістің тиімділігін дәлелдеу және аталған бағытта мұғалімдерге әдістемелік нұсқаулықтар ұсыну.

Зерттеу мақсатына сәйкес келесі міндеттерді шешу көзделді:

- ▶ отандық және шетелдік ғалымдардың зерттеулеріне әдебиеттік шолу жасау;
- ▶ PBL әдісінің теориялық негіздерін талдау;
- ▶ әдістің артықшылықтары мен кемшіліктерін қарастыру.

PBL әдісінің педагогикалық негіздерін алғаш зерттеген американдық философ және педагог Джон Дьюи (Dewey, 1916) тәжірибе арқылы үйрену концепциясын ұсынды [2]. Ол білім алушының белсенділігіне мән беріп, оқу үдерісінде практикалық іс-әрекеттің маңызды екенін атап көрсетті. Сонымен қатар Барроу (Barrows, 1986) PBL әдісін медициналық білім беру саласында зерттеп, білім алушылардың медициналық білім дағдыларын жетілдіруде оның жоғары тиімділігін дәлелдеді. Ол «Problem-Based Learning in Medicine and Beyond» еңбегінде оқушылардың

логикалық ойлауын, шешім қабылдау қабілетін дамытуда бұл әдістің маңызды екенін көрсетті [3]. Хмело-Сильвер және Де Йонг (Hmelo-Silver & De Jong, 2007) зерттеулерінде PBL-дің оқушылардың метакогнитивтік дағдыларын қалыптастыруға оң әсерін анықтады. Олар оқыту барысында студенттер өз бетінше мәселе шешу стратегияларын қолданған кезде оқу материалын терең меңгеретінін көрсетті [4, 10]. Аталған зерттеулерге сүйенсек, PBL әдісін қолданатын білім алушылар дәстүрлі оқыту әдістерін қолданатын білім алушыларға қарағанда, сыни ойлау қабілеті жоғары және өз бетінше шешім қабылдауға бейім келеді. Джордж Кибэйт және Непхат Катури (Joash K.Kibett and Nephath Kathuri, 2005) «Effects of project-based learning on student performance of higher cognitive skills in secondary school agriculture» зерттеуінде PBL-дің STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) пәндерінде оқушылардың шығармашылық қабілеттері мен практикалық дағдыларын жақсартатынын дәлелдеді [5, 33]. Пиззолато (Pizzolato, 2013) өз еңбектерінде PBL әдісінің білім алушылардың өз бетінше үйрену дағдыларын дамытуға ықпал ететінін көрсетті. Оның зерттеу нәтижелеріне сәйкес, PBL оқушылардың өз оқу траекториясын жоспарлауына көмектеседі [6].

Қазақстандық білім беру жүйесінде PBL әдісін зерттеуге арналған ғылыми еңбектер соңғы онжылдықта белсенді жариялануда. Бұл зерттеулер негізінен жаратылыстану-математика бағыты мен гуманитарлық бағыттағы білім беру жүйесінде қолданылады. Отандық зерттеулерге тоқталатын болсақ, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің профессорлары Құнанбаева С. және Мұхамбетқалиева Г. (2019) PBL әдісінің қазақ тілін оқытудағы тиімділігін зерттеп, оның коммуникативтік дағдыларды дамытудағы рөлін ерекше атап өтті. Автор Қазақстанның орта мектептерінде PBL әдісін енгізудің негізгі қиындықтары ретінде мұғалімдердің әдістемелік дайындықтарының жеткіліксіздігін және бағалау критерийлерінің толық қалыптаспағанын атап өтті [6].

Әдістеме

Педагог білім алушыларды жоба негізінде оқыта отырып, бір-бірімен тәжірибе алмасуын, тіл табысуын, өзара достық, ынтымақ орнатуын, қабілетінің ашылып, шығармашылығы дами түсетінін назарда ұстайды. Ортақ идея туындатуда, сол бағытта ізденуге, оны талқылауға, бірін-бірі қайта бағалауға, әрқайсысы өз позициясын дәлелдеуге мүмкіндік туғызуға, нәтижесінде сараптай келе бір ортақ шешім қабылдауға, соңғы өнімді ұсынуда педагогтер бағыттаушы қызмет атқарады.

PBL – білім беруді *дамыту және бағалау* негізіндегі жоба. PBL жобалау арқылы білім беруді іске асырады. Жоба жасау арқылы білім бере отырып, оқушылардың алған білімдерін өмірде пайдалана білуіне жол ашады. Бұл оқыту тәсілі бұрыннан оқу үрдісіне «практика негізінде оқыту» (ағыл. learning by-doing) деген атпен енген болатын, ал қазіргі жаңашыл педагогтар «PBL- жоба арқылы білім беру» деп атап жүр. PBL оқушыларды әр деңгейдегі зерттеулерге қатыстыра отырып, оқыту процесін жеңілдетеді. Жаңа өмір талабына сүйенсек, біздің міндетіміз – ересек өмірге дайын, келешекке сенімді түрде енетін оқушы тәрбиелеу. Мектепте алған білімді барлығы бірдей өмірде пайдалана білмейді. Орта буын, жоғары сынып педагогтері осы әдісті *үздіксіз қолдану нәтижесінде жеке тұлғаның өмірлік мандығын қателеспей таңдануына бағыт, оны жоспарлауға мүмкіндік береді. Сондықтан да PBL оқу үрдісіне дәстүрлі тәсіл ретінде енгізу қажет.*

Жоба жасау арқылы оқыту әдісі – оқушылардың шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытатын әдістердің бірі. Оның негізгі принциптері:

- ▶ Проблемалық сұрақтар қою;
- ▶ Өз бетінше зерттеу жүргізу;
- ▶ Шынайы өмірмен байланысты жобалар орындау;
- ▶ Командалық жұмыс.

PBL әдісінің ерекшелігі – оқушылар тек теориялық білім алып қоймай, оны практикалық тұрғыда қолдануға үйренеді.

Мұндай оқыту моделі оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытып, зерттеу дағдыларын қалыптастырады.

Жоба негізінде оқытудың ерекшелігі

1. Жоба барысында ұстаз сабақта тек бағыттаушы, ал белсенділік басымдығы оқушыларда болады, пәнге деген қызығушылығы артады.

2. Сабақ барысында шынайылық көрініс табады, білімді шынайы өмірмен байланыстырады, оқушылар тапсырманы бір-бірінен көшіріп алуы мүмкін емес.

3. Оқушы үнемі қозғалыс пен коммуникативтік қарым-қатынасты, шығармашылық қабілетін, интуициясын, идеясын топта жүзеге асырады.

4. Блум таксономиясының кезеңдері реттілікпен іске асады.

5. Сабақ барысында оқушы дағдысының басымдығы мен төмендігі теңесіп, бір ағынға бағытталады.

Жоба негізінде білім беру әдісі де оқулықтағы білімді негізге алып, жоба жасаудан тұрады. Жоба жасау арқылы жеке тұлға алған білімін жадында ұзақ сақтайды. Сондықтан қазіргі таңда жоба жасау арқылы оқыту тиімді әрі маңызды.

Практикада қолдану

Қадыр Мырза Әлі атындағы BINOM school мектеп-лицейінде 2022 жылдың 10 қаңтарында PBL шығармашылық тобы құрылып, өз жұмысын бастаған. Шығармашылық топтың оқу жылына арналған ұзақ мерзімді жұмыс жоспары жасалды. Шығармашылық топ әр аптаның кез келген уақыт аралығында әдістемелік сағатты жоспарлап, үздіксіз өтіп отырды. Шығармашылық топтың миссиясы: қоғамдағы өзгерістерді оңтайлы қабылдай алатын, білім алушыға құндылықтар негізінде сапалы білім бере отырып, адамгершілікті, мәдени және этикалық қағидаларды ұстанатын, әлеуметтік жауапкершілікті қызметке және тез өзгергіш әлемдегі үздіксіз білім алуға дайын болуды қамтамасыз

ететін, жан-жақты білімді, әлеуметтік белсенді, шығармашылық тұрғыда дамиды, тұлғаның қалыптасуына қолдау көрсететін, кәсіби шеберлігі шыңдалған ұстаздардың біліктілігін жетілдіру.

Шығармашылық топ мүшелері өзара тәжірибе алмасу, кәсіби құзыреттілігін арттыру арқылы әдістердің тиімділігін сараптайды, жүйелейді. Жоба негізінде білім беру үдерісінде сынып контингентінің пәнге деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді. Қабілет, дағды, біліктілік қалыптасады әрі дамиды. Сыни көзқарасын еркін жеткізе алады және көпфункционалды жеке тұлға қалыптасады.

Шығармашылық топтың міндеті:

- ▶ Мамандардың педагогикалық іс-тәжірибесіне жоба негізінде білім беруді белсенді түрде қолдануды кіріктіру, зерделеу, зерттеу, тарату жұмыстарын ұйымдастыру.
- ▶ Оқушыларды жобалау, шешімдер қабылдау және шығармашылық жұмыстарды орындауға баулу.
- ▶ Баспа әрекетін жоспарлау және жариялау.
- ▶ Семинар-конференцияларды бастамашылдық әрекетімен өткізу.
- ▶ Кәсіби сайыстарға қатысу.
- ▶ Шебер-сынып ұйымдастыру.
- ▶ Жоба үдерісі бойынша зертханалармен қажетті саяхат орындарын алдын ала жоспарлау.
- ▶ Жоба таныстырылымын, жоба шеруін, жоба фестивалін өткізу.

Білім алушының зерттеу арқылы басқалармен коммуникативті қарым-қатынасқа түсуі білім беру әдісіне негіз бола алатынының дәлелі. Зерттеудің заманауи білім беру жүйесіне жоба негізінде оқыту қажеттілігі білім алушының қызығушылығын арттыратын әдістердің бірі. Әр сабақ мұғалімнің шығармашылық өнері екені даусыз. Өз сабағын қызықты әрі белсенді

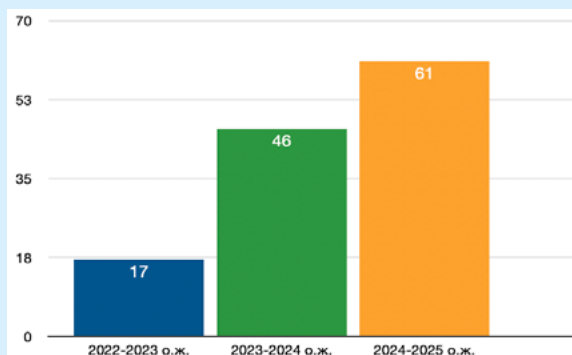
болғанын қалайтын мұғалім үшін PBL жобасы үлкен мүмкіндік. Ал еліміздің ертеңгі тұтқасына ие болар келешек ұрпаққа заманауи технологиялар көмегімен сапалы білім беру зор жауапкершілік жүктейді. Жобада пән білімі киберпедагогикамен ұштастырылып беріледі. Бұл өз кезегінде оқушыны қызықтырып, ізденіске, өз бетінше жұмыс жасауға баулиды. Бұл әдіс негізінде оқушыға оқу жылының тақырыптарын қамтитын, қазіргі уақытпен байланысқан және оқушының деңгейіне сай жоба беріледі. Мұғалім жобаны сынып жұмысы, үй жұмысы, бақылау жұмысы немесе емтихан ретінде де бағалауға болады.

Жоба негізінде білім беру әдісі бойынша әр педагог оқушылардың қызығушылықын дамытады, өз бетімен жұмыстарын жүргізу арқылы білімдерін жетілдіреді, ақпараттық бағдарлау біліктілігін қалыптастырады және сыни тұрғыдан ойлау қабілетін арттыру арқылы оқушыны болашақта әр түрлі жағдаяттарда, әр түрлі қоғамдық ортада өзін-өзі көрсете білуге бейімдейді. Бұл - тәжірибеде дәлелденген үдеріс.

PBL әдісін Қадыр Мырза Әлі атындағы BINOM School мектеп-лицейінде қолдану нәтижесінде келесі жетістіктерге қол жеткізілді:

- ▶ 2022 жылы PBL шығармашылық тобы құрылып, ұзақ мерзімді жоспар жасалды;
- ▶ Мұғалімдер әдістемелік сағаттар өткізіп, тәжірибе алмасты;
- ▶ Оқушылардың пәнге деген қызығушылығы артты;
- ▶ Қалалық және республикалық деңгейдегі іс-шараларға қатысу жүзеге асырылды.

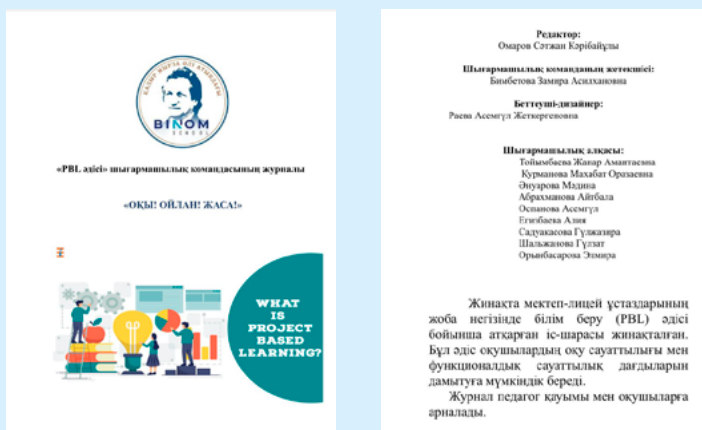
Мәселен, соңғы үш оқу жылы ішінде мектебімізде жасалған жобаларға назар аударсақ, әрбір оқу жылында аталған әдіс негізінде жүргізілген сабақтардың артқанын байқауға болады.

1-диаграмма. Жүргізілген жобалардың саны

Сонымен қатар мектебімізде PBL әдісі бойынша жұмыс жүргізетін шығармашылық командасының журналы шыға-

ды және ақпараттық тақта да жұмыс жасайды.

1-сурет. «PBL әдісі» шығармашылық командасының журналы

2-сурет. PBL жобаларының ақпараттық тақтасы

Күтілетін нәтиже

PBL үдерісі кезінде: бала өрісі кеңейеді, күресуді, өз позициясын қорғай білуге дағдыланады, қарым-қатынас мәдениетіне бейімделетіні қамтылады.

- ▶ Білім базасы / білімнің қалыптасуы /
- ▶ Жұмысты /орындаушы/ бақылау / өз бетінше білім алу /
- ▶ Ынталандыру және іскерлікке баулу
- ▶ Тың жаңалықтарды дамыту
- ▶ Білім атудағы әлеуметтік және контекстік факторлардың маңыздылығы.

Жоба жасау арқылы жаратылыстану бағыты мен гуманитарлық бағыт пәндерінің бөлім бойынша тақырыптары оқушы қызығушылығы ықпалынан терең әрі тиянақты зерттеледі. Теориялық білім мен шынайы өмір байланыстылығына оқушының көзі жетеді. Өз көзқарасын, пікірін, идеясын ашық түрде жария етеді, көпшілік алдында сөйлеуге дағдыланады. Ең бастысы – болашақ мамандығын таңдауға қолдау табатын аудиторияны сезінеді.

Ұсыныстар

Жобаға негізделген оқыту әдісі – білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырудың тиімді құралы ретінде қарастырылады. Осыған орай, біз өз тарапымыздан аталаған әдісті оқу процесіне табысты енгізуде келесідей ұсынымдар әзірледік:

1. Жобалық жұмыстарды оқу бағдарламасына сәйкестендіру. PBL әдісінің тиімділігі оны жалпы білім беру стандартымен және пәндік оқу бағдарламаларымен үйлесімді түрде интеграциялау арқылы артады. Жобалар оқушылардың пәндік білімдерін тереңдетіп қана қоймай, оларды нақты өмірлік мәселелерді шешуге бағыттауы тиіс. Білім беру мазмұнын жобалық форматқа ыңғайластыру үшін оқу мақсаттары мен күтілетін нәтижелер айқындалуы қажет.

2. Оқушыларға дербестік беру арқылы жауапкершілік дағдыларын дамыту. Жобаға негізделген оқыту барысында оқушы-

лар өз бетімен шешім қабылдау, уақыты тиімді басқару және топпен жұмыс жасау дағдыларын меңгереді. Бұл тәсіл оқушылардың өз оқу процесіне деген жауапкершілігін арттырады. Мұғалімнің рөлі кеңесші және бағыттаушы ретінде қарастырылып, білім алушыларға зерттеу жүргізу, ақпаратты талдау, шығармашылық ойлау сияқты қабілеттерді дамытуға мүмкіндік берілуі қажет.

3. Киберпедагогиканы қолдану арқылы оқыту процесін қызықты ету. Қазіргі цифрлық дәуірде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білім беру үдерісінің ажырамас бөлігіне айналды. Онлайн платформалар, сандық құралдар және виртуалды зертханалар PBL әдісінің тиімділігін арттырады. Киберпедагогиканы пайдалану оқушылардың мотивациясын арттырып, олардың оқу әрекетін белсенді етеді. Осылайша, электронды ресурстарды, қашықтан оқыту технологияларын және интерактивті цифрлық құралдарды пайдалану оқушылардың зерттеу дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді.

4. Оқушылардың зерттеу жұмыстарына баса назар аудару. Зерттеу элементтері PBL әдісінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Оқушылар тек дайын ақпаратты меңгеріп қана қоймай, өз бетімен ізденіп, жаңа білім қалыптастыруы тиіс. Мұндай тәсіл олардың аналитикалық ойлау қабілеттерін дамытып, ғылыми-зерттеу мәдениетін қалыптастырады. Сондықтан оқушыларды өз бетінше гипотеза ұсынуға, деректер жинауға, талдауға және қорытынды жасауға үйрету маңызды.

5. PBL әдісін бағалау критерийлерін жетілдіру. Жобаға бағытталған оқытуда дәстүрлі бағалау әдістері жеткіліксіз болуы мүмкін. Сондықтан бағалаудың баламалы түрлерін қолдану қажет. Бағалау критерийлері оқушылардың жобалық жұмысқа жұмсаған күш-жігерін, шығармашылығын және нәтижелілігін әділ түрде анықтауы тиіс.

Қорытынды

Жоба жасау негізінде оқыту – білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін, зерттеу дағдыларын және функционалды

сауаттылығын дамытуда тиімді әдістердің бірі деген қорытынды жасаймыз. Шетелдік зерттеулер бұл әдістің оқушылардың білім сапасын жақсартатынын дәлелдесе, отандық зерттеулер оны Қазақстанның білім беру жүйесіне бейімдеу мәселелерін қарастырады. Алдағы уақытта PBL әдісін тереңірек зерттеп, оны оқу үдерісіне кеңінен енгізу қажет деп есептейміз. Себебі бұл әдіс оқушыларды өз бетінше шешім қабылдауға, зерттеу жұмыстарын жүргізуге және шығармашылық тұрғыдан ойлауға ынталандырады.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. «2024-2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» Әдістемелік нұсқау хат. Сілтемесі: <https://uba.edu.kz/storage/app/media/2024%202024%2024%2024%20%20KZ%20%20%20KZ%20%20%20KZ%20%20%20KZ.pdf>
2. Dewey, J. (1916). *Democracy and Education*. New York: Macmillan. <https://nsee.memberclicks.net/assets/docs/KnowledgeCenter/BuildingExpEduc/BooksReports/10.%20democracy%20and%20education%20by%20dewey.pdf>
3. Barrows, H. (1986). Problem-Based Learning in Medicine and Beyond: A Brief Overview. *New Directions for Teaching and Learning*, 1986(68), 3–12. <http://idtoolbox.eseryel.com/uploads/9/0/7/5/9075695/plb.pdf>
4. Hmelo-Silver, C. E., & De Jong, T. (2007). Scaffolding and Achievement in Problem-Based and Inquiry Learning: A Response to Kirschner, Sweller, and Clark (2006). *Educational Psychologist*, 42(2), 99–107. https://www.researchgate.net/publication/277452339_Scaffolding_and_Achievement_in_ProblemBased_and_Inquiry_Learning_A_Response_to_Kirschner_Sweller_and_Clark_2006
5. Joash Kibeit, & Nephath Kathuri. (2005). Effects of project-based learning on student performance of higher cognitive skills in secondary school agriculture// *The Zimbabwe Journal of Educational Research* (Z.JER) is published twice annually by the University of Zimbabwe (UZ), Human Resources Research Centre (HRRC). Volume 17 Number 1 March 2005. 30-38 p. https://www.academia.edu/64011234/Effects_of_project_based_learning_on_student_performance_of_higher_cognitive_skills_in_secondary_school_agriculture
6. Pizzolato, J. (2013). Problem-Based Learning: A Self-Directed Approach. *Journal of Educational Psychology*, 105(2), 213–225.
7. Құнанбаева, С., Мұхамбетқалиева, Г. (2019). Жоба негізінде оқытудың қазақ тілін меңгертудегі рөлі. *Қазақ Ұлттық Университетінің Хабаршысы*, 4(78), 125–132

● ПРОЕКТНОЕ ОБУЧЕНИЕ: ОПЫТ БИНОМ

Курманова М.О.

Школа-лицей BINOM SCHOOL имени Кадыр Мырза Али,
г. Астана

Аннотация. В данной статье рассматривается роль метода обучения на основе проектной деятельности в развитии функциональной грамотности. Актуальность исследования обусловлена значимостью развития критического мышления и функциональной грамотности в современной системе образования. В статье анализируются теоретические основы метода PBL, его преимущества и особенности применения. В ходе исследования была проведена практическая работа по внедрению метода PBL в школьную программу. Представлены рекомендации по эффективному использованию метода PBL в учебном процессе, включая адаптацию проектных заданий к учебной программе, развитие исследовательских навыков учащихся и совершенствование системы оценивания.

Надеемся, что данная статья будет полезна для администрации школ, методистов и педагогов всех уровней.

Ключевые слова: обучение на основе проектной деятельности (PBL), функциональная грамотность, исследовательские навыки, критическое мышление, методы обучения.

● PROJECT-BASED LEARNING: BINOM EXPERIENCE

Kurmanova M.O.

School-lyceum BINOM SCHOOL named after Kadyr Myrza Ali, Astana

Abstract. This article examines the role of project-based learning (PBL) in developing functional literacy. The relevance of the study is determined by the importance of fostering critical thinking and functional literacy in the modern education system. The article analyzes the theoretical foundations of the PBL method, its advantages, and its application features. As part of the study, a practical experiment was conducted on integrating the PBL method into the school curriculum. Recommendations are provided on effectively implementing the PBL method in the educational process, including aligning project tasks with the curriculum, developing students' research skills, and improving the assessment system. We hope that this article will be useful for school administrators, methodologists, and educators at all levels.

Keywords: project-based learning (PBL), functional literacy, research skills, critical thinking, teaching methods.

2

ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ: ТӘЖІРИБЕ ЖӘНЕ ЖАҢАШЫЛДЫҚ

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИН: ОПЫТ И НОВАТОРСТВО

FTAMP 14.25.09

КЕЙСТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Абикенова Д.А., Төлегенов И.М.

Қаныш Сәтбаев атындағы BINOM SCHOOL мектеп-лицейі, Астана қ.

Аңдатпа. Бұл мақалада Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінің басым бағыты болып табылатын оқушылардың бойында функционалдық сауаттылық дағдыларды дамытуда кейстерді қолдану бойынша мектеп тәжірибесі ұсынылған. Кейстерді тиімді құрастыру мен оларды сабақта қолданудың ерекшелігі қарастырылып, ұсыныстар берілген. Оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырып, функционалдық сауаттылық дағдыларды дамытуда кейстердің рөлі тәжірибеден өтіп, анықталған жағдайларға байланысты қорытындылар жасалған. Мақалада берілген «кейс» әдісі педагогтерге білім беру процессін жетілдіруге көмектеседі.

Түйінді сөздер: кейс, функционалдық сауаттылық, дағды, сабақ, мақсат.

Кіріспе

Бұл мақала функционалдық сауаттылықты арттыру және оқушыларды шынайы өмірге дайындаудағы кейс әдісінің маңыздылығын көрсетуге бағытталған. Мақалада көздеген негізгі міндеттер: кейстерді білім беру үдерісінде тиімді қолдану

жолдарын ұсыну; тәжірибе барысында анықталған тиімді немесе тиімсіз тұстарымен бөлісу және кейстерді қолданудың білім алушыларда аналитикалық ойлау және мәселені шешу қабілеттерінің дамуына әсерін бағалау болып табылады.

Мектеп қабырғасында берілген білім мен тәрбие оқушының ғана емес, бүкіл бір халықтың, мемлекеттің келешегі екені сөзсіз. Мектепте алынған білім баланың келешек өміріне азық болып, оны түрлі жағдайларда дұрыс шешімдер қабылдап, алған білімін өмірде қолдана білуге үйретуі тиіс. Еліміздің білім беру бағдарламасы да оқушыларымыздың осы дағдыларын дамытуға бағытталғандығын, жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің таңдау курстарының үлгілік оқу бағдарламаларынан көреміз. Мысалы, 8-сыныпқа арналған оқу бағдарламасының оқу мақсаттарының біріне тоқталайық: «8.1.1.4 қазақстандық компонентті қосымша қамти отырып сандық және сапалық географиялық деректерді өңдеп, талдайды» [1] атты сабақ мақсаты оқушыларды бүгінгі замандағы сансыз көп ақпараттармен жұмыс жасап, дұрыс қорытынды жасай білуге үйретеді. Жоғары сыныпқа өткен сайын оқу мақсаттары осы дағдыларды одан ары тереңдетуге ықпал етеді. Осы УОБ мақсаттарын жүзеге асыруда сабағымызға әртүрлі тиімді әдіс-тәсілдерді қолдануға тырысамыз. Біз өз сабақтарымызда қолданған «Кейс» әдісі оқушыларды проблеманы зерттеу, түсіну, оны шешу үшін сан түрлі жолдарын қарастыруды, командамен жұмыс жасауға үйрететінін байқадық. Оқушылардың функционалдық сауаттылық деңгейін Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) өткізетін халықаралық зерттеу PISA нәтижесі көрсетеді. PISA нәтижелері елдердің білім беру жүйелерінің артықшылықтары мен әлсіз тұстарын анықтауға көмектеседі. Соңғы нәтижелер бойынша Қазақстан PISA қатысушы елдер арасында орташа деңгейден төмен позицияда орналасқан[4]. Бұл көрсеткіштер елдің білім беру жүйесіндегі қиындықтарды айқындап, оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау, дербес зерттеу жүргізу, ақпаратты талдау сияқты дағдыларын дамыту қажеттігін көрсетіп берді. Қазақстандық оқушылар, негізінен, теориялық білімде жақсы нәтиже көрсеткенімен, оны өмірде қолдану, шешім қабылдау, өзіндік зерттеулер жүргізуге келгенде әлі де қиналатындықтарын байқатты. Сондықтан, оқушылардың

функционалдық сауаттылық дағдыларын дамытуда сәтті жүріп жатқан жұмыстарымызбен бөлісіп, бірлесе іс-әрекет ету бәріміз үшін маңызды екені сөзсіз.

Жаратылыстану және қоғамдық ғылымдар саласындағы білім беру мазмұнын табысты біріктіре алатын академиялық пәндердің бірі – география. Функционалдық сауаттылықты дамыту міндеті барлық пәндер бойынша оқу үдерісінде шешілуі мүмкін және шешілуі керек, ал «География» пәні бұл мәселені шешуге өте үлкен үлес қоса алады. Жаратылыстану ғылымдары табиғаттың бір бөлігі ретінде адамға, табиғат әлемін ұғыну ғана емес, осы өзгермелі әлемдегі өз орнын сезінуге бағытталған және жеке тұлғалық құндылық қасиеттер жүйесін тәрбиелеуге, жеке тұлғаның дүниетанымдық, мәдени, тәжірибеге бағдарланған қасиеттерін қалыптастыруға негізделген [2]

Географияда функционалдық сауаттылық – бұл оқушылардың географиялық білімдерін күнделікті өмірде қолдану қабілеті. Бұл дағды оқушыларға қоршаған ортаны түсінуге, оның ерекшеліктерін түсінуге үйретеді. Географияны оқу процесінде Жердің табиғаты, оның халқы мен шаруашылық қызметі, табиғат пен қоғамның өзара әрекеттесу мәселелері туралы білімдердің синтезі жүреді.

Функционалдық сауаттылық география пәнінде бірнеше бағыттарда дамиды:

1. Картографиялық сауаттылық: карталармен жұмыс істеу қабілеті, карталарды оқып, талдау жасай білу;
2. Табиғи ресурстарды пайдалану: қоршаған ортаның ресурстарын тиімді және ұқыпты пайдалануды білу және түсіну;
3. Географиялық процестерді түсіну: табиғи құбылыстарды, олардың себеп-салдарын түсініп, климаттың өзгеруі сияқты жаһандық мәселелерді талдау;
4. Әлеуметтік және экономикалық аспектілер: елдердің экономикалық-географиялық жағдайын, халықтың орналасу ерекшеліктерін және олардың өмір салтына әсерін түсіну;

5. Жергілікті және жаһандық ойлау: оқушылардың өз аймағы мен әлемді салыстыру арқылы шешім қабылдау дағдысын дамыту. [3]

Осындай білімдер мен дағдылар географияны тек теориялық пән ретінде емес, күнделікті өмірмен байланысқан, маңызды сала ретінде көруге көмектеседі.

Әдістеме

География сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамыту үшін ұстаздар әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануда. Әдістер оқушылардың сабаққа қызығушылықтарын арттырып қана қоймай, олардың күрделі географиялық құбылыстарды, үдерістерді тереңірек түсінуіне, әртүрлі дереккөздерден, соның ішінде карталардан, диаграммалардан, графиктерден, статистикалық материалдардан ақпаратты жинау, талдау және түсіндіру, бағалау дағдыларын дамытуларына ықпал етуі маңызды. Осы тұрғыдан тәжірибемізде жиі қолданылатын «Кейс» әдісінің тиімділігін байқадық.

Кейс – бұл нақты жағдайды, оқиғаны немесе мәселені сипаттайтын әдістеме, ол талдау және шешім қабылдау үшін қолданылады. Кейс әдісі әсіресе бүгінде білім беру саласында кең тарады, себебі ол шынайы өмірден алынған мысалдар арқылы оқушыларға өз білімдерін тәжірибеде қолдануға мүмкіндік береді. Өмірлік жағдайларды бірлесіп талдау оқудың әмбебап тәсілі болып табылады, сондықтан мәселені шешудің аналогтары ежелгі дәуірден-ақ белгілі болған. Спартактық жастар өздерінің тәлімгерлерімен ұрыс даласында туындаған жағдайларды талқылады, ал студенттерімен «Істерді талқылау» Сократтың сүйікті әдісі болды. Қазіргі кейс әдісі 1870 жылдары Гарвард заң мектебінде пайда болған, содан бергі уақытта кейстерді шешу оқыту әдісі ретінде барлық мектептерде, бизнес мектептерінде, университеттерде қолданылады. Кейстерді шешу бірнеше кезеңнен тұрады: 1) ұсынылатын жағдайды зерттеу; 2) жетіспейтін ақпаратты жинау және талдау; 3) мәселені шешудің ықтимал жолдарын талқылау; 4) мәселенің шешімін ұсыну. [5]

Оқудағы дәстүрлі әдістер білуге немесе бір нәрсені зерттеуге бағытталған, ал кейс-технологиялар белгілі бір мәселені шешу үшін нақты жағдайда бар білімді қолдануға бағытталған. Кейс әдісі теорияны шынайы өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді және тек академиялық білімнен гөрі пәнді кеңірек түсінуге мүмкіндік беретін теорияны, әдістер мен принциптерді пайдалану дағдыларын дамытады. Сондай-ақ, осы әдіс олардың ғылыми сұрақтар мен гипотезаларды тұжырымдау қабілеттерін қалыптастырады. Себебі, кейсті шешеу үшін оқушылар алған білімдерін қолданып қана қоймай, дұрыс шешімдерді табу үшін ізденулеріне тура келеді.

Кейстерді ең алдымен сабақ мақсатын басшылыққа ала отырып, кейс құрылымына сәйкес дайындау қажет. Әдетте кейс құрылымы мынадай элементтерден тұрады:

1. Мәселенің сипаттамасы – жағдайды, оқиғаны немесе мәселені түсіндіру;
2. Негізгі деректер – мәселені шешуге қажетті мәліметтер мен жағдайлар;
3. Мәселенің себептері мен салдары – жағдайдың шығу тегі, оған әкелген факторлар;
4. Мүмкін шешімдер – талқылау мен шешім қабылдау үшін ұсынылатын баламалар;
5. Қорытынды шешім – нақты жағдайға сәйкес келетін ең тиімді шешімді таңдау[6]

«Кейс» әдісінің тиімді болып саналу себептері: біріншіден, тәжірибелік оқыту «Кейс» әдісі арқылы оқушылар шынайы проблемалармен бетпе-бет келіп, оларды шешуге үйренеді. Екіншіден, сыни ойлауды дамыту. Әр түрлі шешімдерді қарастырып, олардың артықшылықтары мен кемшіліктерін саралау, жағдайға жан-жақты қарау. Үшіншіден, командалық жұмыс. Кейс әдісі көбіне топпен жұмыс жасауды қажет етеді, бұл адамдардың өзара қарым-қатынасы мен командалық жұмыс дағдыларын дамытады. Мысалы, географиядан 8 сыныпқа арналған оқу бағдарламасындағы «8.5.3.3 қазақстандық компонентті қосым-

ша қамту негізінде ауыл шаруашылық және өнеркәсіп өндірісін, қызмет саласын орналастыру факторларын талдайды» [1] оқу мақсатын қарастырайық. Сабақтың негізгі бөлімінде шаруашылықты орналастырудың барлық түрткіжайттарымен танысып, талдап аламыз. Оқулықта: «Әрбір ауыл шаруашылық дақылына және өнімді мал түріне қарай оларды өсіру үшін айрықша қолайлы болатын географиялық белдеулер мен зоналарды атауға болады. Олардан тыс жерлерде дақылдарды немесе мал түрін өсіру техникалық тұрғыдан мүмкін емес немесе экономикалық тұрғыдан пайдасыз» [8] осы тұжырымды түсіну және өсімдік шаруашылығын орналастыру түрткіжайттарын талдау үшін оқушыларға кейс ұсынуға болады. 1-кейс: Мағжан, Әмір, Ғалымжан кәсіпкерлер, олар ауыл шаруашылық дақылдарын өсірмекші. Мағжан бидай, Әмір күріш, Ғалымжан мақта өсіргісі келеді. Олар осы дақылдарды өсіруге еліміздің қай аймақтары қолайлы, қандай қиындықтар болуы мүмкін екендігін ойлады. Оларға көмектесіп, осы мәселелерді қарастырыңыздар: 1 топ-Мағжанға, 2 топ-Әмірге, 3 топ- Ғалымжанға көмектеседі. Топтар өздеріне берілген тақырып бойынша анықтау керек:

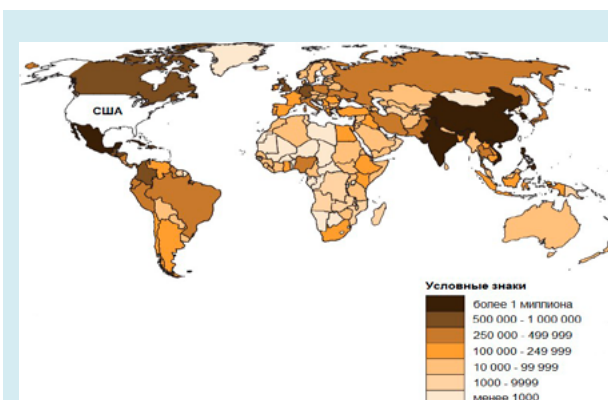
- 1) әр дақыл үшін қолайлы климат түрін
- 2) әр дақыл үшін қолайлы топырақ
- 3) осы дақылды өсіруге қолайлы Қазақстан өңірі
- 4) осы өңірде кездесуі мүмкін қиындықтар
- 5) қиындықты шешу жолдары.

Оқушылар ғаламтор көздерін қолданып зерттеу жүргізген соң, өз шешімдерін ұсынып, ойларын дәлелдеуі керек. Өз жұмыстарын постер түрінде ұсынып, қорғайды. Соңында, постерлерін «галереяны шарлау» әдісі арқылы бағалайды. Осы кейсті шешу барысында оқушылар ауыл шаруашылығын орналастыру түрткіжайттарын талдай отырып, экономикалық тиімділікті анықтауға үйренетін болады. Географиядан 9 сынып оқу бағдарламасындағы 9.4.1.2 дүниежүзі халқы көші-қонының басты

бағыттарын, себеп-салдарын түсіндіреді [1] оқу мақсатын қарастырғанда оқушылар иммигранттарды ең көп қабылдаушы елдермен танысады[9].

Иммигранттарының саны ең көп мемлекеттер, млн адам		Эмигранттарының саны ең көп мемлекеттер, млн адам	
АҚШ	49,8	Үндістан	16,6
Сауд Арабиясы	12,2	Мексика	13,0
Германия	12,2	Ресей	10,6
Ресей	11,7	Қытай	10,0
Ұлыбритания	8,8	Бангладеш	7,5
БАӘ	8,3	Сирия	6,9
Франция	7,9	Пәкістан	6,0
Канада	7,9	Украина	5,9
Аустралия	7,0	Филиппин	5,7
Испания	5,9	Ұлыбритания	4,9

Оқушылар кестемен танысып, осы елдер неліктен эмиграция мен иммиграция ошағы екендігі жайлы талқылаулар жүргізген соң, кейс ұсынуға болады. Олар ғаламтор, жасанды интеллект мәліметтерін қосымша қолдана отырып зерттеулер жүргізеді. 2-кейс: Мағжан сабақтан келгенде анасының Америка Құрама Штаттарына «Болашақ» бағдарламасымен докторантураға түскенін білді. Ол отбасымен алдағы 3 жылды АҚШ-та өткізетініне қуанды. Бірақ, алыс шет елде қалай болар екен деген қорқынышы да болды.

1-сурет. Америка Құрама Штаттарында тұратын адамдардың 2013 жылы қай жерде туылғанын көрсететін карта

Мағжанға көмектесіп, зерттеу жасаңыздар:

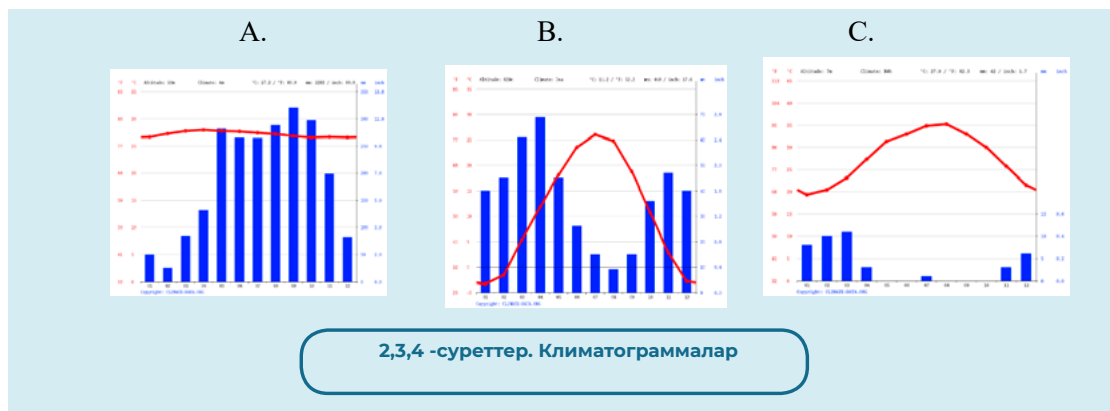
1. Берілген картаны қолданып АҚШ-қа көбінесе қандай елдерден иммигранттар келетінін анықтаңыздар
2. Осы елдерден келетін иммигранттар саны неліктен жоғары екендігін түсіндіріңіздер
3. Мағжанның отбасы АҚШ-қа барғанда қандай қиындықтарға кездесуі мүмкін, тізімін жасаңыздар
4. Осы қиындықтардың алдын-алу үшін Мағжанның отбасы не істеу керек, ұсыныстар әзірлеңіздер.

Осы кейсті орындау оқушылардың ғылыми зерттеулерге деген қызығушылықтарын оятады, әлемде болып жатқан процестерге талдау жасауға мүмкіндік береді. Бағалау үшін оларға ең тиімді ұсыныстарды анықтауды сұрау, олардың сыни ойлау дағдыларын дамытып, өз көзқарастарын қалыптастыруға ықпал етеді.

Практикада қолдану

Сабақта орындалатын тапсырмалар оқушылардың функционалдық сауаттылық дағдыларын дамыта отырып, сабақ мақсатына жетелейтіндей болуы ең басты қағида екені белгілі. Осы қағиданы басшылыққа ала отырып, өз сабақтарымызды құрылымдауда мұғалімдер біраз ізденіп, дайындалуымыз керек болады. Үкімет, мектеп тарапынан ұйымдастырылып жатқан білім жетілдіру курстары,

семинарлар, шеберлік сыныптары мен мұғалімдердің өзара тәжірибе алмасуы мұндайда үлкен көмек екені сөзсіз. Осындай іс-шаралар нәтижесінде құрастырылып, Астана қаласы Қаныш Сәтбаев атындағы Vinom school мектеп-лицейінде 8 сыныптарда тәжірибеден өткен, функционалдық сауаттылық тапсырмалары жинақталды. Тапсырмалар өмірмен байланыса отырып, оқушылардың алған білімдерін қолдану, карталар, статистикалық деректер, графиктер мен диаграммаларды оқып таладай алу, географиялық құбылыстарды, үдерістерді терең түсіну дағдыларын дамытуға негізделген. Тапсырмалардағы мәнмәтіндердің көбінесе кейстер арқылы берілуі сабақта оқушылардың қызығушылығын арттыратыны белгілі болды. Мысалға, оқу мақсаты: «8.3.2.3 климаттық белдеулерді талдайды» [1] деген оқу мақсатына берілген тапсырмада оқушылар картамен, климатограммамен жұмыс жасай отырып қорытынды жасайды. Кейсте жазғы демалыста Тайландқа барған отбасының ол жақта күнде жаңбыр болуы себепті демалыстарының жайсыз болғандығы беріледі. Оқушылар неліктен Тайландта жазда жаңбыр көп жауатынын оқулықтан алған білімдері мен климат картасын қолдана отырып түсіндіреді, одан ары осы түсініктерінің негізінде осы елге сәйкес климатограмманы анықтап, өз шешімдерін тапсырмаға берілген дескрипторларға сай түсіндірулері керек болады. Осылайша сабақ мақсатына, карта мен диаграммаларды талдай білу және географиялық процестерді түсіну сауаттылықтарын дамыта отырып жетуге болады.

Келесі бір оқу мақсаты: «8.1.1.3 далалық, картографиялық, теориялық географиялық зерттеу әдістерінің мәнін түсіндіріп, қолданады»[1] Осы мақсатқа жетуде оқушыларға картографиялық зерттеу жүргізудің маңыздылығы мен қоршаған ортаның ресурстарын тиімді пайдалана білу және түсіну дағдыларын дамытуға ықпал ететін тапсырма ұсынылды. Кейсте мыс балқыту заводын салу үшін жер учаскесін анықтауда қиындыққа жолыққан компания туралы айтылады. Осы мәселені шешу үшін оқушылар компанияға завод салуда қолайлы орынды ұсынып, өз ойларын дәлелдеуі қажет. Жас ерекшеліктерін ескере отырып құрастырылған бұл кейс оқушылар үшін қызықты болғаны байқалды. Олар картаны, жел өрнегін оқып, сондай-ақ завод салуда ескерілуі тиіс жағдай-

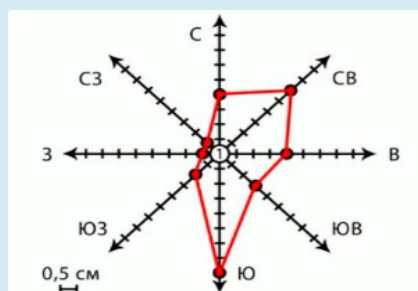
ларды басшылыққа алуы керек. Дұрыс шешімді анықтау үшін олар топта талқылаулар жүргізді. Тапсырманың мұндай түрлері оқушылардың картографиялық сауаттылығын және логикалық ойлау қабілеттерін дамытады. [6]

Кесте - 1.

Завод салу үшін ескеріледі	
1	Темір жолға, суға жақын орналасуы
2	Жазық, құрғақ жер болуы
3	Басым желдің бағытын ескеру, елді мекендерді зиянды газдардан сақтау үшін
4	Елді мекендерден алысырақ болуы керек

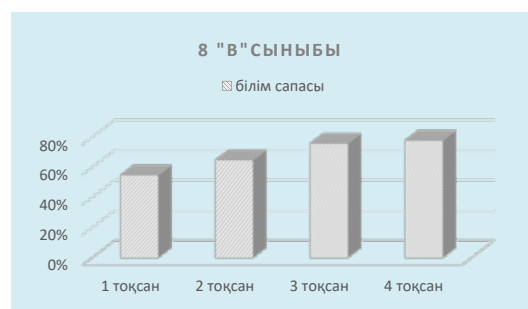
5 - сурет. Топографиялық карта

6-сурет. Жел өрнегі

Астана қаласы Қаныш Сәтбаев атындағы Vinom school мектеп-лицейінде 2023-2024 оқу жылы білім сапасы төмен болып келген 8 «в» және 8 «ж» сыныптарында кейстерді жиі қолдана бастадық, себебі оқушылардың қызығушылығы артқаны байқалды. Осылайша олар тақырыпты жақсы меңгеріп, білім сапасы өсіп отырды. Себебі, оқушылар сабақта кейстерді шешу барысында дереккөздерді талдап, шешім қабылдап, өз болжамдарын жасап үйренгендіктен, бөлім және тоқсандық жиынтық бағалауда берілген жоғары

ойлау дағдылары тапсырмаларын сәтті орындай алды.

Ұсыныстар

Кейстер – нақты жағдайлар мен мәселелерді талқылау үшін қолданылатын әдіс, сондықтан оқушылардың практикалық дағдыларды дамытуға, шешім қабылдауға, аналитикалық ойлауды жетілдіруге көмектеседі. Ол үшін ең бастысы кейстерді дұрыс құрып, тиімді қолдана білу керек. Осы орайда әріптесерімізге айтар ұсыныстарымыз:

Біріншіден, кейсті дайындағанда оның нақты оқу мақсатына жетуге көмектесетініне көз жеткізіңіз және жаңа ақпаратты талдау, қолдану, қорытынды жасай алу қабілеттерін дамытуға ықпал ететіндей болуын ойластырыңыз.

Екіншіден, кейстерді шешуді сыныпта дұрыс ұйымдастыра білу де маңызды. Топтар арасында пікірталас ұйымдастырып, әрбір шешімнің артықшылықтары мен кемшіліктерін талқылатып, шешім шығару арқылы сыни ойлауға итермелеңіз.

Үшіншіден, кейстер оқушылардың жас ерекшелігіне сай болуын қадағалаңыз. Жеңіл немесе өз деңгейлері үшін күрделі кейстер оқушылардың қызығушылықтарын төмендетеді.

Төртіншіден, кейстер оқушылардың күнделікті өмірімен байланысты, оларды қызықтыратын тақырыптардан болғаны тиімді, бұл оларға кейсті тез қабылдап, сәтті орындауларына көмектеседі.

Бесіншіден, кейбір кейстерді шешу үшін оқушыларға аналитикалық құралдарды (SWOT, PESTLE, 5 күштер моделі және т.б.) қолдануға болады. Бұл құралдар оқушыларға әртүрлі факторларды жүйелі түрде бағалауға мүмкіндік береді, әрі шешім қабылдау процесін жеңілдетеді. Кейбір жағдайларда рөлдік ойындар арқылы оқыту әдісін қолдануға болады. Әр оқушыға нақты рөл беріп, оларды белгілі бір мәселелерді шешуге бағыттау арқылы, рефлексия мен сыни ойлауды дамытуға болады. Әрбір талқылаудан кейін оқушыларға рефлексия жасау үшін уақыт беріңіз. Оқытушы ретінде кері байланыс беру арқылы оқушылардың ойларын түзетуге немесе жетілдіруге көмектесіңіз. Кейс құрылымын сақтап әрі дұрыс ұй-

ымдастыру оқушылардың жетістікке жетуіне де ықпал етеді.

Қорытынды

Тәжірибе көрсеткендей, сабақта тапсырмаларды кейс арқылы беру балаларға қызықты әрі өте пайдалы, өйткені олар әртүрлі өмірлік мәселелерді өздері шешеді, жаңа идеялар ұсынады. Осылайша, кейстер сыни және аналитикалық ойлауды қалыптастыруға ықпал етеді. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – күрделі, көпжақты, ұзақ процесс. Сол себепті мұғалім күнделікті сабақта жүйелі жұмыс жүргізіп, заманауи педагогикалық технологияларды шебер әрі сауатты үйлестіре отырып қана өнімді нәтижелерге қол жеткізе алады. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасында күтілетін нәтиже мен нысаналы индикаторлар PISA халықаралық зерттеуінің нәтижелері бойынша функционалдық сауаттылықтың шекті деңгейінен өткен білім алушылардың үлесі (PISA-2025: оқу) – 38 %-ға жетуі қажет [7].

Кейстерді сабақтың әртүрлі кезеңдерінде қолдану мұғалімге сабақты қызықты және ерекше өткізуге мүмкіндік береді. Зерттеу және практика нәтижесі көрсеткендей, сабақ барысында кейстерді қолдану функционалдық сауаттылық дағдыларын қалыптастыруда, оларды дамытуда зор ықпалын тигізеді және оқытудың тиімді тәсілдерінің бірі деп айтуға болады.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің таңдау курстарының үлгілік оқу бағдарламасы, Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі 21 қараша 2022 жылғы №399 бұйрық
2. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы «2024-2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ ХАТ. 31 бет.
3. PISA, TIMSS зерттеу тапсырмалары негізінде оқушылардың ғылыми-жаратылыстану сауаттылықтарын дамыту. Оқу әдістемелік құрал- Аста-

на. Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА

4. «PISA-2022 зерттеуіндегі Қазақстан нәтижелері» ұлттық есебі – Астана: Қазақстан «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы» АҚ, 2024 ж
5. <https://changellenge.com/article/chto-takoe-keysy/>
6. Пособие для учителей Назарбаев интеллектуальных школ / Р.А. Каратабанов. - Астана.: Центр образовательных программ, 2014.
7. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді да-

мытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/>

8. География. Жалпы білім беретін мектептердің 8-сынып оқушыларына арналған./Р.Ә. Қаратабанов, Г.А. Қуанышева, Ж.Р. Байметова, К.М. Джаналеева. 2-бөлім. – Алматы: Алматыкітап баспасы, 2019. – 92 бет
9. Қазақстан географиясы. Жалпы білім беретін мектептің 9-сынып оқушыларына арналған/Р. Ә. Қаратабанов, А. А. Саипов, Б. Х. Балғабаева, Қ. Т. Сапаров. 2-бөлім. – Алматы: Алматыкітап баспасы, 2019. 49 бет

● ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КЕЙСОВ В РАЗВИТИИ НАВЫКОВ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Абикенова Д.А., Тулегенов И.М.

Школа-лицей BINOM SCHOOL имени К.Сатпаева, г.Астана

Аннотация. В данной статье представлен школьный опыт по применению кейсов в развитии навыков функциональной грамотности у учащихся, являющихся приоритетным направлением системы образования Республики Казахстан. Рассмотрены особенности эффективного составления кейсов и их использования на уроке, даны рекомендации. Роль кейсов в развитии навыков функциональной грамотности, повышения интереса учащихся к занятиям, отработаны выводы, связанные с выявленными обстоятельствами.

Ключевые слова: кейс, функциональная грамотность, навыки, урок, цель.

● USING CASES IN DEVELOPING FUNCTIONAL LITERACY SKILLS

Abikenova D.A., Tolegenov I.M.

BINOM SCHOOL school-lyceum named after Kanysh Satpayev, Astana

Abstract. This article presents the school experience in using case studies to develop functional literacy skills in students, which is one of the primary directions of the education system of the Republic of Kazakhstan. The article discusses the specifics of effectively designing case studies and applying them in lessons, while also offering recommendations. The role of case studies in increasing students' interest in lessons and developing functional literacy skills is explored, with conclusions drawn based on the situations identified through practical experience. **Keywords:** case, functional literacy, skills, lesson, goal.

Keywords: case study, functional literacy, skills, lessons, goals.

МРНТИ 14.25.09

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Бижанова Г.Г.

КГУ «Средняя школа №42» города Актобе

Азиева А.Ж.

КГУ «Средняя школа имени Т. Жармагамбетова»

отдела образования Байганинского района Актюбинской области

Аннотация. В статье рассматривается интеграция современных цифровых технологий в учебный процесс по русскому языку и литературе в школе. Представлен обзор цифровых инструментов, которые помогают повысить мотивацию учащихся к изучению языка, индивидуализировать учебный процесс и улучшить общение в классе. Рассмотрены конкретные примеры успешных стратегий, таких как интерактивные уроки, виртуальные литературные кружки и электронные портфолио. Представленная методика использования цифровых технологий на уроках может быть использована учителями предметниками в практике преподавания русского языка и литературы в школе.

Ключевые слова: цифровой инструмент, интерактивный урок, виртуальная экскурсия, литературный кружок.

Введение

Использование современных цифровых технологий в образовании имеет много преимуществ, таких как повышение мотивации и вовлеченности учащихся, а также предоставление интерактивного практического опыта, который ранее был бы недоступен или чрезвычайно сложен. Современные цифровые технологии позволяют создать среду обучения, в которой теоретические знания непосредственно подкрепляются практическими навыками, что делает образовательный процесс не только эффективным, но и значительно привлекательным и запоминающимся. Поэтому различные учебные заведения, включая школы по всему миру, активно интегрируют цифровые технологии в учебный процесс, стремясь подготовить

учащихся к использованию цифровых технологий в обычной жизни, а не только для обучения.

Внедрение современных цифровых технологий в образовательный процесс общеобразовательной школы является одним из приоритетных направлений развития системы среднего образования Казахстана. В Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 - 2029 годы, утвержденной Постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249, отмечается необходимость совершенствования содержания среднего образования, отражающего знания, умения, установки и ценности, необходимые студентам 21 века. В связи

с этим многоязычное образование в школе и внедрение инновационных методов преподавания предметов, поддерживаемых цифровыми технологиями, входят в число основных задач реализации Концепции [1].

В настоящее время существуют различные тенденции и подходы к использованию современных технологий в преподавании русского языка и литературы в организациях образования. В исследованиях Асановой С. и Полехиной М. представлено использование метода «перевернутого класса» для обучения корейских студентов русскому языку. Авторы считают, что данный подход предоставляет большие возможности для углубления творческого потенциала обучающихся, расширения их индивидуальных возможностей, развития навыков критического мышления, необходимых для формирования соответствующих языковых компетенций [2].

В исследованиях Бадаловой Е. Н. отмечается, что использование ИКТ в учебно-воспитательном процессе помогает индивидуализировать обучение, способствует повышению интереса к предмету, дает возможность избежать субъективной оценки. Кроме того, применение цифровых образовательных ресурсов в обучении русскому языку помогает иностранному обучающимся преодолеть лингвоэтнический барьер на пути использования средств общения.

Исследователи анализируя роль современных технологий в обучении языкам отмечают, что сегодня эти технологии являются неотъемлемой частью процесса обучения в школе и вносят значительный вклад в разнообразие и эффективность учебного процесса, в том числе в методику обучения языкам [2,3,4].

В связи с этим, целью данной статьи является раскрыть возможности современных цифровых технологий для обучения русскому языку во время уроков в школе и внеклассной работе. В статье рассматривается решение следующих задач с использованием современных цифровых технологий:

- ▶ интеграция новейших технологий в традиционные подходы обучения языкам для повышения эффективности преподавания;
- ▶ использование онлайн инструментов для дистанционного обучения, которые позволяют организовать процесс обучения в расстоянии без физического участия учителя, способствуя развитию навыков самостоятельной и автономной работы учащегося;
- ▶ использование цифровых ресурсов культурно-просветительского направления для обучения русскому языку.

Методика

Преимущества интеграции современных технологий в образовательный процесс для учителя русского языка и литературы выражаются в разнообразных возможностях, содействующих более эффективному и интересному обучению.

Во-первых, технологии способствуют повышению мотивации учащихся. Использование интерактивных методик, мультимедийных ресурсов и образовательных приложений делает процесс обучения более привлекательным и соответствующим современным стандартам визуальной презентации информации. Литературные произведения можно представить в виде мультимедийных презентаций, что способствует более глубокому восприятию материала.

Во-вторых, технологии позволяют проводить индивидуализацию образовательного процесса. Онлайн-ресурсы и платформы предоставляют учителям возможность адаптировать материал под уровень каждого ученика. Это особенно актуально в обучении литературе, где каждый ученик может исследовать интересующие его темы и авторов, углубляясь в литературный мир согласно собственным интересам и темпу.

Третье преимущество заключается в улучшении коммуникации и взаимодействия в классе. Современные коммуникационные инструменты позволяют учащимся обсуждать пройденные темы, делиться

своими впечатлениями и анализом, что в свою очередь, несомненно, улучшит их уровень знания русского языка. Это создает благоприятную обстановку для обмена идеями, обсуждения текстов и формирования русской коммуникативной компетенции [3,4].

Таким образом, технологии образования в обучении русскому языку и литературе не только делают процесс обучения более современным, но и обогащают опыт обучающихся, предоставляя им возможность более глубокого восприятия и анализа русского языка. Интерактивная обратная связь, персонализация учебного материала по уровням сложности, обеспечение взаимодействия и коммуникации с другими участниками в процессе обучения способствует развитию литературного мировоззрения и культурного мышления.

В этом плане, технологических средств обучения, которые широко используются в процессе обучения в школе можно сгруппировать на следующие категории:

- ▶ в школах все чаще используются интерактивные доски с соответствующими программными обеспечениями. Представление учебного материала с помощью интерактивной доски и мгновенное управление визуализацией представленного материала заметно повышает качество преподавания. Демонстрация грамматических правил, разбор предложений на доске, пересказ или обсуждение видеоролика, представленного на экране помогает учителю передать учебный материал всему классу. Высокий уровень визуализации и доступность учебного материала всему классу делают процесс обучения более увлекательным и открытым для всех присутствующих, а также обеспечивает обратную связь со всеми обучающимися в классе;
- ▶ цифровые ресурсы в виде обучающих платформ или языковых курсов позволяют реализовать один из принципов непрерывного обучения «учиться в любое время и в любом месте». Переход к экстренному дистанцион-

ному обучению во время пандемии Covid-19 и природных катаклизмов показали, что наиболее приемлемым способом обеспечения непрерывности обучения является цифровые образовательные платформы. Богатый спектр онлайн-ресурсов такие, как аудиокниги, мультимедийные материалы, анимационные ролики, цифровые ресурсы с элементами геймификации предоставляет учащимся возможность погрузиться в мир литературы и искусств, ознакомиться с различными дополнительными материалами по изучаемой теме;

- ▶ иммерсивные виртуальные технологии, представителями которых являются виртуальная и дополненная реальности позволяют организовать учебный процесс по-новому. Эффекты присутствия и погружения, свойственные иммерсивным средам обучения обеспечивают непосредственные взаимодействия с окружающей обстановкой, которая происходит сюжет и персонажами литературного произведения. Виртуальные экскурсии и визуализация играют ключевую роль в обучении литературе. Такой подход, не только делает уроки литературы более увлекательными, но и помогает ученикам лучше понимать и анализировать литературные произведения. Погружение в учебную среду способствует глубокому восприятию художественного произведения и испытать чувство присутствия в самой истории, которые рассказывается в произведении.

Современные технологии предоставляют возможность адаптировать учебные материалы к индивидуальным потребностям каждого ученика, что способствует более эффективному усвоению знаний. Технологии создают возможности для международного обмена опытом, что расширяет горизонты глобализации образования и обогащает образовательную среду. Обучающиеся приобретают навыки сотрудничества в обучении, коммуникации в различной среде и работы в команде. Интерактивные методы обучения, поддерживаемые технологиями, стимулируют

развитие критического мышления, творческих способностей и пробуждают интерес к обучению.

Следовательно, современные технологии не только улучшают доступ к образованию, но и преобразуют сам процесс обучения, делая его более интерактивным, индивидуализированным и адаптированным к требованиям современного поколения обучающихся.

Практика

На уроках русского языка и литературы мы использовали различные цифровые ресурсы, например, на уроках литературы

наибольший интерес вызывают виртуальные экскурсии по сюжетам книг, музеям и домам известных людей, историческим местам, где происходили события литературного произведения. Для этого вы можете воспользоваться онлайн-сервисом Google Искусство и культура (Google Arts & Culture) в свободном доступе [5]. Сервис предоставляет виртуальные туры не только по искусству, но и допускает множество других контекстов, связанных с литературой. Сервис также позволяет ознакомиться литературными произведениями мировой классики, биографией авторов, музейными экспонатами (Рисунок 1).

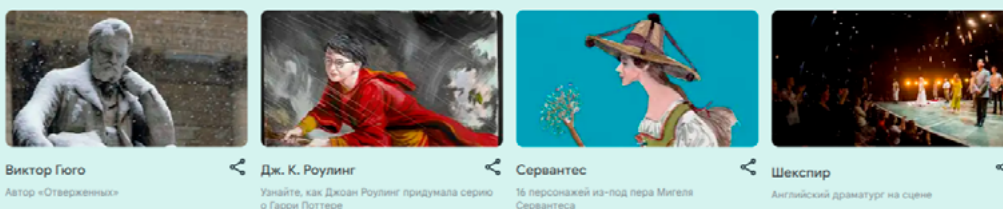

Рисунок 1. Google Arts & Culture. Книжная полка классической литературы

С помощью сервиса можно рассказать об истории создания книг. Фотографии старинных книг, аудио- и видеоматериалы, панорамное видео в формате 360 градусов создают интерактивный и информа-

тивный урок, который объясняет учащимся, что книги были частью повседневной жизни людей с древних времен (Рисунок 2).

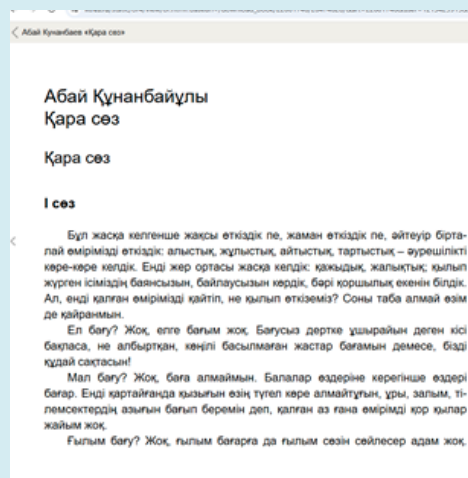
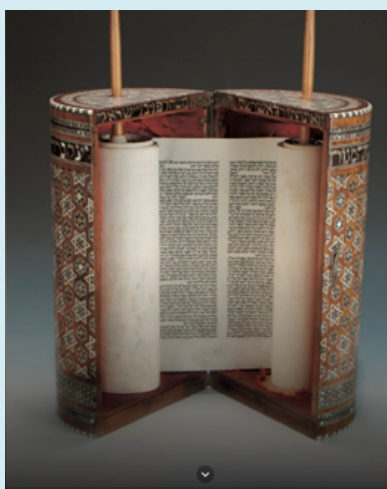

Рисунок 2. Google Arts & Culture. От папирусных свитков до цифровой книги

Существуют и другие доступные цифровые инструменты, которые могут сделать процесс обучения русскому языку и литературе более увлекательным, визуально насыщенным и доступным для обучающихся [4,6]:

- ▶ StoryMapJS. Позволяет создавать интерактивные карты событий литературных произведений. Учащиеся могут путешествовать по важным местам в книге и изучать контекст каждого события.
- ▶ ThingLink. Позволяет создавать интерактивные изображения с дополнительными вложенными материалами, такими как тексты, аудио и видео. Используется для создания визуализаций сцен из литературных произведений.
- ▶ Metaverse. Virtual Reality (VR) Platforms. Платформа для создания собственных виртуальных миров и интерактивных историй. Применение в создании виртуальных сцен и персонажей из литературных произведений. Использование VR-гарнитур, таких как Google Cardboard или Oculus, для создания полноценных виртуальных миров на основе литературных произведений.
- ▶ YouTube VR. Видео-контент в виртуальной реальности, созданный на основе литературных произведений. Возможность погружения в обстановку и сюжет литературных произведений.

Рекомендации

Наиболее эффективными способами интеграции современных цифровых технологий в процесс обучения русскому языку и литературе в школе могут быть:

- ▶ использование интерактивных мультимедийных ресурсов для обучения грамоте. Учителя русского языка могут использовать мультимедийные ресурсы, такие, как интерактивные уроки и онлайн-грамматические тесты, чтобы сделать процесс обучения грамоте более интересным и понят-

ным;

- ▶ образовательные платформы, такие как Google Classroom помогает учителю реализовать дифференцированный подход к обучению. Учебные материалы платформы могут использоваться учителями для предоставления индивидуальных заданий и материалов с учетом интересов группы обучающихся или успеваемости обучающегося. Учащиеся могут работать в удобном для них темпе, самостоятельно проверять правильность выполнения задания, получить дополнительные материалы, соответствующие их уровню подготовки;
- ▶ посещение виртуальных музеев, дома известных писателей и деятелей искусств. В преподавании литературы посещение непосредственно на уроке литературы исторических объектов, где жили великие писатели и поэты, занимались творчеством, это – один из уникальных методов обучения с использованием конструктивизма. В частности, обучающиеся получают новые знания не из книги или рассказа учителей, а своими познаниями из виртуального источника и по своему пониманию, анализируя увиденного;
- ▶ блоги, созданные учителями литературы, где учащиеся могут опубликовать свои рецензии на произведения, обсуждать литературные тенденции и выражать свои мысли по поводу прочитанного. Это способствует развитию критического мышления, письменных навыков и способности аргументации;
- ▶ специально организованные виртуальные литературные кружки. Виртуальные литературные кружки через видеоконференции могут стать отличным инструментом для обсуждения произведений, обмена идеями и создания сообщества учащихся, увлеченных литературой;
- ▶ проекты с использованием цифровых инструментов. Учащиеся могут создавать цифровые проекты, такие как

веб-сайты, видеопрезентации или аудиофрагменты, для демонстрации своего понимания литературных произведений. Это способствует творческому подходу к изучению литературы;

- ▶ электронное портфолио для отслеживания прогресса обучения, способствующее развитию у обучающихся ответственности за свое обучение. Учителя могут внедрять электронные портфолио, где обучающиеся сохраняют свои диктанты, самостоятельные работы, литературные анализы, эссе и творческие работы.

Предлагаемые нами рекомендации являются рамочными и могут быть дополнены с новейшими возможностями инновационных технологий, как искусственный интеллект. Тем не менее, эти примеры успешных педагогических практик демонстрируют, как интеграция технологий может обогатить процесс обучения русскому языку и литературе, делая его более увлекательным и эффективным для всех участников процесса обучения.

Заключение

Внедрение современных цифровых технологий в учебный процесс становится ключевым моментом для создания стимулирующей и интерактивной образовательной среды, способствующей лучшему усвоению знаний и развитию ученических навыков. Важность данного исследования для педагогов заключается в том, что оно предоставляет инструменты и стратегии, способствующие более эффективному обучению русскому языку и литературе, делая процесс обучения увлекательным и адаптированным к запросам современного обучающегося. Как показывает практика, стратегии для успешной интеграции технологий в обучение русскому языку и литературе могут включать в себя разработку интерактивных уроков, использование образовательных платформ для индивидуализации обучения, организацию виртуальных литературных кружков и активное внедрение мультимедийных ресурсов для обучения грамоте.

Следует отметить, что в связи с развитием технологий, таких, как искусственный интеллект, виртуальная реальность и онлайн-образование, открываются новые горизонты для создания более интерактивных и инновационных методов обучения. Дальнейшие шаги для улучшения образовательного процесса с использованием современных технологий включают в себя разработку более специализированных образовательных платформ, поддержку педагогов в внедрении инноваций и создание стандартов качества в области образовательных технологий. Кроме того, чтобы обеспечить устойчивое и эффективное внедрение технологий в образование, также следует обращать внимание на готовности учителей к использованию этих технологий на уроке. Специализированные курсы и тренинги помогут учителям освоить современные образовательные технологии, а также развить навыки их эффективного использования в учебном процессе.

Таким образом, интеграция технологий в обучение русскому языку и литературе – это не только вызов современности, но и возможность сделать образование более доступным, интересным и эффективным для каждого обучающегося, развивая их языковые и литературные навыки для успешного вступления в современный мир.

Список использованных источников

1. Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249>
2. Asanova S., Polekhina M. (2020) Innovative technology in Teaching Russian as a Foreign Language: Flipped Learning Approach. In: Gafurov I, Valeeva R (Eds) VI International Forum on Teacher Education, Kazan Federal University, Russia. May 27 - June 9, 2020. ARPHA Proceedings 3: 147-158. <https://doi.org/10.3897/ap.2.e0147>
3. Бадалова Е.Н. Применение цифровых технологий в обучении русскому языку как иностранному / Е. Н. Бадалова // Векторы развития русистики и лингводидактики в контексте современного филологического образования: Сборник материалов Всероссийской научно-практической конфе-

- ренции с международным участием, Астрахань, 14-15 октября 2021 года / Под редакцией З.Р. Аглеевой, Л.Ю. Касьяновой, М.Л. Лаптевой. Астрахань: Астраханский государственный университет, Издательский дом «Астраханский университет», 2021. С. 128-132. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=47178768>
4. Титова, С.В. Цифровые технологии в языковом обучении. Теория и практика / С. В. Титова. – М. : Эдитус, 2017. – 240 с.
5. Google Arts & Culture. <https://artsandculture.google.com/?hl=ru>
6. Чугунова Н.П. Информационные технологии на уроках русского языка и литературы как средство повышения внутренней мотивации школьников //Инфо-Стратегия 2011: Общество. Государство. Образование: Сборник материалов конференции.– Самара, 2011.–184 с. – 2012. – С. 99. <https://elibrary.ru/item.asp?id=16968075>.

● ОРЫС ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Бижанова Г.Г.

Ақтөбе қаласы «№42 орта мектеп» КММ

Әзиева Ә.Ж.

Ақтөбе облысы Байғанин ауданы білім бөлімінің «Т. Жармағамбетов атындағы орта мектебі» КММ

Аңдатпа. Бұл мақалада орыс тілі мен әдебиеті пәні бойынша білім беру процесінде заманауи цифрлық технологияларды кіріктіру тәсілдері қарастырылады. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру, білім беру процесін дараландыру және сыныптағы қарым-қатынасты жақсарту мақсатында қолданылатын цифрлық технологиялар жан-жақты талданады. Интерактивті сабақтар, виртуалды әдеби үйірмелер және электронды портфолио құру сияқты сәтті қолданылған стратегиялардың нақты мысалдары келтіріледі. Мақалада қазіргі білім беру контекстінде оқушылардың тиімді оқуы мен дамуын қамтамасыз ету үшін инновациялық технологияларды енгізу және олардың даму перспективасы бойынша ұсыныстар жасалады.

Түйінді сөздер: заманауи технологиялар, цифрлық құралдар, интерактивті сабақтар, виртуалды экскурсиялар, әдеби үйірмелер.

● MODERN TECHNOLOGIES IN RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION

Bizhanova G.G.

The Teacher of Russian and Language Literature, Secondary School №42 in Aktobe city

Azieva A.Zh.

The Teacher of Russian and Language Literature

«Secondary school named after T.Zharmagambetov»

Education Department of Bayganin district of Aktobe region

Annotation. The article discusses the integration of modern digital technologies into the educational process of teaching the Russian language and literature in schools. It presents an overview of digital tools that help increase students' motivation to learn the language, individualize the learning process, and enhance communication in the classroom. Specific examples of successful strategies are examined, such as interactive lessons, virtual literature circles, and electronic portfolios. The presented methodology for using digital technologies in lessons can be employed by subject teachers in their practice of teaching the Russian language and literature in schools.

Keywords: digital tools, interactive lessons, virtual tours, literary circles.

МРНТИ 14.25.09

ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ГИС НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

Грозовский Н.Н.

Колледж экономики, бизнеса и права Карагандинского университета Казпотребсоюза, г. Караганда

Аннотация. В данной статье рассматриваются основные вопросы применения современных технологий и ГИС на уроках географии. Осуществляя различные подходы к изучению географии в совокупности с выбранной педагогической технологией и методов обучения, педагогу предоставляется возможность сформировать и развить у обучающихся актуальные знания, умения и навыки в сфере географического знания.

Ключевые слова: география, ГИС, геоинформационные системы, инновации, современные технологии.

Введение

Современные технологии играют ключевую роль в повышении качества образования. Их внедрение способствует улучшению взаимодействия между учителем и учеником, делает процесс обучения более наглядным, доступным и увлекательным. Применение современных технологий на уроках географии дает ряд преимуществ: интерактивные методы помогают сохранять внимание и интерес учащихся, обеспечивают возможность дистанционного изучения процессов и явлений природы, адаптируют учебный процесс под темп и навыки каждого конкретного ученика и др. [1–5].

География формирует ключевое пространственное мышление, необходимое для работы с картами, моделями и графиками, решения практических задач и понимания географических процессов. Аналитические навыки, развиваемые на уроках географии, помогают оценивать взаимосвязи между природными, социальными и экономическими явлениями,

понимать глобальные проблемы и разрабатывать решения для устойчивого развития, воспитывают экологическую и социальную ответственность, а также патриотизм.

Цель статьи – анализ преимуществ современных технологий и ГИС на уроках географии для развития пространственного мышления обучающихся.

Для достижения поставленной цели решаются следующие задачи:

1. Определить основные преимущества и дидактический потенциал использования современных технологий и геоинформационных систем (ГИС) на уроках географии.
2. Оценить и проанализировать влияние использования технологий на развитие аналитического и пространственного мышления школьников при изучении географии.
3. Идентифицировать основные барьеры, препятствующие эффективному внедрению

нию современных технологий в образовательный процесс по географии, и предложить пути их минимизации.

Внедрение современных технологий и ГИС в образование Казахстана поддерживается Законом «Об образовании», Государственной программой развития образования и науки, программой «Цифровой Казахстан» и ГОСО. Эти документы формируют правовую основу для применения ГИС и технологий на уроках географии, подчеркивая их важность в развитии аналитического мышления, пространственных навыков и компетенций учащихся.

Методика

Современные технологии делают обучение интерактивным и эффективным, требуя стабильного интернета, смартфонов/ПК и интерактивных досок. VR и AR расширяют возможности: VR погружает в 3D-окружение, AR визуализирует сложные объекты. Пример - Merge Cube для взаимодействия с виртуальными моделями (геология, тектоника), развивающий пространственное мышление, но стоимостью около 30 долларов. [Рисунок 1]

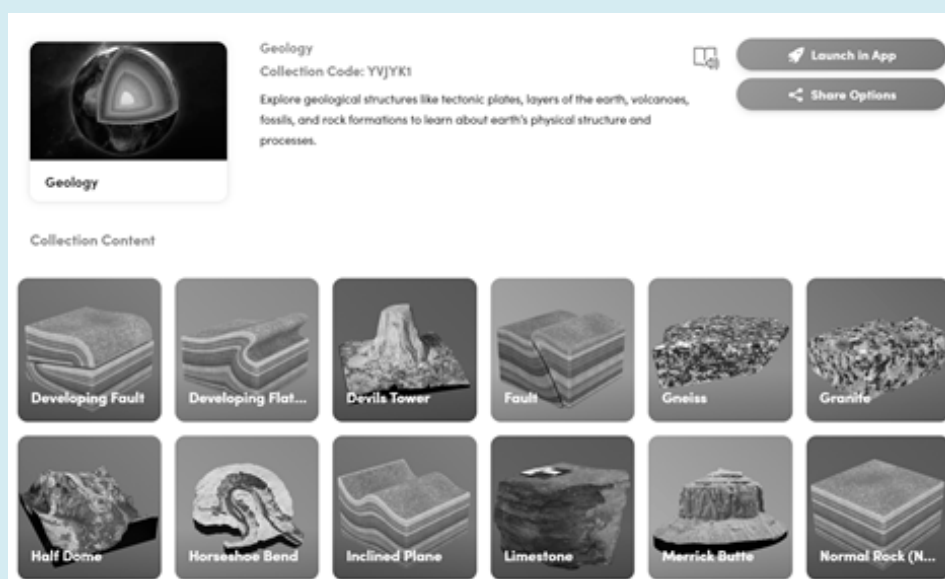

Рисунок 1. Раздел «Геология» в приложении Merge Cube

К использованию VR/AR технологий в учебном процессе необходимо подходить поэтапно. Предлагается четырехлетний проект внедрения, в ходе которого 1 год займет подбор программ и обучение учителей, и 2 года на внедрение технологий и анализ результатов. Руководствуясь принципами доступности и наглядности, в течение этого периода будут регулярно проводиться тренинги педагогов, интерактивные уроки, интеграция таких занятий в учебные планы.

Такие программы как Star Walk 2 и Solar Walk, дополняющие обучение астрономии, физике и географии могут быть внедрены в более короткие сроки – до полутора лет на подбор и тестирование. ГИС в данном случае используют междисциплинарные связи для визуализации и анализа пространственных объектов.

Применение ГИС в образовательном процессе включает широкий спектр возможностей от анализа данных до созда-

ния школьных (и не только) научных проектов по географии и другим предметам. Внедрение ГИС, как и в случае со внедрением VR/AR технологий предлагается реализовывать поэтапно в течение 3 лет: 1 год на обучение педагогов и 2 года на внедрение в учебный процесс.

Казанцева и Жигалова в своих работах отмечают, что ГИС играют важную роль в проектной деятельности. Современные технологии, такие как VR, AR и ГИС повышают интерес детей к географии и науке в целом, способствуют развитию аналитического и пространственного мышления.

Практическое применение

Программа ArcGIS используется для анализа данных и создания карт. Одно из главных преимуществ ArcGIS – подходит и для профессионального использования, и для любителей-картографов. Также данное ПО позволяет работать с большими объемами атрибутивной и пространственной информации. На уроках географии ArcGIS может применяться для написания школьных конкурсных проектов РНПЦ «Дарын» и др. и НИРС на базе колледжей. На рисунке 2 представлен пример работы с ArcGIS в школьной проектной деятельности – создание карты исследуемого региона. [6, Рисунок 2]

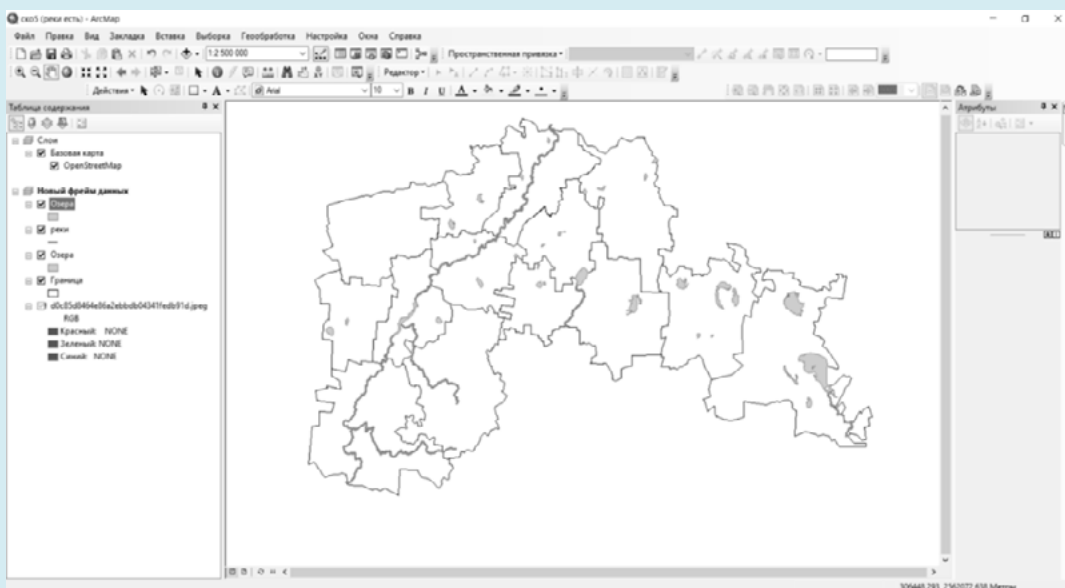

Рисунок 2. Рабочее окно ArcGIS

Использование Google Earth на уроках географии представляет собой более интуитивный инструмент для изучения мира с использованием спутниковых изображений и 3D-моделей. Он идеально подходит для базового анализа и визуализации ге-

ографических данных. Примером работы с Google Earth может стать изучение распространения тех или иных природных зон, расчет площадей пространственных объектов, пример рабочего пространства представлен на рисунке 3. [Рисунок 3]

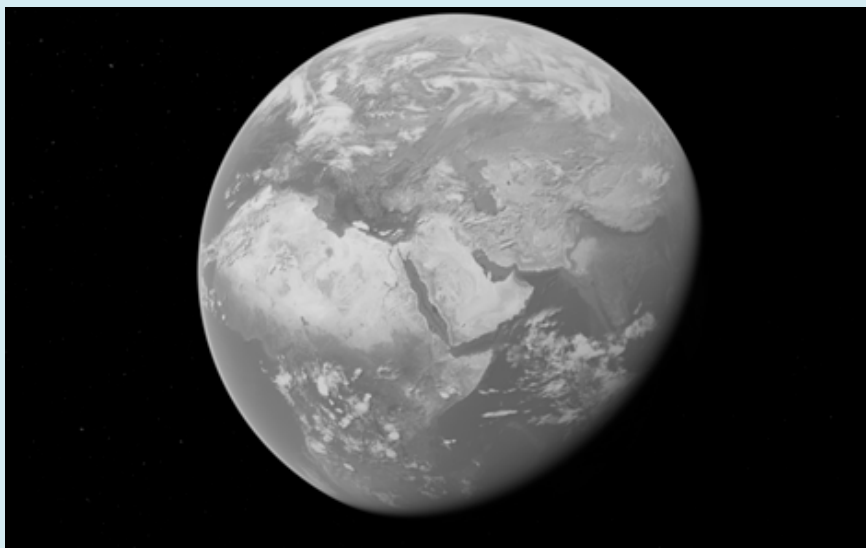

Рисунок 3. Google Earth

National Geographic MapMaker – это образовательная платформа, которая позволяет учащимся и преподавателям создавать карты с использованием готовых данных. Она подходит для простых исследований и визуализации информации, что делает ее полезной в учебной среде. Эти инструменты играют важную роль в различных отраслях – от науки и образования до

управления ресурсами и городского планирования, что может помочь в профориентационной работе на уроках географии. Каждый из них может быть адаптирован под определенные цели пользователя, от базового обучения до глубокого анализа данных. Пример рабочего окна представлен на рисунке 4. [7-10, Рисунок 4]

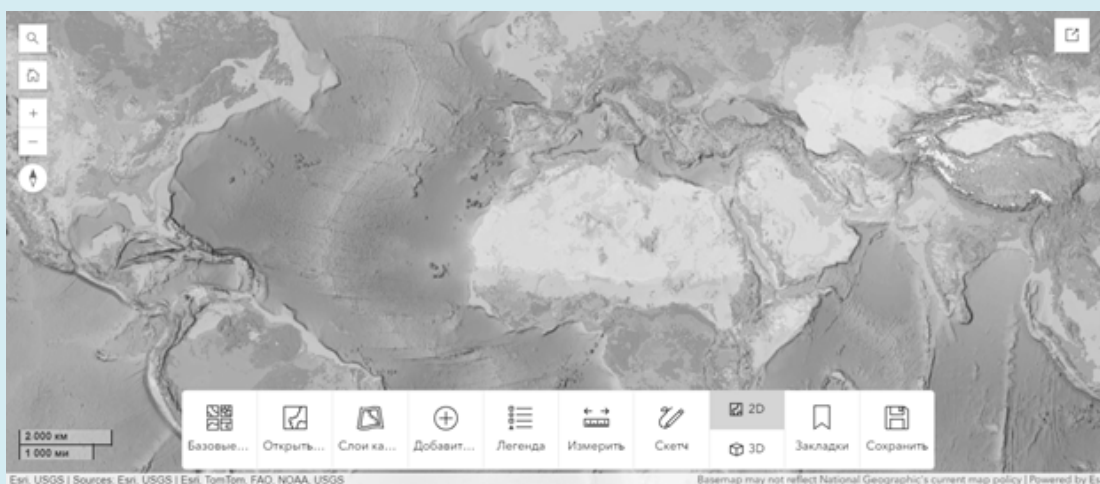

Рисунок 4. National Geographic MapMaker

Интерактивные карты выступают одним из ключевых инструментов применения ГИС в преподавании географии, обеспечивая визуализацию географической информации в режиме реального времени и значительно повышая наглядность учебного материала. Платформы, такие как Google Earth Engine, позволяют осуществлять динамическое наблюдение изменений природных объектов и географических процессов, включая таяние ледников и пересыхание озер. Интерактивные карты предоставляют обучающимся возможность проведения исследований конкретных регионов мира, анализа природных катастроф и изучения географических особенностей различных стран. В частности, функционал timelapse позволяет отслеживать динамику изменений природных условий за последние 40

лет в любой точке земного шара. На рисунках 5.1 и 5.2 представлено сопоставление площадей Аральского моря в 1984 и 2022 годах, что может быть использовано при изучении разделов «Картография и геоинформатика», «Природопользование и геоэкология» и «Глобальные проблемы человечества».

ГИС позволяет анализировать данные и моделировать географические процессы, показывая взаимосвязь различных факторов. Например, моделирование в ГИС помогает понять изменение климата и прогнозировать катастрофы. Сервисы Windy.com и Ventusky демонстрируют атмосферные процессы, такие как формирование циклонов и движение фронтов (Рис. 6, 7.1, 7.2).

Рисунок 5.1 и 5.2 - Google Earth Engine - Timelapse

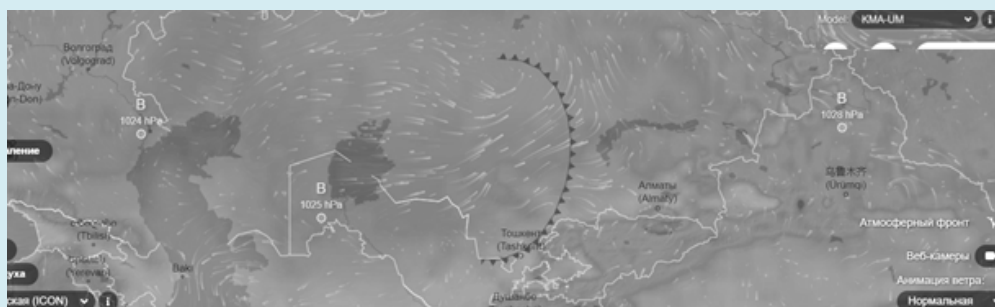

Рисунок 6. Ventusky

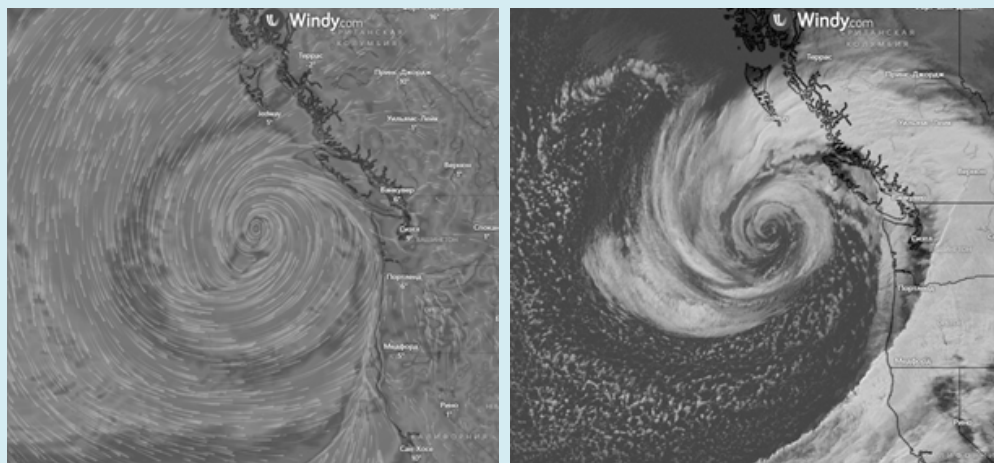

Рисунок 7.1 и 7.2 - Windy.com

Практическое применение ГИС на уроках географии включает создание карт (природные зоны, климат, население, землепользование), анализ изменений ландшафта (вырубка лесов, реки, уровень моря). Это углубляет понимание географии и влияния человека на природу. Современные технологии делают обучение динамичным и увлекательным, визуализируя процессы, ранее представленные только в таблицах. Это делает географию «живой» и привлекательной, особенно в цифровую эпоху. ГИС готовит к профессиональной деятельности, где важны работа с данными и анализ, способствуя профориентации географов, экологов, урбанистов и др. Моделирование позволяет эффективно изучать сложные процессы, развивая навыки предсказания и понимание причинно-следственных связей.

Применение современных технологий и геоинформационных систем (ГИС) в обучении географии наглядно продемонстрировала ученица 9 класса, выполнив школьный проект по геоэкологии для конкурса РНПЦ «Дарын». Освоив ГИС с нуля, она провела исследование причин и последствий паводков в Кокшетау. На основе имеющихся данных была создана цифровая модель рельефа, проанализирована сеть ложбин стока и уклонов поверхности, а также разработаны карты подтопляемых зон. Это позволило

выявить основные причины паводков: недостатки ливневой системы города и особенности рельефа.

Ключевым этапом работы стала разработка алгоритма применения ГИС для школьных геоэкологических проектов, состоящего из семи шагов – от сбора данных и работы с космическими снимками Геологической службы США до анализа результатов. Для детального анализа местности использовались восьмиканальные спутниковые снимки с разрешением до 30 метров.

По результатам исследования были предложены конкретные меры по решению проблемы паводков: модернизация ливневой системы и увеличение пропускной способности стоков на центральных улицах. Работа получила высокую оценку и заняла 3 место на республиканском этапе конкурса, подтвердив успешность применения ГИС для решения экологических проблем.

Проект продемонстрировал не только практическую ценность ГИС в образовании, но и их потенциал в решении актуальных урбоэкологических задач. Освоение технологий способствовало развитию аналитических и исследовательских навыков ученицы, а также позволило реализовать проект с прикладным характером. Этот пример убедительно показывает, что использование ГИС

на уроках географии способствует развитию интереса к изучению окружающего мира и

открывает перспективы применения знаний в реальных условиях (Рисунок 8).

Рисунок 8. Школьный проект в ArcGIS

Таким образом, применение современных технологий и ГИС на уроках географии предоставляет не только более глубокое и интерактивное обучение, но и развивает у учащихся ключевые навыки, которые будут полезны им в будущем. Это способствует не только повышению качества образовательного процесса, но и подготовке учеников к вызовам современного мира, где технологии и способность работать с данными становятся все более важными.

Внедрение современных технологий и ГИС на уроках географии обеспечивает не только углубленное и интерактивное обучение, но и развивает ключевые навыки, необходимые учащимся в будущем. Это повышает качество образования и готовит учеников к реалиям современного мира, где технологии и умение работать с данными играют решающую роль.

Одним из главных вызовов является необходимость обучения педагогов работе

с ГИС. Внедрение технологий требует от учителей новых знаний и навыков. Многие педагоги, особенно в сельских или малокомплектных школах, могут не обладать достаточной подготовкой для эффективного использования ГИС в учебном процессе. Потребность в постоянном профессиональном развитии и обучении учителей — это значительная проблема, поскольку не все образовательные учреждения могут предложить такие курсы или тренинги. Без должной подготовки учителей процесс интеграции ГИС в уроки может быть неэффективным, что, в свою очередь, снижает возможные образовательные результаты. Также существует проблема ограниченных технических ресурсов в некоторых школах. Современные технологии, включая использование ГИС, требуют наличия мощных компьютеров и надежного интернета. Отсутствие достаточной инфраструктуры становится серьезным препятствием для эффективного использования ГИС и других образовательных технологий. Проблемы с

доступом к современным компьютерам или планшетах могут привести к неравномерному распределению образовательных возможностей среди учеников. Еще одной важной проблемой является недостаточный доступ к программному обеспечению и лицензиям. Многие программы ГИС, такие как ArcGIS, требуют лицензионных затрат, которые могут быть недоступны для большинства государственных школ. Некоторые школы могут использовать лишь ограниченные версии программ или вовсе не иметь возможности приобрести необходимое ПО. Это ограничивает доступ учащихся к полному функционалу программ и, как следствие, снижает качество образовательного процесса. В некоторых случаях, хотя существуют бесплатные версии программ (например, QGIS), их использование может потребовать дополнительных усилий для обучения и настройки. Все эти вызовы делают внедрение технологий в образовательный процесс более сложным и требуют комплексного подхода. Для успешной интеграции ГИС и других современных технологий важно уделить внимание профессиональной подготовке педагогов, улучшению инфраструктуры и обеспечению доступа к необходимым ресурсам. Только при решении этих проблем можно максимально эффективно использовать возможности ГИС для повышения качества образования.

Рекомендации

1. Обучение основам работы с ГИС: Педагогам необходимо пройти курсы или семинары для освоения основных инструментов и возможностей ГИС. Существуют онлайн-курсы и ресурсы, которые позволяют изучить QGIS, ArcGIS и Google Earth. Систематическое обучение повышает квалификацию и уверенность учителей.
2. Постепенное внедрение технологий: Начинать следует с простых задач и инструментов (Google Earth, онлайн-карты), постепенно переходя к более сложным системам (ArcGIS, QGIS). Это позволяет избежать перегрузки и адаптироваться к новым методам обучения.

3. Использование бесплатных программ: Применять бесплатные или условно-бесплатные программные продукты (QGIS, Google Earth) для сокращения расходов школ на лицензирование ПО, сохраняя при этом высокое качество образования.
4. Интеграция ГИС с другими технологиями: Использовать интерактивные доски, планшеты и смартфоны в сочетании с ГИС-инструментами для повышения интереса и вовлеченности учащихся. Интеграция разных технологий позволяет разнообразить формы подачи материала и сделать уроки более динамичными. Следуя этим рекомендациям, учителя могут успешно внедрить ГИС и современные технологии в обучение географии и повысить качество образовательного процесса.

Заключение

В заключение, важно отметить, что активное внедрение технологий в образовательный процесс открывает новые возможности для обучающихся, повышает интерес к учебе и позволяет преподавателям более эффективно передавать знания. Однако для успешной интеграции ГИС и других технологий необходимо учитывать вызовы, стоящие перед нами. Это требует комплексного подхода со стороны образовательных учреждений, Министерства Просвещения РК и общественности, направленного на создание условий. Активное внедрение современных технологий и ГИС в школьное образование является важным шагом на пути к улучшению качества преподавания и подготовке учеников к глобальной конкуренции, где навыки работы с данными и географическими системами играют важную роль.

Список использованных источников

1. Здесенко Л.А. Современные образовательные технологии как условие повышения качества образования // Молодой ученый [Электронный ресурс]. 2023. № 47 (494). С. 157–161. URL: <https://moluch.ru/archive/494/108187> (Дата обращения: 10.12.2024).

2. Чернов К.С., Косенко Е.А., Ермолаева В.В. Влияние информационных технологий на образование и главная проблема современного образования в России // Молодой ученый [Электронный ресурс]. 2018. № 22 (208). С. 358–360. URL: <https://moluch.ru/archive/208/51049> (Дата обращения: 10.12.2024).
3. Исмагилов Н.А., Хабибуллин И.Р., Азовцева О.В. Современные технологии цифровой образовательной среды // Молодой ученый [Электронный ресурс]. 2023. № 12 (459). С. 155–158. URL: <https://moluch.ru/archive/459/101021> (Дата обращения: 10.12.2024).
4. Родичева А.В. Цифровые технологии в современной школе // Молодой ученый [Электронный ресурс]. 2022. № 4 (399). С. 365–368. URL: <https://moluch.ru/archive/399/88272> (Дата обращения: 10.12.2024).
5. Таршхоева Ж.Т. Информационные технологии в системе современного образования // Молодой ученый [Электронный ресурс]. 2021. № 29 (371). С. 21–24. URL: <https://moluch.ru/archive/371/83281> (Дата обращения: 10.12.2024).
6. Грозовский Н.Н., Мазбаев О.Б. Особенности геоинформационного картографирования водных объектов // Материалы XI Международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы математики и естественных наук», посвященной 100-летию со дня рождения к.п.н., доцента В.Л. Рабиновича.
7. История картографирования [Электронный ресурс]. URL: <https://storymaps.arcgis.com/stories/bbc0883ef7764946a45e0fb3d23d7172> (Дата обращения: 10.12.2024).
8. Google Earth: Is It a True GIS? [Электронный ресурс]. URL: <https://earthhacks.com/google-earth-is-it-a-true-gis/> (Дата обращения: 10.12.2024).
9. Adding Google Maps to QGIS [Электронный ресурс]. URL: <https://opensourceoptions.com/how-to-add-google-satellite-imagery-and-google-maps-to-qgis/> (Дата обращения: 10.12.2024).
10. Грозовский Н.Н., Мазбаев О.Б. Изучение геоэкологических проблем в школьном курсе географии // Материалы Международной научно-практической конференции «Шоқан оқулары-27: Роль университетской науки в развитии региона».

ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНДА ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ГАЖ ҚОЛДАНУ

Грозовский Н.Н.

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университетінің Экономика, бизнес және құқық колледжі, Қарағанды қ.

Аңдатпа. Бұл мақалада география сабақтарында заманауи технологиялар мен ГАЖ қолданудың негізгі мәселелері қарастырылады. Таңдалған педагогикалық технологиямен және оқыту әдістерімен бірге Географияны зерттеудің әртүрлі тәсілдерін жүзеге асыра отырып, мұғалімге білім алушылардың географиялық Білім саласындағы өзекті білімдерін, дағдылары мен дағдыларын қалыптастыру және дамыту мүмкіндігі беріледі.

Түйінді сөздер: география, ГАЖ, геоақпараттық жүйелер, инновациялар, заманауи технологиялар.

● THE USE OF MODERN TECHNOLOGIES AND GIS IN GEOGRAPHY LESSONS

Grozovsky N.N.

Karaganda Economic University of Kazpotrebsoyuz, College of Economics, Business and Law, Karaganda

Abstract. This article discusses the main issues of using modern technologies and GIS in geography lessons. By implementing various approaches to the study of geography in conjunction with the chosen pedagogical technology and teaching methods, the teacher is given the opportunity to form and develop students' relevant knowledge, skills and abilities in the field of geographical knowledge.

Key words: geography, GIS, geoinformation systems, innovations, modern technologies.

МРНТИ 14.25.09

МЕТОДЫ РЕШЕНИЯ ЛОГИЧЕСКИХ ЗАДАЧ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Жакибаева А.З.

Школа-лицей BINOM SCHOOL имени Каныша Сатпаева, г.Астана

Аннотация.

Статья посвящена актуальным вопросам преподавания математики для учащихся начальных классов. В работе рассматриваются подходы, позволяющие познакомить школьников с интересными аспектами математики, выходящими за рамки стандартной учебной программы. Представлен метод решения математических задач, направленный на развитие логического мышления. Исследованы ключевые аспекты познавательной деятельности учащихся: формирование интереса к обучению, развитие мыслительных операций, интеллектуальный рост, а также навыки самостоятельной работы, критического мышления и творческого подхода к решению задач. Материалы статьи предназначены для учителей начальных классов, преподавателей математики и других педагогов, работающих в образовательных учреждениях.

Ключевые слова:

логическое мышление, логические задачи, начальная школа, 3 класс, методика обучения, развитие интеллекта.

Введение

Методы решения логических задач играют важнейшую роль в начальной школе по математике, развивая у учащихся критическое мышление, аналитические рассуждения и творческие способности к решению задач. В современных подходах для развития логического мышления учащихся используется сочетание наглядного моделирования, пошаговых аналитических методов, совместной групповой работы и стратегий проб и ошибок [1]. Цифровые инструменты и геймифицированные платформы повышают вовлеченность и обеспечивают мгновенную обратную связь, а встраивание логических задач в реальный жизненный контекст помогает учащимся увидеть их практическую ценность [2]. Исследования показывают, что логические задачи не только

повышают уровень математической грамотности, но и способствуют развитию важнейших навыков XXI века, включая коммуникацию, рефлекссию и адаптивность, что соответствует международным образовательным стандартам, таким как Common Core и PISA [3].

Развитие логического мышления является одной из основных задач начального образования. В современном мире, характеризующимся быстрым потоком информации и необходимостью принятия решений, способность анализировать, сопоставлять, классифицировать и строить логические цепочки рассуждений становится весьма важной [4].

Третий класс – период интенсивной работы над развитием навыков, поскольку дети уже владеют базовыми правилами

математики и окружающего мира, что позволяет перейти к более логическим задачам [5].

Существующие методики обучения логике, которые сосредотачиваются на абстрактных рисунках, что может быть недостаточно эффективно для младших школьников. Таким актуальным решением является разработка методики, основанной на использовании простых типов логических задач, адаптированных к возрастным особенностям третьеклассников и обеспечении их заинтересованности и понимания материалов.

Данная статья представляет собой такую методику, основанную на практическом опыте работ И. В. Раскина, Д. Э. Шноль, З. М. Кондрашовой. И анализе лучших практик в области развития логического мышления у детей младшего школьного возраста [6].

Цель статьи – предложить учителям начальных классов методику решения логических задач, способствующую всестороннему развитию интеллектуальных способностей учащихся. Задачи включают в себя описание типов логических задач, последующих для 3-го класса, разработку методов их применения, анализ эффективности предложенного алгоритма и предоставление практических рекомендаций для правительства.

Методика

Отличительной особенностью новых стандартов является включение в перечень требований к структуре основной образовательной программы таких аспектов, как соотношение урочной и внеурочной деятельности учащихся, содержание и объем внеурочной деятельности, а также принципы обучения, включающие индивидуальность, доступность, научность, преемственность и результативность. В рамках преподавания математики в начальной школе особое внимание уделяется развитию логического мышления учащихся через решение логических задач.

Методика обучения предусматривает последовательное развитие навыков логического мышления у учеников 3-го класса. В основе методики лежит принцип постепенного усложнения задач, начиная с простых упражнений на сравнение и классификацию, и переходя к более сложным заданиям, связанным с пространственным воображением и логико-математическими условиями. Для эффективного освоения материала используется сочетание устного счета, применения знаний в нестандартных ситуациях, распознавания и изображения геометрических фигур, построения симметричных объектов, а также работы с головоломками, шарадами и ребусами (рисунком 1).

Назови общий признак группы.

 1	 2	 3	 4	
				ЦВЕТ
				

А по какому признаку расположены предметы в каждом столбике?

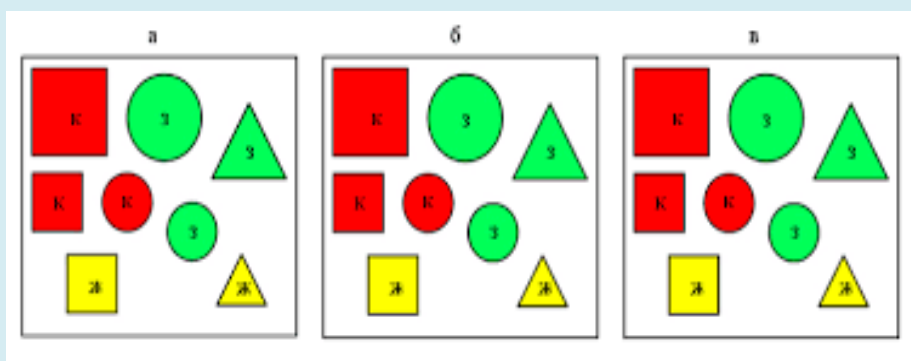

Рисунок 1 - Пример классификации геометрических фигур по цвету, форме и символам

Методика базируется на нескольких ключевых принципах. Принцип наглядности реализуется через использование цветных блоков, геометрических фигур, иллюстраций с изображением животных, предметов и пространств. Кроме того, активно применяются чертежи, схемы и таблицы. Коллективная работа организуется путем обсуждения решений в парах или группах, что способствует обмену идеями, взаимопомощи и развитию критического мышления. Важным элементом является анализ ошибок, который позволяет учащимся осознавать причины допущенных неточностей и формировать стратегию их предотвращения.

Этапы методики включают:

- ▶ введение нового типа задач с кратким объяснением и примером решения;
- ▶ коллективное обсуждение и разбор предложенных решений;
- ▶ самостоятельное решение задач в парах или небольших группах;
- ▶ индивидуальная работа над задачами с последующим обсуждением результатов;
- ▶ анализ допущенных ошибок, выявление типичных затруднений и подведение итогов.

Особое внимание уделяется поощрению самостоятельности учащихся, предостав-

ляя им возможность искать решения без вмешательства учителя, который оказывает поддержку только при необходимости. Разнообразие типов задач помогает поддерживать интерес детей, а обсуждение и коллективное осмысление выполненных заданий способствует закреплению знаний и развитию логического мышления.

Практическое применение

Методика была апробирована в течение двух лет (2022-2023 учебные годы) в 3 «Е» классе школы BINOM имени К. Сатпаева, в котором обучались 25 учащихся. В процессе обучения использовались разработанные авторские рабочие листы с разнообразными логическими задачами, охватывающими все традиционные методы: задачи на сравнение, классификацию, установление последовательности, поиск аналогий, развитие пространственного воображения, а также простые задачи на сложение и вычитание с логическими условиями. Занятия проводились два раза в неделю по 25 минут.

Для оценки эффективности методики использовали комплексный подход:

1. Входное и выходное тестирование: в начале и конце учебного года обучающиеся проходят тестирование, состоящее из 20 логических задач различной сложности. Задачи были составлены таким образом, чтобы ох-

ватить все типичные задачи, изучаемые в рамках методики. Результаты измерения были по количеству правильно решенных задач (максимальный балл – 20).

2. Наблюдение за предметами учащихся на уроках: В течение учебного года проводилось наблюдение за предметами учащихся на уроках, оценивалась их активность, самостоятельность, умение работать в группе, а также умение объяснять ход своих рассуждений.
3. Анализ работы учащихся: анализировались рабочие тетради учащихся, обращалось внимание на характер ошибок, которые необходимо корректировать, методику обучения и индивидуальность работы с обучающимися, испытывающими трудности.

Результаты апробации:

1. Входное обучение: средний балл по результатам входного обучения составил 8,2 балла из 20.
2. Итоговое тестирование: средний балл по результатам выходного тестирования составил 15,8 балла из 20, что означает средний балл (7,6 балла) на уровне решения логических задач. Более 70% учащихся обучаются в баллах выше 5 баллов.
3. Наблюдение показало повышение активности учащихся на уроках, улучшение способностей к сотрудничеству и самостоятельной работе. Дети стали более уверенно объяснять свой ход мысли.
4. Анализ работы выявил снижение количества ошибок, неверным пониманием условий задач и неумением построить логические цепочки рассуждений.

Для проведения рефлексии были использованы следующие вопросы:

- ▶ Что тебе больше всего понравилось на сегодняшнем уроке математики?
- ▶ Какая задача показалась тебе самой сложной и почему?

- ▶ Что нового ты узнал(а) сегодня?
- ▶ Как бы ты объяснил(а) решение задачи [номер задачи] своему другу?
- ▶ Что тебе нужно было еще потренировать, чтобы лучше решать логические задачи?
- ▶ Оцени свою работу на уроке по пятибалльной шкале и объясни, почему ты выбрал(а) именно такую оценку.

Полученные результаты подтверждают эффективность предложенной методики решения логических задач в 3 классе. Комплексный подход к оценке, включающий обучение, наблюдение и анализ работы, позволяет объективно оценить динамику развития логического мышления у учащихся. Выявленные недостатки методики (например, необходимость более детальной работы с выявлением участвующих, испытывающих затруднения) будут устранены при дальнейшей ее доработке.

Качество знаний в 2024 году повысилось на 4% по сравнению с 2023 годом.

Классы	2 класс	3 класс	4 класс
годы	2022	2023	2024
входные	62	65	71
промежуточные	73	68	78
итоговые	75	78	

Результаты измерения увеличения эффективности в решении логических задач по сравнению с началом года. Дети продемонстрировали усовершенствованные навыки анализа, сравнения, классификации и построения логических цепочек рассуждений.

Преимущества методики: доступность, наглядность, интерес для детей, эффективность в развитии логического мышления.

Результаты: необходимость тщательной подготовки учителя, возможность нехватки времени на проведение всех запланированных занятий.

Рекомендации

Данная методика, направлена на развитие логического мышления младших школьников, требует комплексного подхода, включающего активное участие как самих детей, так и родителей.

Коллегам-педагогам рекомендуется при планировании работы с логическими задачами разрабатывать поэтапный план обучения с постепенным усложнением заданий — начинать с простых задач на сравнение и классификацию, постепенно переходя к задачам на аналогии, пространственное воображение и комбинаторику, при этом важно учитывать уровень подготовки учащихся и дифференцировать задания по сложности.

При подборе задач следует использовать разнообразные типы: задания на классификацию (группировка по цвету, форме, размеру), сравнение объектов (по длине, высоте, возрасту), установление последовательности чисел, букв или фигур, поиск аналогий, развитие пространственного мышления (определение вида объекта при повороте или отражении) и комбинаторные задачи (варианты расстановки предметов).

Особое внимание рекомендуется уделять наглядности — активно использовать визуальные материалы, предметы, блоки Дьенеша, палочки Кюизенера и геометрические фигуры, что способствует лучшему пониманию условий задач. Формы работы стоит варьировать, включая фронтальную, групповую и индивидуальную работу, а также работу в парах для развития коммуникативных навыков и навыков совместного решения задач. Регулярный анализ ошибок с обсуждением причин и способов их предотвращения формирует у учащихся рефлексивные умения и повышает осознанность процесса решения задач.

Особое значение приобретает учет индивидуальных особенностей учащихся: сильные ученики могут получать более сложные задания, а ученикам, испытывающим трудности, следует оказывать дополнительную поддержку. Для повы-

шения интереса и мотивации рекомендуется включать игровые методы и элементы соревновательности, которые делают учебный процесс более увлекательным и стимулируют интерес к логическим задачам.

Родителям учащихся рекомендуется создать дома атмосферу, благоприятную для развития логического мышления ребенка, поддерживать его интерес к решению задач, хвалить за усилия и достижения, поощряя самостоятельные попытки найти решения. Полезно регулярно решать логические задачи вместе с ребенком, обсуждать различные способы их решения, что не только поможет ему лучше усвоить материал, но и укрепит доверительные отношения в семье. Также рекомендуется включать в досуг игры, развивающие логическое мышление, такие как шашки, шахматы, лото, пазлы и конструкторы, которые способствуют развитию стратегического мышления и умения прогнозировать ходы. Важную роль играет совместное чтение книг с загадками, головоломками и логическими задачами, что помогает не только развивать умственные способности, но и расширять кругозор ребенка.

Следуя этим рекомендациям, вы сможете создать эффективный образовательный процесс, способствующий развитию логического мышления среди третьеклассников. Подготовить их к успешной адаптации в современном мире.

Заключение

Предложенная методика решения логических задач в 3 классе показала свою эффективность в развитии логического мышления у младших школьников. Систематическое использование типовых задач, наглядных пособий и коллективных форм работы способствует формированию навыков анализа, сравнения, классификации и построения логических цепочек, рассуждений. Данная методика может быть предпочтительной учителям начальных классов для повышения качества образовательного процесса и развития интеллектуальных способностей учащихся. Дальнейшие исследования мо-

гут быть направлены на определение эффективности методов с учетом различных факторов, включая особенности учащихся и условия обучения.

Список использованных источников

1. Boaler J. Mathematical mindsets: Unleashing students' potential through creative mathematics, inspiring messages and innovative teaching. – John Wiley & Sons, 2022. – P. 36.
2. Herbert S., Williams G. Eliciting mathematical reasoning during early primary problem solving // Mathematics Education Research Journal. – 2023. – I. 35. – Vol. 1. – P. 77-103.
3. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework // OECD Publishing, 2023. – 292 p.
4. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2024-2025 учебном году». – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2024. – 116 с.
5. Оспанова Т.К., Кочеткова О.В. Методика обучения математике в начальных классах по учебникам нового поколения. Алматы: Атамұра, 2005. – 208 с.
6. Акпаева А.Б., Лебедева Л.А., Буrowова В.В. Занимательная математика: рабочая тетрадь для 3 класса. Алматы: Алматыкітап, 2012. – 64 с.
7. О внесении изменений в приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 23 января 2025 года № 12 // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2500035670#z7>

● БАСТАУЫШ МЕКТЕП МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ЛОГИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ШЕШУ ӘДІСТЕРІ

Жакибаева А.З.

Қаныш Сәтбаев атындағы BINOM SCHOOL мектеп-лицейі, Астана қ.

Аңдатпа. Мақала бастауыш сынып оқушыларына математиканы оқытудың өзекті мәселелеріне арналған. Жұмыста стандартты оқу бағдарламасынан тыс математиканың қызықты аспектілерімен таныстыруға мүмкіндік беретін тәсілдер қарастырылған. Логикалық ойлауды дамытуға бағытталған математикалық есептерді шешу әдісі ұсынылған. Оқушылардың танымдық әрекетінің негізгі аспектілері зерттелген: оқуға деген қызығушылықты қалыптастыру, ойлау операцияларын дамыту, интеллектуалдық өсу, сонымен қатар өздігінен жұмыс істеу дағдылары, сыни ойлау және есептерді шығарудың шығармашылық тәсілдері. Мақала бастауыш сынып мұғалімдеріне, математика пәнінің мұғалімдеріне және барлық санаттағы педагогтерге арналған.

Түйінді сөздер: логикалық ойлау, логикалық тапсырмалар, бастауыш мектеп, 3-сынып, оқыту әдістемесі, интеллектіні дамыту.

● METHODS FOR SOLVING LOGICAL PROBLEMS IN PRIMARY SCHOOL MATHEMATICS LESSONS

Zhakibayeva A.Z.

BINOM SCHOOL Lyceum named after Kanysh Satpayev, Astana

Abstract. The article is devoted to current issues of teaching mathematics to primary school students. The work explores approaches that allow students to become familiar with interesting aspects of mathematics that go beyond the standard curriculum. A method for solving mathematical problems aimed at developing logical thinking is presented. Key aspects of students' cognitive activity are investigated: fostering interest in learning, developing mental operations, intellectual growth, as well as skills in independent work, critical thinking, and creative problem-solving. The materials of the article are intended for primary school teachers, mathematics teachers, and other educators working in educational institutions.

Keywords: logical thinking, logical problems, primary school, grade 3, teaching methods, intellectual development.

FTAMP 14.25.09

МЕКТЕПТІҢ ИНФОРМАТИКА ПӘНІНДЕ 3D МОДЕЛЬДЕУДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ ТУРАЛЫ

Қамшы А.Т.

Ахмет Байтұрсынұлы атындағы BINOM SCHOOL мектеп-лицейі, Астана қ.

Аңдатпа. Бұл мақалада қазіргі заманғы білім беру үдерісіндегі маңызды бағыттардың бірі – мектепте 3D модельдеуді оқыту мәселесі қарастырылады. Мақалада 3D модельдеудің заманауи білім беруде қолданылу үлгілері, оқыту әдістемелері және педагогикалық тиімділігі талданады және 3D модельдеудің оқу үрдісіне қосар үлесі талданып, әртүрлі пәндер аясында оны тиімді қолдану жолдары көрсетіледі. Сонымен қатар оқушыларға 3D модельдеу негіздерін оқыту әдістері сипатталып, әртүрлі деңгейдегі модельдеу бағдарламаларының ерекшеліктері түсіндіріледі. Модельдеудің практикалық тапсырмалары арқылы оқушылардың логикалық ойлау қабілеті, техникалық машықтары, сондай-ақ ұжымда жұмыс істеу дағдылары дамиды.

Түйінді сөздер: 3D модельдеу, мектепте оқыту, STEM білім беру, білім берудегі технологиялар.

Кіріспе

Білім берудің заманауи тенденциялары оқушыларды тек теориялық біліммен шектемей, олардың шығармашылық және техникалық қабілеттерін де жан-жақты дамытуға бағытталған. Бұл мақсатта STEM (Ғылым, Технология, Инженерия, Математика) бағытындағы білім беру үлкен маңызға ие болып отыр. Соның ішінде 3D модельдеу технологиясы мектеп оқушыларына жаңа дағдыларды меңгеруге және кеңістіктік ойлау қабілетін жетілдіруге мүмкіндік береді.

Мақаланың мақсаты: оқушылардың кеңістіктік ойлау, шығармашылық және техникалық дағдыларын дамыту үшін 3D модельдеуді оқыту әдістемесін жетілдіру.

Міндеттері:

- ▶ 3D модельдеу негіздерін меңгерту;

- ▶ оқушылардың жобалық және зерттеу қабілеттерін дамыту;
- ▶ STEM пәндерін оқытуда 3D технологияларды тиімді пайдалану жолдарын ұсыну;
- ▶ 3D модельдеу арқылы оқушылардың цифрлық сауаттылығын арттыру.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың шығармашылық және техникалық дағдыларын дамыту басты міндеттердің бірі болып отыр. 3D модельдеу – кеңістіктік ойлау, жобалау және инновациялық шешімдер қабілеттерін дамытуға бағытталған заманауи құрал. STEM бағытындағы білім беруді қолдай отырып, 3D модельдеу оқушылардың зерттеу, талдау және визуализация қабілеттерін күшейтеді.

Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, бұл технологияны мектеп бағдарламасына енгізу

оқушылардың пәндік білімін тереңдетіп қана қоймай, олардың болашақ мамандықтарына қызығушылығын арттыруға ықпал етеді[1]. Қазақстанда цифрландыру аясында 3D модельдеуді енгізу – заман талабына сай бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеудің маңызды қадамы.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты (МЖМБС): 3D модельдеу дағдылары ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен STEM бағыттарын интеграциялау арқылы оқушылардың құзыреттілігін қалыптастыруды көздейді. МЖМБС бойынша оқу үдерісіне цифрлық технологияларды енгізу талап етіледі, бұл білім алушылардың кеңістіктік ойлау қабілеті мен техникалық дағдыларын дамытуға негіз болады[2].

Үлгілік оқу бағдарламалары (ҮОБ): «Информатика» пәні бағдарламасында ақпараттық технологияларды қолдану және оқушылардың цифрлық сауаттылығын арттыру міндеттері көрсетілген. STEM бағытындағы элективті курстар оқушыларға инженерлік дағдылар мен жобалық жұмыс негіздерін меңгертуге мүмкіндік береді.

Білім беру ұйымдары үшін цифрлық трансформация бағдарламалары: Қазақстанның «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы аясында мектептерде заманауи технологияларды қолдануды арттыру мақсат етілген. Бұл бағдарлама цифрлық сауаттылықты көтеру мен 3D технологияларды оқу құралдарына енгізуге бағытталған[3].

Халықаралық тәжірибеде 3D модельдеу мектептерде түрлі деңгейде қолданылуда. Мысалы: Ұлыбритания 2017 жылы 2025 жылға қарай технологиялар саласында әлемдік жетекші болуға деген өз жоспарларын жариялады. Ұлыбритания қазірдің өзінде өндіріс саласында Еуропадағы ең ірі елдердің бірі болып табылады (Германиядан кейін), соның ішінде Еуропада 3D принтерлерінің көптеген өндірушілері (мысалы, Ultimaker және Admatec) бар және қашықтықтан 3D модельді басып шығару қызметтерін ұсынатын онлайн-сервистер дамыған (мысалы, Shapeways)[4].

Сингапурдың білім беру жүйесінің басылығы 3D модельдеуді және оның технологияларының әлеуетіне соншалықты сенімді, олар келесі бес жылда әрбір бастауыш мектепте 3D модельдеуді оқу процесіне енгізуді жоспарлап отыр. Жапонияның Токио қаласында ең кіші мектептер үшін де 3D модельдеу курстарын ұсынады. Қазір 3D модельдеу арқылы білім алуды арттыру үшін инвестицияларды күшейту туралы шешім қабылданды. Осылайша, көптеген дамыған елдер білім беру 3D технологиялары саласында көшбасшы болуға бәсекелесуде. Жаңа дағдыларды қалыптастыру білім берудің мазмұнын қайта қарау арқылы мүмкін болады. Сандық дағдыларды информатика мен технология сияқты арнайы пәндер арқылы қалыптастыру немесе оқу жоспарына цифрлық дағдыларды барлық пәндерге кірістіру мүмкіндігі қарастырылуда[5].

3D модельдеу технологиялары сөзсіз дидактикалық әлеуетке ие, сондықтан оларды оқу процесінде қолдану күн санап артып келеді. Т. М. Addy, D. Dube, В. Pauze мақаласында 3D модельдеу технологиясын дәстүрлі белсенді оқыту әдістемесімен біріктіру стратегиясы баяндалады. Сыныпта жұмыс істегенде оқушылар командалар құрып, нақты пәндер бойынша сарапшыға айналып, жаңа білімдерімен сыныптастарымен бөліседі. Мұндай әдісті қолдана отырып, оқушылар 3D басып шығарылған модельдер арқылы жаңа объектілерді жасай алады, бір-бірімен, модельдермен және қосымша ресурстармен өзара әрекеттесе алады делінген[7].

АҚШ елінің Джорджия штаты Атланта қаласында орналасқан «University of West Georgia» университетінде жұмыс жасайтын Ye Chen, Li Cao және Yinning Zhang мұғалімдері 2022 жылдың қараша айынан бастап «Мұғалімдер шығармашылық иелері ретінде: бастауыш және орта мектеп мұғалімдерінің сыныпта оқытуға арналған 3D жасау сабақтарын жобалауы» атты авторлық бағдарламаларын жүргізе бастаған. Бұл жобаның мақсаты мұғалімдердің шығармашылық иесіне айналу және сыныптағы 3D жасау технологиясын пайдалануды үйрену жолын егжей-тег-

жейлі сипаттау осы салада мұғалімдердің есуі мен кәсіби дамуын түсінуге жол ашады [8]. Осы мақсатқа жету үшін бұл зерттеу «үйрену үшін жасау» әдісін қолдана отырып, мектеп мұғалімдері жасаған 3D модельге негізделген сабақтардың сипаттамаларын зерттеді. Бұл «үйрену үшін жасау» оқыту жобасы екі кезеңнен тұрды:

- *Бірінші кезең:* Қатысушы мұғалімдер білім алушы ретінде әрекет етті. Олар білім берудегі 3D басып шығару туралы әдебиеттермен танысты. Бұл кезеңде

мұғалімдер өздеріне ұқсас тәжірибесі бар мұғалімдері жасаған 3D модельдердің үлгілерімен танысты. Негіздерін үйренгеннен кейін, қатысушылардан жобаны белгілі бір STEAM тақырыбына байланысты оқыту бөлімінде қолдану сұралды (мысалы, 5-сынып оқушылары су молекулаларын зерттейді). Олар Tinkercad атты ашық бастапқы кодты 3D модельдеу бағдарламасын пайдаланып, пәнге қатысты тақырыптарды зерттеу үшін 3D модельдер жасап, олармен өзара әрекеттесуді үйренді (1,2-суреттер).

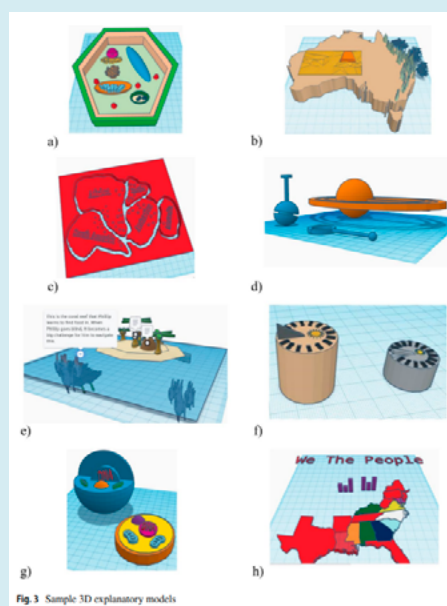
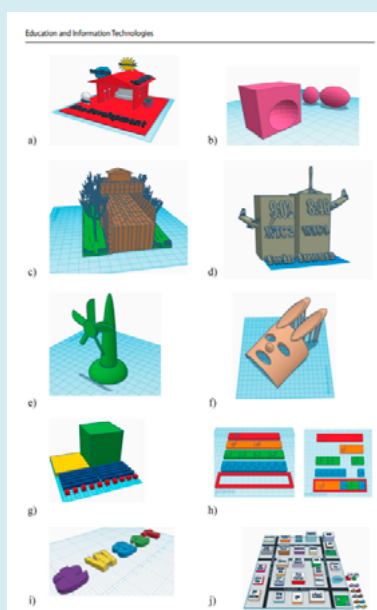

Fig. 3 Sample 3D explanatory models

1,2-суреттер: Қатысушылар жасаған 3D модельдердің үлгілері

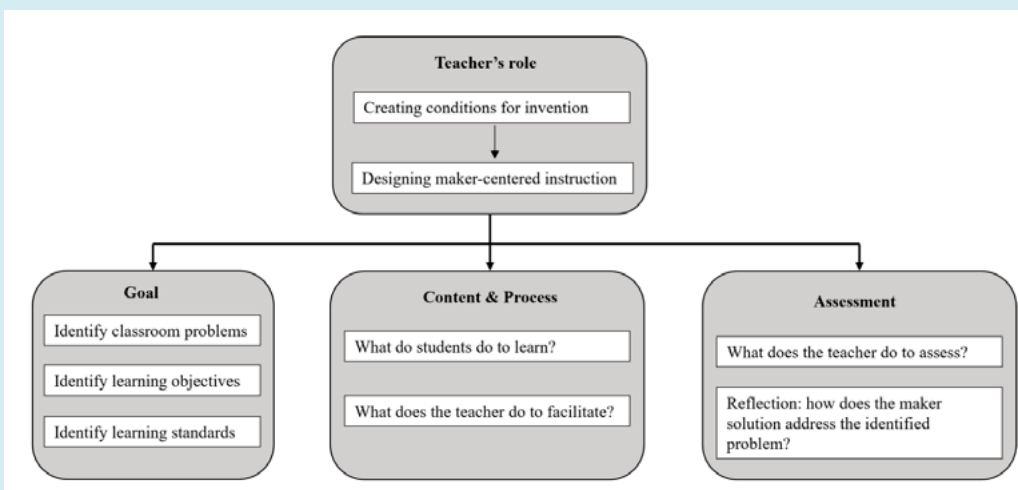
Бұл қадам мұғалімдерге оқушылар сияқты 3D модельдеу және басып шығару процесінен өтуге мүмкіндік берді. Компьютерде 3D модельдерді жасаумен қатар, қатысушыларға университеттің өндіруші зертханасында өздерінің 3D модельдерін басып шығарып, оларды сыныпта қолдануға мүмкіндік берілді.

- *Екінші кезең:* Қатысушылар нұсқаушы/жобалаушы рөлінде әрекет етті. Олар жасаған 3D модельдерді қолдана оты-

рып, сабақ жобалауы керек болды. Бұл кезең конструкционизмнің негізгі идеясына негізделді: «Мұғалімнің рөлі дайын білім беруде емес, өнертабысты жасауға жағдай туғызуда» (Papert, 1993, Peterson & Scharber, 2018 еңбектерінде айтылған) [9]. Қатысушылардан тек мазмұнды жеткізіп қана қоймай, оқу мен жасауды дамытуға қолайлы тәжірибе жасауға бағытталған сабақ жобалауы сұралды. Олар тиімді оқыту дизайнының құрылымын ұстануы және сабақ жоспарының төрт өлшемін қамтуы

қажет болды. Аталған төрт өлшем мақсат, мазмұн, процесс және бағалау (3-сурет).

Бұл жоба мұғалімдерге жасаушы ретінде өсуге және кәсіби дамуға мүмкіндік берді.

3-сурет: Мұғалімдердің жобалау тапсырмасының тұжырымдамалық негізі

«Үйрену үшін жасау» әдісіне негізделген мұғалімдерді оқытудың мұғалімдері жасаған 3D модельдер мен сабақ жоспарларында айқын сипаттамаларды қалыптастырғанын көрсетті. Мұғалімдер әртүрлі сыныптар мен пәндерде оқыту үшін 3D модельдерді шығармашылық тұрғыда жасауды үйренді. Олар 3D модельдерге негізделген сабақтарды әртүрлі оқу нәтижелеріне және оқу бағдарламасының стандарттарына қол жеткізу үшін әзірледі, сондай-ақ оқушылардың 3D модельдеуді оқу процесінде қолдануын қолдау және ынталандыру үшін әртүрлі стратегияларды таңдады.

Деректерге сүйене отырып, бұл нәтижелер мұғалімдер үшін әртүрлі сыныптар мен пәндерге қолданылуы мүмкін. Бұл зерттеу мұғалімдердің сабақ беру процесінде «жасаушыға» қалай айналғанын жақсырақ түсінуге және 3D модельдеуді сыныпта оқытуға қалай тиімді енгізуге болатыны туралы нақты мысалдар ұсынуға көмектесті. Ең бастысы, біздің нәтижелеріміз 3D технологиясы аясында бағдарламаларды интеграциялау арқылы

мұғалімдерді жасампаздыққа бағытталған оқытудың мүмкіндіктерін жүзеге асыруға мүмкіндік беретін практикалық жолды көрсетті деп есептейді авторлар[10].

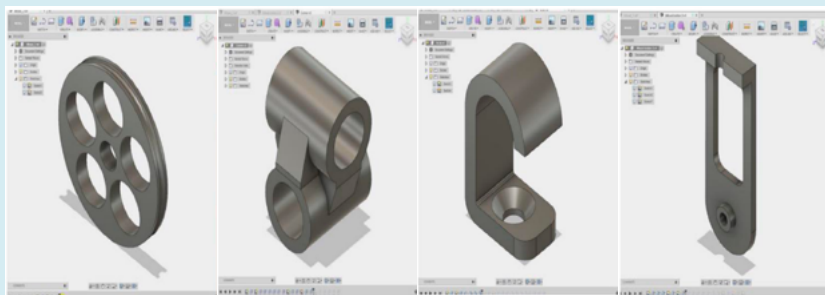
Қазақстанда 3D модельдеуді мектептерде оқыту және зерттеу бойынша бірнеше тұлғалар мен ұйымдар белсенді жұмыс атқаруда:

Фазылов Е.С. және Медешова А.Б.: Орал қаласындағы М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінде жүргізілген зерттеу «Оқу үрдісіндегі 3D модельдеу» тақырыбына арналған. Бұл зерттеу мектеп оқушыларына 3D графика және модельдеуді оқыту әдістемелерін зерттеуге бағытталған[11].

Маннапова Нодира Туйчибаевна: Ол 3D технологияларды, соның ішінде 3D принтерлерді, физика және инженерия сабақтарында қолдану бойынша зерттеулер жүргізіп, олардың оқу үрдісіне әсерін зерттеген. Оның мақаласы «Qazaq Journal of Young Scientist» журналында жарияланған.

Зертеу бойынша жылжымалы және қозғалмалы блоктар жасау қажет болған. Блоктар-бұл қарапайым механикалық құрылғылар күшті реттеуге мүмкіндік береді. Блок-шеңбер бойымен ойығы бар дөңгелек, оның айналуы өз осінің айналасында жүзеге асырылады. Егер оның осі

қозғалмайтын болса және жылжымалы блокта қозғалмайды, ось қозғалмалы блок болып табылады. Орнату элементтерін құру үшін Fusion 360 бағдарламасының көмегімен орнату мәліметтерін жеке әзірлеген (4-сурет).

4-сурет:Блоктың дөңгелегі және бекіту элементтері

Осылайша Fusion 360 құралының көмегімен ол қажетті бөлшектердің модельдерін оңай әзірлегенін және 3D принтердің көмегімен басып шығарғанын айтады. Бұл мысал әзірленген эксперимент жаңа технологияларды енгізуді дәлелдейді. Білім беру процесі оқытушылар, магистранттар, студенттер үшін де пайдалы және тиімді болып табылады деп есептейді. Ол өз мақаласында «Білім беру процесінде нақты физикалық эксперимент маңызды орын алады және қарастырылып отырған құбылыстарды ұсыну қызығушылықты арттырады және оқушыларға мотивация береді»-деп жазған.

«Оқушылардың инновациялық шығармашылық орталығы» (Алатау): Бұл орталық STEM-білім беру аясында оқушылардың 3D модельдеу, робототехника және виртуалды шындық технологияларын меңгеруіне бағытталған үйірмелер мен курстарды ұйымдастырады. Орталықтың жұмысы оқушылардың шығармашылық және зияткерлік қабілеттерін дамытуға ықпал етеді[12].

Қазақстандағы 3D модельдеуді мектептерде оқыту тәжірибесі білім беру үрдісін жаңа деңгейге көтеруге көмектесетінін көрсетеді. Бұл технологиялар оқушылар-

дың сыни ойлау, шығармашылық және инженерлік қабілеттерін дамытуға, сондай-ақ олардың цифрлық сауаттылығын арттыруға мүмкіндік береді. Дегенмен, технологиялық құралдардың қолжетімділігі мен мұғалімдердің біліктілігін арттыру мәселелері толықтай шешуді талап етеді[13].

Әдістеме

3D модельдеуді оқыту әдістемесі оқушылардың жас ерекшеліктеріне, техникалық біліміне және жалпы білім беру бағдарламасына сәйкес жоспарлануы керек. Әдістеме бірнеше негізгі кезеңнен тұрады:

Теориялық дайындық: Бұл кезеңде оқушыларға 3D модельдеу негіздері, кеңістіктік түсініктер және модельдеу құралдарының мүмкіндіктері түсіндіріледі. Оқушылардың 3D модельдеуді түсініп, негізгі принциптерді меңгеруі үшін мұғалімдер кеңістіктегі геометриялық фигуралар, олардың өлшемдері, пропорциялары, бұрыштары туралы ақпарат береді. Модельдеу барысында қолданылатын негізгі терминдер (мысалы, осьтер, масштабтау, айналдыру) түсіндіріліп, әр терминге практикалық мысалдар келтіріледі.

3D модельдеу бағдарламаларымен таныстыру: Оқушыларға арнап, қолдануға жеңіл әрі қолжетімді бағдарламалар таңдалады. Бастапқы деңгейдегі оқушыларға арналған Tinkercad, орта және жоғары сынып оқушыларына арналған Blender, SketchUp сияқты бағдарламалар ұсынылады. Алдымен, мұғалімдер бағдарламаның интерфейсі, басқару элементтері және негізгі функцияларымен таныстырып, қарапайым модельдерді құру бойынша қысқаша шолу сабақтарын өткізеді. Бұл кезеңде оқушылар қарапайым геометриялық фигураларды модельдеп, бағдарламаны еркін қолдануға машықтанады.

Негізгі дағдыларды қалыптастыру: Оқушылар бағдарламаларды түсініп, олардың мүмкіндіктерін меңгергеннен кейін, негізгі 3D модельдеу дағдыларын игереді. Бұл кезеңде қарапайым фигуралардан бастап күрделі композицияларға дейінгі модельдерді құрастыру тапсырмалары беріледі. Мұғалімдер оқушыларға әр тапсырманың мақсатын түсіндіріп, қдамдық нұсқаулықтар береді. Мысалы, үйдің моделі, адам денесінің қарапайым бөліктері немесе қарапайым механизмдер жасауға арналған тапсырмалар берілуі мүмкін.

Жобалық жұмыстар: Оқушыларға өз жобаларын жасауға мүмкіндік беру 3D модельдеуді тереңірек түсінуге көмектеседі. Жоба кезеңінде әр оқушы немесе топ өз идеяларын жүзеге асыруға тырысады, бұл олардың шығармашылық және проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Мысалы, оқушыларға белгілі бір тақырып аясында жобалар дайындау ұсынылады – олар қаланың үш өлшемді макетін, табиғат нысандарының үлгілерін немесе күрделі ғимараттардың 3D модельдерін жасай алады. Мұнда оқушылар алған білімдерін қолдану арқылы өздерінің шығармашылық қабілеттерін іске асырады.

Нәтижелерді талдау және бағалау: Оқытудың соңында оқушылардың 3D модельдеу дағдыларын бағалау үшін арнайы критерийлер негізінде нәтижелерді талдау жүргізіледі. Бағалау процесінде модельдің сапасы, дәлдігі, оның түпнұсқа идеяға

сәйкестігі және функционалдығы есепке алынады. Сонымен қатар, оқушылардың модельдеу барысындағы қиындықтарды қалай жеңгені, қандай шығармашылық шешімдер қолданғаны ескеріледі. Бұл қадамда мұғалімдер әр жобаны талдап, оқушылардың жетістіктерін көрсетеді, сонымен қатар, жақсартуға болатын тұстарын айқындайды.

Қолданылатын құрал-жабдықтар мен ресурстар: 3D модельдеуді оқыту барысында пайдаланылатын құралдар да маңызды рөл атқарады. Мысалы, 3D принтерлер оқушылардың виртуалды модельдерін нақты нысанға айналдырып, олардың жұмысының нәтижесін көруге мүмкіндік береді. Сондай-ақ, 3D модельдеу туралы қосымша оқу құралдары, онлайн бейнелер мен курстар оқушылардың білімдерін толықтыру үшін қолданылады.

Осы әдістеме арқылы оқушылар 3D модельдеуді толық меңгеріп, өз шығармашылық идеяларын жүзеге асыруға қажетті дағдыларды игереді.

Оқыту тиімділігін бағалау әдістері мен стратегиялары:

- ▶ **Қорытынды тестілеу және бақылау жұмыстары:** Оқушылардың теориялық білімдерін бағалау үшін арнайы тест сұрақтары дайындалады. Тестілер 3D модельдеудің негізгі принциптері, геометриялық фигуралар туралы білімдері, бағдарламалардағы функцияларды қолдану және негізгі терминдерге қатысты сұрақтарды қамтуы тиіс. Бақылау жұмыстары практикалық бағытта ұйымдастырылып, оқушылардан белгілі бір қарапайым модельді қысқа уақыт ішінде жасау талап етіледі. Бұл олардың бағдарламамен жұмыс істеу дағдыларын көрсетеді.
- ▶ **Жобалық жұмысты бағалау критерийлері:** Жобалық жұмыстарды бағалау үшін мынадай критерийлер қолданылады:
  - идеяның жаңашылдығы мен шығармашылығы: оқушының жобаға қаншалықты креативті көзқараспен қарағаны бағаланады;

- модельдің дәлдігі мен техникалық орындалуы: модельдеудің нақтылығы, пропорциялардың сақталуы және элементтердің бір-бірімен үйлесімділігі тексеріледі;
- функционалдылық және қолдану мақсаттары: жобаның практикалық құндылығы және оның қойылған талаптарға сәйкестігі бағаланады;
- түпнұсқа идеяға сәйкестік: алдын ала жасалған эскиздер немесе жоспарға сәйкес соңғы модельдің орындалуын салыстыру.
  - ▶ *Рефлексия және өзіндік бағалау:* Сабақ соңында оқушылар өз жұмыстарын бағалау және рефлексия жүргізу арқылы өздері үшін қиындық тудырған және сәтті шыққан тұстарын анықтайды. Бұл үшін мұғалімдер арнайы сұрақтарды ұсына алады:
  - Қандай жаңа нәрселерді үйрендіңіз?
  - Жобаны орындау барысында қандай қиындықтар кездесті?
  - Алдағы уақытта қандай дағдыларды жақсартқыңыз келеді?
  - ▶ *Бақылау және мұғалімнің кері байланысы:* Оқушылардың 3D модельдеу кезінде жасаған қателіктері мен оларды қалай түзеткендері бақыланады. Мұғалімдер әр жоба бойынша жеке кері байланыс береді. Мысалы: «Сенің үй моделің өте дәл орындалған, бірақ оны біршама креативті элементтермен толықтыруға болады», «Механизмнің орындалу жолы қызықты, бірақ оны айналдыру функциясын жақсартуды ойла» деген секілді.
  - ▶ *Оқушылардың даму динамикасын талдау:* Әр оқушының бастапқы деңгейдегі дағдылары мен соңғы нәтижелерін салыстыру. Бұл үшін әр кезеңдегі жұмыстарды жинақтап, олардың деңгейлерін талдау қажет. Бұл талдау арқылы мұғалімдер әдістеменің оқушыларға қаншалықты тиімді болғанын анықтай алады.
  - ▶ *Сауалнама мен пікір алмасу:* Оқушылардан сабақ процесі туралы кері байланыс алу үшін сауалнамалар мен

пікірталас ұйымдастыру. Мысалы:

- Сабақтардың қай бөлігі ең қызықты болды?
- Қандай құралдар немесе әдістер көбірек пайдалы болды?
- Қайта қарастыруды қажет ететін бөлімдер бар ма?
- 3D модельді қолдану тәжірибесінің нәтижесі: Оқушылардың виртуалды модельдерді 3D принтер арқылы басып шығару нәтижелері де бағаланады. Бұл олардың өз идеяларын нақты өнімге айналдыру мүмкіндігін көрсетеді.
  - ▶ *Бағалау нәтижелерін талдау және қолдану:* Әр оқушының көрсеткіштерін талдап, олардың мықты және әлсіз жақтарын анықтау. Әдістемені жетілдіру үшін оқушылардың кері байланыстарын ескеріп, сабақ жоспарына қажетті өзгерістер енгізу. Оқушылардың шығармашылық, техникалық және аналитикалық қабілеттерінің дамуын көрсету үшін ата-аналар мен мектеп әкімшілігіне арнайы презентация ұйымдастыру.

Бұл қосымшалар оқушылардың 3D модельдеу саласындағы жетістіктерін бағалауға, сонымен қатар әдістемені жетілдіруге ықпал етеді.

Практикада қолдану

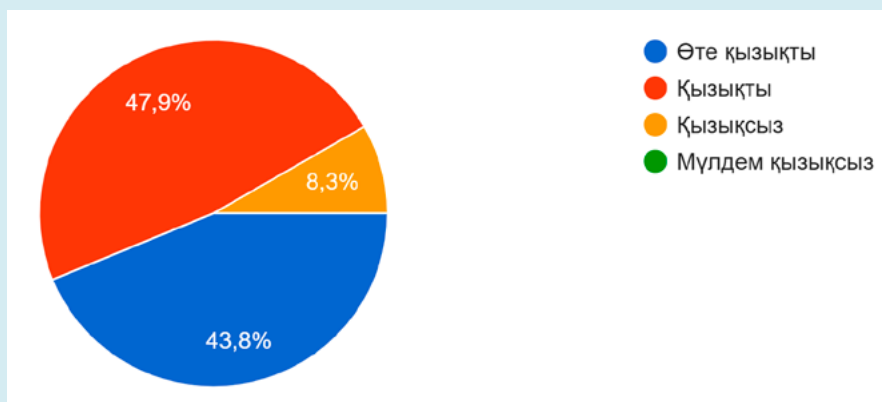
2022 жылдың қаңтар айынан бастап «3 D модельдеу blender бағдарламасы» атты авторлық бағдарламанды Астана қаласындағы Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Binom School мектеп-лицейінде тәжірибеге енгізу бойынша жұмыстар жүргізілді. Мектебімізде 6, 8 және 9 сыныптарда STEM 3D модельдеу - элективті курсы аптасына жай сыныптарда 1 сағат, лицей сыныптарында 2 сағаттан өткізілді. Биылғы оқу жылында білім алып жатқан 6 сынып оқушыларынан сауалнама алынды. Сауалнамада келесі сұрақтар қамтылған:

1. Жасы
2. Сыныбы
3. D модельдеу туралы білім деңгейі

4. Қызығушылық деңгейі
5. 3D модельдеудің пайдасы туралы пікір
6. Қиындықтар
7. Сабақтан тыс қолдану
8. Таңдаулы сабақ ретінде оқытуға қызығушылық

9. Сабақ тиімділігін бағалау

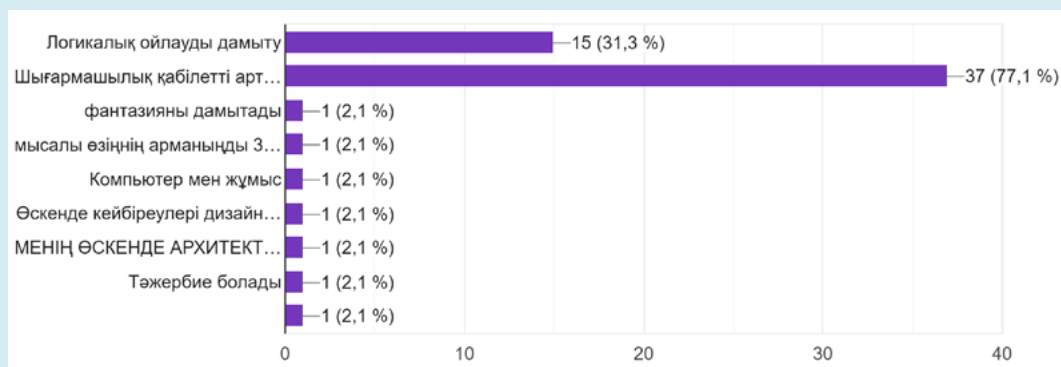
Сауалнамадан жалпы 48 оқушы өтті. Оның ішінде: «сіз 3D модельдеуді бұрыннан білесіз бе?» деген сұраққа 56,3% «иә» деп, ал 43,8% «жоқ» деп жауап берді. «Сіз үшін 3D модельдеу қаншалықты қызықты?» деген сұраққа (5-сурет)

5-сурет: Сауалнама жауаптары

«3D модельдеуді оқу барысында не үшін пайдалы деп ойлайсыз?» (бірнеше жауап белгілеуге болады) деген сұраққа бірнеше оқушы болашақта архитектор және дизайнер болғысы келетінгі жөнінде жазған.

Ал қалған оқушылар логикалық ойлауды дамытады, фантазияны дамытады және шығармашылық қабілетті арттыратындығы жөнінде белгілеп өткен (6-сурет).

5-сурет: Сауалнама жауаптары

Жүргізілген жұмыстардың қорытындысы бойынша оқушыларда төмендегідей қиындықтар анықталды. Атап айтқанда:

1. Уақыт тапшылығы;
2. Қолданылатын бағдарламалар күрделі;
3. Техника жетіспеушілігі.

Жоспар бойынша анықталған оқушылардың әрбірімен жұмыс жүргізіліп, жетпейтін техникалардың тізімі бойынша мектеп әкімшілігіне есеп берілді.

Сондай-ақ 2023 жылы Астана қаласындағы Шәкәрім атындағы №56 мектеп-лицейіне де тәжірибеге енгізу туралы жұмыстары жасалды. Нәтижесінде осы авторлық бағдарлама курсы пайдалана отырып оқушылар ең алғашқы жобаларын Blender бағдарламасында жасап шығарды. Аталған авторлық бағдарламамен жұмыс жасап жатқан Шәкәрім атындағы №56 мектеп-лицейінің Информатика пәні мұғалімдері Бисенова Гульнара Муратовна, Кожаметова Шолпан Олжекеновна, Коппай Әмір, Омиртаева Асель Ардаковна және Таберхан Роман ұстаздары да сауалнамдан өтіп кері байланыстарын берді.

Аталған сауалнама «3d модельдеу blender бағдарламасы» бойынша тәжірибесін бағалау және оның тиімділігін жақсарту мақсатында жүргізілді.

Курста практикалық тапсырмалар түсіндірмесімен берілгендіктен оқушыларда тапсырма орындау барысында қиындықтар байқалмағандығы жөнінде айтылады. Бағдарламаны жетілдіру үшін қандай ұсыныстарыңыз бар? - деген сұраққа келесідей ұсыныстар айтылды:

1. Осы бағдарламаны құрастырған мұғалімдерге рахмет! Ыңғайлы және түсінікті. Қазіргі IT заманында керекті, оқушы үшін қызықты бағдарлама;
2. Осы тақырып сай практикалық тапсырмалар көп берілсе;
3. Балаларды қызықтыру үшін анимация бөліміне тапсырмалар көбірек берілсе.

Айтылған ұсыныстарды ескере отырып, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатында Blender бағдарламасында анимация құру және текстура қолдану бойынша қосымша модульдер қосылады және авторлық курсқа қосымша интерактивті тапсырмалар мен оқушылардың қызығушылығын арттыратын практикалық жобалар енгізіледі.

Алдағы уақытта 3D модельдеу технологиясы арқылы оқушылар физика, геометрия, биология және өнер пәндеріндегі білімдерін тереңдете алады. Мысалы, геометрия сабақтарында фигураларды үшөлшемді түрін модельдеп, олардың ауданы мен көлемін есептеуді визуалдауға болады. Биология пәнінде анатомиялық құрылымдарының моделін құрастыру арқылы оқу үрдісін қызықты әрі түсінікті етуге мүмкіндік бар. Жобалық жұмыс ретінде оқушыларға өз идеяларын жүзеге асыруға мүмкіндік беру – олардың жеке қабілеттерін ашуға жол ашады. Осылайша, 3D модельдеу арқылы оқушылар тек теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар, оны қолдану тәжірибесін де меңгереді. Осылайша, 3D модельдеу мектеп бағдарламасында кеңінен қолданылу арқылы оқушылардың пәндік білімдерін бекітіп, олардың техникалық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған оқу құралына айналады.

Қортындылай келе мектебімізде Blender бағдарламасына қызығатын оқушылар саны көбейіп, ең басты және маңызды программаға айналды.

Ұсыныстар

3D модельдеуді мектеп бағдарламасына тиімді енгізу үшін мұғалімдерге, оқушыларға және мектеп басшылығына арналған бірқатар ұсыныстарды атап өтуге болады.

1. Мұғалімдерге арналған ұсыныстар:

- ▶ *Кәсіби даму:* 3D модельдеу технологиясы бойынша мұғалімдерге арнайы курстар мен семинарлар ұйымдастыру қажет. Оқыту барысында Tinkercad, Blender, SketchUp сияқты бағдарламалардың интерфейсі, функцияла-

ры мен мүмкіндіктері түсіндіріледі. Мұғалімдер 3D модельдеуді өздері меңгерген кезде ғана оны тиімді оқыта алады, сондықтан біліктілікті арттыру курстары ұйымдастырылса, бұл оқыту сапасын айтарлықтай көтереді.

- ▶ **Қарапайымнан күрделіге қарай оқу жоспарын құру:** Оқушылардың 3D модельдеуге бейімделуіне мүмкіндік беру үшін қарапайым тапсырмалардан бастап, күрделі жобаларға біртіндеп өту маңызды. Бастапқы кезеңдерде оқушыларға негізгі фигураларды модельдеуді үйретіп, кейіннен күрделі композициялар құрастыруға көшу қажет.
- ▶ **Оқушыларды ынталандыру:** Жобаларды қорғау, конкурстарға қатысу, және өз жұмыстарын мектеп ішінде көрсету оқушылардың қызығушылығын арттырады. Мысалы, оқушылардың 3D модельдерін басып шығарып, мектеп көрмелерінде көрсету олардың мақтаныш сезімін тудырып, қосымша ынталандырушы фактор болады.

2. Мектептерге арналған ұсыныстар:

- ▶ **Техникалық жабдықтармен қамтамасыз ету:** Мектептерде 3D модельдеу сабақтары үшін компьютерлер, 3D принтерлер және қажетті бағдарламалық құралдармен жабдықталған арнайы сыныптар ашылуы қажет. Бұл оқушыларға модельдеу жұмыстарының толық циклін көруге, жобаларын нақты өнім ретінде жүзеге асыруға мүмкіндік береді.
- ▶ **Оқытудың онлайн ресурстарын пайдалану:** 3D модельдеуді меңгеруге арналған көптеген тегін онлайн курстар, бейнесабақтар мен платформалар бар (мысалы, Tinkercad, Autodesk, YouTube курстары). Мұғалімдер бұл ресурстарды қосымша оқу құралы ретінде пайдаланып, сабақтарды қызықты әрі жан-жақты ете алады.
- ▶ **STEM және жобаға негізделген оқыту:** Мектеп бағдарламасына 3D модельдеуді жобаға негізделген оқыту әдісі арқылы енгізу – оқушылардың ғылыми зерттеу қабілеттерін, командалық

жұмыс дағдыларын және креативті ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Жобалық сабақтарда оқушылар әртүрлі пәндер аясында жобаларды бірігіп жасау арқылы 3D модельдеуді қолдануды үйренеді.

3. Оқушыларға арналған ұсыныстар:

- ▶ **Өзіндік жобаларды дамытуға ынталандыру:** Оқушыларға жеке немесе топтық жобалар жасауға еркіндік беру – олардың өзіндік идеяларын жүзеге асыруға, шығармашылық және практикалық дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Мысалы, оқушыларға өздері қызыққан тақырып бойынша жобалық жұмыс жасауға мүмкіндік беру олардың қызығушылығын арттырады.
- ▶ **Цифрлық сауаттылықты арттыру:** Оқушыларға 3D модельдеу арқылы техникалық дағдыларды үйренуге ғана емес, сонымен қатар цифрлық әлемде жауапкершілікпен жұмыс істеуге бағытталған білім беру маңызды. Бұл олардың ақпараттық технологиялар саласындағы сауаттылығын арттыруға ықпал етеді.

4. Жалпы ұсыныстар:

- ▶ **Нәтижелерді бағалау әдістерін жетілдіру:** 3D модельдеу жобалары бойынша оқушылардың жетістіктерін әділ және дәл бағалау үшін арнайы критерийлер әзірлеу қажет. Мысалы, модельдің дәлдігі, шығармашылық ерекшелігі, техникаға сәйкестігі, уақытты тиімді пайдалану секілді көрсеткіштерді ескере отырып бағалау жүйесін енгізу маңызды.
- ▶ **Әртүрлі деңгейдегі оқушыларға бейімделу:** Оқушылардың 3D модельдеуге бейімделу жылдамдығы әртүрлі болуы мүмкін. Сондықтан оқыту кезінде жеке оқушылардың деңгейін ескере отырып, тапсырмаларды күрделілік дәрежесіне қарай бейімдеу ұсынылады. Мысалы, қосымша тапсырмалар арқылы озық оқушыларға күрделірек жобалар ұсынуға, ал бастаушыларға қосымша көмек көрсетуге болады.

Бұл ұсыныстарды орындау арқылы мектептерде 3D модельдеуді тиімді оқытуға және оқушылардың техникалық, шығармашылық дағдыларын жаңа деңгейге көтеруге болады. 3D модельдеу – болашақта инженерлік, сәулет, дизайн және өнеркәсіп салаларында қажет болатын дағдыларды дамытуға арналған маңызды құрал.

Қорытынды

3D модельдеу технологиясын мектеп бағдарламасына енгізу – оқушылардың шығармашылық және техникалық дағдыларын дамытуда үлкен маңызға ие қадам. 3D модельдеу кеңістіктік ойлау қабілетін, креативтілік пен аналитикалық ойлау қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді. Бұл технология оқушылардың математика, физика, биология, география сияқты нақты ғылымдардағы білімін тереңдетіп, оларды қолжетімді әрі қызықты әдістермен үйренуге жол ашады. Әртүрлі пәндерді интеграциялау арқылы оқыту нәтижесінде оқушылар күрделі ұғымдарды жақсы түсініп, өз білімдерін тәжірибеде қолдануды үйренеді.

Мақалада қарастырылған әдістемелік тәсілдер оқушылардың 3D модельдеу негіздерін тиімді меңгеруіне ықпал етеді. Жаңашыл мұғалімдерге арналған ұсыныстар, техникалық құралдарды тиімді пайдалану әдістері, және жобаға негізделген оқыту үлгілері оқушылардың білім беру процесіне қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар, 3D модельдеуді қолдану – олардың ақпараттық технологиялар мен инженерия саласындағы сауаттылығын арттырудың маңызды бір бөлігі болып табылады. 3D модельдеу арқылы оқушылар тек пәндік білімдерін ғана емес, болашақта қажет болатын кәсіби дағдыларын да қалыптастырады. Оқушылардың өз идеяларын модельдеу арқылы жүзеге асыруы олардың өзін-өзі дамытуына және техникалық бағыттағы мамандықтарға қызығушылығын арттыруға ықпал етеді. Мектептерде 3D модельдеуді кеңінен қолдану, болашақта инженерлік, сәулет, графикалық дизайн сияқты салаларда қажет болатын қабілеттердің негізін қалыптастырады.

Қорытындылай келе, 3D модельдеу – оқушылардың жан-жақты дамуына септігін тигізетін және болашақта олардың бәсекеге қабілетті маман болуына жол ашатын маңызды технология. Сондықтан оны мектеп бағдарламасына енгізу және оқыту тәсілдерін жетілдіру – қазіргі заманғы білім берудің басты мақсаттарының бірі болып табылады.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Нурпеисова Т.Б., Кайдаш И.Н. Қазіргі сандық әлемдегі информатика. Информатика в современном цифровом мире: оқу құралы. – Алматы: Бастау, 2021.
2. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты (МЖМБС). Информатика пәнінің оқу бағдарламалары мен STEM бағытындағы элективті курстардың мазмұнына қатысты нормативтік құжаттар.
3. Цифрлық Қазақстан мемлекеттік бағдарламасы. Цифрлық сауаттылықты арттыру және 3D технологияларды білім беру үдерісіне енгізу. Нұр-Сұлтан, 2017.
4. Harris R. (2020). Creating a Culture of Innovation: The Role of 3D Printing in STEM Education. *Journal of STEM Education Research*, 12(2), 150-163.
5. Сүлейменова А. (2021). STEM білім берудегі 3D модельдеудің маңызы. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің хабаршысы, 2(36), 78-83.
6. Кенжебеков А., & Тілеубердиев А. (2019). 3D модельдеу технологиясының оқу үрдісіндегі тиімділігі. Жалпы білім беретін мектептерде информатика пәнін оқыту мәселелері, 1, 120-125.
7. Addy, T. M., Dube, D., Pauze, B. «Integrating 3D Modeling Technology with Active Learning Methodologies.» *Education & Technology Journal*, 2020.
8. Ye Chen, Li Cao, Yinning Zhang. «Teachers as Creative Makers: Designing 3D-Making Lessons for Classroom Teaching.» *University of West Georgia*, 2022.
9. Papert, S. «The Children's Machine: Rethinking School in the Age of the Computer.» *Basic Books*, 1993.
10. Peterson, A., & Scharber, C. «The Maker Movement and Constructivist Pedagogies.» *Education Research Review*, 2018.
11. Фазылов, Е.С., Медешова, А.Б. «Оқу үрдісіндегі 3D модельдеу.» М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің ғылыми еңбектері, 2022.

12. Маннапова, Н.Т. «3D технологияларды физика және инженерия сабақтарында қолдану.» Qazaq Journal of Young Scientist, 2023.

13. Мұхамедьярова А. (2022). Мектепте 3D модельдеуді оқыту: әдіснамалық негіздер мен тәжірибелер. Педагогика: теориясы мен практикасы, 1(10), 55-62.

● **МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ 3D-МОДЕЛИРОВАНИЯ В ШКОЛЬНОМ КУРСЕ ИНФОРМАТИКИ**

Камшы А.Т.

Школа-лицей BINOM SCHOOL имени Ахмета Байтурсынулы, г.Астана

Аннотация. В данной статье рассматриваются преимущества обучения 3D-моделированию в современном образовательном процессе. В статье анализируются примеры применения 3D-моделирования в современном образовании, методологии обучения и педагогическая эффективность, а также исследуется вклад 3D-моделирования в учебный процесс и представлены способы его эффективного применения в различных предметных областях. Кроме того, описываются методы обучения основам 3D-моделирования и объясняются особенности программ моделирования различного уровня. Практические задания по моделированию способствуют развитию логического мышления, технических навыков и умений работать в команде.

Ключевые слова: 3D моделирование, обучение в школе, STEM образование, технологии в образовании.

● **TEACHING METHODS OF 3D MODELING IN THE SCHOOL INFORMATICS COURSE**

Kamshy A.T.

BINOM SCHOOL school-lyceum named after Akhmet Baitursynuly, Astana

Abstract. This article discusses the advantages of teaching 3D modeling in the contemporary educational process. The article analyzes examples of the application of 3D modeling in modern education, teaching methodologies, and pedagogical effectiveness, as well as examining the contribution of 3D modeling to the learning process and presenting ways to effectively apply it across various subject areas. Furthermore, it describes methods for teaching the fundamentals of 3D modeling and explains the features of modeling programs at different levels. Practical modeling tasks help develop students' logical thinking, technical skills, and teamwork abilities.

Keywords: 3D modeling, school education, STEM education, technology in education.

FTAMP 14.25.09

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ПИРОГРАФИЯ ӨНЕРІ АРҚЫЛЫ ТАНЫТУ ЖОЛДАРЫ

Муканова С.Ж.

Маңғыстау облысының білім басқармасының
Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің
«Төлеген Айбергенұлы атындағы №19 мектеп-гимназиясы» КММ, Ақтау қ.

Аңдатпа. Бұл мақалада оқушылардың ұлттық нақыштағы пирография өнерімен көркемдеп сурет салу арқылы халқымыздың көмескілене бастаған ұлттық құндылықтары туралы білімін жетілдіру мәселесі қарастырылды. Пирографиялық сурет салу техникасы, әдіс-тәсілдері мен қажетті құралдар туралы жазылды. Сонымен қатар мектептерде үйірме түрінде жүргізілетін пирография өнерінің шығармашылық-зерттеу жұмыстары, аталған өнер түрінің оқушылардың ұлттық құндылықтарды бағалауға қаншалықты әсер ететіні зерделенді. Пирография өнері оқушыларға жақсы көңіл-күй сыйлап, оқу процесінде сабаққа деген ынтасына оң әсер ететіні анықталды.

Түйінді сөздер: ұлттық құндылықтар, пирография, шығармашылық, шабыт, адамгершілік, табандылық, безендіру.

Кіріспе

Қазіргі цифрландыру технологиясының қарқындап дамыған заманында ұлттық құндылықтарымызды өскелең ұрпаққа жеткізу арқылы рухани әлемін өзгерту өзекті мәселе.

«Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы (192-қосымша) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің м.а. 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығына сәйкес Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Көркем еңбек» пәнінің жаңартылған мазмұнындағы оқу бағдарламасының мақсаты өнер және еңбек технологиясы саласында функ-

ционалды сауаттылықты қалыптастыру, шындыққа шығармашылықпен қарайтын тұлға дамытып, эстетикалық, еңбекке баулу, рухани-өнегелік құндылықтарын қалыптастыруды қарастырады [1].

7-сынып (ұл балаларға арналған нұсқа) «Көркем еңбек» оқулығының «Сәндік-қолданбалы өнер» бөлімінде «Пирография өнері» тақырыптарындағы тәжірибелік жұмыстарға оқушылар қатты қызығушылық танытады.

«Ұлттық нақыштағы пирография» үйірмесін жүргізу үшін жоғарыда аталған тақырып негіз болды. Үйірме 11-15 жас аралығындағы оқушыларға арналған. Үйірме жоспарының бастапқы кіріспе сағаттары ғана теория жүзінде жүргізіліп, тарихы, керекті құрал жабдықтар, салынатын суреттердің тақырыбы, қауіпсіздік ережелерімен таныстырылады. Үйірме жұмысының көпшілік сағаты мектеп шебер-

ханасында керекті құрал-жабдықтармен толық жабдықталып, тәжірибелік сабақ ретінде өткізіледі.

Оқушылар осы үйірмеге қатыса отырып, ұлттық құндылықтар туралы білімдерін жетілдіру үшін пирография өнерінің шығармашылық жұмыстарына тартылады.

«Ұлттық нақыштағы пирография» үйірмесінің шығармашылық-зерттеу жұмысының мақсаты – пирография өнерінің көркем тәсілдері арқылы ұлттық құндылықтар туралы білімдерін жетілдіре отырып, шығармашылық идеяларды, технологиялық дағдыларды дамыту.

«Ұлттық нақыштағы пирография» өнері үйірмесінің міндеттері:

- ▶ көркем эстетикалық талғамдағы шығармашылық икемділікке дағдыландыру;
- ▶ көмескілене бастаған тарихи-мәдени бастауларымызды оқып үйрену;
- ▶ оқушылардың уақытын тиімді өткізу;

Еңбекке баулу, шығармашылық тәжірибе, табиғатты қорғау, Отан сүйгіштікке тәрбиелеу мен құндылықтарды қалыптастыру секілді оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мақсаттары үйірменің әр кезеңінде ескерілген.

«Ұлттық нақыштағы пирография» үйірмесінің оқушыларға тигізетін пайдасы:

- ▶ ұлттық құндылықтарымыз бен еңбекті құрметтеуді үйренеді;
- ▶ пирография өнерінің тәсілдері арқылы шығармашылық идеялары мен икемділік дағдылары дамиды;
- ▶ уақыттарын тиімді пайдаланады.

Пирография өнерінің жалпы шығу тарихы ежелгі Перу жерінен басталады. Техникалық құрал ойлап шығарылған кезеңі ХІХ ғасырда Англия мемлекеті болды. Пирография сөзі грек тілінен алғанда «отты жазу» деген мағынаны береді.

Пирография өнері туралы жалпы мәліметті «Выжигание по дереву. Практическое руководство» атты Норма Гре-

горидың кітабынан алуға болады [5]. Бұл кітапта көркемдеп күйдіруді жаңадан бастаушылар үшін белгілі бір элементтерден белгілі бір сюжеттерді шығаруға болатындығы туралы айтылады. Сонымен қатар кеңістікті дұрыс жеткізуді, масштабты дұрыс сақтауды, көлеңкелеу арқылы көлемді кескін жасауды үйренуге болады. Күйдіруге арналған бай суреттер жинағы да берілген. Кітап екі бөлімнен тұрады.

Пирография – сәндік-қолданбалы өнердің өте қызықты түрі. Егер сіз осы өнерде қолыңызды сынап көргіңіз келсе, онда бұл кітап сізге арналған. Автор, ресейлік дизайнер Анна Зайцева нақты мысалдармен күйдіру үшін негізді қалай дұрыс таңдау керектігін, жұмыс процесінде қандай әдістер қолданылатынын, тегіс және көлемді пішіндерде қалай күйдіру, дайын өнімді қалай безендіру керектігін көрсетеді [6]. Кітапта келтірілген барлық мысалдар көптеген түсіндірме иллюстрациялармен және қажетті үлгілермен жабдықталған.

С. Кенжеахметұлының «Қазақ халқының тұрмысы мен мәдениеті» энциклопедиялық еңбегінде халқымыздың тұрмысы мен мәдениетін, әдет-ғұрпын, киіз үйі, оның жабдықтары мен барлық түрлерін толық қамтиды, тәрбиелік қызметі көрсетіледі [2]. Ғасырлар бойы қалыптасқан қазақ халқының тұрмыс-салты, ырымдар мен тыйымдар, жол-жоралғылары, мәдениетін баяндайтын бұл кітаптан көп мәліметтер алуға болады.

Әдістеме

Ұлттық тақырыптағы пирография өнерін оқушыларға үйрету қатты қиыншылық келтірмейді. Пирография өнері үшін арнайы күйдіргіш аспаптар, ағаш тақтай, көшіргіш қарақағаз, Ж (жұмсақ) қарындаштар қолданылады. Бұл өнерінде ағаш бетіне қарындашпен тура сурет салынбайды, себебі ағаш бетіндегі қарындаш ізі кетіргішпен де өшірілмейді. Дайын нобайлар мен фотосуреттерді көшіргіш қағазбен бастыра көшіріп, көркемдеп күйдіруге болады. Суретті көшіргіш қағазбен көшіру пирография өнерінің негізгі тәсілі және күйдіру жұмысын жеңілдетеді.

Алғашқы практикалық сабақтар қара-

пайым суреттерді көркемдеп күйдіруден басталады, себебі бірден күрделі сурет таңдаған оқушы жұмыс кезінде қиындыққа ұшырап, қызығушылығы жойылуы

мүмкін. Сондықтан пирография өнерін қарапайым суреттерден бастап, қолды жаттықтырған соң күрделі жұмыстарға көшкен жөн.

1-сурет. Күйдіру аспабы

2-сурет. Ағаш тақтайлар

Күйдіру аспабы корпус пен пластмасса сабынан, оларды біріктіретін электр сымнан, қыздыру температурасын реттегіш бұрамадан, пластмасса сабына бекітілген ұштықтан тұрады (1-сурет). Күйдіргіш аспаптың қосымша ауыстырмалы ұштықтары болады. Аспап ұшының екі түрі бар: сым және қатты темірден жасалған. Оқушылар сым ұшы бар аспаппен жұмыс жасауды таңдаған жөн. Аспаппен жұмыс жасау кезінде қауіпсіздік ережесі қатаң сақталады. Пирографиялық жұмыстар жүргізілетін кабинеттер электр желісімен, күйдіру аспаптарымен және алдын ала дайындалған ағаш тақтайлармен қамтамасыз етілу керек (2-сурет). Жұмыс кезінде күйген ағаштың иісі шығатындықтан, терезе үнемі ашылып, кабинет желдетіліп тұру қажет. Күйген ағаш иісін жұтпау үшін түтін мен иістерді ұстайтын сүзгілері бар сорғыш құрылғылар пайдалануға да болады [7]. Тоқ желісімен жұмыс жасау үстінде қауіпсіздік ережесі қатаң сақталады.

- ▶ Аспапты электр желісіне қосқаннан соң қызыуын күтеді;
- ▶ Ұштықты дайындама тақтайшаға тигізіп тексеріп алу керек;
- ▶ Ұштыққа қол тигізуге болмайды;
- ▶ Күйдіру жұмысы кезінде алаңдауға, оқыс қимылдауға, жан-жаққа қарауға болмайды;

- ▶ Егер аспап қатты қызып кетсе электр желісінен ажыратып, үзіліс жасап алған жөн.

Енді сызықтарды жүргізудің тәсілдеріне көшейік. Ұштықты тігінен ұстап, өткір ұшын тақтаның бетіне басып, содан кейін оны қатты қысымсыз өзіне қарай сырғытса, өте жұқа сызық алынады. Бұл техниканы сызбаның контурын жасау және ұсақ бөлшектерді орындау үшін пайдалануға болады. Әрқашан сым ұштықты ағашқа итеріп емес, өзіне қарай жылжытуға тырысу керек. Бұлыңғырлау сызық (немесе жолақ) жасау үшін ұшты оңға қарай сәл еңкейтсе, оны бүйірімен аздап басып, ағаштың бетімен тегіс жылжыту керек. Нәтижесінде біркелкі қоңыр реңктің кең жолағы пайда болады.

Қою қараңғы жолақты алу үшін сым ұштықты баяу жылжыту қажет, сонда оның ағашпен байланысы ұзақ болып қоюланып күйеді. Қоңыр реңктің тығыздығының өзгеруі негізінен сым ұштықтың ағаш бойымен қозғалу жылдамдығымен анықталады. Егер аспаптың сым ұшын ағаш тақтай бетінде тезірек жүргізсе, көлеңке ашық, ал баяу жылжытса, қою қара түс болады. Күйдіргіш аспаптың қыздыру температурасын реттегіш нүктесін бұрап өзгерту: төмен температураны орнату арқылы ашық реңк алынады және керісінше қызу-

ды күшейту арқылы қою қара түс шығады. Артқы фонды жасағанда, контур сызықтарын бұзбау шарт. Күйдіру кезінде ұзын жіңішке сызықтарды қолдануға болады. Оларды штрих деп атайды.

Қол жаттығу жұмысын қарапайым тақтайшаларға жүргізіп көру керек. Оқушы қолы дағдыланып, икемділігі мен шеберлігі шыңдалған соң бағалы тақтайшалармен жұмыс жасауға болады

Практикада қолдану

Пирографиялық өнер – жастарды да, үлкен адамдарды да өте еліктіргіш өнер түрі. Пирография өнерімен әлемге танымал суретшілер Леонардо да Винчи, Пикассо, Рубенс те шұғылданған.

Оқушылардың қызығушылығына ие пирография өнерінде ұлттық тақырыпқа сурет сала отырып, тарихи ұлттық құндылықтарымыздың мағынасымен, тарихымен жете танысады. Кейбір көміскілене бастаған ұлттық құндылықтарымыз туралы терең мәлімет алады. Мысалы, «Арқан есу» жұмысында ешкінің қылынан бау, арқан есіп отырған шебер бейнеленеді (3-сурет). Қазақ халқы малдың терісін, жүнін тұрмыстық қажеттілікке жаратқан, өңдеп, әдемі сәндік-қолданбалы бұйымдар жасаған. Мал қылшығын тұрмыстық қажеттілікке жарату халқымыздың тұрмыс қажеттілігінен туындаған шеберліктің бір түрі. Шымшидің арқауларын, киіз үйдің уық бауларын, арқандарын халық шеберлері жылқы құйрығының және ешкі қылынан есіп жасаған [4]. Төрт түлік малдан түскен

жүн, теріні шашау шығармаған. Міне оқушылар бір тақырыптан осындай көптеген мәліметтер алады.

Пирография өнерінде ұлттық құндылықтарымыздың тақырыбын көркемдеп күйдіріп бейнелеу, оқушыларға үйірме түрінде өткізілуі өзінің оң нәтижесін берді.

«Ұлттық нақыштағы пирография» үйірме жұмысының нәтижесінде шеберлігі мен икемділігі жоғары оқушыларымыз республикалық байқаулардың дипломдарын жеңіп алды.

2023 жылдың наурыз айында «Ұлттық нақыштағы пирография» жұмысынан ғылыми жоба қорғалып, үйірме қатысушысы №19 мектеп-гимназиясының 5-сынып оқушысы Әшірбай Сәния 2-7-сынып оқушыларының зерттеу жобалары мен шығармашылық жұмыстарының XVIII республикалық «Зерде» конкурсының II дәрежелі дипломын жеңіп алды (4-сурет). Байқауға «Ұршық иіру», «Қобызшы», «Құсбегі бала», «Арқан есу», «Диірмен тарту» шығармашылық жұмыстары ұсынылды.

«Ұршық иіру» жұмысында ұршықпен жүн иіріп отырған ақ жаулықты әже бейнеленген (5-сурет). Ұршықпен жүн иіру асқан шеберлікті қажет етеді. Ұршық – қазақ халқының алғашқы дизайны. Ұршық айналса дүниенің төрт бұрышы айналғандай. Ұршық ұстап, жүн иіру әжелеріміздің сәні, көркі болған. Иірілген жіптен бау-басқұрлар, киім кешек тоқып, мал жүнін пайдаға асырған [3].

3-сурет. «Арқан есу»

4-сурет. Оқушым Сәния пирография жұмысы кезінде

5-сурет. «Ұршық иіру»

6-сурет. «Құсбегі бала»

7-сурет. «Диірмен тарту»

«Құсбегі бала» жұмысында «Қансонарда бүркітші шығады аңға... Бүркітші тау басында қағушы ойда» деп қансонарда аңға шығып, бүркіт ұстаған баланың суреті көркемдеп күйдіріліп бейнеленген (6-сурет). Томағасын тартып, «тастан табылған аң қашып құтылмасы» анық суреттелген. Қыста аңның терісі жоғары сапалы болады, аң терісін киімге пайдаланған саятшылар сол себепті қаңтар айында аңға шығатын болған. Қазақ халқы аңшылыққа жылдың бір мезгілінде шығу аң санының азайып кетпеуіне әсер ететінін де білген. Міне, сондықтан керекті кезінде ғана саятшылық құрған. Суреттегі баланың тымағы мен тоны қыс мезгілінен хабар береді.

«Диірмен тарту» жұмысы өткен ғасырларда халқымыздың ұнды диірменнен бидайды тартып алғаны жөнінде хабар береді. Нан маңдай тер, ауыр еңбекпен келгенін жас ұрпаққа мәлімдейді (7-сурет).

Міне, бұл тақырыптардың тиімділігі ұлттық құндылықтарды оқушылардың бағалап, құрметтеуіне тәрбиелейді. Халқымыздың мәдени құндылықтары тарихына терең үңіліп, ұмытпауға ықпал етеді.

2021-2022 оқу жылдарынан бастап ұлттық нақыштаға пирография өнері Ф.Оңғарсынова атындағы «№29 жалпы білім беретін орта мектебінде» жүргізілді. 2021 жылы

осы мектептің 9-сынып оқушысы Сарғұлова Ақботаның ұлттық нақыштағы пирографиялық жұмыстары «Алтын қазына» көркем және сәндік-қолданбалы өнер бойынша балалар шығармашылығының республикалық көрме-байқауының «Ағашты, сүйекті, теріні көркемдеп өңдеу: көлемді және тегіс кесу, ағашқа сәндеп жазу, қайың қабығынан жасалған бұйымдар» номинациясы бойынша II дәрежелі дипломын жеңіп алды. Ол байқауға «Күйші», «Өрмек тоқу», «Жеті қазына», «Үкілі қыз бала», «Қозы құшақтаған немере» ұлттық тақырыптарына көркемдеп күйдірілген шығармашылық жұмыстарын ұсынды.

Осы аталған жетістіктер мен жүргізілген үйірме жұмыстарынан соң «Ұлттық нақыштағы пирография» тақырыбындағы авторлық бағдарлама жазылды.

Ұсыныстар

Ағашты күйдіріп жасалған көркем шығармашылық жұмыс адам көңіліне қуаныш сыйлап, әсерлендіреді. Осындай әсерлі пирографиялық өнер түрін оқушылардың уақытын тиімді өткізуге пайдалануға болады. Әдіс-тәсілдерді дұрыс меңгере білген оқушы, көркем күйдірілген суреттерінен жақсы әсер алады. Олардың пирография өнерімен әрі қарай аса қызығушылықпен шұғылдануына ықпал етеді. Ұлттық тақырыпқа көркемдеп күйдіріп, шығармашылық жұмыспен айналысқан оқушының функционалдық сауаттылығы артады. Еңбексүйгіштік, адамгершілік қасиеттері қалыптасады.

Пирография өнері көп материалдық ресурстарды қажет етпейді, тек қана сурет салатын ағаш тақтайлар мен күйдіру аспабы да жеткілікті.

Күйдіру жұмысын бастамас бұрын салынатын тақырыптық суреттің нобайын орындап алған жөн. Пирография өнерін оқушының жақсы меңгеруі мұғалімінің шеберлігіне де байланысты. Мұғалім оқушыға үйретіп бастамас бұрын пирография өнерінің тарихымен, әдіс-тәсілдерімен танысып алған жөн. Көркемдеп күйдіру жұмысы қатты қиындық туғызбай-

тын болғандықтан, оны жақсы меңгерген мұғалімге пирография өнерін оқушыға үйрету оңай болады.

Үйірме жұмысын ұйымдастыру үшін бейнелеу өнері және еңбек пәні мұғалімдеріне ұсыныс:

1. оқушыларға пирография өнерін үйрету үшін арнайы шеберхана және қажетті құралдар, материалдық ресурстармен қамтамасыз етілуі керек;
2. электр желісімен жұмыс жасайтындықтан, қауіпсіздік ережесі қатаң сақталуы керек;
3. пән мұғалімі пирография өнері туралы теориялық мәліметтер мен әдіс-тәсілдерді терең меңгеруі қажет;
4. оқушылардың шығармашылық жұмыстарынан көрме ұйымдастырып, қолөнер байқауларына қатыстыру арқылы пирография өнеріне деген қызығушылығын арттыру керек.

Үйірме жұмысының ата-аналарымен тығыз байланыста болуы оқушының дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасайды. Оқушылардың үйірме жұмысы тапсырмаларын жақсы меңгеруіне, шығармашылық дағдыларының дұрыс қалыптасуына ықпал етеді. Үйірме қатысушы оқушылардың ата-аналарына кеңес:

- ▶ мұғаліммен, үйірменің жоспарымен танысу;
- ▶ оқушылардың көркем икемділік дағдыларын дамытудағы үйірме жұмысының маңыздылығын түсіну;
- ▶ оқушының үйірмеге қатысу уақытын қадағалау;
- ▶ оқушы үйірмені өз қалауы бойынша таңдау;
- ▶ оқушылардың үйірме жұмысындағы жетістіктеріне назар аудару, ынталандыру;
- ▶ оқушылардың шығармашылық көрмелерге, байқауларға қатысуына қолдау көрсету қажет.

Қорытынды

Пирография өнері – оқушыларды қатты қызықтырып, жалықтырмайтын өнер түрі. Осы көркемдеп күйдіру өнерін үйірме түрінде өткізе отырып, көптеген оқушылардың шығармашылық табыстарға қол жеткізуі оларға ерекше қуанышты көңіл-күй сыйлайды. Оқушының өзіне деген сенімділігі арта түседі. Пирографиялық шығармашылық өнерде жеткен табысқа басқа пәндерде де қол жеткізуге болатынын түсінеді. Ерінбей еңбек еткен, үлкен ізденістің табысқа жетелейтінін түсінген оқушының сабақ үлгерімі де жақсара бастайды. Осы өнермен айналысқан оқушылардың сыныптастарымен қарым-қатынасы жақсы жағына өзгереді. Жоғарыда аталған өзгерістер бірнеше жыл қатарынан мектептерде жүргізілген іс- тәжірибемнен байқалған болатын. Пирография өнерін арт-терапия ретінде де қолданады. Өте белсенді, қозғалғыш оқушыларды осы өнер түрі арқылы тандылыққа, төзімділікке тәрбиелеуге болады.

Үйірмеде жүргізілген пирографиялық тәжірибелік сабақтар оқушылардың шығармашылық қабілетін және икемділіктерін дамытады. Тәжірибелік сабақтарда жеткен жетістіктері шығармашылық шабытқа жетелейді. Оқушылар өз бетімен жұмыс жасауға дағдыланады. Үйірме жұмысы бойынша жасалған көркем күйдіру жұмыстары көпшілікке көрсетіліп, көрмелер ұйымдастырылады. Бұл көрмеде оқушылар өздерін шығармашыл суретші

ретінде сезініп, өз еңбектерінің көпшіліктің сүйіспеншілігіне бөленгенін көреді.

Дайын көркемдеп күйдірілген жұмыстарды мектеп кабинеттерін, дәліздерді безендіруге пайдалануға болады. Өз жұмыстарының мектепті безендіру бағытында қолданылғанын көрген оқушыларда мақтаныш сезімі пайда болады. Шығармашылық табысқа жеткен оқушылар өз еңбектерінің нәтижесін көреді. Ал ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген рухани бай, білімді, тәрбиелі, өнерлі оқушылар - еліміздің ертеңі, ел болашағы.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы 25 қазандағы №545 бұйрығына 2-қосымша Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына 192-қосымша. https://zakon.uchet.kz/kaz/docs/V1700015982#aside_c
2. Кенжеахметұлы С. Қазақ халқының тұрмысы мен мәдениеті // Алматыкітап / 2006, -384 б
3. Тоқтабаева Ш. Қазақтың киізден бұйым жасау өнері // Алматыкітап, 2014. 89-93 б.
4. Өмірбекова М.Ш. Қазақ халқының дәстүрлі өнері // Алматыкітап, 2004. 65-69 б.
5. Грегори Н. Выжигание по дереву. Практическое руководство // Москва: Ниола-Пресс, 2009. -112 с
6. Зайцева А. Пирография. Уроки выжигания по дереву // Москва. ЭКСМО, 2012. - 378 с
7. Пул С. Выжигание по дереву. // Москва. АСТ-Пресс Книга, 2013. -284 с.

● СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ ИСКУССТВО ПИРОГРАФИИ

Муканова С.Ж.

КГУ «Школа-гимназия №19 имени Толеген Айбергеноулы» отдела образования по городу Актау управления образования Мангистауской области, г.Актау

Аннотация. В данной статье рассмотрен вопрос совершенствования знаний учащихся о национальных ценностях нашего народа через художественное рисование в национальном стиле пирографией. Написано о технике, приемах и необходимых инструментах пирографического рисования. Также были изучены творчески-исследовательские работы пирографического искусства, проводимые в школах в форме кружков, насколько данный вид искусства влияет на оценку национальных ценностей учащимися. Установлено, что искусство пирографии дарит учащимся хорошее настроение и положительно влияет на мотивацию к занятиям в процессе обучения.

Ключевые слова: национальные ценности, пирография, творчество, вдохновение, мораль, настойчивость, оформление.

● WAYS TO EXPRESS NATIONAL VALUES THROUGH THE ART OF PYROGRAPHY

Mukanova S. Zh.

Communal State Institution «School-gymnasium №19 named after T. Aibergenov» of the Education Department for the city of Aktau, Education Department for the Mangistau region, Aktau

Annotation. This article examines the issue of improving students' knowledge of the national values of our people through artistic drawing in the national style of pyrography. It is written about the techniques, techniques and necessary tools of petrographic drawing. We also studied the creative research works of pornographic art conducted in schools in the form of circles, to what extent this type of art affects the assessment of national values by students. It has been established that the art of pyrography gives students a good mood and has a positive effect on motivation to engage in the learning process.

Keyword: National values, pyrography, creativity, inspiration, humanity, perseverance, decoration.

МРНТИ 14.25.09

ОЦЕНКА И ОТБОР ЭФФЕКТИВНОГО МЕТОДА ДЛЯ РЕШЕНИЯ ТЕКСТОВЫХ ЗАДАЧ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Нурмухамбетова Г.К., Жетписов А.Б.

КГУ «Саумалкольская школа-гимназия №2» отдел образования Айыртауского района СКО

Ануарова А.Б.

КГУ «Школа-гимназия №17 города Кокшетау»

Аннотация. Данная статья посвящена актуальной проблеме эффективного решения текстовых задач в математике. В ней анализируется научно-методическая литература, освещающая основные этапы и преимущества внедрения методов решения текстовых задач в учебный процесс. Рассматриваются конкретные методики и инструменты, используемые учителями математики, а также результаты, достигнутые учащимися при применении этих методов. Основываясь на исследовательской практике в школе, авторы акцентируют внимание на важности данного подхода для формирования математической компетенции обучающихся.

Ключевые слова: метод, прием, этапы, текст, инструкция, результат, задачи.

Введение

Математическое образование играет исключительную роль в образовательной системе, определяемой государственным общеобязательным стандартом образования Республики Казахстан, требованиями международных исследований PISA и мониторинга образовательных достижений. Целью данных систем является формирование математической грамотности обучающихся, позволяющей им успешно применять математические знания в повседневной жизни и будущей профессиональной деятельности [1, с. 24].

Одним из ключевых элементов в процессе изучения математики является мастерство в решении задач. По мнению Ж.Т. Кайынбаева и А. Сагата, «основой формирования математического мышления

в средней общеобразовательной школе является решение текстовых задач» [2]. Через анализ и решение текстовых задач обучающиеся углубляют свои знания, которые находят применение в повседневной жизни.

Однако, несмотря на интенсивное развитие методики преподавания математики, возможность и методическая целесообразность решения учащимися большого количества текстовых задач остаются недостаточно изученными. Учителя математики отмечают, что из года в год учащиеся, переходящие из начальных классов в среднее звено обучения, испытывают затруднения в интерпретации формулировок текстовых задач и применении соответствующих математических операций для их решения. Основной задачей

учителя является обучение учеников различным методам решения задач, а также поддержка их в процессе применения этих методов на практике.

В научных работах казахстанских ученых-методистов А.Е. Әбілқасымова, Б.Б. Баймуханова, Л.У. Жадраевой говорится о том, что при применении методов центральным пунктом является перевод задачи на математический язык, другими словами, построение такой математической модели, изучение которой может дать правильный ответ на поставленный вопрос [3–5]. Государственный общеобразовательный стандарт начального и основного среднего образования выдвигает требования к умению обучающихся анализировать закономерности текстовых задач и составлять математическую модель на их основе [6].

Многие исследователи работали над данной проблемой. Л.М. Фридман подчеркивает, что успешное решение текстовых задач во многом зависит от уровня сформированности у учащихся умений анализировать учебное задание. Согласно исследованиям Н.Б. Истоминой и С.К. Кожуховой, целесообразность такой работы заключается в формировании и развитии гибкости мышления учащихся. Согласимся с мнением Е.М. Семенович, что только на основе систематической работы учащиеся смогут решать текстовые задачи. Однако стоит отметить, что ни одна из этих работ не показывает, какой метод сможет заинтересовать учащихся, заставить их задуматься над математическим фактом и позволит сделать маленькие открытия.

Чтобы найти подход к преодолению этой проблемы, мы провели исследовательскую работу. Целью исследования является изучение эффективности применения методов решения текстовых задач. Достижение данной цели предполагает решение следующего круга задач: выявление, реализация и применение эффективных методов и приемов на уроках математики для развития математической грамотности учащихся при решении текстовых задач.

Методика

В связи с поставленной целью исследования, при обзоре научных работ были проанализированы методы решения текстовых задач:

- ▶ Арифметический метод. Для решения задачи арифметическим методом необходимо найти ответ на требование задачи, выполнив арифметические операции над числами.
- ▶ Алгебраический метод. С помощью алгебраического метода решения задачи составляются уравнения или неравенства.
- ▶ Геометрический метод. Решить задачу геометрическим методом-значит найти ответ на поставленную задачу, с помощью геометрических построений или свойств геометрических фигур.
- ▶ Логический метод. Решение задачи логическим методом начинается с создания алгоритма.
- ▶ Практический метод. Для решения задачи практическим методом необходимо найти ответ на вопросы задачи путем выполнения практических действий с помощью предметов или их копий (моделей, макетов).
- ▶ Табличный метод. Табличный метод означает решение задачи занесением данных, сформулированных в условии, в организованную таблицу.
- ▶ Комбинированный метод. Комбинированный метод позволяет получить ответ на поставленную задачу более простым путем, включающим в себя сочетание методов [7].

Практически каждую задачу в рамках выбранного метода можно решить с помощью различных моделей. Методы решения могут быть разными, но основной способ решения может быть только один.

При обучении решения текстовых задач мы выделили следующие важные этапы (табл.1):

Таблица 1. Этапы обучения решению текстовых задач

Этапы обучения решению текстовых задач	Инструкция для учащихся при решении текстовых задач
Самостоятельное ознакомление с условием задачи	Прочитать текст
Составление краткой записи условия задачи	Выделить ключевые слова
Выбирается модель задачи	Краткая запись условия задачи (чертеж, график, таблица)
Планируется способ решения задачи	Последовательность решения задачи
Формулируется ответ на вопрос задачи	Записывается ответ на вопрос задачи
Проводится проверка правильности решения	Убедиться в точности решения

В связи с выявленными трудностями в понимании и решении текстовых задач, было принято решение апробировать логический метод, основанный на разделении текста задачи на смысловые части. Этот прием призван помочь учащимся структурировать информацию, заложенную в условии задачи, и облегчить процесс ее анализа и решения. Суть метода заключается в следующем:

- ▶ Внимательно прочитать условие задачи.
- ▶ Разделить текст на отдельные смысловые части (абзацы, предложения или даже словосочетания).
- ▶ Проанализировать каждую смысловую часть и выделить ключевую информацию: данные, отношения между ними, требования задачи.
- ▶ Объединить выделенную информацию в логическую цепочку для составления математической модели и нахождения решения.

Покажем пошаговые действия применения данного метода.

Задача. На рыбалке Асхат поймал окуня, леща и щуку. Масса окуня 450г, лещ на 470г тяжелее окуня, а масса щуки такая, как масса окуня и леща вместе. Какова масса всего улова?

1. Разделить текст на смысловые задачи: На рыбалке Асхат поймал окуня, леща и щуку. / Масса окуня 450г, / лещ на 470г тяжелее

окуня, / а масса щуки такая, как масса окуня и леща вместе. / Какова масса всего улова?

2. Выделить ключевые информации: На рыбалке Асхат поймал окуня, леща и щуку. Масса окуня 450г, лещ на 470г тяжелее окуня, а масса щуки такая, как масса окуня и леща вместе. Какова масса всего улова?

Применение логического метода призвано развить у учащихся навыки анализа текстовой информации, структурирования данных и повысить эффективность в решении текстовых задач по математике.

Практическое применение

Для выявления трудностей, с которыми сталкиваются учащиеся 5 классов при решении текстовых задач, было проведено анкетирование среди учителей математики. В опросе приняли участие педагоги из 10 школ Северо-Казахстанской области Айыртауского района. Им были заданы следующие вопросы:

- 1) Испытывают ли ученики 5 классов затруднения при решении текстовых задач?
- 2) Какие основные проблемы наблюдаются у учеников при составлении краткого условия задачи?
- 3) С какими трудностями сталкиваются ученики при решении текстовых задач?
- 4) Какие методы и приемы Вы используете для обучения пониманию и переводу условий задачи на математический язык?

Анализ ответов учителей показал, что учащиеся 5 классов действительно испытывают значительные затруднения при решении текстовых задач. Результаты опроса помогли выявить слабые стороны в преподавании данного раздела и наметить пути совершенствования методики обучения решению текстовых задач в начальной школе. Посещая уроки математики в 3-4 классах, мы обратили внимание, что учителя начальной школы слабо владеют методикой обучения решению текстовых задач. Это еще одно доказательство, что наша тема исследования на сегодняшний день является актуальной.

В рамках данной работы для внедрения метода решения текстовых задач был ис-

пользован педагогический подход Lesson Study. Это цикл, включающий не менее трех уроков, совместно планируемых, преподаваемых, наблюдаемых и анализируемых группой учителей. Вначале была проведена проверочная работа в трех четвертых классах, для того чтобы проверить насколько школьники ориентируются в рассматриваемой теме. Цель проверочного этапа: выявить уровень знаний учащихся по теме Текстовые задачи. В ходе эксперимента было выявлено неспособность грамотно составить краткое условие задачи, перевести словесную формулировку на язык математики и написать решение задачи.

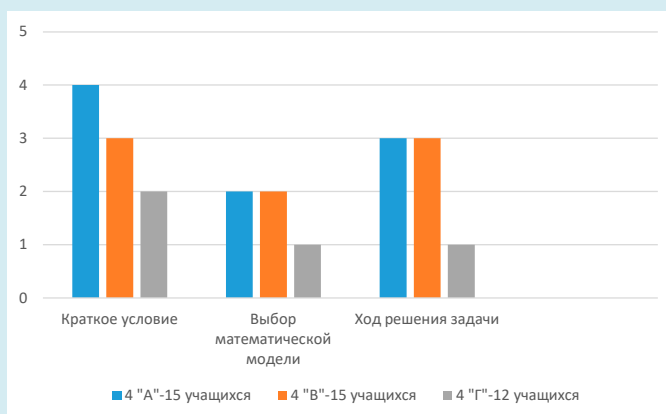

Диаграмма 1. Результат проверочной работы в четвертых классах

В ходе обсуждения данной работы фокус-группа приняла решение реализовать цикл уроков только в 4 «Г» классе. Цель исследования урока заключалась в изучении эффективности применения специальных методических приемов при обучении решению текстовых задач. В исследовании принимали участие учителя начальных классов и учителя математики. Основной задачей исследования было выяснить, насколько прием «Деление текста на смысловые части» способствует более глубокому пониманию условий текстовых задач.

На следующем этапе мы разработали плана первого урока по внедрению но-

вого приема «Деление текста на смысловые части» в практику начальной школы. Поскольку данный прием был разработан самими учителями математики, было решено, что один из членов группы проведет первый урок в начальном классе. Это позволит наглядно продемонстрировать учителям начальных классов идею нового метода и показать, как он может быть применен на практике при решении текстовых задач по математике (рис.1-Заседание фокус-группы).

На первом уроке ученикам предлагалось разделить текст задачи на смысловые части, выделить ключевые слова и числовые данные. Затем они должны были

сформулировать краткое условие задачи, перевести его на математический язык.

Учащиеся были разделены на микрогруппы и представлены текстовые задачи, в которых требовалось применить данный прием для более полного понимания условия задачи.

Исследователи фиксировали ход работы учеников, анализировали допущенные ошибки и оценивали уровень понимания условий задач. По завершению выполнения заданий мы провели тщательный анализ результатов работы учащихся и собрали их отзывы и впечатления. Ценную обратную связь об эффективности данного методического подхода, уровне понимания материала и особенностях рабочего процесса нам удалось получить из рефлексии учащихся А, В и С.

На втором уроке группа исследователей подготовила следующее задание: опираясь на краткое условие задачи, необходимо было записать пошаговую последовательность ее решения. Однако, при выполнении данного задания, проводимом учителем начальных классов, ученики А, В и С столкнулись с определенными трудностями. После анализа сложившейся ситуации были выявлены следующие факторы, ставшие причиной возникших затруднений: недостаточный уровень развития навыков математического моделирования и интерпретации условия в числовые данные и операции.

На третьем этапе исследования фокус-группа внесла коррективы в план урока: в рамках достижения учениками перевода текста на математический язык, применить исследовательскую беседу. Барнс (1976) и Мерсер (2000) утверждают, что при вовлечении учеников в исследовательскую беседу, как правило, используется в малых группах, в которых участники имеют общую проблему, создают совместное ее понимание; обмениваются идеями и мнениями [8, с. 131].

Третий урок прошел по запланированному плану, учащиеся были вовлечены в исследовательскую беседу, размышляя вслух «Если взять неизвестное за $x...$ », выдвигали гипотезу «Вероятно, математическая модель это выражение числовых и буквенных выражений», рассуждали «Может быть использовать формулу для нахождения неизвестного». Ученики А, В и С активно участвовали в учебном процессе, успешно справились с поставленными перед ними задачами и продемонстрировали хороший уровень понимания приема «Деление текста на смысловые части» (рис.2-Действия учащихся на уроке).

При проверке индивидуальных работ учащихся было выявлено, что многие справились с заданием. В результате сопоставительного анализа учителя пришли к выводу, что ученики смогут самостоятельно работать с текстом задачи и показать логическую последовательность решения задачи.

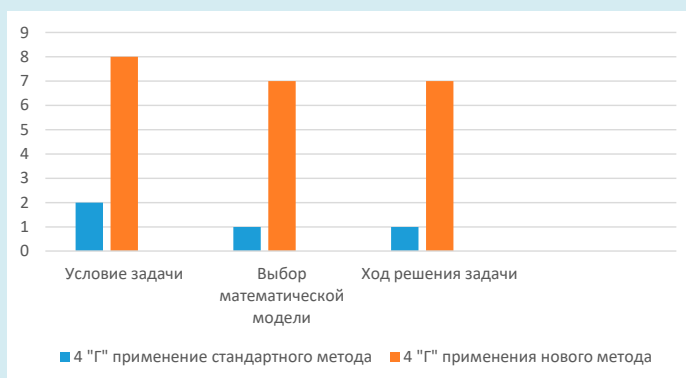

Диаграмма 2. Результат сопоставительного анализа в 4 «Г» классе

Во время рефлексии по итогам урока ученики А, В и С поделились следующими наблюдениями и выводами:

Ученика А отметил, что деление текста на смысловые части помогло ему лучше структурировать информацию для составления краткого условия задачи и это облегчило понимание сути поставленной проблемы.

Ученик В сказал, что благодаря делению текста на смысловые части задача стала более понятной и упорядоченной. Он подчеркнул, что самостоятельное составление краткого условия задачи помогло ему лучше запомнить основные информации задачи и написать ход ее решения.

Ученик С отметил, что применение нового метода помогло ему лучше ориентироваться в содержании задачи, понять взаимосвязь между информацией в условии задачи и ее решением, что повысило его уверенность в собственных математических навыках.

Анализируя проведенную исследовательскую работу, мы пришли к выводу, что исследуемые учащиеся самостоятельно справились с заданиями, что является отличным показателем их учебных навыков.

Рекомендации

На основе результатов проведенного исследования мы можем сформулировать ряд рекомендаций для учителей математики и учителей начальных классов, с целью повышения уровня сформированности у школьников умений решать текстовые задачи:

1) Оцените потенциальные возможности учащихся, изучите характер трудностей, которые они испытывают при решении задач.

2) Изучите текстовые задачи из используемого учебника математики, классифицируйте их. Обратите особое внимание на задачи прикладного и практического характера. Как отмечает профессор К.Г. Кожабаев, для привития интереса учащихся к теории каждое новое понятие, по

возможности, должно вводиться в виде задачи [9].

3) Включайте устные упражнения на любом этапе урока для повторения оснований выбора действий при решении задач.

4) Для составления краткого условия задачи и записи пошаговой последовательности ее решения используйте логический метод, основанный на разделении текста на смысловые части. Применение данного приема будет способствовать продвижению детей на новый уровень, чтобы в последующих классах они могли использовать более сложные методы решения математических задач.

5) Продумывайте в вашей деятельности каждый шаг и убедитесь в том, что в выборе приема над задачей в вашем плане нет однообразия. Приемы деятельности школьников должны периодически сменять друг друга, ведь однообразие может привести к снижению мотивации, не заинтересованности в решении и остановки развития в данной области [10].

И еще одно важное замечание: именно в школе ученик должен научиться разумно распорядиться своими способностями, а успешное выполнение этой задачи зависит от грамотной организации его деятельности на уроке.

Заключение

Решение текстовых задач приемом «Деление текста на смысловые части» позволяет сделать более осмысленным их изучение. Это все добивается благодаря использованию в образовательном процессе новых педагогических подходов и применение новых методов обучения. Знания и умения решать текстовые задачи позволит обучающимся умению схематизировать, развивать интуицию и логику мышления, прививать навыки дедуктивного мышления, развивать творческие исследовательские способности. Постепенно, от урока к уроку, у школьников появляется желание не только просто решить задачу, но и стремление понять ее и найти наиболее рациональный способ решения.

В ходе исследования получены следующие результаты:

- ▶ Описан метод решения текстовых задач.
- ▶ Разработан структурированный план урока, который включает в себя объяснение логического метода, основанный на разделении текста задачи на смысловые части.
- ▶ Апробирован прием «Деление текста на смысловые части» для решения текстовых задач.
- ▶ Сделаны выводы об эффективности данного метода.

Однако, несмотря на успешное проведение урока, всегда есть возможности для дальнейшего совершенствования. Данная исследовательская работа имеет продолжение, следует изучить индивидуальные потребности каждого ученика и предоставить дополнительные ресурсы или поддержку тем, кто испытывает трудности с навыками чтения, понимания текста и функциональной грамотностью. Продолжая совершенствовать методику преподавания, адаптируя их под индивидуальные потребности учащихся и создавая вовлекающую обучающую среду, можно добиться более высокого уровня математической компетентности обучающихся при решении текстовых задач.

● МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА МӘТІНДІК ЕСЕПТЕРДІ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ӘДІСІН БАҒАЛАУ ЖӘНЕ ТАҢДАУ ТУРАЛЫ

Нурмухамбетова Г.К., Жетписов А.Б.

«Саумалкөл №2 мектеп-гимназиясы» КММ

Ануарова А.Б.

Көкшетау қаласының «№17 мектеп-гимназиясы» КММ

Аңдатпа. Бұл мақала математикадағы мәтіндік есептерді тиімді шешудің өзекті мәселесіне арналған. Онда оқу процесіне мәтіндік есептерді шешу әдістерін енгізудің негізгі кезеңдері мен артықшылықтарын көрсететін ғылыми-әдістемелік әдебиеттер талданады. Математика мұғалімдері қолданатын арнайы әдістемелер мен құралдар, сондай-ақ осы әдістерді қолдану арқылы оқушылардың қол жеткізген нәтижелері зерттеледі. Мектептегі зерттеу тәжірибесіне сүйене отырып, авторлар оқушылардың математикалық құзыреттілігін қалыптастыру үшін бұл тәсілдің маңыздылығына назар аударады.

Түйінді сөздер: әдіс, әдістеме, кезең, мәтін, нұсқаулар, нәтиже, есеп.

Список использованных источников

1. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2024-2025 учебном году».-Астана, 2024.-с.24.
2. Ж.Т. Кайынбаев, А.Сағат. «Экономикалық бағыттағы күрделі мәтінді есептерді шешу тәсілдері». СДҮ хабаршасы, 2021.
3. А.Е. Әбілқасымова. Математиканы оқытудың теориясы мен әдістемесі: дидактикалық-әдістемелік негіздері.-Алматы:Мектеп, 2014.-224б.
4. Б.Б. Баймуханов. Математика есептерін шығаруға үйрету.-Алматы: Мектеп, 1983.-145б.
5. Л.У. Жадраева. Дидактико-методические основы создания учебно-методического комплекса по математике для средней школы. -Бишкек:КАО, 2015.-207с.
6. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031>
7. Н.А.Семенянкина. Методика обучению решению текстовых задач в основной школе, 2020.
8. Центр педагогического мастерства. Образовательная программа профессионального развития педагогических кадров в общеобразовательных школах «Рефлексия в практике». Руководство для учителя, 2016.-с.131.
9. К.Г. Кожобаев. Воспитательно-развивающее обучение математике и подготовка к ней будущего учителя: Учебное пособие/Кокшетау: Кокшетауский государственный университет имени Ш. Уалиханова, 2020.
10. Н.Б. Истомина. Методика обучения математике в начальных классах.-М.: «Academia», 2022.

● EVALUATION AND SELECTION OF AN EFFECTIVE METHOD FOR SOLVING TEXT PROBLEMS IN MATHEMATICS LESSONS

Nurmukhambetova G.K., Zhetpisov A.B.

KSU «saumalkol school-gymnasium No. 2»

Anuarova A. B.

KSU «school-gymnasium No. 17» of Kokshetau

Abstract. This article is devoted to the current problem of effectively solving word problems in mathematics. It analyzes scientific and advantages of introducing methods for solving word problems into the educational process. Specific techniques and tools used by mathematics teachers are examined, as well as the results achieved by students using these methods. Based on research practice at school, the authors focus on the importance of this approach for developing students' mathematical competence.

Keywords: method, technique, stages, text, instructions, result, tasks.

МРНТИ 14.25.09

ЛИНГВОКОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СЛОВА КАК ОДИН ИЗ ЭФФЕКТИВНЫХ ПРИЕМОВ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

Сихымбаева А.К.

КГУ «Новонежинская общеобразовательная школа имени Б. Кенжетоева отдела образования Аулиекольского района» Управления образования акимата Костанайской области

Аннотация. В настоящей статье обобщается опыт применения технологии концептуального анализа слова на уроках русского языка и литературы в классах с нерусским языком обучения. Материал знакомит с одним из эффективных приемов работы со словом и текстом. Представленные примеры знакомят с методами, способствующими повышению интереса учащихся к предмету.

Ключевые слова: концептуальный анализ, модель слова, эффективный прием, мотивация, разностороннее изучение.

Введение

Изучение русского языка и литературы для учащихся, обучающихся в классах с казахским языком обучения, представляет определенную сложность, что непосредственно влияет на то, что учащиеся теряют интерес к данному предмету. И для того чтобы замотивировать учащихся предметом, я задавалась следующими вопросами: что именно вызывает трудность в изучении языка? Как повысить интерес школьников к русскому языку и литературе? Какие методы и приемы более эффективны? Что необходимо предпринять, чтобы учащиеся стремились овладеть новыми знаниями по изучаемому предмету? Работая над решением данных вопросов, я в своей практике применяла различные педагогические технологии, методы и приемы, помогающие формировать интерес школьников к изучению предмета. Многие из них эффективны, особенно активные методы обучения.

Последние два года применяю в своей практике один из приемов технологии концептуального анализа слова.

Актуальность данного вида работы состоит в разностороннем изучении слова, что соответствует одному из требований, предъявляемых ГОСО начального, основного и общего среднего образования к обучающимся по образовательной области «Язык и литература», звучащему так: «обучающийся понимает детально содержание сплошных и несплошных текстов, выявляя скрытый смысл; определяет значение незнакомых слов из контекста; выявляет особенности академических текстов в рамках изучаемых тем; извлекает информацию из разных источников; сравнивает произведения литературы с их отображением в других видах искусства, анализируя представления о нравственном идеале казахского и других народов в художественных произведениях и фольклоре».[1]

Цель данной работы: познакомить с одним из эффективных приемов работы со словом, который позволяет освоить знания средствами развития интеллектуальных умений учащихся, необходимых не только в учебе, но и в обычной жизни: умения работать со словарями, с текстами культуры и искусства; анализировать и систематизировать ценности и смыслы слов как концептов. Задача педагога заключается в том, чтобы создать условия для усвоения учеником теоретического материала, на базе которого осуществляется практическая работа, выполняемая ребенком самостоятельно.

Описываемая технология помогает в реализации одной из задач, предъявляемых к современному образованию: формирование функциональной грамотности обучающихся. Концептуальная работа над словом воспитывает в детях бережное отношение к слову, знакомит с разными ресурсами слова. Данная технология формирует у обучающихся исследовательские навыки.

Методика

Научно обоснованный подход к лексическим средствам представлены в «Учебном лингводидактическом словаре» Булатбаевой К.Н., в котором акцент сделан на такие понятия как лексикосемантическое поле, парадигматические и синтагматические отношения слов. В рамках нашего исследования нами учтены аспекты этих ключевых понятий, помогающих учащимся в обогащении их словарного запаса и улучшении устной и письменной речи. Парадигматические отношения слов позволяют учащимся сделать правильный выбор синонимов, антонимов, паронимов, омонимов и производных форм к основным словам по теме, что помогает глубже понять и усвоить различные варианты использования слов. Синтагматические же отношения слов помогут в изучении сочетания слов друг с другом в контексте. Такой подход направлен на выявление и использование правильных сочетаний слов, что способствует правильному и естественному употреблению лексики. Это особенно

важно на этапе работы с новой лексикой, так как помогает избежать ошибок в речи и соблюсти нормы языка [2].

Основные методы, использованные мной во время исследования практики: анкетирование, интервью, наблюдение, сравнение.

Исследование проводилось в КГУ «Ново-нежинская общеобразовательная школа имени Батыржана Кенжетоева отдела образования Аулиекольского района» Управления образования акимата Костанайской области. В нем приняли участие учащиеся 5 класса в количестве 15 человек.

В данной статье представлен опыт работы по внедрению элементов технологии концептуального анализа слова на уроках русского языка и литературы. Новизна данной работы состоит в том, что такая форма работы со словом позволяет развивать интерес обучающихся к слову, побуждает его к исследованию при работе с текстом, помогает формированию читательской грамотности в целом.

В современной методике обучения русскому языку и литературе актуальной становится работа со словом как с системой смыслов, или работа с концептом.

«В значении слова концептуальное содержание, то есть смысл как способ данности денотата, преобразовано в понятийно-языковой форме отражения, которая ориентирована на свойства обозначаемого и содержит сведения, как бы указывающие путь к нему и к его связям и отношениям», - считает доктор филологических наук Дуйсекова К.К. [3]

Концептуальный анализ, по утверждению российского лингвиста, профессора Е. С. Кубряковой, «предстает как поиск тех общих концептов, которые подведены под один знак и определяют бытие знака как известной когнитивной структуры и приводит к знаниям о мире. Под концептами понимаются те образы содержания знаков, единицы сознания, которые составляют часть общей концептуальной модели мира».[4] Концептуальный анализ

конкретного слова или текста в целом может принимать разную форму.

Данная методика дает возможности для развития многих компетентностей обучающихся. Современное образование требует не простую передачу знаний, а то, чтобы школьники получали их в процессе личностно-значимой деятельности. Поэтому сейчас нужно говорить о необходимости формирования комплекса компетентностей, которые будут сформированы у обучающихся в процессе их учебной деятельности. Данная методика направлена на развитие таких компетентностей учащегося, как умение интерпретировать учебный материал, анализировать, делать выводы и обобщение, формирование исследовательских навыков, самостоятельный поиск материала.

Перед внедрением в учебную деятельность элементов технологии концептуального анализа слова провела интервью у пятиклассников:

1. Нравится ли вам изучение предмета «Русский язык и литература»?
2. Как вы считаете, для чего необходимо изучать русский язык и литературу?
3. Вам на уроке интересно или скучно?
4. Как вы думаете, вы работаете в полную силу?
5. Могли бы вы заниматься лучше?
6. Хотите ли вы повысить свои баллы/оценки по предмету?

7. Что вы считаете самым сложным в изучении предмета?

8. Какие трудности в изучении русского языка и литературы вы испытываете?

По итогам интервью выяснилось: определенные трудности у ребят в изучении предмета вызывает работа с текстами. Далее провела анкетирование, целью которого было выявить, какие именно затруднения возникают у школьников при работе с текстами.

Было опрошено 15 учащихся 5 класса. Предложила ученикам самим сформулировать возникающие затруднения.

Результаты анкетирования №1:

11 учащихся – не понимают основное содержание текста;

5 учащихся – испытывают затруднения при работе с текстами большого объема;

7 учащихся – затрудняются в понимании смысла высказывания;

3 учащихся – испытывают сложности только при работе с историческими источниками;

10 учащихся – не понимают значение отдельных слов;

6 учащихся – затрудняются в поиске ключевых слов.

Далее обучающимся предложила Анкету №2

(1 четверть 2023-2024 учебного года)

Затруднения	Количество	%
Не понимают значения некоторых слов	12	80
Не могут понять значения определенных выражений	10	66,6
Затрудняются в определении ключевых слов	6	40
Затрудняются в определении главной мысли	8	53,3
Не могут составить план текста	6	40
Вызывает затруднение поиска информации на соответствие/ несоответствие	5	33,3
Не могут найти ответ на поставленный вопрос	8	53,3

По результатам анкет пришла к выводу, что обучающиеся испытывают затруднения в понимании текста в целом: 80% -не понимают значения некоторых слов; 66,6%- не могут понять значения определенных выражений. Эти затруднения влияют на определение ключевых слов, на формулирование основной мысли, на поиск необходимой информации, на составление пунктов плана. Для устранения выявленных проблем, наряду с популярными техниками и методами работы с текстом, как «Синквейн», «Роль на стене», «График эмоций», «Карта событий»,

«ПОПС-формула», «Фишбоун», решила внедрить элемент технологии концептуального анализа слова. Если применять элементы этой технологии в работе, то благодаря подобным урокам-исследованиям у школьников формируется интерес к слову, они начинают видеть его красоту и своеобразие.

Применение перечисленных методов и приемов, направленных на умение работать со словом и текстом, осмысливать и интерпретировать его, привело к следующим результатам:

(4 четверть 2023-2024 учебного года)

Затруднения	Количество	%
Не понимают значения некоторых слов	7	46,6
Не могут понять значения определенных выражений	5	33,3
Не могут определить ключевые слова	4	26,6
Не могу выделить главную мысль	6	40
Не могут составить план текста	5	33,3
Не могут найти информацию на соответствие/ несоответствие	3	20
Не могут найти ответ на поставленный вопрос	5	33,3

Таким образом, сравнив результаты диагностического и контрольного анкетирования, сделала вывод: описываемый прием помогает учащимся преодолеть определенные затруднения при работе с текстом.

Практическое применение

При изучении новой темы совместно с учащимися выбираем (заинтересовавшее/непонятное/необычное) слово (словосочетание/выражение) и распределяем обязанности по поиску необходимой информации по данному слову. Перед учениками ставлю следующие задачи:

1. Выяснить этимологию и лексическое значение слова.
2. Изучить суть слова в лексикологии, фразеологии и фонетике.
3. Определить роль данного слова в фольклоре, литературе, искусстве.

Поиск информации по определенному слову распределяется по группам, парам и индивидуально, все зависит от того, что именно нужно установить и, конечно, учитываются возрастные особенности учащихся. Такое исследование позволяет видеть красоту слова, его неповторимость, историю; дает возможность пополнить словарный запас; узнать много нового и интересного; понять, что слово появляется в языке не просто так: оно содержит в себе определенный взгляд человека на окружающий мир. «Любое слово является пучком, и смысл торчит из него в разные стороны, а не устремляется в одну функциональную точку», - писал Мандельштам.

Цель приема состоит в том, чтобы дети самостоятельно могли разработать модель концептуального анализа слова. Такой вид деятельности помогает учащимся понять значение неродного слова, формирует исследовательские навыки, выработывает настойчивость и целеустрем-

ленность при работе с текстами, вызывает интерес к предмету.

В этой статье хочу поделиться опытом работы по составлению модели концептуального анализа слова **добрый** учащимися 5 класса.

Почему мы выбрали именно данное слово? Слово добрый каждый понимает по – своему. Обучающиеся нашли в разных источниках трактование этого слова.

«Крошечный добрый поступок лучше, чем самые торжественные обещания сделать невозможное» (Т. Маколей).

«Я должен быть жёстким, чтобы быть добрым». (Уильям Шекспир).

В каждом высказывании слово добрый трактуется авторами по-разному, но все они приходят к одному мнению, что это слово играет главную роль в жизни людей.

Слово добрый в понимании учащихся 5 класса

Добрый – это внутреннее состояние человека, которое можно выразить и словами, и поступками. Покормить птиц зимой, собрать игрушки и книги нуждающимся детям, просто улыбнуться прохожему. Ребята пришли к выводу, что их окружает много добрых людей: родители, учителя, друзья; если тебя окружают добрые люди, ты сам становишься добрым.

Слово добрый в понимании учащихся, учителей, родственников

Участниками исследования было проведено анкетирование среди учащихся 6-7 классов, учителей, родственников. В анкетировании приняли участие 76 человек. Целями анкетирования явились определение значения слова добрый, кого чаще всего характеризуют люди этим словом, относят ли себя к добрым людям, нужно ли в наше время обладать таким качеством, как доброта.

Анкетирование показало, что быть добрым, значит видеть в других людях исключительно хорошие качества, причем даже в тех случаях, когда их нет, так считают 19 человек (25%); уметь искренне жа-

леть человека, сочувствовать ему в горе – 9 человек (12%); уметь искренне радоваться победам других людей, их радостям, благополучию, удачам – 20 человек (26%); готовность бескорыстно помогать любому, даже совершенно чужому человеку – 23 человек (30%); просто не делать никому ничего плохого – 5 человек (7%).

Добрыми из числа опрошенных считают себя 71 человек (93%), злыми – 5 человек (7%). 70 человек (92%) считают, что наше время нужно быть добрыми. 6 человек (8%) ответили, что это необязательно.

На вопрос: «Каких людей на Земле больше: добрых или злых?» ответили: добрых – 19 человек (25 %), злых – 31 человек (41%), одинаковое количество – 26 человек (34%).

На вопрос: «Кто является самым добрым на свете?» ответили: мама- 25 человек (33%), вся семья – 33 человека (43%), друзья- 4 человека (5%), школа – 1 человек (1), животные- 7 человек (9%), все люди – 6 человек (8%).

Анкетирование показало, что чаще всего словом добрый характеризуют маму и семью.

Слово добрый в поэзии и прозе

Нигде так ярко и образно не может проявить себя слово, как в художественном тексте. Создаётся образ, и оно «оживает».

«Акула была в добрую сажень величиной». Гончаров. «Фрегат «Паллада». «Сомноу было около тысячи рублей, отданных добрым людям в моё распоряжение для непосредственной помощи голодающим». Короленко. «В голодный год».

«У него были добрые голубые глаза – Он удивительно располагал к себе» А. Каверин. «Два капитана».

«Не было бы добрых людей, жизнь давно бы остановилась...» В. Шукшин. «Калина красная».

Слово добрый в названии фильмов, книг, газет, журналов, картин

Фильмы.«Большой и добрый Великан». Режиссер Стивен Спилберг; «Доброе утро, Рамон», 2013г. Режиссер Хорхе Ра-

миресСуарес; «Добро пожаловать, или посторонним вход воспрещен» (советский фильм, Мосфильм, 1964 г.). Режиссёр Элем Климов.

В названиях книг. «Мой добрый папа» Виктор Голявкин; «Добрый ангел» Джулия Гарвуд; «Добрый фокусник, продавец чудес» Габриэль Гарсия Маркес; «Добрый доктор Айболит» Корней Иванович Чуковский; «Добрый мэ» Эндрю Николл; «Добрый день» Лев Кузьмин.

Журналы. «Добрые вести»; «Добрые советы»; «Добрая дорога детства»; «Доброе утро».

Газета. «Добрый день».

Телепередача. «Доброе утро», «Доброе утро, Казахстан!», «Добрый вечер!», «Доброго здоровьица!»

Картины. «Добрый самаритянин». Станислав Рерих. 1943 г. «Доброе утро». Современный художник Михаил Иваненко.

В результате проведённого исследования учащиеся пришли к выводу, что слово добрый очень часто встречается в названиях книг, но в основном зарубежных писателей. Реже встречается оно в названиях художественных фильмов, журналов, газет и картин.

Происхождение слова добрый.

В связи с принятием на Руси христианства в 10 веке старославянизмы начали проникать в древнерусский язык. Таким образом в русском языке образовалось новое слово- «добрый. И так, что школьники узнали из этимологии?

«Добрый». Общеславянское, производное слово было образовано с помощью древнего суффикса -р- от сохранившегося во многих славянских языках слова «добра» - «время, пора». Сравним: удобный, доблесть, подобный, сдоба, надобно. Значение могло развиваться следующим образом: «подходящий по времени», «достигший своей поры» (зрелый, тот, кто вошёл в пору) - «хороший», «храбрый». Смотрим так же «хороший и храбрый», которые являются однокоренными слова-

ми (суффикс -р-, сравним старый, острый, пёстрый) от «добра-пора, время» той же основы с (перегласовкой ое), что и дебельный. Первоначальное значение - «большой, крепкий, вошедший в добу (пору)». В старославянском алфавите было 33 буквы. Каждая из них имела своё название, например: А - аз, Б- буки, В -веди, Г - глаголь, а буква Д имела название добро. Делаем вывод: отсюда и зародилось слово добрый.

Добрый – фонетический разбор слова.

- 1) Орфографическая запись слова: добрый;
- 2) Ударение в слове: добрый
- 3) Деление на слоги: до-брый;
- 4) Перенос слова: до-брый (возможен вариант: доб-рый);
- 5) Выполнили характеристику всех звуков.

Лексическое значение слова

1. Добрый – делающий добро другим, отзывчивый. Несущий благо, добро, благополучие. Хороший, нравственный, отличный. Дружески близкий, милый («Толковый словарь русского языка» Ожегова С.И) [5]
2. Добрый – благожелательный, отзывчивый, готовый помочь. Приносящий удачу, успех. Ничем не опороченный, не запятанный, достойный уважения («Современный толковый словарь русского языка» Ефремовой Т.Ф) [6]
3. Добрый – радостный, благоприятный, отличный, несущий благо. Ничем не опороченный, безукоризненный, нравственный («Школьный толковый словарь» Лопатухина М.С.) [7]

В ходе работы со словарями ученики определили, что выбранное ими слово добрый отличается многообразием значений, наличием основного и вторичного, прямого и переносного значений. Знание их, понимание необходимо для более точного выражения мысли, для более образного описания. Ошибки в употреблении слов могут привести к искажению того, что хочет сообщить говорящий.

Слова-родственники и однокоренные слова

Родственными словами к слову добрый являются: 1. украинское – добрий; 2. древнерусский, старославянский – добръ; 3. болгарский – добър; 4. сербохорватский – добар; ж.р. – добра; 5. польский – dobry; 6. чешский – dobry.

Подобрали однокоренные слова. Добрый, добродушный, доброжелательный, добрейший, добропорядочный, добродетельный, добросовестный, добряк, добросердечный, добрососедский, добренький, добрячок, добротный, доброхотный, одобренный, задобрить, добро, доброволец, доброжелатель. [8]

Работая по подбору однокоренных слов к слову «добрый», ученики сделали вывод, что оно (слово добрый) имеет большое количество однокоренных слов.

Синонимы

Добрый – хороший, отзывчивый, нравственный, милый, отличный, безукоризненный, близкий, честный, душевный, ладный, сердечный, мировой, недурной, недурственный, неплохой, славный, стоящий, человечный, жалостливый, благой, гуманный, терпимый, чувствительный, хоть-куда, что надо, простодушный, участливый, ласковый, душа-человек, золотое сердце. [9] Синонимов к слову добрый большое количество. Примеры синонимов в тексте.

– *Валдис Бегестан был из тех людей, к которым привязываешься сердцем Он добрый и отзывчивый, бесстрашный и решительный* (из журнала).

Примеры синонимов в тексте.

– *Вы знаете, что у меня за жена – ангел воплотила – доброта неизъяснимая.* (Тургенев И.С.)

Подбирая синонимы к слову добрый, ученики сделали вывод, что синонимические возможности этого слова исключительно велики.

Антонимы

Подобрали антонимы к слову добрый.

Добрый - злой.

– *Злых людей везде много, а добрых не скоро найдёшь.* (Гончаров И. Обыкновенная история).

– *Доброму сухарь на здоровье, а злому и мясное не впрок.* (Пословица)

– *Бывает он в холод,
Бывает и в зной,
Бывает он добрый,
Бывает и злой.* («Ветер» Н. Найдёнова.)

Гнездо антонимов: добрый-злой, добрый-злой, добродушный-злой, добрый-лютый, добрый-свирепый, добрый-желчный [10]. Полный онлайн-словарь антонимов русского языка даёт одиннадцать антонимов к слову добрый – дурной, жестокий, злобный, наихудший, злой, недобрый, нехороший, плохой, сердитый, скверный, худой.

В результате работы по подбору антонимов к слову добрый сделали вывод: антонимов к данному слову не так уж и много.

Фразеологизмы и устойчивые сочетания

Слово добрый – исконно русское слово, поэтому оно часто встречается в русской речи, а в частности в пословицах, поговорках и пожеланиях.[11]

Например: В добрый путь!

В добрый час!

Добрый гений. – Человек, оказывающий на кого-то положительное влияние, опекающий кого-то, помогающий. В античные времена считалось, что у каждого человека есть два гения – добрый и злой. Добрый гений направляет человека к добрым делам, а злой – к плохим поступкам.

Добрый малый. – Это человек, отличающийся добрым характером при недалёком уме.

Добрый молодец. – Молодой человек, удалец, отличающийся храбростью, удалью. Добрый – обладающий положительными качествами, достойный уважения.

Добро пожаловать!

- Используется в качестве приветствия. Дословно означает одобрение прихода гостей.

Примеры следующих фразеологизмов: добрая воля, люди доброй воли, по доброй воле, доброе имя.

Примеры из текста.

– Отец её был добрый малый, в прошедшем веке запоздалый, он в книгах не видал вреда... (Пушкин А.С. Евгений Онегин). Со словом добрый в русском языке много устойчивых оборотов, чего не скажешь о фразеологизмах.

Эпитеты

Велика роль эпитетов в языке. Недаром эпитеты наряду с синонимами и фразеологическими выражениями нередко относят к золотому фонду национального языка. [12]

Определяют эпитеты постоянные (переходящие из одного произведения в другое), например: молодец добрый, добрый конь («Не страшна мне, добру молодцу Волга – матушка широкая...» Кольцов. Стенька Разин.) и изобразительные: добрый хлеб, добрый гром (у Твардовского); люди добрые («...видит девица, что тут люди добрые живут...». А.С. Пушкин. Сказки; добрая надежда («Как я люблю эту песню простую! С доброй надеждой встаю по утрам». Стихи).

Слово добрый в качестве эпитета встречается в сказках, народных песнях, малых жанрах фольклора, стихотворениях.

Рифмы слова

Подобрали рифму к слову добрый. Вариантов много, но учащиеся выбрали, на мой взгляд, самые интересные. При подборе рифмы к слову добрый они использовали акустические и субъективные акустические рифмы.[13] Акустическая рифма состоит из слов, ритмические окончания которых различны по написанию, но совпадают по звучанию: добрый, вобран, подобран, кобры, рёбра, дождливый, ворчливый, правдивый.

Субъективные акустические рифмы – созвучия слов, основанные на сугубо индивидуальном восприятии. Такие рифмы могут казаться созвучными для одних и неприемлемыми для других: добрый, щедрый, розовый, бурый, который, грубый, березовый, быстрый.

Высказывания, пословицы и поговорки

Добро живёт во многих фольклорных произведениях. В каждой сказке положительный герой характеризуется словом добрый – добрый молодец. Больше всего со словом добрый учащиеся нашли пословиц и поговорок. Интересно их было читать, ведь они существуют уже очень много лет и являются сокровищем русского языка, народная мудрость, которая складывалась веками. Сколько в этих поэтических миниатюрах смысла, экспрессии! [14] Приведем только некоторые из них:

1. Доброе слово-это доброе дело.
2. Добрая ссора лучше худого согласия.
3. Добрый друг лучше ста родственников.
4. Добрый совет ко времени хорош.
5. Доброе дело само себя хвалит.

На уроках к данным пословицам мы подбирали соответствующие по значению пословицы из казахского языка.

Например:

1. Жылы сөйлесең, жылан да імімен шығады.
(Теплыми словами даже змею можно задобрить).
2. Жақсылық екен алғыс орады.
(Сеющий добро благодарностью пожнёт).
3. Жанған от тәнді жылытады,
Жақсы сөз жанды жылытады.
(Зажжённый огонь тело греет,
доброе слово – душу).
4. Жақсымен жолдас болсаң,
Жетерсің мұратқа.
Жаманмен жолдас болсаң,
Қаларсың ұятқа.

(С добрым человеком сдружишься – цели своей достигнешь, с дурным сдружишься – в дураках останешься).

Таким образом, в результате проделанной работы школьники выявили значение, происхождение слова добрый, установили жизнь слова в лексике, фразеологии и фонетике, выяснили его роль в фольклоре, литературе и искусстве. По окончании исследования сделали вывод: слово добрый всегда входило в активный запас лексики русского языка и до сих пор привлекает к себе внимание. Слово добрый часто встречается в фольклоре, художественной литературе, а вот в названиях газет, журналов, фильмов, книг, картин это слово присутствует реже. Слово добрый многозначно. Он имеет синонимы, антонимы. Школьники научились видеть и чувствовать слово и не пользоваться языком бездумно; установили, что в русском языке каждое слово несёт глубокий смысл.

Рекомендации

Данный вид работы со словом как один из эффективных приемов на уроке и во внеурочной деятельности, думаю, будет полезен учителям русского языка и литературы, преподающим в классах с казахским языком обучения, и обучающимся. Такая форма работы позволит учащимся вникнуть в лексическое значение неродного слова, привить интерес к изучению иностранного языка. С помощью этого приема работы можно мотивировать обучающихся к исследовательской деятельности, развивать у обучающихся способность к самоорганизации, привлечь к работе в группах, к готовности к сотрудничеству, к ответственности перед коллективом. Исследовательская работа – это дополнительный способ получения новых знаний, потому что она подталкивает ребенка на самостоятельное изучение интересующего вопроса, у школьника появляется накопленный материал, багаж знаний. Ребенок учится выполнять анализ собранных данных и самостоятельно делать выводы. Все эти навыки развивают творческие способности учащихся, помогают увидеть

взаимосвязь разных наук, а в дальнейшем применять полученные навыки во взрослой жизни.

Данную форму работы, я считаю, можно использовать на уроках русского языка и литературы, факультативных занятиях, а также во внеклассной работе при проведении предметных конкурсов и кружковой работы.

Заключение

В статье предлагается один из эффективных приемов по мотивированию обучающихся к изучению русского языка

Он обеспечивает активное участие каждого ученика, способствует сотрудничеству, повышает индивидуальную ответственность за результаты учебной деятельности. Важность концептуального анализа обусловлена современными условиями образования.

У школьников развиваются познавательные способности, формируется острое восприятие значения слова, наблюдательность, тонкость восприятия окружающего мира. Умение видеть слово, понимать его значение, грамотно прочитать и оценить содержание текста, высказать свою точку зрения о прочитанном – ключевое содержание читательской грамотности, которая должна быть в полном объеме сформирована у выпускников школы.

С помощью такого подхода в обучении учащиеся смогут интерпретировать, преобразовать, оценить информацию.

Список использованных источников

1. Об утверждении государственных общеобразовательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, после среднего образования. Электронный ресурс: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/>
2. Булатбаева К.Н. Б 90 Учебный лингводидактический словарь (для функциональнокоммуникативного аспекта обучения). – Нур-Султан: ИН «Булатов А.Ж.», 2020 г. – 74 с.
3. Дуйсекова К.К. Фразеологическая картина мира французского и казахского языков в сравнительном аспекте - Алматы : Эверо, 2020. - 295 с.

4. Кубрякова, Е.С. Об одном фрагменте концептуального анализа слова память / Е. С. Кубрякова // Логический анализ языка. Культурные концепты. – М., 1991. – С. 85–91.
5. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка.- М.ООО.ИТИ Технологии, 2003.- 102с.
6. Ефремова Т.Ф. Современный толковый словарь русского языка.-М. Русский язык, 2000.-с.87
7. Лапатухин М.С. Школьный толковый словарь русского языка.-М.:Просвещение,1981.-91с.
8. Тихонов А.Н. Школьный словообразовательный словарь русского языка.- М.: Просвещение, 1991.- 165 с.
9. Александрова З.Е. Словарь синонимов русского языка.-М.: Русский язык,1975.- 123 с.,582с.
10. Львов М.Р. Школьный словарь антонимов русского языка. – М.: Просвещение, 1987. – 58-59 с.
11. Москвин А. Ю. Школьный фразеологический словарь русского языка.-М.: ЗАО Центрполиграф, 2006.-102 с.
12. Горбачевич К. С. Словарь эпитетов русского литературного языка.- СПб, 2001.- 203с.
13. Тураев С. В. Справочные материалы по литературе.- М.: Просвещение, 1989.- 137 и 226 с
14. Жуков В.П. Словарь русских пословиц и поговорок.- М.:Дрофа. Русский язык. МЕДИА, 2010. – 304 -360с.

● ОРЫС ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІНІҢ БІРІ РЕТІНДЕ СӨЗДІ ЛИНГВОТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ ТАЛДАУ

Сихымбаева А.К.

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Әулиекөл ауданының білім бөлімінің Б. Кенжетәев атындағы Новонезжин жалпы білім беретін мектебі» КММ

Аңдатпа. Бұл мақалада орыс тілінде оқытпайтын сыныптарда орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында сөзді тұжырымдамалық талдау технологиясын қолдану тәжірибесі жинақталған. Материал сөзбен және мәтінмен жұмыс істеудің тиімді әдістерінің бірімен таныстырады. Ұсынылған мысалдар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыратын әдістермен таныстырады.

Түйінді сөздер: тұжырымдамалық талдау, сөз моделі, тиімді қабылдау, мотивация, жан-жақты зерттеу.

● LINGUISTIC CONCEPTUAL ANALYSIS OF WORDS AS ONE OF THE EFFECTIVE METHODS OF TEACHING RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Sikhymbaeva A.K.

KSU «Novonezhinskaya secondary school named after B. Kenzhetaev of the Department of Education of the Auliekolsky district» of the Department of Education of the Akimat of Kostanay region

Abstract. This article summarizes the experience of using the technology of conceptual word analysis in Russian language and literature lessons in classrooms with a non-Russian language of instruction. The material introduces one of the most effective methods of working with words and text. The presented examples introduce methods that help to increase students' interest in the subject.

Keywords: conceptual analysis, word model, effective technique, motivation, versatile study.

FTAMP 14.25.09

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДА СИНГАПУР ӘДІСТЕМЕСІ МЕН МАНИПУЛЯТИВТІК ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Шоманова Н.О.

«Ахмет Байтұрсынұлы атындағы орта мектебі» КММ,
Жетісу облысы Үшарал қаласы

Аңдатпа. Мақалада Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды пайдалану арқылы математика пәнін оқытудың тиімділігі зерттеледі. Оқушылардың математикалық білімдерін тереңдету, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту және пәнге деген қызығушылығын арттыру мақсатында авторлық «Сандық логика» бағдарламасы ұсынылған. Бұл бағдарлама 2-сынып оқушыларына арналған және манипулятивтік құралдарды қолдану арқылы оқушылардың практикалық дағдыларын жетілдіруге бағытталған. Зерттеу барысында әдістемені қолдану нәтижесінде оқушылардың математикалық білім деңгейі, сыни ойлау қабілеті және шығармашылық дағдылары айтарлықтай артқаны анықталды. Оқушылар манипулятивтік құралдармен жұмыс істей отырып, абстрактілі ұғымдарды нақты түрде қабылдауға мүмкіндік алды. Мақалада ұсынылған әдістемелер мен практикалық тәжірибелер, Сингапурлық әдістеменің білім беру процесіндегі маңыздылығын көрсетеді, бұл оқушылардың математикаға деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді.

Түйінді сөздер: Сингапурлық әдістеме, манипулятивтік құралдар, математика, логикалық ойлау, авторлық бағдарлама.

Кіріспе

Бастауыш сынып оқушыларының математикалық құзыреттілігін дамыту – білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі. Математика пәні оқушылардың логикалық ойлау қабілетін, проблемаларды шешу дағдыларын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Алайда, дәстүрлі оқыту әдістері көбінесе оқушылардың математикаға деген қызығушылығын төмендетіп, олардың пәнге деген мотивациясын азайтады. Осы орайда, Сингапур әдістемесі мен манипулятивтік құралдардың тиімділігі ерекше

назар аударуға тұрарлық. Сингапурлық оқыту әдістемесі оқушылардың математикалық түсініктерін тереңдетуге, логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға және білімді өмірде қолдануға бағытталған. Бұл әдістеме оқушылардың абстрақтылы ұғымдарды нақты және түсінікті түрде қабылдауына мүмкіндік береді, сонымен қатар, манипулятивтік құралдар арқылы оқу процесін қызықты әрі интерактивті етеді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында білім беру жүйесінің басты міндеті – жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім

алу үшін қажетті жағдайлар жасау екендігі атап көрсетілген [1]. Осы мақсатқа жету үшін, математика пәнін оқытуда жаңа технологияларды енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу қажеттілігі туындайды. Сингапур әдістемесі мен манипулятивтік құралдарды қолдану арқылы оқушылардың математикалық құзыреттілігін дамыту, олардың логикалық ойлау қабілеттерін арттыру, проблемаларды шешу дағдыларын қалыптастыру – бүгінгі білім беру жүйесінің өзекті мәселелерінің бірі [2].

Мақаланың мақсаты – математика пәнін оқытуда сингапурлық әдістемені және манипулятивтік құралдарды пайдалану арқылы оқушылардың сандық және логикалық дағдыларын дамыту.

Осы мақсатқа жету үшін, мақалада келесі міндеттер қойылады: 1) Сингапур әдістемесінің математикалық білім берудегі әдістемелік аспектілерін талдау; 2) манипулятивтік құралдардың оқу процесіндегі рөлін анықтау; 3) Сингапур әдістемесі мен манипулятивтік құралдарды қолданудың практикалық тәжірибелерін қарастыру.

Отандық әдебиеттерде Сингапур әдістемесі мен манипулятивтік құралдардың математикалық білім берудегі тиімділігі әлі де жеткілікті түрде зерттелмеген. Дегенмен, шетелдік зерттеулерде бұл тақырып кеңінен қарастырылған. Мысалы, Сингапурда білім беру жүйесі оқушылардың математикалық дағдыларын дамытуда манипулятивтік құралдарды белсенді түрде қолданады, бұл олардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. Осылайша, Сингапур әдістемесі мен манипулятивтік құралдардың тиімділігі – бұл тек оқыту әдістемесі ғана емес, сонымен қатар, оқушылардың математикалық құзыреттілігін қалыптастырудағы маңызды құрал.

Әдістеме

Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды пайдалану арқылы математика пәнін оқыту – оқушылардың математикалық түсініктерін тереңдетуге, логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға

және білімді өмірде қолдануға бағытталған инновациялық тәсіл. Бұл әдістеме «Сандық логика» авторлық бағдарламасы негізінде жүзеге асырылады, ол 2-сынып оқушыларына арналған және аптасына 1 сағаттан, барлығы 34 сағаттан тұрады. Бағдарлама оқушылардың математика пәніндегі базалық білімдерін тереңдетуге, шығармашылық және сыни ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған [3].

Сингапурлық әдістеме оқушылардың математикалық түсініктерін нақтыдан абстрактіге өту арқылы дамытуға мүмкіндік береді. Бұл әдістемеді CPA (Concrete – Pictorial – Abstract) тәсілі қолданылады, яғни оқушылар алдымен нақты заттармен (манипулятивтер) жұмыс істейді, содан кейін суреттер мен диаграммалар арқылы түсініктерін бекітеді, ең соңында математикалық символдар мен формулаларды пайдаланады. Бұл реттілік оқушылардың абстрактілі ұғымдарды нақты және түсінікті түрде қабылдауына ықпал етеді.

Бағдарламада манипулятивтік құралдарды қолдану арқылы оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға ерекше назар аударылады. Оқушылар нақты материалдармен жұмыс істей отырып, математикалық ұғымдарды терең меңгереді. Мысалы, геометриялық фигураларды салыстыру, өлшемдерін табу және пішіндерді бөлікке бөлу барысында оқушылар математикалық түсініктерді оңай меңгереді. Бұл тәсіл оқушылардың проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға, сондай-ақ, сыни ойлау қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді.

Сингапурлық әдістеменің негізгі ерекшеліктері мыналар:

- ▶ Манипулятивтік құралдар (текшелер, сызғыштар, геометриялық фигуралар) арқылы оқушылар математикалық ұғымдарды нақты түрде көреді және сезінеді, бұл олардың түсінігін тереңдетеді.
- ▶ Оқушылар нақты өмірден алынған есептерді шешу арқылы математикалық дағдыларын дамытады. Бұл тәсіл оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін арттырады.

- ▶ Оқушылар топтарға бөлініп, бірлесіп тапсырмаларды шешеді. Бұл ынтымақтастықты, коммуникация дағдыларын және әлеуметтік жауапкершілікті дамытуға ықпал етеді.

Сингапурлық әдістемені қолдану арқылы оқушылардың математикаға деген қы-

зығушылығын арттыру, білімді өмірде қолдануға бағыттау, сондай-ақ жүйелі ойлауды қалыптастыру көзделеді. Оқушылардың логикалық есептерді шешу барысында шығармашылық және сыни ойлау дағдылары қалыптасады, бұл олардың математикалық білімдерін тереңдетуге ықпал етеді.

Дискуссиялық әдіс

- Оқушылар тапсырмаларды орындағаннан кейін өз пікірлерін білдіріп, талқылауға қатысады. Бұл әдіс сыни ойлауды дамытуға ықпал етеді.

Топтық жұмыс

- Оқушылар топтарға бөлініп, тапсырмалардың әртүрлі аспектілерін талдайды. Бұл тәсіл ынтымақтастықты және коммуникация дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Жобалық әдіс

- Оқушылар тақырыпқа байланысты жобалар жасап, өз зерттеулерін жүргізеді. Бұл әдіс шығармашылықты және зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Кейстік әдіс

- Оқушылар тапсырмаларды шешу барысында математикалық контекстті тереңірек түсінеді. Бұл тәсіл оқушылардың аналитикалық ойлау қабілеттерін арттырады.

Сызба - 1. Білім беру процесінде қолданылатын әдістер мен тәсілдер

Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды қолдану – оқушылардың математикалық білімдерін тереңдету, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту және математикаға деген қызығушылығын арттыру үшін тиімді құрал. Манипулятивтік құралдар арқылы оқыту, оқушылардың эмоциялық және когнитивтік деңгейде тереңірек түсінуіне ықпал етеді, сонымен қатар, математикалық контекстті жандандырады.

Практикада қолдану

Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды пайдалану арқылы математика пәнін оқыту соңғы жылдары білім беру процесінде кеңінен қолданылып келеді. Бұл әдістемені нақты практикада қолдану барысында бірнеше

сабақтар, авторлық бағдарламалар және жобалар ұйымдастырылды. Мысалы, 2-сыныпта «Сандық логика» элективті курсы аясында оқушыларға «10-нан 100-ге дейінгі сандар» тақырыбын оқыту барысында манипулятивтік құралдарды пайдалану тәжірибесі қарастырылады.

Сабақ барысында оқушыларға нақты заттар (текшелер, сызғыштар) арқылы екі таңбалы сандарды құрастыру тапсырмасы берілді. Оқушылар алдымен манипулятивтік құралдарды пайдаланып, сандарды визуализациялады. Оқытушы сабақтың басында сандардың құрылымы, ондық және бірліктер туралы қысқаша ақпарат берді. Оқушылар тапсырманы орындағаннан кейін, олар өздерінің жасаған сандарын сыныптастарына таныстырып, талқылау жүргізді. Талқылау барысында

оқушылар сандардың құрылымын, олардың арасындағы байланыстарды және математикалық амалдарды талдады.

Осы әдістемені негізге ала отырып, авторлық бағдарлама әзірленді, онда манипулятивтік құралдарды оқу процесіне интеграциялау бойынша нақты ұсыныстар мен әдістемелік нұсқаулар берілді. Бағдарламада әрбір математикалық тақырыпқа сәйкес келетін манипулятивтік құралдардың тізімі, оларды қолдану әдістемесі, талқылау сұрақтары және жазбаша жұмыстардың түрлері ұсынылды. Мысалы, «Шамалар» тақырыбы бойынша оқушыларға ұзындық, масса, көлем өлшемдерін анықтау үшін манипулятивтік құралдар ұсынылды.

Оқушылардың манипулятивтік құралдар арқылы алған білімдерін тереңдету мақсатында жобалық жұмыстар ұйымдастырылды. Оқушылар топтарға бөлініп, әр топ өздері таңдаған тақырып бойынша зерттеу жүргізді. Жобаның мақсаты – математикалық ұғымдардың практикалық

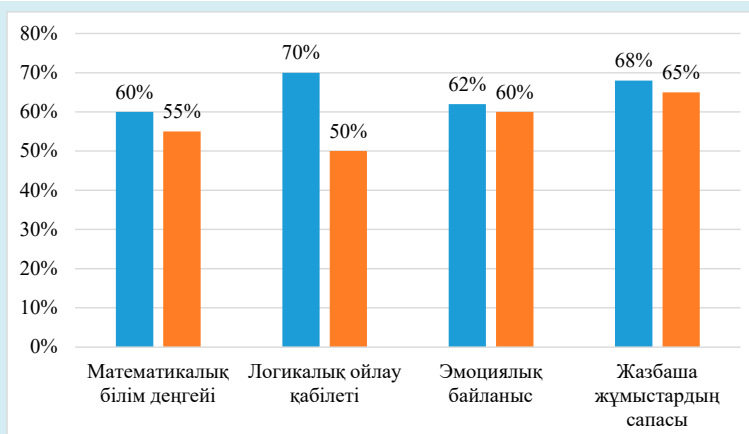
қолданылуын, олардың өмірдегі маңыздылығын талдау болды. Нәтижесінде, оқушылар өз жобаларын сынып алдында қорғап, пікір алмасу жүргізді.

Әдістемені қолдану нәтижесінде оқушылардың математикалық білім деңгейі айтарлықтай артты. Талқылау барысында оқушылардың сыни ойлау қабілеттері дамыды, олар тапсырмалардың мазмұнын тереңірек түсініп, математикалық фактілерді салыстыра алды. Оқушылардың манипулятивтік құралдармен жұмыс істеуі олардың математикаға деген қызығушылығын арттырды. Оқушылардың жазбаша жұмыстарында да шығармашылық пен аналитикалық ойлау қабілеттері байқалды.

Зерттеу барысында 2-сыныптағы эксперименттік топ (12 оқушы) мен бақылау тобы (12 оқушы) арасында салыстыру жүргізілді. Эксперименттік топта Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдар қолданылды, ал бақылау тобында дәстүрлі оқыту әдістері пайдаланылды.

Кесте-1. Зерттеудің бастапқы нәтижесі

Критерий	Эксперименттік топ (2 сынып-12 оқушы)	Бақылау тобы (2 сынып-12 оқушы)
Математикалық білім деңгейі	60%	55%
Логикалық ойлау қабілеті	70%	50%
Эмоциялық байланыс	62%	60%
Жазбаша жұмыстардың сапасы	68%	65%

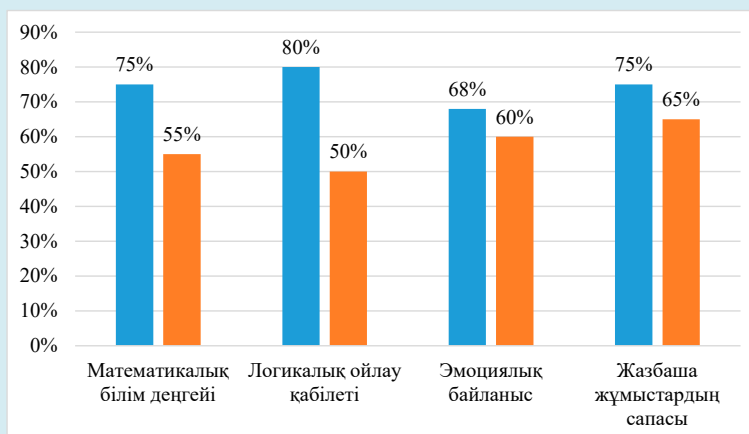
1-сурет. Зерттеудің бастапқы нәтижесі

Әдістемені қолдану нәтижесінде эксперименттік топтың көрсеткіштері айтарлықтай жақсарды. Оқушылардың математикалық білім деңгейі 60%-дан 75%-ға, логикалық ойлау қабілеті 70%-тен 80%-ға дейін өсті, бұл олардың пәнге деген қы-

зығушылығы мен мотивациясының артқанын көрсетеді. Эмоциялық байланыс пен жазбаша жұмыстардың сапасы да жақсарып, оқушылардың білім алуға деген ынтығасы күшейді.

Кесте-2. Зерттеудің қорытынды нәтижесі

Критерий	Эксперименттік топ (2 сынып-12 оқушы)	Бақылау тобы (2 сынып-12 оқушы)
Математикалық білім деңгейі	75%	55%
Логикалық ойлау қабілеті	80%	50%
Эмоциялық байланыс	68%	60%
Жазбаша жұмыстардың сапасы	75%	65%

2-сурет. Зерттеудің қорытынды нәтижесі

Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды пайдалану арқылы математика пәнін оқыту әдістемесінің артықшылықтары мен кемшіліктері бар. Артықшылықтарының бірі – оқушылардың математикалық түсініктерін тереңдету. Манипулятивтік құралдар арқылы оқушылар математикалық ұғымдарды нақты түрде көреді және сезінеді, бұл олардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. Оқушылар нақты заттармен жұмыс істей отырып, абстрактілі ұғымдарды түсінуді жеңілдетеді, бұл олардың білімін тереңдетуге ықпал етеді. Екінші артықшылығы – логикалық ойлау қабілетінің дамуы. Манипулятивтік құралдарды пайдалану

барысында оқушылар проблемаларды шешу дағдыларын жетілдіреді, математикалық фактілерді салыстырып, бағалай алады. Бұл әдістеме оқушылардың аналитикалық дағдыларын дамытуға көмектеседі. Үшіншіден, топтық жұмыс та әдістеменің артықшылықтарының бірі болып табылады, өйткені оқушылар топта жұмыс істеп, пікір алмасады, бұл ынтымақтастық дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Дегенмен, әдістеменің кемшіліктері де бар. Біріншіден, уақыттың шектеулігі. Манипулятивтік құралдарды көрсету және талқылау үшін сабақтың уақыты шектеулі болуы мүмкін, бұл оқушылардың те-

реңірек талдау жасауына кедергі келтіруі мүмкін. Екіншіден, құралдардың сапасы мен қолжетімділігі мәселесі. Кейбір манипулятивтік құралдар сапасыз немесе оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес келмеуі мүмкін, сондықтан оқытушының рөлі маңызды, ол оқушыларды құралдарды дұрыс пайдалануға бағыттауы керек. Бұл жағдайда оқытушының кәсіби біліктілігі мен білім деңгейі әдістеменің тиімділігіне тікелей әсер етеді. Сонымен қатар, манипулятивтік құралдардың мазмұны да маңызды рөл атқарады, себебі төмен сапалы немесе тиімсіз құралдар оқушылардың білімін теріс әсер етуі мүмкін.

Осылайша, Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды пайдалану арқылы математика пәнін оқыту әдістемесі артықшылықтары мен кемшіліктері бар, бірақ дұрыс қолданылған жағдайда, ол оқушылардың математикалық білімдерін тереңдетуге және логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға тиімді құрал болып табылады. Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды қолдану, оқушылардың эмоциялық және когнитивтік деңгейде тереңірек түсінуіне ықпал етеді, сонымен қатар, математикалық контекстті жандандырады.

Ұсыныстар

Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды пайдалану арқылы математика пәнін оқу процесіне сәтті енгізу үшін педагогтерге бірнеше ұсыныстар беріледі. Біріншіден, оқытушылар манипулятивтік құралдарды таңдау алдында олардың сапасын, мазмұнын және оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкестігін мұқият зерттеуі керек. Құралдардың тақырыбы мен контексті сабақтың оқу бағдарламасымен үйлесімді болуы маңызды.

Екіншіден, сабаққа дайындық барысында оқытушылар оқушыларға манипулятивтік құралдардың қолданылуы, математикалық контексті және негізгі ұғымдары туралы алдын ала ақпарат беруі тиіс. Бұл оқушылардың құралдарды пайдалану кезінде назарын аударуға және тапсырмаларды орындау барысында белсенді қатысуына көмектеседі.

Үшіншіден, оқытушылар манипулятивтік құралдарды қолданғаннан кейін талқылау жүргізу үшін сұрақтар мен тапсырмалар дайындауы керек. Сыни ойлауды дамыту мақсатында оқушыларға құралдарды пайдалану барысында кездескен қиындықтарды, математикалық амалдардың себеп-салдарын және шешімдерді талдауға бағытталған сұрақтар қою ұсынылады.

Нәтижелерді бағалау үшін оқушылардың жазбаша жұмыстарын, топтық жобаларын және талқылауға қатысуын бағалау әдістерін қолдану тиімді. Әр түрлі оқу топтары мен контекстерге бейімделу үшін, оқытушылар манипулятивтік құралдарды таңдау кезінде оқушылардың қызығушылықтарын ескеріп, әртүрлі тапсырмалар мен ойындарды пайдалана алады. Бұл әдістемені қолдану барысында оқытушылардың кәсіби біліктілігін арттыру үшін семинарлар мен тренингтер ұйымдастыру да маңызды. Педагогтер бір-бірімен тәжірибе алмасып, манипулятивтік құралдарды оқытуда тиімді әдістер мен тәсілдерді талқылай алады.

Сондай-ақ, әдістемені енгізу барысында оқушылардың пікірлерін ескеру маңызды. Оқушылардың манипулятивтік құралдар мен тапсырмалармен талқылауларға қатысты көзқарастарын жинап, оларды келесі сабақтарда ескерту арқылы оқыту процесін жетілдіруге болады.

Әдістемені қолдану барысында оқытушылардың шығармашылық көзқарасы мен инновациялық идеялары маңызды рөл атқарады. Оқытушылар манипулятивтік құралдарды оқу процесіне интеграциялау арқылы оқушылардың қызығушылығын арттырып, математиканы тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Оқушылардың белсенді қатысуы мен ынтасын арттыру үшін, оқытушылар әртүрлі ойындар, жобалар және практикалық тапсырмалар ұйымдастыра отырып, оқыту процесін қызықты әрі тиімді ете алады.

Қорытынды

Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды пайдалану арқылы математика пәнін оқыту – оқушылардың математикалық білімдерін тереңдету, ло-

гикалық ойлау қабілеттерін дамыту және пәнге деген қызығушылығын арттыру үшін тиімді құрал. Мақалада ұсынылған әдістемелер мен практикалық тәжірибелер, манипулятивтік құралдарды оқу процесіне интеграциялау арқылы оқушылардың эмоциялық және когнитивтік деңгейде тереңірек түсінуіне ықпал ететінін көрсетті.

Сабақтар, авторлық бағдарламалар және жобалар арқылы әдістемені қолдану нәтижесінде оқушылардың математикалық білім деңгейі, логикалық ойлау қабілеті және жазбаша жұмыстардың сапасы айтарлықтай артты. Бұл әдістеме оқушылардың математикаға деген қызығушылығын оятып, олардың математикалық контекстті тереңірек түсінуіне мүмкіндік береді.

Педагогтер үшін Сингапурлық әдістемені оқу процесіне енгізу – бұл тек білім беру сапасын арттыру ғана емес, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық және аналитикалық дағдыларын дамытуға да ықпал етеді. Оқытушылардың кәсіби біліктілігін арттыру, манипулятивтік құралдарды таңдау және қолдану әдістерін жетілдіру арқылы білім беру процесін одан әрі дамытуға болады.

Осылайша, Сингапурлық әдістеме мен манипулятивтік құралдарды пайдалану арқылы математика пәнін оқыту – педагогтердің практикалық қызметі мен білім беру процесін дамыту үшін маңызды және тиімді құрал болып табылады. Оқушылардың белсенді қатысуы мен ынтасын арттыру үшін, оқытушылар әртүрлі ойындар, жобалар және практикалық тапсырмалар ұйымдастыра отырып, оқыту процесін қызықты әрі тиімді ете алады.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. Астана, 2007. Өзгертілген 2024.
2. Мокрополова, И.Ю. Использование обучающих структур сингапурской методики для повышения качества обучения младших школьников / И. Ю. Мокрополова. — Текст : непосредственный // Инновационные педагогические технологии : материалы I Междунар. науч. конф. (г. Казань, октябрь 2014 г.). — Казань : Бук, 2014. — С. 186-188. — URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/143/6344/> (дата обращения: 10.01.2025).
3. Шоманова Н.О. «Сандық логика» элективті курсы, 2 сынып оқушыларына арналған авторлық бағдарлама. – «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы орта мектебі» КММ, 2023. – 34 б.

● ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕТОДОЛОГИИ И МАНИПУЛЯТИВНЫХ СРЕДСТВ В РАЗВИТИИ МАТЕМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Шоманова Н.О.

КГУ «Средняя школа имени Ахмета Байтұрсынұлы», г.Ушарал области Жетісу

Аннотация. В статье исследуется эффективность преподавания математики с использованием сингапурской методологии и манипулятивных инструментов. В целях углубления математических знаний учащихся, развития логического мышления и повышения интереса к предмету представлена авторская программа «Количественная логика». Данная программа предназначена для учащихся 2 класса и направлена на совершенствование практических навыков учащихся с помощью манипулятивных средств. В ходе исследования было установлено, что в результате применения методики значительно повысился уровень математических знаний, критического мышления и творческих навыков учащихся. Работая с манипулятивными инструментами, учащиеся имели возможность четко воспринимать абстрактные концепции. Методики и практический опыт, представленные в статье, подчеркивают важность сингапурской методики в образовательном процессе, что способствует повышению интереса учащихся к математике.

Ключевые слова: сингапурская методология, манипулятивные инструменты, математика, логическое мышление, авторская программа.

● THE EFFECTIVENESS OF METHODOLOGY AND MANIPULATIVE TOOLS IN THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL COMPETENCIES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Shomanova N.O.

KSU «Middle School of Akhmet Baitursynuly», Zhetysu

Abstract. The article examines the effectiveness of teaching mathematics using Singaporean methodology and manipulative tools. In order to deepen students' mathematical knowledge, develop logical thinking and increase interest in the presentation of the author's program «appropriate logic». This program is designed for 2nd grade students and is aimed at performing practical actions of students using manipulative means. The study found that the use of the methods significantly increased the level of mathematical knowledge, critical thinking and creative skills of students. Working with manipulative tools that take into account the ability to partially reproduce abstract concepts. The methods and practical experience presented in the article take into account the importance of the Singapore methodology in the educational process, which helps to increase interest in mathematics.

Keywords: Singapore methodology, manipulative tools, mathematics, logical thinking, author's program.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫ

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ ОБУЧАЮЩИХСЯ

МРНТИ 14.25.07

РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ СИНГАПУРСКИЕ ПРИЕМЫ РАБОТЫ С ТЕКСТОМ

Бекибаева Л.В.

ГКП на ПХВ «Школа-гимназия №2 имени
Гафу Кайырбекова» акимата города Астана

Аннотация. Статья посвящена применению активных и инновационных методов, в частности приёмов Сингапурской технологии, для формирования читательской грамотности младших школьников. Описаны практические подходы (метод «Поворотные тройки», «Карусель», «Партнёрские чтения», «Чтение с пометками», «Галерея мнений», «Pause and Reflect») и проведён мониторинг их влияния на скорость, осмысленность и выразительность чтения. Исследование подтверждает эффективность активных методов в развитии критического мышления, группового взаимодействия и творческого потенциала учащихся.

Ключевые слова: читательская грамотность, Сингапурская технология, критическое мышление, анализ текста, воспитание школьников, личностное развитие, инновационные методы.

Введение

В современном образовательном пространстве одной из приоритетных задач начального обучения выступает формирование читательской грамотности, что закреплено в Государственном обще-

образовательном стандарте Республики Казахстан (ГОСО) и Типовых учебных программах (ТУП) [2; 3]. Чтение, являясь базой всех учебных дисциплин, играет центральную роль в развитии способности к анализу, синтезу и критическому

восприятию информации. Кроме того, читательская грамотность рассматривается как важнейший компонент функциональной грамотности, подчеркнутый в государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2020–2025 годы [1].

Актуальность и важность темы обусловлены тем, что чтение служит фундаментом для освоения других предметных областей и является необходимым условием успешности учащихся в дальнейшей учебной и профессиональной деятельности. Как учитель начальных классов, я стремлюсь создавать условия, при которых каждый ребёнок не только овладеет техникой чтения, но и ощутит радость от соприкосновения с художественным или познавательным текстом.

Научные исследования отечественных педагогов, таких как Ж. А. Караева [6], а также зарубежных специалистов (Джонсон М., Тернер Л. [5] и А. Фриман [4]), подтверждают важную роль читательской грамотности в развитии познавательных способностей младших школьников. Караева отмечает, что создание специально организованной образовательной среды способствует развитию осмысленного чтения и критического мышления. В то же время зарубежные учёные делают акцент на внедрении интерактивных методик и игровых форм обучения, которые повышают мотивацию учащихся. В частности, С. Каган [7] отмечает, что использование элементов Сингапурской технологии способствует формированию у детей навыков группового взаимодействия и глубокого анализа текста.

Опираясь на принципы программы «Біртұтас тәрбие», направленной на воспитание осознанных и мыслящих граждан, я в своей практике внедряю различные инновационные инструменты. Особый интерес вызывают элементы Сингапурской технологии, позволяющей развивать у детей навыки коллективного анализа текстов и критического мышления [7; 8]. Внедрение этих подходов на уроках литературного чтения и во внеурочной деятельности (например, факультатив «Чтение с увлечением») способствует росту читательской мотивации и

раскрытию творческого потенциала.

Цель настоящей статьи – продемонстрировать эффективность использования активных и инновационных методов обучения (в частности, Сингапурской технологии) в формировании читательской грамотности младших школьников.

Задачи статьи:

Раскрыть значимость чтения как основы формирования функциональной грамотности в контексте ГОСО и ТУП.

Описать собственный опыт внедрения элементов Сингапурской технологии на уроках литературного чтения и во внеурочной деятельности.

Оценить результаты применения данных методик и сформулировать рекомендации по их использованию в начальной школе.

Методика

Для достижения цели я интегрировала в уроки литературного чтения и внеурочную деятельность. Стратегии критического мышления вместе с элементами Сингапурской технологии, которые доказали свою эффективность в повышении активности и вовлечённости учащихся при работе с текстом. [5;7]. Согласно последним исследованиям, вовлечение учеников в интерактивные формы работы напрямую влияет на их мотивацию и результативность [4; 8].

Методы и их применение

1. Техника «Поворотные тройки» (Rotating Trios).

Эта методика помогает детям развивать навыки чтения, анализа и командной работы. Учащиеся работают в группах по три человека, где на каждом этапе выполняют разные роли: один читает текст, другой анализирует содержание, а третий выступает в роли помощника, уточняя сложные моменты и задавая вопросы. Через несколько минут роли меняются, что позволяет каждому ученику попробовать себя в разных аспектах работы с текстом [7].

Оценка эффективности. Для оценки результативности я использовала карты самооценки, в которых дети фиксировали свои успехи: что им удалось лучше всего (чтение, анализ или помощь) и что вызвало затруднения. Эти данные позволяли видеть прогресс учеников и корректировать задания.

2. Метод «Карусель» (Carousel).

Данный метод позволяет ребятам рассматривать текст с разных сторон. Учащиеся перемещаются между «станциями», на каждой из которых выполняют задания: обсуждают героев, анализируют сюжетные линии или исследуют авторские приёмы. Это помогает формировать причинно-следственные связи, развивать кругозор и углублять понимание текста [6, 7].

Оценка эффективности. По завершении работы на станциях ученики заполняли рефлексивные анкеты, где оценивали, какие задания вызвали наибольший интерес, а какие — сложности. Также проводился сравнительный анализ ответов на задания до и после выполнения метода, что позволило измерить глубину осмысления текста.

3. Метод «Партнёрские чтения» (Peer Reading).

Ученики работают в парах, где один читает текст, а другой слушает и предоставляет обратную связь. Затем они меняются ролями. Это способствует развитию выразительного чтения, правильности произношения и навыков обратной связи [4].

Оценка эффективности. Для контроля я использовала наблюдения: отмечала улучшение интонации, произношения и умения давать рекомендации партнёру. В конце занятия дети проводили взаимную оценку, заполняя короткие формы, где отмечали успехи друг друга.

4. Метод «Чтение с пометками» (Annotation Strategy).

Ученики делают заметки в тексте: отмечают ключевые моменты, задают вопросы и выделяют интересные детали. Это помо-

гает глубже осмыслить содержание текста и искать связи между его частями [8].

Оценка эффективности. Каждому ученику предлагалось ответить на вопросы: «Что вас удивило в тексте?», «Какие моменты вы хотели бы обсудить?». Результаты обсуждения и написанные заметки служили основой для оценки уровня осознанного чтения.

5. Метод «Галерея мнений» (Gallery Walk).

Ученики пишут комментарии или эссе на определённые темы, которые затем представляют на «галерею». Другие участники оставляют свои вопросы и замечания на плакатах, что способствует диалогу и обмену идеями [7].

Оценка эффективности. В конце «галереи» дети анализировали полученные комментарии, формулировали выводы и предлагали улучшения к своим работам. Итоговые результаты обсуждения показывали, насколько глубоко дети смогли понять текст и выразить свои мысли.

6. Метод «Pause and Reflect».

Ученики делают паузы в чтении для осмысления прочитанного. Они записывают свои мысли и делятся ими с классом [4].

Оценка эффективности. После каждого такого упражнения ребята заполняли рефлексивные дневники, где отвечали на вопросы: «Что вы поняли из этого отрывка?», «Какие чувства он вызвал?». Анализ дневников позволял увидеть, насколько успешно методика помогает осмыслить текст.

Инструменты оценки эффективности

Для объективного измерения результатов были использованы следующие подходы:

Карты самооценки. Учащиеся фиксировали свои достижения и трудности на каждом этапе работы.

Рефлексивные дневники. Дети записывали свои мысли и выводы после выполнения заданий.

Наблюдения. Я фиксировала прогресс детей в процессе выполнения заданий, отмечая улучшения в скорости чтения, выразительности и глубине анализа.

Сравнительный анализ. Результаты до и после применения методик сравнивались с использованием диагностических таблиц.

Итоги применения методик

Все предложенные методы способствовали:

Улучшению техники чтения: повышение скорости, правильности, выразительности.

Развитию навыков анализа текста и критического мышления.

Стимулированию интереса к чтению и активному участию учащихся в процессе освоения текста.

Развитию у детей уверенности в своих возможностях через осмысленное и аналитическое восприятие прочитанного.

Использование предложенных методик и подходов к оценке способствовало созданию условий для гармоничного развития школьников, помогая не только совершенствовать навыки чтения, но и прививать любовь к литературе.

Практическое применение

Для углублённой работы с эпосом «Ер Таргын» я решила применить два метода Сингапурской технологии: «Поворотные тройки» (Rotating Trios) и «Карусель» (Carousel). Эти методы прошли апробацию в четвёртом классе на уроках литературного чтения.

На первом этапе ученики делились на группы по три человека, где каждый выполнял роль чтеца, аналитика и вопрошающего. Чтецы читали текст, аналитики выделяли ключевые моменты, а вопрошающие формулировали вопросы по прочитанному. В начале работы чтецы сталкивались с трудностями: скорость чтения была низкой, а интонация оставляла же-

дать лучшего. Аналитики ограничивались простым пересказом, а вопрошающие задавали поверхностные вопросы. Для поддержки детей я подготовила подсказки: карточки с примерами вопросов и ключевых аспектов анализа. Постепенно ученики стали увереннее, их вопросы углубились, а обсуждения приобрели более содержательный характер.

На следующем был применён метод «Карусель». Класс делился на два круга: внутренний и внешний. Внутренний круг обсуждал содержание эпоса, внешний задавал уточняющие вопросы. Через 5 минут круги сменялись ролями. Такая динамичная форма работы позволила каждому ученику не только высказать свои идеи, но и научиться слушать других, развивая навыки коммуникации и критического мышления.

Рефлексивное задание. После завершения обсуждения дети выполняли письменное задание: «Какое действие или мысль героя Ер Таргына произвели на вас самое сильное впечатление? Почему? Какие уроки можно извлечь из его поступков?» Это задание способствовало не только закреплению материала, но и развитию умения рефлексировать и формулировать свои мысли.

Для контроля качества выполнения заданий я организовала мониторинг. Ученики заполняли индивидуальные таблицы самооценки, где отмечали свои достижения и трудности на каждом этапе. Например, 70% детей отметили, что изначально им было сложно выступать в роли аналитика, но благодаря поддержке и смене ролей они почувствовали себя увереннее. А 85% учащихся заявили, что задания на этапе «Карусель» помогли им лучше понять мотивацию героев эпоса.

На факультативе «Чтение с увлечением» с использованием методов «Чтение с пометками» (Annotation Strategy) и «Галерея мнений» (Gallery Walk) я работала с рассказом «Арбузный переулочек».

Этап 1: Чтение с пометками. Я раздала учащимся копии текста, попросив отметить ключевые моменты: знакомые или важ-

ные слова, моменты, которые вызвали вопросы или эмоции. Например, один ученик отметил: «Почему герои всегда возвращаются в Арбузный переулок?» — это стало отправной точкой для обсуждения символики текста.

Этап 2: Галерея мнений. Я организовала обсуждение через плакаты, на которых ученики оставляли свои ответы на вопросы: «Какие чувства вызывает текст?», «Почему автор выбрал именно такой финал?» После «обхода» галереи каждый ребёнок писал небольшое эссе: «Как я понимаю значение Арбузного переулка?» Такое задание помогло закрепить их мысли и стимулировало творческое выражение.

Результаты апробации. По результатам урока 85% учеников отметили, что им понравилось делиться своим мнением и сравнивать его с другими. 90% учащихся успешно выделили ключевые моменты текста и отметили их в своих копиях.

Рефлексия учащихся. После выполнения заданий ученики писали: «Что нового вы узнали из текста? Как вы оценили свои успехи в выполнении заданий?» Большинство отметили, что задания с пометками помогли им лучше сосредоточиться на тексте, а работа в формате галереи дала возможность услышать мнения дру-

гих, что сделало урок более интересным и полезным.

Для работы с рассказом «Белая радуга» я использовала методы «Партнёрские чтения» (Peer Reading) и «Pause and Reflect».

Этап 1: Партнёрские чтения. Учащиеся читали текст парами. Один из них читал, другой слушал и предлагал рекомендации по выразительности или правильности произношения. Затем они обсуждали, какие эмоции и мысли вызвал текст.

Этап 2: Pause and Reflect. После каждого значимого отрывка я просила учеников остановиться и записать в тетради свои мысли: «Почему герой поступил так?», «Какое значение имеет описанное событие?» После этого мы обсуждали записи, что помогало каждому увидеть текст с разных сторон.

Рефлексивное задание. В конце урока ученики заполняли таблицу, сравнивая свои ожидания от текста с впечатлениями после прочтения. Например, один из ребят отметил: «Я думал, что это просто рассказ, но понял, что радуга — символ надежды».

Мониторинг результатов

Применение проверенных методик дало следующие результаты:

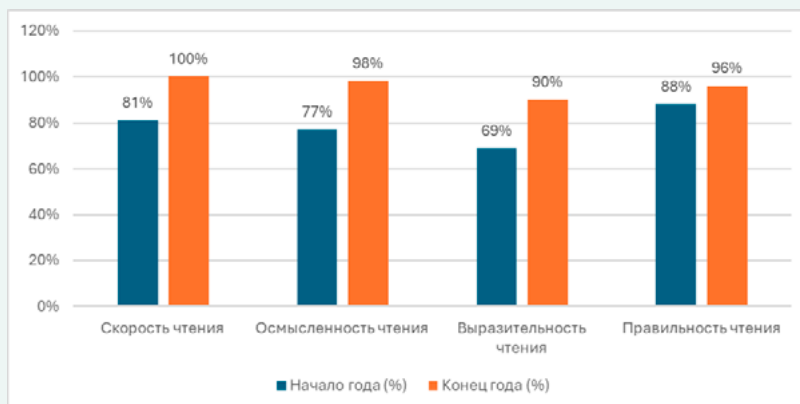

Рисунок 1. Мониторинг техники чтения четвероклассников

Рефлексивные задания и активная работа с текстами не только помогли повысить уровень грамотности, но и развили у детей способность критически мыслить, выражать собственное мнение и воспринимать литературу как источник вдохновения.

Рекомендации

Разнообразие подходов к обучению. Чтобы занятия были максимально эффективными, важно сочетать традиционные методы с современными, включая активные формы работы и элементы Сингапурской технологии. Это помогает ученикам не просто воспринимать текст как набор фактов, а осмысленно взаимодействовать с ним: анализировать, обсуждать, делать выводы. Баланс между привычными и новыми методами делает уроки интересными и полезными.

Индивидуальный подход к ученикам. Каждый ребёнок воспринимает информацию по-разному. Кому-то требуется больше времени на освоение новых методик, кому-то нужна дополнительная поддержка. Гибкое планирование уроков, дифференцированные задания и внимание к потребностям учеников помогают каждому чувствовать себя увереннее.

Дополнительные занятия, кружки и факультативы способствуют развитию читательских навыков. Они дают детям возможность глубже изучать тексты, обсуждать их и раскрывать творческий потенциал.

Важно создать условия, в которых ребёнок не боится высказывать своё мнение. Поддержка со стороны учителя и открытые дискуссии помогают ученикам увереннее анализировать тексты и формулировать мысли.

Когда семья вовлечена в образовательный процесс, ребёнок получает больше возможностей для развития. Совместное чтение, обсуждение книг, рекомендации по выбору литературы укрепляют интерес к чтению и делают его частью повседневной жизни.

Заключение

Применение новых методик в работе над читательской грамотностью дало ощутимые результаты. Ученики не только улучшили технику чтения, но и начали осмысленно подходить к текстам, размышлять, анализировать и формулировать собственные выводы. Их уверенность в выражении мыслей возросла, что положительно сказалось на успехах в олимпиадах, конкурсах и выступлениях.

Постепенно ребята становились всё более заинтересованными в чтении, развивали аналитические навыки и учились аргументировать свою точку зрения. Эти изменения подтверждают, что работа в данном направлении действительно приносит пользу. С уверенностью могу сказать, что внедрение новых методик помогло сделать уроки яркими и насыщенными, а детей — успешными и уверенными в себе.

Программа «Біртұтас тәрбие» стала для меня настоящей опорой в воспитании осознанных, думающих граждан. Стремлюсь воспитать в учениках ценностные ориентиры, уважение к культуре и истории своей страны, при этом внедряя и лучшие зарубежные практики. Это сочетание традиционных и инновационных методов помогает мне создавать живой образовательный материал, где ребенок чувствует себя важным и способным на большее. Вижу, как загораются их глаза, когда чтение становится не обязанностью, а радостью познания, и это — самая большая награда для меня.

Список используемых источников

1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020–2025 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000989> (дата обращения: 01.09.2023).
2. Государственный общеобразовательный стандарт начального образования (ГОСО).
3. Типовые учебные программы (ТУП) для организации учебного процесса в общеобразовательных школах. – 2020.
4. Фриман, А. (2020). Актуальные подходы к формированию читательской грамотности в начальных классах. *International Journal of Educational Innovations (New York)*, с. 15–29.

5. Джонсон, М., & Тернер, Л. (2020). Развитие критического мышления в начальном образовании: стратегии для маленьких читателей. Международный журнал исследований раннего детства (Нью-Йорк), ст. 45–60
6. Караева, Ж. А. (2020). Формирование осмысленного чтения и критического мышления у младших школьников. Вестник педагогических исследований (Алматы), ст. 22–28.
7. Каган, С. (2020). Совместное обучение и вовлечение в процесс чтения. Journal of Modern Teaching Methods (London), ст. 34–48
8. Славин, Р. Э. (2020). Образовательные технологии для читательской грамотности: новые горизонты в начальных школах. Global Education Review (Новосибирск), ст. 41–56.

● МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ СИНГАПУРЛЫҚ ТӘСІЛІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ

Бекибаева Л.В.

Астана қаласы әкімдігінің «Фафу Қайырбеков атындағы №2 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК

Аңдатпа. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық сауаттылығын қалыптастыру мақсатында белсенді және инновациялық оқыту әдістері, оның ішінде Сингапур технологиясының элементтері қарастырылады. «Айналмалы үштік», «Карусель», «Серіктестік оқу», «Пометкалармен оқу», «Пікір галереясы» және «Pause and Reflect» әдістерінің практикалық қолданылуы мен олардың оқу жылдамдығы, түсінігі және айтылымдылығына әсері зерттеледі. Зерттеу белсенді әдістердің сыни ойлау, топтық ынтымақтастық және шығармашылық әлеуетті дамытудағы тиімділігін дәлелдейді.

Түйінді сөздер: оқу сауаттылығы, Сингапур технологиясы, сыни ойлау, мәтінді талдау, оқушыларды тәрбиелеу, жеке даму, инновациялық әдістер.

● DEVELOPING STUDENTS' READING LITERACY THROUGH SINGAPOREAN METHODS OF WORKING WITH TEXT

Bekibayeva L.V.

GKP on PHV «School-Gymnasium No. 2 named after Gafu Kairbekov» Astana City

Abstract. The article focuses on the use of active and innovative teaching methods—particularly the integration of Singapore technology—to develop reading literacy in elementary school children. Practical approaches, such as Rotating Trios, Carousel, Peer Reading, Annotation Strategy, Gallery Walk, and Pause and Reflect, are described and their impact on reading speed, comprehension, and expressiveness is monitored. The study confirms the effectiveness of active methods in fostering critical thinking, collaborative interaction, and creative potential in students.

Keywords: reading literacy, Singaporean technology, critical thinking, text analysis, student development, personal growth, innovative methods.

FTAMP 14.25.09

М. СӘРСЕКЕНІҢ «ҚАНЫШ СӘТБАЕВ» РОМАН-ЭССЕСІН ОҚЫТУ МЫСАЛЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ДАМУ

Букенова Г.А.

Астана қаласы әкімдігінің «Сұлтанбек Қожанов атындағы №64 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК

Аңдатпа. Мақалада М.Сәрсекенің «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесін оқытуда қолданылған әдістер талданған. Роман-эссе жанрының ерекшелігі мен оның түрлері туралы ғылыми зерттеу еңбектеріне шолу жасала отырып, оны оқыту тәсілдері зерделеніп, нақтылы тәжірибе жүзінде жасалған сабақ түрлеріне талдау жасалған. Зерттеу барысында әр жылдары М.Сәрсекенің «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесін оқыту кезінде қолданылған әдістер талданып, олардың ерекшеліктері мен кемшіліктері саралап берілді. Сын тұрғысынан оқыту және деңгейлеп саралап оқыту технологияларының негізгі элементтері қолданылған сабақтар зерттеліп, олардың тиімді тұстары дәйектелді. М. Сәрсекенің «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесін оқытуда әдеби шығарма ретінде талдау ғана емес, оның тәрбиелік мазмұнын да ашу зерттеудің негізгі міндеттерінде қарастырылған.

Түйінді сөздер: роман-эссені оқыту, оқытудың тәрбиелік міндеті, тарихилық және деректілік, көркемдік, талдау түрлері.

Кіріспе

Әдебиетті оқытуда прозалық шығармаларды жанрлық ерекшелігіне байланысты оқытудың өзіндік қиындықтары кездеседі. Себебі жанр түрлерін түсініп оқуда, талдауда қажетті теориялық негіздерді пайдалану үшін білім алушының белгілі талдау дағдылары қалыптасуы керек.

Мектеп бағдарламасында оқытылатын кең көлемді прозалық туындылардың жанрлық түрлеріне: роман-эпопея, роман-эссе және тарихи тақырыптағы романдар жатады. Жалпы әдебиеттануда романдардың жанрлық түрлері өте көп. М. Сәрсекенің «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесін талдауға арналған зерттеу мақаласының басты мақсаты – қазақ әдебиетіндегі ерекше жанр саналатын роман-эссе табиғатына сай оқыту әдістерін ұсыну

және оның тарихи, көркемдік ерекшеліктерін таныту.

Аталған мақсатты шешу үшін төменде көрсетілгендей міндеттер қойылды:

- ▶ эссе жанры туралы жасалған зерттеулерге шолу жасай отырып, ерекшелігін дәйектеу;
- ▶ білім алушыларға эссе-романның жанрлық ерекшелігін таныту;
- ▶ романдағы негізгі кейіпкерлердің тарихи тұлға екеніне назар аударту;
- ▶ жазушының образ жасау шеберлігін ашу арқылы автор ұстанымын анықтау;
- ▶ роман-эссені оқытуға байланысты қорытынды пікірлерді түйіндей отыра, әдістемелік ұсыныстар дайындау.

Қазақстан Республикасының ЖМББС бойынша бекітілген 10-сыныпқа арналған «Қазақ әдебиеті» оқу пәнінің Үлгілік оқу бағдарламасында М.Сәрсекенің «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесі 2-тоқсанда 16 сағат көлемінде «Қазақтың Қанышы» бөлімінде оқытылады. Мақалада роман-эссенің жанрлық ерекшелігін таныту үшін «10.3.1.1. Шығарманың тарихи және көркемдік құндылығын анықтап, бағалау; 10.1.2.1. Әдеби шығарманың жанрлық табиғатын тану» деген оқу мақсаттары алынды [1].

Қазақ әдебиетіндегі эпос жанрының эссе тәсілімен жазылғандары туралы Р.Нұрғали, С.Қасқабасов, С.Негимов, А.Ісмақова, А.Ж. Жақсылықов, Д.Ысқақтың, Қ.Ергөбектің т.б. әдебиеттанушы ғалымдардың зерттеулері мен әдіскер ғалымдар: Ә.Қоңыратбаев, Т.Ақшолақов, Т.Жұмажанова, Б.Сманов, Ж.Қараев, А.Әлімов, Т.Сабыров, А.Сатбекова және т.б. еңбектері негіз болды.

Әдістеме

Орта білім беру бағдарламаларында көбіне тарихи романдарды оқыту қарастырылған. Қазақ әдебиетіндегі роман түрлері туралы Р. Нұрғалиев: «Тектік түр жөнінен қазақ романын: реалистік, тарихи, психологиялық, ғұмырнамалық, мемуарлық, саяси, деректі, фантастикалық шытырман оқиғалы, эпикалық, драмалық, лирикалық, роман-эссе, роман-дерек, роман-диалогия, роман-трилогия, роман-театрология, роман-хроника, цикл роман, т.б. түрлерге бөліп қарауға болады. Қазақ романдарының оқиғасы бейбіт күндерде, соғыс кезінде, бір үйде, бір шаңырақта, бір ауылда, бір көшеде, бір қалада, тау арасында, өзен бойында, теңізде, шөлде, бір руда, бір жүзде, Қазақстанның әр атырабында, Қытайда, Монғолияда, Ресейде, Еуропа елдерінде, шығыс елдерінде өтеді. Әрекет бір тәулікті, бір аптаны, бір айды, бір жылды, бірнеше жылды, бір ғұмырды, бірнеше ғасырды қамтуы мүмкін» – дейді [1, 3 б.]. Ғалым қазақ романдарының түрлерін саралай отыра олардың жанрлық ерекшелігіне де назар аударады. Эссенің жанрлық сипатын анықтау мақсатында эссе туралы сөздіктерде берілген анықтамаларға назар салғанда олардың жанрлық табиғатына байланысты ерекшелігін байқадық. «Қазақ әдеби тілінің сөздігін-

де»: «Эссе – нақтылы бір мәселе жөнінде жеке адамның әсері мен көзқарасын танытатын шағын көлемді және еркін композицияға құрылған прозалық шығарма» [2] десе, «Әдебиет терминдер сөздігінде» «Эссе (фр. *essai*) – әдеби, философиялық, әлеуметтік және басқа да тақырыпта еркін түрде жазылған, нақты жүйеге түспеген, ғылыми емес очерк», – деп көрсетіледі [3]. Осы аталған теориялық тұжырымдарды эссе-романның жанрлық сипатын таныту барысында білім алушыларға түсіндіріп, олардың өздігінен шығарманың жанрлық сипатын тану мүмкіндігін жасау үшін ғылыми-әдістемелік еңбектерге шолу жасалды.

Эссе-романның өзіне тән табиғаты туралы айтқанда оның тарихи тұлға туралы екенін естен шығармау керек. Бұл туралы ғалым Г. Ержанова: «Медеу Сәрсекенің «Қазақтың Қанышы» романына атақты ғалым, қазақ ғылымының шебер ұйымдастырушысы, ұлт қайраткері Қаныш Имантайұлы Сәтбаев өмірі арқау болған. Сәтбаевтың көркем бейнесі арқылы біз сол кезеңдегі бүкіл қазақ интеллигенциясының бейнесін танимыз. Сол сияқты зиялы қауым бейнесін сомдауда соңғы кездері қатары молая бастаған ғұмырбаяндық романдардың орны айрықша» – деп романның басты бағытын нақтылап береді [4].

Жалпы эссе жанры шындықты игерудің бір түрі және ол өмір әрекетін абсолюттендіреді (ғылыми, деректі, интимдік, көркем), эссе өзінің бастапқы болмысын жоғалтып мақала, күнделік, әңгіме жанрына айналады деген оймен келісуге болады [5].

Зерттеу жұмысы нақтылы қолданылып отырған тәжірибеге сүйенгендіктен М. Сәрсекенің «Қаныш Сәтбаев» роман-эссенің оқытуда сабақ барысында берілген оқу мақсаттарына байланысты әдістер қолданылды. Жоғарыда шығарманың жанрлық ерекшелігіне байланысты мәселелер айтылғандықтан сол жанрлық ерекшелігін ашу үшін сын тұрғысынан ойлау технологиясының элементтерін және сыныптағы білім алушылардың білім деңгейлерінің әртүрлі екенін ескере отырып Ж.А.Қараевтың деңгейлеп саралап оқыту технологиясы да қолданылды. Себебі Қаныш Сәтбаев сияқты қазақтың біртуар

тұлғасы туралы тарихи құжаттарға негізделіп жазылған романды оқытуда білім алушының мәселеге саналы түрде келуі маңызды болмақ. Сын тұрғысынан ойлау технологиясында оқушының белсенділігі мен еркін болуы және білімді өз бетімен игеруге мүмкіндігі болуы керек. Сын тұрғысынан ойлауды үйрету кезінде мұғалім төменде көрсетілген мәселелерге назар аудару керек. Алдымен сын тұрғысынан ойлауды тудыру үшін белгілі бір уақыт беру керек. Содан соң оқушыларға ойлануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру, олардың айтқан әртүрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау, үйрену барысындағы оқушылардың белсенді іс-әрекетін қолдау сияқты шарттары бар. Білім алушының ойлана отырып жауап бергенін өзара бағалату арқылы да реттеуге, тапсырманы күрделендірмей-ақ, қарапайым ғана сұрақ-жауап тәсілімен де жауаптарының дәлелді және дәйекті болуын талап етуге болады. Білім алушының сын тұрғысынан ойлауын дамыту деген кез келген жаңа ойды сол күйінде қабылдау немесе оған түбегейлі сенім арту емес, сол айтылған пікірдің негізгі себептерін, нәтижесін білу, өз пікірінді лайықты кіріктіру деп түсіну керек. Ал екінші деңгейлеп-саралап оқыту технологиясы білім алушының ынталы болуы мен өз мүмкіндігін бағалай алуына әсер етеді. Сол себепті де эссе-романды оқытуда осы екі технологияның элементтері қатар алынып қолданылды. Технология талаптарына сай бірінші репродуктивтік деңгейде барлық білім алушы орындай алатын тапсырмалар беріледі. Әдебиеттегі түсініп және жауап беру деңгейіндегі тапсырмалар осы деңгейде жасалады. Анализ және интерпретация деңгейіндегі тапсырмалар алгоритмдік және ізденіс деңгейінде берілген тақырып бойынша меңгерген білімдерін жетілдіріп, тереңдетіп, сыни тұрғыдан ой қорытады. Келесі шығармашылық деңгейде бағалау және салыстыруға байланысты тапсырмаларын орындайды. Медеу Сәрсекенің «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесі бір тоқсан бойы оқытылуға алынған шығармалардың қатарында. Роман жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математика бағытындағы 10-сыныбында оқытылады.

Білім алушылардың романды оқу, талдау барысында жалығып кетпеуі үшін және романды талдай отырып, олардың эсселік туындыларды талдау дағдыларын қалыптастыруды мақсат еткенде романның жанрлық ерекшелігімен қатар көркемдік сипатын да назардан қалдырмау маңызды болып саналады. Сонымен бірге шығарманың тәрбиелік сипатын да ұмытпау керек болады. Үлгілік оқу бағдарламасында берілген оқу мақсаттарын романды оқу, талдау барысында толығымен орындау да жоғарыда аталған білім және білік дағдыларын қалыптастырады деуге болады.

Қазақ әдебиеті пәнінің басты мақсаттарының бірі – оқыта отырып рухани тәрбие беру екені белгілі. Әдебиет сабағында білім алушыларға көркем туындының мазмұнын игертумен қатар, шығарманы ғылыми негізде талдау жүргізілуі керек. Романда геология ғылымына ғана қатысты емес басқа да ғылым салаларына атап айтсақ; химия, физика, география қатысты ғылыми терминдер мен ұғымдар кездеседі.

Білім алушыларға «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесінің жанрлық табиғатын, деректілік сипатын таныту үшін туындының ғұмырнамалық, естелік, ғылыми танымдық және сыни талдамалық сипаттары туралы да түсінік берілуі керек деп санаймыз. Аталған туынды өмірбаяндық сипатта болғандықтан, білім алушыларға ғұмырнамалық роман терминінің де анықтама-сы түсіндірілуі қажет.

Практикада қолдану

Роман-эссені оқытуға байланысты зерттеу жұмысын бір жылдың ішінде ғана атқарылған жұмыс деп қабылдамау керек. Себебі әр жылы романды оқыту барысында әртүрлі сынапта жоғарыда аталған технологиялардың элементтері қолданылды. Сол себепті романның эсселік табиғаты мен кейіпкерлер жүйесі, автордың ұстанымы және көркемдік ерекшелігі де әртүрлі сипатта ашылды деуге болады.

Роман эссе жанрында әрі тарихи және деректілік сипатын ескере отырып алғашқы сабақтарда екі мақсатты алуды дұрыс деп санадық. Білім алушының алғашқы са-

бақтан бастап, романның жанрлық сипатын білгені дұрыс. Бірлескен жұмыс кезінде тапсырма беріп, оның орындалуынан соң дұрыс жауаптарды ұсыну саралап оқыту тәсілдерінің бірі ретінде таңдалды. 1-тапсырма. Роман-эсседе Қаныш Сәтбаев кездескен тарихи тұлғаларды кестеге толтырыңдар деп берілді.

Дескрипторы:

- ▶ Романдағы тарихи тұлғалардың есімдерін теріп жазады;
- ▶ Романдан нақтылы мысал келтіреді;
- ▶ Тарихи тұлғалардың Қанышпен қандай байланысы болғанын анықтайды.

Білім алушылар берілген кестені топта талқылап, толтырған соң «өзіңді тексер» деп дұрыс толтырылған кесте ұсынылады.

1-кесте.

Тарихи тұлғалар	Романда кейіпкерлер қатысатын оқиғаға	Тарихи тұлғаның Қанышпен байланысы
Алаш зиялысы Әлімхан Ермеков	Том қаласына Тау-кен факультетіне оқуға түсуіне ықпал етеді	Жас мамандармен кездесуге келеді. Қанышқа геология саласында оқуға баруға кеңес береді.
Алаш зиялылары А. Байтұрсынұлы, М. Дулатұлы, Ә. Бөкейхан	Алаш зиялылары алгебра оқулығының жазылуын Қанышқа жүктеледі. 1924 жылы жиырма бес жасында Қаныш Сәтбаев қазақтың алғашқы алгебра оқулығын жазып шықты...	Алаш зиялыларымен бірге мектеп оқулықтарын жазуға қатысты
Кесте сабақ барысында оқушылармен бірігіп жасалған		

Бұл тапсырма білім алушылардың шығарма мазмұнын оқи отырып Алаш зиялыларымен Қаныш Сәтбаевтың қарым-қатынасын анықтайды. Сонымен бірге романның тарихилығы мен деректілігіне байланысты да өз пікірлері қалыптасады. Сонда білім алушылар бұл тапсырманы орындау барысында Алаш зиялылары туралы өз білімдерін толықтырады, Қаныштың өміріне қатысты нақтылы деректерді білетін болады [6]. Өздері іздеп жасаған жұмыстары болғандықтан бұл ақпарат олардың естерінде қалады деп ойлаймыз. Таңдалған оқу мақсаттарын орындау барысында шығарманың көркемдік құндылығын да анықтау үшін тапсырмалар берілді. Мәселен берілген екінші тапсы-

рмада романның көркемдік құндылығына баға беру үшін, шығармада кездесетін мақал-мәтел, тұрақты сөз тіркестерінің мағынасын түсіндір деп көрсетілді. 2-кестені толтыру кезінде білім алушылардың жеке жұмыс істеулеріне мүмкіндік беруге болады. Себебі олар тұрақты тіркестер мен мақал-мәтелдер туралы төменгі сыныптан бері өте жақсы біледі.

Дескрипторы:

- ▶ Романда кездесетін мақал-мәтел, тұрақты сөз тіркестерін тауып, мағынасын түсіндіреді;
- ▶ Романның көркемдік құндылығына баға береді.

2-кесте.

Мақал-мәтелдер	Тұрақты тіркестер
Баласыз үй – қу мазар, ұрпақсыз ата – жұртта азар.	күн қызған шақта, қара жолдың бойынан, қыбыр еткен жоқ, қалың көшінен қара үзіп, қара шаңырақ, бидің қабағын бағып, ат ұстар, төрт түлік т.б.

Мағынасы: баласы жоқ үйдің іші тыныш, көңілсіз, ұрпағы жоқ адамның болашағы да жоқ.	Тұрақты тіркестер Имантай бидің шаңырағына жас бала күткен шақты бейнелеуде қолданылған.
Кесте сабақ барысында оқушылармен бірігіп жасалған	

Кестені толтыру барысында басқа да пікірлер, мен ұсыныстар болды. Дегенмен мақалаға олардың ішінен тұжырымды жауаптарын таңдап алдық. Бұл тәсілдің ерекшелігі білім алушылардың өз беттерімен ізденуіне және сөз мағынасына мән беруге үйретеді. Кемшілігі – егер мұғалім қардағалап отырмаса сабаққа тиянақты қарамайтын орташа немесе төмен деңгейдегі білім алушылар жауап беруге қатыспай қалуы мүмкін.

Роман-эссені талдау барысында оның көркемдік құндылығына да баса назар

аударылды. Білім алушыларға романда кездесетін мақал-мәтел, тұрақты сөз тіркестерін тауып, мағынасын түсіндіру туралы тапсырма бергенде олардың шығарма көркемдігін де ескеруін назарда ұстадық.

Аталған әдістерді қолдану арқылы білім алушылардың білім деңгейлері мен әр жылдардағы білім нәтижелерін салыстырғанда жалпы жанр табиғатын түсінуде, көркемдігі мен тарихилығын талдауда көрсеткен нәтижелері ұқсас.

3-кесте.

Оқыған жылдары / оқушылар саны	10.3.1.1. Шығарманың тарихи және көркемдік құндылығын анықтап, бағалау	10.1.2.1. Әдеби шығарманың жанрлық табиғатын тану
2022-2023 оқу жылы 75 оқушы	Тарихи құндылығын дұрыс көрсеткен оқушылар – 45 Көркемдік құндылығын дұрыс бағалалған оқушылар – 68	Жанрлық ерекшелігіне байланысты дұрыс талдау берген оқушылар - 75
2023-2024 оқу жылы 92 оқушы	Тарихи құндылығын дұрыс көрсеткен оқушылар – 78 Көркемдік құндылығын дұрыс бағалалған оқушылар – 85	Жанрлық ерекшелігіне байланысты дұрыс талдау берген оқушылар - 92
Кесте екі жылдағы деректерді салыстыру арқылы жасалды		

Кесте екі жылдағы білім алушылардың оқу мақсатын игеру деңгейлерін анықтау барысында салыстыру үшін дайындалды. Жалпы білім алушылар шығарманың жанрлық ерекшелігіне байланысты ерекшеліктерді тезірек анықтап, түсінгенін байқадық. Бұдан шығатын қорытынды – білім алушылар үшін өз деңгейлеріне сай жанрлық түрді анықтау аса қиындық келтірмейді. Ал тарихи құндылығын анықтауда көптеген оқушылар тек тарихи кезең ерекшелігін көрсеткен. Ал көркем шығарманың тарихилығы мен оның жасалу тәсілдерін анықтауда қиналған. Сонымен бірге оқушылардың біраз бөлігі шығарманың көркемдігі дегенде тек көріктеу

құралдарын ғана табу деп түсінген. Сол себепті келесі жолы роман-эссені оқытуда жанрлық ерекшелігіне көп тоқталмай, көркемдігі мен тарихилық сипатын ашуға көбірек тапсырма беріп, түсінулеріне жағдай жасау керек деген қорытындыға келдік.

Ұсыныстар

Жалпы прозалық шығармаларды оқыту кезінде шығарманы білім алушының толық оқып, түсінуі маңызды. Ол үшін бүгінгі күні әртүрлі тәсілдер қолданылады. Топқа бөліп әр бөлімін оқытып, содан соң оқыған бөлімдерін басқа білім алушыларға айтып беру арқылы барынша мазмұнды толық

игертуге болады. 10-сынып оқулығында роман шағын бөлімдерге жіктеліп, білім алушылардың роман мәтінін біртіндеп игеруіне мүмкіндік жасаған [7].

Романның жанрлық ерекшелігін түсіндіру кезінде де топ бойынша ғылыми зерттеулерге негізделген анықтамаларды талдату арқылы ортақ қорытынды пікірге келтіру – білім алушылардың танымын кеңейтіп, теориялық ұғымдарды өз беттерімен еркін меңгерулеріне өз әсерін береді. Осы мақала көлемінде біздің қарастырған 10.3.1.1. Шығарманың тарихи және көркемдік құндылығын анықтап, бағалау; 10.1.2.1. Әдеби шығарманың жанрлық табиғатын тану деген оқу мақсаттары арқылы Қаныш өмір сүрген заманның тарихи ерекшелігін танытуға және автор тілінің шеберлігін анықтауға бағытталады. Қаныш Сәтбаевтың өмірі туралы басқа да деректі, тарихи құжаттарды қолдана отырып, автор ойын дәлелдей түсуге болады. Тарихилық дегенде міндетті түрде белгілі бір тарихи оқиғаны суреттеу немесе тарихи тұлға туралы айту деп түсінбеу керек. Әдебиеттегі тарихилық алдымен шығармада болып жатқан оқиғалардың өткен уақыты десек те, оның кейіпкерлердің өсуіне әсерін де есте ұстаған дұрыс. Мәселен, Қаныштың ауылда білім алуы екі бағытта жүрген. Алдымен ауыл молдасынан арап, парсы тілдерінде оқып үйренсе, кейін орысша оқуға барады. Осы екі оқу түрін зерделей отырып та білім алушыларға әдебиеттегі тарихилықты түсіндіруге болады. Ғылыми-әдістемелік тұрғыдан алғанда сабақ барысында міндетті түрде бір технологияны ғана қолданып, басқа технологиямен араластырмау керек деген түсініктен аулақ болған жөн. Сабақ барысында барлық технологиялардың элементтері қолданылуы мүмкін.

Пән мұғалімдері үшін ұсынымдар:

- ▶ Шығарманың тарихи және көркемдік құндылығын анықтап, бағалауға байланысты алынған оқу мақсатын толық ашу үшін оқушыларға алдымен жалпы тарихилық, деректілік, көркемдік ұғымдарының теориялық мәнін ашып, түсінікті етіп көрсету дұрыс.
- ▶ Шығарманың жанрлық түрлері мен олардың ерекшеліктерін меңгерту-

де теориялық ұғымдарды нақтылы берсе, оқушылар үшін жанрлық ерекшеліктерді игеру қиын емес екені белгілі болды. Сондықтан шығарманың жанрлық түрі деген оқу мақсатын жеке алмай басқа да оқу мақсатымен бірге алуға негіз бар деуге болады.

Қорытынды

Қорыта келе Қаныш Сәтбаевтың өмірі мен қызметіне арналаған роман-эссені оқыту барысында білім алушыларға қазақтың дара тұлғасының тек өмір жолын ғана оқытып, білдіртіп қоймай, оның қазақ елі тарихындағы орнын да айқындау маңызды дейміз. Медеу Сәрсекенің «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесі бір тоқсан бойы, яғни он алты сағат уақыт оқытылатындықтан, оның жанрлық ерекшелігі, тарихи және көркемдік құндылығы сонымен қатар көркемдігі толық талданады. Мұғалімдер арасында бір тоқсан бойы бір романды оқыту арқылы білім алушыларды жалықтырып, қызығушылығын төмендетіп аламыз деген түсінік те бар. Роман өте көлемді және тарихи деректер келтіріліп отыратын туынды болғандықтан оның күрделігін ескеру маңызды. Білім алушыларды Қаныш сияқты білімді, зиялы және елін сүйген азамат етіп тәрбиелеу үшін олардың қызығушылығын тудыратын әртүрлі әдістер мен тәсілдер қолданған дұрыс. Мәселен, шығарманы толық оқымай келген білім алушылармен жеке жасалған жұмыстар арқылы мақсатымызға жетуге болады. Алғашқы сабақтарда бірден мақсат қуаламай, алдымен толық оқытып алу керек. Үзінділерді оқыта отырып, сұрақтар мен шығармадан теріп жазатын тапсырмалар беру арқылы да олардың шығарманы оқуына мүмкіндік жасауға болады. Түсініп жауап беру, анализ және интерпретация, бағалау және салыстыру арқылы қалыптасатын білік дағдылары оқу мақсаттарында берілген. Бастысы білім алушының шығарманы түсініп оқып, мазмұнын меңгеруі арқылы шығарма оқиғаларын талдауды үйренуі керек. Шығарманы әдеби талдау жасау дағдысы қалыптасқан білім алушы болашақта кез келген мәтінді ол көркем мәтін немесе басқа жанрдағы мәтін болса да түсіне алатындай, мағынасын ұға алатындай болады.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математика бағытындағы 10-11-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» оқу пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Оқу - ағарту министрлігінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі № 399 бұйрығына 77-қосымшасы
2. Қазақтың жүз романы. Оқу құралы. Құрастырып, баспаға дайындаған академик Рымғали Нұрғали. – Астана: Фолиант, 2004. – 456 б.
3. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. – Алматы: Арыс, 2011.
4. Әдебиет терминдер сөздігі. – Алматы: Жазушы, 2001.
5. Г.Б.Ержанова Қазақ романындағы қала және ондағы интеллигенция бейнесі <https://kazgazeta.kz/news/6005>
6. Бочкарева Н. С., Пикулева И. А. Жанровый синтез в эссеистике Обри Бердсли («Искусство рекламного щита» и «Проспект для Вольпоне») // Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология. 2009.
7. Сәрсекке М. Шығармалары. – Астана: Фолиант, 2015. Т.4. Қазақтың Қанышы. Деректі ғұмырнама-роман. – 640 б.
8. Қазақ әдебиеті: Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математикалық бағытымен оқитын 10-сынып оқушыларына арналған оқулық/А.С. Ақтанова т.б. – Алматы: Атамұра, 2019. – 160 бет.

● РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ НА ПРИМЕРЕ ИЗУЧЕНИЯ РОМАНА-ЭССЕ М. САРСЕКЕ «КАНЫШ САТПАЕВ»

Букенова Г.А.

ГКП на ПХВ «Школа-лицей № 64 имени Султанбека Қожанова» акимата города Астаны

Аннотация. В статье анализируются методы преподавания романа-эссе М. Сарсекена «Каныш Сатпаев». Рассматриваются особенности жанра романа-эссе и его разновидности на основе научных исследований, а также изучаются методы его преподавания. Выполнен анализ конкретных типов уроков, разработанных на практике. В ходе исследования изучены методы, использованные в разные годы при преподавании романа-эссе М. Сарсекена «Каныш Сатпаев», определены их особенности и недостатки. Были исследованы уроки, где применялись основные элементы технологий критического мышления и дифференцированного обучения, и выявлены их эффективные стороны. Одной из ключевых задач исследования стало не только литературное рассмотрение произведения, но и раскрытие его воспитательного содержания.

Ключевые слова: Преподавание романа-эссе, воспитательная задача преподавания, историчность и документальность, художественность, виды анализа.

● DEVELOPING STUDENTS' READING SKILLS BY STUDYING M. SARSEKE'S NOVEL-ESSAY «KANYSH SATPAYEV»

Bukenova G.A.

Teacher of Kazakh language and literature at Lyceum school No. 64 of the state-owned public enterprise with the rights of economic management named after S. Kozhanov of the Akimat of Astana

Abstract. The article analyzes the methods used in teaching M. Sarseken's essay novel «Kanysh Satpayev». The study reviews the peculiarities of the essay novel genre and its types based on scientific research and examines the approaches to teaching it. Specific types of lessons developed in practice are analyzed. The research examines the methods applied over the years in teaching M. Sarseken's essay novel «Kanysh Satpayev», identifying their characteristics and shortcomings. Lessons employing key elements of critical thinking and differentiated teaching technologies are studied, and their effective aspects are substantiated. A primary objective of the study was not only the literary analysis of the work but also the exploration of its educational content.

Keywords: Teaching essay novels, educational purpose of teaching, historicity and documentary accuracy, artistry, types of analysis.

МРНТИ 14.25.07

● ПРИМЕНЕНИЕ ПОДХОДА CLIL ДЛЯ РАЗВИТИЯ ЯЗЫКОВЫХ И ПРЕДМЕТНЫХ ЗНАНИЙ У ШКОЛЬНИКОВ

Губская Н.Ю.

ГКП на ПХВ «Школа-лицей №1 имени Талгата Бигелдинова» акимата города Астаны

Аннотация: В статье рассматривается применение подхода CLIL (Content and Language Integrated Learning) в казахстанских школах, который направлен на одновременное развитие предметных и языковых компетенций учащихся. Особое внимание уделено разделам CLIL учебника Gateway for Kazakhstan, которые предоставляют материалы для изучения естественных наук, истории, географии и математики на английском языке. Анализируются основные принципы подхода CLIL, такие как интеграция содержания и языка, когнитивная сложность и межкультурная осведомленность. В статье приведены примеры практического использования методики, а также даны рекомендации для педагогов по эффективному внедрению CLIL в образовательный процесс.

Ключевые слова: CLIL, интегрированное обучение, языковая компетенция, предметные знания, школьное образование, методика, Gateway for Kazakhstan.

Введение

Образование в современном мире сталкивается с многочисленными вызовами, связанными с необходимостью интеграции предметных знаний и языковой компетенции учащихся. В условиях глобализации и межкультурного взаимодействия умение владеть иностранным языком становится важнейшим навыком, который одновременно дополняет и расширяет возможности освоения предметных областей. Подход CLIL (Content and Language Integrated Learning) представляет собой инновационную методику, направленную на одновременное развитие языковых и предметных навыков у школьников. Этот метод был предложен Дэвидом Маршем в 1994 году и с тех пор широко используется в различных учебных программах во всем мире [1].

Ключевая идея CLIL заключается в интеграции изучения школьного предмета с освоением иностранного языка. Это позволяет учащимся воспринимать язык не только как средство коммуникации, но и как инструмент для получения знаний и развития когнитивных навыков. Применение данного подхода способствует развитию критического мышления, способности анализировать информацию и решать сложные задачи. Одновременно школьники получают возможность углубить знания в таких областях, как естественные науки, история, география и математика, изучая их через призму иностранного языка [2].

В Казахстане CLIL приобретает особую актуальность благодаря государственной политике, направленной на поддержку триединства языков: казахского, русского

и английского. Внедрение полиязычного образования стало одним из приоритетов образовательной реформы. Подход CLIL идеально вписывается в эту концепцию, предоставляя инструменты для подготовки поликультурных и полиязычных граждан. Этот метод помогает учащимся осваивать языки не только как средство общения, но и как ресурс для получения знаний, необходимых в современной мультикультурной среде [3].

Особое место в образовательной системе Казахстана занимает учебник *Gateway for Kazakhstan*, который разработан с учетом особенностей национального образования. Учебник включает разделы, построенные на принципах CLIL, что позволяет эффективно сочетать языковую и предметную подготовку учащихся. Эти материалы охватывают широкий спектр тем — от биологии и географии до истории и математики, — что делает их универсальными для применения в школе. Преподаватели могут использовать эти разделы для создания интегрированных уроков, направленных на развитие языковых и предметных навыков одновременно [4].

Данная статья подробно анализирует возможности, которые предоставляет учебник *Gateway for Kazakhstan* для внедрения CLIL. Мы рассмотрим теоретические основы подхода, а также приведем примеры практического применения методики в образовательном процессе. На основе анализа будут даны рекомендации для педагогов, стремящихся внедрить CLIL в своих классах, учитывая особенности казахстанской образовательной системы.

Методика

Подход CLIL (Content and Language Integrated Learning), предложенный Дэвидом Маршем, представляет собой инновационную методику, которая объединяет изучение предметных дисциплин и языковое обучение [1]. Этот подход стал ответом на потребности современного образования в условиях глобализации и быстро развивающихся международных связей [2]. Основной целью CLIL является создание среды, в которой язык исполь-

зуется как средство освоения предметных знаний, а предметное содержание становится стимулом для развития языковой компетенции [5].

Ключевые принципы CLIL включают следующие компоненты:

- ▶ **Содержание (Content):** Предметное содержание является основным фокусом обучения. Учащиеся изучают конкретные дисциплины, такие как математика, естествознание или история, используя иностранный язык. Это позволяет им глубже погружаться в изучаемую тему и одновременно развивать языковые навыки. Важным аспектом является соответствие сложности материала возрастным и когнитивным особенностям учащихся.
- ▶ **Коммуникация (Communication):** CLIL предполагает активное использование иностранного языка как инструмента для взаимодействия и освоения материала. Учащиеся говорят, читают, пишут и слушают на иностранном языке, интегрируя свои знания в реальные коммуникативные ситуации. Это помогает развивать беглость речи и уверенность в использовании языка.
- ▶ **Когниция (Cognition):** Обучение в рамках CLIL стимулирует развитие когнитивных навыков, таких как критическое мышление, анализ, синтез и решение проблем. Учащиеся не просто заучивают материал, а осмысливают его, задают вопросы и формируют собственные выводы, что способствует их интеллектуальному развитию.
- ▶ **Культура (Culture):** CLIL расширяет межкультурную осведомленность учащихся. Изучение предметов через призму иностранного языка позволяет школьникам узнавать о культурных различиях и сходствах, а также формировать толерантность и уважение к другим культурам [6].

Применение CLIL в учебнике *Gateway for Kazakhstan*. Учебник *Gateway for Kazakhstan* разработан с учетом всех вышеуказанных принципов CLIL. Он включает специализированные разде-

лы, ориентированные на использование английского языка в преподавании таких предметов, как естествознание, история, география и математика [4].

Разработчики учебника уделяют особое внимание адаптации материала к уровню языковой подготовки учащихся, что делает его доступным и одновременно стимулирующим [7].

Рассмотрим более подробно, как эти принципы реализуются на практике:

- ▶ **Естествознание:** В разделе, посвященном естественным наукам, учащиеся изучают такие темы, как экосистемы, биоразнообразие и круговорот веществ. Например, в уроке о круговороте воды ученикам предлагается изучить текст на английском языке, в котором объясняются ключевые понятия, такие как «evaporation», «condensation» и «precipitation». Затем учащиеся выполняют задания, такие как заполнение пропусков в предложениях, составление диаграмм и обсуждение вопросов в группах. Эти упражнения помогают им лучше понять материал и закрепить языковые навыки [4].
- ▶ **История:** Исторические разделы учебника включают темы о великих цивилизациях, значимых событиях и культурных достижениях. Например, изучая тему о Древнем Египте, учащиеся знакомятся с терминами «pharaoh», «pyramids» и «hieroglyphics». Они могут подготовить проекты, провести ролевую игру или написать эссе, что способствует не только усвоению исторического материала, но и развитию навыков письменной и устной речи [4].
- ▶ **География:** Географические разделы учебника позволяют учащимся изучать мировые регионы, климатические зоны и экономику различных стран. Например, ученикам предлагается сравнить Казахстан и Великобританию по таким параметрам, как климат, население и экономика. Они изучают текстовые материалы, работают с картами и статистическими данными, а затем представляют свои

выводы в форме презентаций или отчетов. Это способствует развитию аналитических и коммуникативных навыков [4].

Особенности реализации материалов учебника *Gateway for Kazakhstan* разработаны с учетом принципа постепенного погружения. Это означает, что учащиеся начинают с более простых заданий, таких как чтение и перевод текста, и переходят к более сложным, включая создание проектов и участие в дебатах. Такой подход обеспечивает баланс между языковой и предметной нагрузкой, что особенно важно для учащихся с разным уровнем подготовки.

Учебник также включает задания, которые способствуют интеграции всех четырех видов языковой деятельности: чтения, письма, говорения и аудирования. Например, после изучения текста о климатических зонах ученикам предлагается прослушать аудиоматериал, а затем обсудить услышанное в парах. Таким образом, учащиеся учатся использовать язык в разных коммуникативных ситуациях.

Преимущества CLIL в учебнике *Gateway for Kazakhstan*:

- ▶ **Доступность.** Учебник предлагает материалы, которые легко адаптировать под разные уровни подготовки учащихся. Это позволяет учителям гибко подходить к планированию уроков.
- ▶ **Мотивация.** Учащиеся видят практическую пользу от изучения иностранного языка, так как он становится инструментом для освоения интересных и важных тем.
- ▶ **Развитие навыков.** Использование учебника способствует развитию как языковых, так и когнитивных навыков, что делает обучение более комплексным.
- ▶ **Поддержка учителей.** Учебник предоставляет учителям готовые материалы, что облегчает внедрение CLIL в образовательный процесс [6].

Методология CLIL, реализованная в учебнике *Gateway for Kazakhstan*, представляет собой эффективный инструмент для

интеграции языкового и предметного обучения. Она помогает учащимся не только овладеть иностранным языком, но и развивать широкий спектр академических и когнитивных навыков, необходимых для их будущего успеха [7].

Практическое применение

Пример 1: Уроки естествознания на английском языке

В рамках курса естествознания в 10-х классах Школы-лицея №1 имени Талгата Бигелдинова методика CLIL была успешно внедрена на уроках, посвященных изучению экосистем и биоразнообразия. Ученики изучали специализированную лексику, такую как «biosphere», «ecosystem», «producers», «consumers», «decomposers», читая тексты из учебника Gateway for Kazakhstan.

На одном из уроков тема «Экосистемы и круговорот веществ» включала несколько этапов:

1. Введение: Учитель представил ключевые термины через интерактивную презентацию с изображениями и короткими видео.
2. Работа с текстом: Учащиеся читали текст, выделяли новые термины и обсуждали их значение в группах.
3. Практическое задание: Каждая группа создала диаграмму пищевой цепи на основе предоставленных данных, объясняя её элементы на английском языке.
4. Защита проекта: Группы презентовали свои диаграммы, отвечая на вопросы одноклассников.

Результаты урока показали, что учащиеся успешно освоили терминологию, улучшили навыки аудирования и говорения, а также смогли объяснить сложные концепции на английском языке.

Пример 2: Исторические проекты

На уроках истории в 10-х классах особое внимание уделялось проектной работе. Одним из ключевых уроков стал проект «Достижения Древнего Египта».

Учащиеся разделились на группы, каждая из которых исследовала определённый аспект:

- ▶ Архитектура: термины «pyramids», «obelisk», «tomb».
- ▶ Письменность: «hieroglyphics», «scrolls».
- ▶ Политическая структура: «pharaoh», «dynasty».

Этапы работы над проектом:

1. Исследование: Учащиеся изучали текст учебника и дополнительные источники.
2. Подготовка: Каждая группа создавала презентацию на английском языке.
3. Представление: Урок завершился выступлением каждой группы, где они защищали свои выводы и участвовали в дискуссии.

Пример 3: Географические исследования

На уроках географии в 10-х классах акцент был сделан на сравнительный анализ климатических зон. Урок по теме «Климатические зоны мира» включал работу с текстами, картами и статистическими данными.

Практическая часть урока:

1. Учащиеся изучали климатические характеристики Казахстана и Великобритании, используя тексты на английском языке.
2. Работая в парах, они составляли таблицу, сравнивая такие показатели, как температура, осадки и географическое положение.
3. Завершающим этапом стало обсуждение, как климат влияет на экономику и образ жизни в разных странах.

Этот урок способствовал развитию аналитических навыков, навыков работы с картами и улучшению языковых компетенций [8].

Анализ результатов внедрения CLIL

Для оценки эффективности метода CLIL в образовательном процессе были проанализированы результаты успеваемости учащихся 10-х классов в ГКП на ПХВ «Школа-лицей № 1 имени Талгата Бигелдинова». Исследование проводилось в трёх классах (10 «А», 10 «Б» и 10 «В») на уроках естествознания, истории и географии. Ученики проходили предварительное тестирование до внедрения методики CLIL

и финальное тестирование после её применения [9].

Средние баллы оценок до и после использования CLIL, а также процентный прирост успеваемости представлены в Таблице 1.

Таблица 1 иллюстрирует улучшение успеваемости учащихся по всем трём предметам, демонстрируя эффективность методики в развитии как языковых, так и предметных знаний.

Таблица 1 - Улучшение успеваемости учащихся 10-х классов после внедрения метода CLIL

Класс	Предмет	Оценка до внедрения CLIL (средний балл, %)	Оценка после внедрения CLIL (средний балл, %)	Прогресс (%)
10 "А"	Естествознание	68	82	+14
10 "Б"	История	65	80	+15
10 "В"	География	70	84	+14
Среднее	Все предметы	67.7	82	+14.3

Результаты применения метода CLIL в 10-х классах показали:

1. Повышение языковых и предметных компетенций: Учащиеся значительно улучшили свои результаты как в освоении предметного материала, так и в использовании английского языка.
2. Мотивация: Учащиеся проявили больший интерес к урокам, активно участвовали в обсуждениях и проектной деятельности.
3. Практическая применимость: Примеры уроков доказали, что методика CLIL способствует всестороннему развитию учащихся.

Недостатками остаются необходимость дополнительных усилий для подготовки уроков и ограниченность учебных материалов, однако правильное использование ресурсов, таких как учебник *Gateway for Kazakhstan*, позволяет эффективно преодолеть эти сложности.

Рекомендации

Подготовка учебных материалов

Разработчики учебника *Gateway for Kazakhstan* представили качественные CLIL-разделы, однако педагоги могут расширить их, добавляя дополнительные материалы, такие как визуальные пособия, карточки с терминами и интерактивные задания. Такие материалы помогут учащимся легче усваивать информацию и обеспечат поддержку для всех стилей обучения.

Методы оценки

Оценка должна учитывать как языковые навыки, так и предметные знания. Примеры методик оценивания включают устные презентации, письменные отчеты, выполнение проектов и тесты. Важно, чтобы оценивание было систематическим и ориентированным на развитие как языковых, так и когнитивных способностей.

Профессиональное развитие педагогов

Педагогам рекомендуется повышать квалификацию в области CLIL. Участие в семинарах, тренингах и международных программах обмена опытом поможет лучше понять особенности подхода и адаптировать его к нуждам казахстанских школьников.

Адаптация к возрастным особенностям

Для начальных классов можно использовать простые тексты и упражнения с визуальной поддержкой, такие как ролевые игры и рисунки. В старших классах подход можно расширить за счет введения проектных заданий и дебатов, требующих более глубокого анализа и знания предмета.

Заключение

Подход CLIL (Content and Language Integrated Learning), успешно интегрированный в учебник Gateway for Kazakhstan, представляет собой инновационную методику, которая позволяет казахстанским школьникам развивать не только языковые навыки, но и предметные знания в интегрированной и комплексной образовательной среде. Учащиеся используют иностранный язык как инструмент обучения, что способствует развитию их когнитивных способностей, критического мышления и умения решать сложные задачи. Такое обучение готовит школьников к жизни в многоязычном обществе, формируя у них уверенность в использовании языка в профессиональной и повседневной среде.

Особая ценность CLIL заключается в его способности объединять изучение академических дисциплин, таких как естествознание, история и география, с языковым обучением. Это делает процесс обучения более практичным и значимым, повышая мотивацию учеников. Например, изучение экосистем или климатических зон на английском языке позволяет учащимся не только овладеть новой лексикой, но и глубже понять глобальные вопросы, такие как экологическая устойчивость или культурное разнообразие.

В условиях казахстанской образовательной системы, ориентированной на поддержку триединства языков (казахского, русского и английского), подход CLIL становится важным инструментом, способным существенно повысить качество образования. Он не только способствует всестороннему развитию учащихся, но и формирует у них поликультурное мировоззрение, уважение к другим культурам и готовность к взаимодействию в мультикультурной среде.

Таким образом, CLIL в сочетании с учебником Gateway for Kazakhstan выступает как ключевой фактор, способствующий воспитанию полиязычных и поликультурных граждан, соответствующих требованиям современного общества.

Список использованных источников

1. Marsh, D. (1994). Content and Language Integrated Learning (CLIL): A Developmental Framework.
2. Mehisto, P., Marsh, D., & Frigols, M.J. (2008). Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education. Macmillan.
3. Государственный общеобразовательный стандарт общего среднего образования // Электронный ресурс: <http://nao.kz> (дата обращения: 08.11.2024).
4. Учебник Gateway for Kazakhstan.
5. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press.
6. Назарбаев Университет, Высшая школа образования. Практика использования CLIL в полиязычном образовании Казахстана: рекомендации и примеры. Astana.
7. Министерство образования и науки Республики Казахстан. (2020). Трехязычное образование в Казахстане: политика и практика/
8. Cenoz, J., Genesee, F., & Gorter, D. (2013). Critical Analysis of CLIL: Taking Stock and Looking Forward. Applied Linguistics, 35(3), 243-262.
9. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2022-2023 учебном году». Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2022. – 320 с.

● CLIL ӘДІСІН МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛДІК ЖӘНЕ ПӘНДІК БІЛІМДЕРІН ДАМУДА ҚОЛДАНУ

Губская Н.Ю.

Астана қаласы әкімдігінің «Талғат Бигелдинов атындағы №1 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК

Аңдатпа. Мақалада қазақстандық мектептерде CLIL (Content and Language Integrated Learning) әдісін қолдану қарастырылады, ол оқушылардың пәндік және тілдік құзыреттіліктерін бір уақытта дамытуға бағытталған. Ерекше назар Gateway for Kazakhstan оқулығындағы CLIL бөлімдеріне аударылған, олар ағылшын тілінде жаратылыстану ғылымдарын, тарихты, географияны және математиканы оқуға арналған материалдарды ұсынады. CLIL әдісінің негізгі қағидаттары, мысалы, мазмұн мен тілді біріктіру, когнитивтік күрделілік және мәдениаралық хабардарлық талданады. Мақалада әдістемені практикалық қолдану мысалдары беріліп, CLIL әдісін білім беру процесіне тиімді енгізу бойынша педагогтарға ұсыныстар берілген.

Түйінді сөздер: CLIL, интеграцияланған оқыту, тілдік құзыреттілік, пәндік білімдер, мектептегі білім, әдісте-ме, Gateway for Kazakhstan.

● APPLICATION OF THE CLIL APPROACH FOR DEVELOPING LANGUAGE AND SUBJECT KNOWLEDGE IN SCHOOLCHILDREN

Gubskaya N.Yu.

Talgat Bigeldinov School-Lyceum No. 1, Astana

Abstract. The article examines the application of the CLIL (Content and Language Integrated Learning) approach in Kazakhstani schools, aimed at the simultaneous development of students' subject and language competencies. Special attention is given to the CLIL sections in the Gateway for Kazakhstan textbook, which provide materials for studying natural sciences, history, geography, and mathematics in English. The article analyzes the key principles of the CLIL approach, such as the integration of content and language, cognitive complexity, and intercultural awareness. Examples of practical implementation of the methodology are provided, along with recommendations for teachers on effectively incorporating CLIL into the educational process.

Keywords: CLIL, integrated learning, language competence, subject knowledge, school education, methodology, Gateway for Kazakhstan.

МРНТИ 14.25.07

ПРАКТИКА ЧТЕНИЯ: ГРАМОТНОСТЬ ДЛЯ ЖИЗНИ (ПРОГРАММА РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧЕРЕЗ ОСВОЕНИЕ НАВЫКОВ СМЫСЛОВОГО ЧТЕНИЯ)

Жетубаева А.А.

ГКП на ПХВ «Школа-гимназия №3» акимата города Астаны

Аннотация. Статья посвящена развитию функциональной грамотности посредством освоения навыков смыслового чтения. Программа «Грамотность чтения: практика для жизни» по русскому языку для учащихся 9 класса с русским языком обучения» формирует у учащихся навыки смыслового чтения, анализа, интерпретации и критической оценки текстов различных жанров. Курс включает модули по интерпретации данных (работа с таблицами, графиками, диаграммами), развитию аргументации (построение логических выводов, выявление ошибок в рассуждениях) и чтению несплошных текстов (анализ инструкций, схем, рекламных материалов). Рассмотрены практические задания, основанные на реальных жизненных ситуациях, которые помогают учащимся уверенно ориентироваться в текстах, осознанно использовать информацию и развивать критическое мышление. Материал будет полезен педагогам, работающим над повышением читательской грамотности учащихся среднего и старшего школьного возраста.

Ключевые слова: функциональная грамотность, смысловое чтение, критическое мышление, анализ текстов, интерпретация, образовательная программа, читательская грамотность.

Введение

В современном мире функциональная грамотность играет ключевую роль в успешности человека. Она включает в себя умение понимать, интерпретировать и применять информацию, полученную из текста, в различных жизненных ситуациях. Развитие этих навыков у школьников не только способствует их академическим достижениям, но и формирует готовность к решению практических задач в реальной жизни.

Цель данной статьи – представить программу «Практика чтения: грамотность для жизни», направленную на развитие функциональной грамотности учащихся через освоение навыков смыслового чтения, анализа и интерпретации текстов различных жанров и типов.

В круг задач программы вошли:

1. Ознакомление с теоретическими основами развития функциональной грамотности.

2. Представление структуры и содержания программы «Практика чтения: грамотность для жизни».
3. Описание методических подходов и практических заданий, используемых в рамках программы.
4. Анализ результатов применения программы в образовательном процессе.
5. Выработка рекомендаций для педагогов по успешному внедрению методики.

В качестве нормативно-правовой базы программы выступили Закон Республики Казахстан «Об образовании», Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы, Государственный стандарт основного среднего образования, Типовая учебная программа по русскому языку, которые нацеливают на развитие всех видов функциональной грамотности [1; 2; 3; 4].

Обзор литературы показывает, что в Казахстане и за рубежом имеются серьезные работы, посвященные проблемам развития функциональной грамотности. Так, Г.А. Рудик, А.А. Жайтапова и С.Г. Стог рассматривают вопросы терминологии, международные исследования PISA, трудности и пути повышения качества образования в целом [5], В.В. Гаврилюк, Г.Г. Сорочкин и Ш.Ф. Фарахутдинов акцентируют внимание на вопросах функциональной неграмотности в условиях информационного общества [6], Н. Ханли, У.А. Оспанова, М.А. Баймаханбетов в своей работе знакомят с тематическими областями последних научных исследований в области развития и оценки функциональной грамотности, внесет вклад в дискуссии в данной сфере образования на национальном и международном уровне, что дает возможность сформировать понятие об основных направлениях в области новых методов и подходов к развитию и оценке функциональной грамотности [7]. В национальном отчете «Результаты Казахстана в PISA-2022» представлены результаты казахстанских обучающихся по читательской, математической и естественнонаучной грамотности в международном срав-

нении, а также национальном контексте [8].

В данных работах подчеркивается важность функциональной грамотности для успешной социализации, профессиональной реализации и личностного развития человека. Эти и другие работы свидетельствуют о необходимости дальнейшего исследования функциональной, в т.ч. читательской грамотности.

Методика

Целью курса является развитие у учащихся функциональной грамотности через освоение навыков смыслового чтения, анализа и интерпретации текстов различных жанров и типов.

Программа основана на следующих принципах:

- ▶ Деятельностный подход, предполагающий обучение через активное участие учащихся в процессе анализа и интерпретации текстов.
- ▶ Индивидуальный и дифференцированный подход, учитывающий индивидуальные особенности и потребности каждого ученика.
- ▶ Прагматический подход, связывающий обучение с реальными жизненными ситуациями.
- ▶ Междисциплинарный подход, интегрирующий знания из разных предметных областей.

Реализация программы осуществлялась поэтапно.

На I-этапе «Диагностика уровня функциональной грамотности учащихся» ставилась цель определения исходного уровня функциональной грамотности каждого ученика, выявление их сильных и слабых сторон.

Для этого использовались следующие методы:

- ▶ Тестирование с использованием стандартизированных тестов, разработанных для оценки различных аспектов функциональной грамотности (например, PISA, PIRLS).

- ▶ Наблюдение за работой учащихся на уроках, их умением анализировать тексты, решать практические задачи, участвовать в дискуссиях.
- ▶ Анализ письменных работ учащихся (сочинений, эссе, проектов) с точки зрения их умения понимать и интерпретировать информацию, аргументировать свою точку зрения, применять знания в реальных ситуациях.
- ▶ Индивидуальные или групповые опросы учащихся с целью выявления их интересов, потребностей, уровня мотивации к чтению и обучению.

В результате была получена объективная информация об уровне функциональной грамотности каждого ученика, которая была использована для корректировки программы и индивидуализации обучения.

II этап предусматривал «Ознакомление с теоретическими основами смыслового чтения», целью которого было формирование у учащихся представления о том, что такое функциональная грамотность, смысловое чтение, каковы их основные принципы и значение.

Основными формами работы были:

- ▶ Вводные лекции, посвященные теоретическим аспектам функциональной грамотности и смыслового чтения.
- ▶ Обсуждение с учащимися важности функциональной грамотности в современном мире, ее роли в успешной учебе, карьере и жизни.
- ▶ Чтение и анализ текстов, посвященных проблемам функциональной грамотности, обсуждение различных точек зрения на эту проблему.
- ▶ Визуальные материалы (презентации, видеоролики, инфографики) для наглядного представления информации о функциональной грамотности и смысловом чтении.

В результате учащиеся стали понимать, что такое функциональная грамотность, зачем она нужна, как смысловое чтение помогает в ее развитии.

В ходе III этапа шло «Освоение техник и стратегий анализа и интерпретации текстов различных жанров», которое преследовало цель обучения учащихся конкретным методам и приемам анализа и интерпретации текстов различных типов (художественные, научно-популярные, информационные, инструкции, схемы, графики и т.д.).

Здесь применялись следующие методы:

- ▶ Анализ текстов разных жанров под руководством учителя, выполнение упражнений на выявление ключевой информации, определение темы и идеи текста, выявление авторской позиции, критическую оценку информации.
- ▶ Работа в группах над анализом текстов, обсуждение различных точек зрения, совместное выполнение заданий.
- ▶ Индивидуальная работа на анализ и интерпретацию текстов, развитие умения самостоятельно работать с информацией.
- ▶ Обучение учащихся работе с различными источниками информации (словари, энциклопедии, справочники, интернет), поиску и отбору необходимой информации.

Как результат, учащиеся овладели различными техниками и стратегиями анализа и интерпретации текстов, умели применять их на практике.

На IV этапе «Выполнение практических заданий, направленных на развитие критического мышления и применение полученных знаний в реальных ситуациях» целью было развитие у учащихся умения критически мыслить, анализировать информацию, выявлять противоречия и логические ошибки, применять полученные знания в реальных жизненных ситуациях.

В данном случае использовались такие формы работы, как:

- ▶ Решение задач, связанных с реальными жизненными ситуациями, требующих применения навыков функциональной грамотности.

- ▶ Анализ конкретных кейсов из жизни, связанных с использованием информации, принятием решений, решением проблем.
- ▶ Проектная деятельность, направленная на решение конкретных проблем, требующих применения знаний и умений, связанных с функциональной грамотностью.
- ▶ Дебаты и дискуссии по актуальным вопросам, требующим умения аргументировать свою точку зрения, анализировать информацию, критически мыслить.
- ▶ Ролевые игры, имитирующие реальные жизненные ситуации, требующие применения навыков функциональной грамотности.

В результате у учащихся сформировались умения применять полученные знания и умения в реальных ситуациях, критически мыслить, решать проблемы, принимать обоснованные решения.

На заключительном V этапе «Оценка эффективности программы и корректировка при необходимости», целью которого стала оценка эффективности реализованной программы, выявление ее сильных

и слабых сторон, внесение необходимых изменений и дополнений для повышения эффективности, применялись методы контрольного характера:

- ▶ Систематический мониторинг за работой учащихся на занятиях, анализ их работ, проведение опросов и анкетирования.
- ▶ Сравнительный анализ результатов учащихся, полученных на этапе диагностики, с результатами, достигнутыми после реализации программы.
- ▶ Сбор и анализ отзывов учащихся, родителей, учителей о программе, выявление их пожеланий и предложений.
- ▶ Экспертная оценка программы, ее содержания, методического обеспечения, эффективности.

Результатом стало получение объективной информации о эффективности программы, выявление направлений ее совершенствования, внесение необходимых изменений и дополнений.

Организация работы по развитию читательской грамотности строится по модульной системе (см. таблицу 1).

Таблица 1 - Модули программы

№	Модуль	Содержание
1	Основы смыслового чтения	Понятие функциональной грамотности. Уровни понимания текста: фактический, концептуальный, критический. Техники и стратегии смыслового чтения.
2	Работа с текстами различных жанров	Анализ художественных текстов. Работа с научно-популярными текстами. Особенности чтения информационных текстов (новости, инструкции, статьи и т.д.).
3	Интерпретация и применение информации	Как извлечь и использовать ключевую информацию из текста. Применение знаний в реальной жизни: чтение инструкций, договоров, официальных документов.
4	Развитие критического мышления	Анализ аргументации и логики в текстах. Разбор различных точек зрения и формирование собственной позиции

Практическое применение

Программа «Практика чтения: грамотность для жизни» была успешно реализована в 9-х классах школы-гимназии №3 города Астаны. В рамках курса учащиеся выполняли разнообразные задания, направленные на развитие навыков смыслового чтения, анализа и интерпретации текстов различных жанров.

Рассмотрим некоторые задания из курса, которые ориентированы на поиск скры-

тых смыслов и подтекстов. Предлагаем учащимся представить себя в качестве работодателя и проанализировать портфолио претендента на определенную должность.

Понимание: задания предполагают не просто поверхностное понимание информации, а глубокий анализ, который позволяет увидеть скрытые смыслы и интерпретировать информацию в более широком контексте (таблица 2).

Таблица 1 - Модули программы

Цель	Задание
Анализ визуального стиля и его смысла	
понять, как визуальный стиль отражает личность автора и его отношение к своей работе	проанализируйте цветовое решение, шрифты и графические элементы, использованные в портфолио. Какие эмоции они вызывают? Как они связаны с выбранной сферой деятельности (дизайн)?
Интерпретация списка навыков и сфер деятельности	
понять, как автор позиционирует себя на рынке труда и какие ценности для него приоритетны.	составьте список ключевых навыков и сфер деятельности, указанных в портфолио. Попробуйте определить, какие из них являются наиболее важными для автора и почему. Какие навыки, на ваш взгляд, могут быть недооценены или переоценены?
Анализ выбора проектов	
понять, какие темы и идеи интересуют автора, и как они отражаются в его творчестве	проанализируйте представленные проекты. Какие темы и стили преобладают? Что объединяет эти работы? Какие проекты, на ваш взгляд, наиболее ярко демонстрируют талант автора?
Поиск скрытых смыслов в слогане или цитате	
развить навыки декодирования символов и метафор.	если в портфолио есть слоган или цитата, попробуйте найти в них скрытый смысл. Как они связаны с личностью автора и его творчеством?
Анализ самопрезентации	
понять, как автор воспринимает себя и какие качества считает своими сильными сторонами.	проанализируйте раздел «Личные качества». Какие качества автор считает наиболее важными для успешной работы в сфере дизайна? Согласны ли вы с этой оценкой? Обоснуйте свою точку зрения.

К более широким относятся следующие концептуальные вопросы:

Задание: как, на ваш взгляд, изменится портфолио через 5 лет? Какие новые навыки приобретет претендент? В каких

направлениях будет развиваться ее/ его творчество?

Задание: сравните портфолио с портфолио других претендентов. Какие общие черты и отличия вы заметили? Как инди-

видуальность автора проявляется в его работах?

Задание: на основе представленных портфолио, кого бы вы приняли на работу? Какие дополнительные вопросы вы бы задали ему/ей на собеседовании?

Цель этих заданий: развить способность видеть не только явные, но и скрытые смыслы в визуальной информации. Научить анализировать и интерпретировать информацию, используя различные контексты. Стимулировать критическое мышление и формирование собственного мнения. Развить навыки сравнения и сопоставления. Поощрять творческое мышление и генерацию новых идей.

Еще одной особенностью программы курса является акцент на анализ и интерпретацию несплошных текстов, в частности инструкций, баннеров, рекламы и т.п.

Рассмотрим вариант чтения должностной инструкции генерального директора: пошаговое понимание и выполнение.

Задания на понимание содержания

1. Определите основную цель должности генерального директора согласно данной инструкции. Какими словами выражена эта цель? Какие ключевые задачи должен решать генеральный директор для достижения этой цели?
2. Какие требования предъявляются к образованию и опыту работы генерального директора? Какое минимальное образование необходимо? Какой опыт работы считается обязательным?
3. Какие личные качества, по мнению авторов инструкции, необходимы для успешной работы на этой должности? Объясните, почему эти качества важны для генерального директора.
4. Какие основные функции выполняет генеральный директор согласно инструкции? Приведите конкретные примеры его обязанностей.
5. Как связаны между собой стратегические и оперативные планы компании, и какую роль в этом играет генеральный директор?

Задания на поиск ошибок

1. Проверьте правильность употребления слова «подчинение» в пункте 2. Есть ли здесь ошибка? Объясните свой ответ.
2. Найдите и исправьте все орфографические и пунктуационные ошибки в инструкции.
3. Проверьте логическую последовательность пунктов инструкции. Есть ли нарушения логики? Приведите примеры.
4. Оцените ясность и четкость формулировок в инструкции. Есть ли места, где смысл высказывания неясен или неоднозначен? Приведите примеры и предложите свои варианты формулировок.
5. Найдите в инструкции термины, которые могут быть непонятны человеку, не имеющему специального образования. Объясните их значение простыми словами.

Задания на применение знаний в реальной жизни

1. Представьте, что вы являетесь советником руководителя небольшой компании. Составьте список из 5 основных задач, которые должен решить руководитель в первую очередь.
2. Разработайте краткий план проведения собеседования с кандидатом на должность руководителя отдела продаж, основываясь на требованиях, указанных в инструкции для генерального директора. Какие вопросы вы бы задали кандидату?
3. Представьте, что компания столкнулась с серьезным кризисом. Какие действия должен предпринять руководитель в этой ситуации?
4. Как, по вашему мнению, должно измениться содержание должностной инструкции руководителя в условиях цифровой экономики?
5. Сравните требования к руководителю, указанные в инструкции, с требованиями к лидерам других профессий (например, учителя, врача,

спортсмена). Какие общие черты вы заметили?

Задания на критическое мышление

1. Согласны ли вы со всеми требованиями, предъявляемыми к генеральному директору в данной инструкции? Обоснуйте свою точку зрения.
2. Какие качества, на ваш взгляд, не указаны в инструкции, но являются важными для успешного руководителя в современных условиях?
3. Как вы думаете, могут ли искусственный интеллект и роботы в будущем заменить руководителей компаний? Аргументируйте свою позицию.
4. Сравните эту должностную инструкцию с другими, которые вы могли видеть (например, в учебниках, интернете). Какие общие черты и различия вы заметили?
5. Как, по вашему мнению, изменится роль руководителя в ближайшие 10 лет?

Реализация программы показала положительную динамику в развитии функциональной грамотности учащихся. У них улучшились навыки анализа и интерпретации текстов, критического мышления, применения полученных знаний в реальных ситуациях.

Рекомендации

Для успешного внедрения методик развития функциональной грамотности через освоение навыков смыслового чтения предлагаю следовать следующим рекомендациям.

1. Тщательное изучение теоретических основ
  - ▶ изучите различные определения функциональной грамотности, ее компоненты и уровни развития;
  - ▶ ознакомьтесь с исследованиями отечественных и зарубежных ученых, посвященными проблемам развития функциональной грамотности;
  - ▶ углубите свои знания о смысловом чтении как одном из ключевых ин-

струментов развития функциональной грамотности.

2. Адаптация программы к потребностям класса и учащихся

- ▶ проведите диагностику уровня функциональной грамотности учащихся вашего класса, чтобы выявить их сильные и слабые стороны;
- ▶ адаптируйте содержание программы и методические приемы в соответствии с результатами диагностики и особенностями класса;
- ▶ разработайте индивидуальные образовательные маршруты для учащихся, испытывающих трудности в освоении программы.

3. Использование разнообразных методов и приемов обучения

- ▶ используйте на уроках активные методы обучения, такие как проблемное обучение, проектная деятельность, кейс-метод, ролевые игры, дискуссии;
- ▶ используйте на уроках интерактивные технологии, такие как мультимедийные презентации, видеоролики, онлайн-ресурсы;
- ▶ организуйте работу учащихся в группах и парах для выполнения заданий, обмена мнениями, взаимообучения;
- ▶ предлагайте учащимся для анализа и интерпретации тексты разных жанров: художественные, научно-популярные, публицистические, инструкции, схемы, графики, таблицы.

4. Создание атмосферы сотрудничества и творчества

- ▶ создайте на занятиях доброжелательную и комфортную атмосферу, способствующую общению, обмену мнениями, творческому самовыражению учащихся;
- ▶ поощряйте инициативу учащихся, их самостоятельность в выполнении заданий, поиске информации, высказывании своей точки зрения;
- ▶ организуйте совместную деятельность учащихся и учителя по созда-

нию проектов, подготовке презентаций, проведению исследований.

5. Регулярная оценка эффективности и корректировка программы

- ▶ регулярно отслеживайте результаты обучения учащихся, их достижения и трудности;
- ▶ анализируйте полученные результаты, выявляйте закономерности и тенденции;
- ▶ вносите необходимые изменения и дополнения в программу на основе результатов анализа.

Заключение

В современном мире, характеризующемся стремительным развитием технологий и глобализацией, функциональная грамотность становится ключевым фактором успешности человека. Умение понимать, интерпретировать и применять полученную из текста информацию в различных жизненных ситуациях необходимо для успешной адаптации к изменяющимся условиям, конкурентоспособности на рынке труда, социальной интеграции и личностного развития.

Программа «Практика чтения: грамотность для жизни», представленная в данной статье, направлена на развитие функциональной грамотности учащихся через освоение навыков смыслового чтения, анализа и интерпретации текстов различных жанров. Она основана на деятельностном подходе, индивидуализации обучения, практической направленности и междисциплинарности.

В рамках программы учащиеся знакомятся с теоретическими основами смыслового чтения, осваивают техники и стратегии анализа и интерпретации текстов, выполняют практические задания, направленные на развитие критического мышления и применение полученных знаний в реальных ситуациях. Особое внимание уделяется работе с текстами различных жанров, включая несплошные тексты, такие как инструкции, схемы, графики, а также юридические документы, например, договоры и контракты.

Практическая реализация программы в школе-гимназии №3 города Астаны показала положительную динамику в развитии функциональной грамотности учащихся. У них улучшились навыки анализа и интерпретации текстов, критического мышления, применения полученных знаний в реальных ситуациях.

Представленные в статье рекомендации для педагогов по успешному внедрению методики, советы по подготовке к использованию данных методик, методы оценки результатов и дополнительные рекомендации призваны помочь учителям эффективно организовать образовательный процесс, направленный на развитие функциональной грамотности учащихся.

Важно отметить, что успешная реализация программы требует от педагога не только глубокого знания теоретических основ функциональной грамотности и смыслового чтения, но и умения адаптировать программу к потребностям конкретного класса и учащихся, использовать разнообразные методы и приемы обучения, создавать на занятиях атмосферу сотрудничества и творчества, а также регулярно оценивать эффективность программы и корректировать ее при необходимости.

Список использованных источников

1. Об образовании. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года №319-III// https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_
2. Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249>
3. Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031>
4. Типовая учебная программа по учебному предмету «Русский язык» для 5-9 классов уровня основного среднего образования (с русским языком обучения). Приложение 39 к приказу Ми-

- нистра просвещения Республики Казахстан от 16 сентября 2022 года № 399// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029767#z11265>
5. Г. А. Рудик, А. А. Жайтапова и С. Г. Стог Функциональная грамотность – императив времени// <https://cyberleninka.ru/article/n/funktsionalnaya-gramotnost-imperativ-vremeni.pdf>
  6. Гаврилюк В.В., Сорокин Г.Г., Фарахутдинов Ш.Ф. Функциональная неграмотность в условиях перехода к информационному обществу. – Тюмень: ТюмГНГУ, 2009. – 244 с.
  7. Н. Ханли, У.А. Оспанова, М.А. Баймаханбетов Развитие функциональной грамотности в школах: тематический дискурс-анализ// Педагогикалық ғылымдар сериясы. №1 (70) 2022 <https://doi.org/10.26577/ЖЕС.2022.v70.i1.02>
  8. Национальный отчет «Результаты Казахстана в PISA-2022» – г. Астана: Министерство просвещения Республики Казахстан, АО «Национальный центр исследований и оценки образования «Талдау» им. А. Байтұрсынұлы», 2024. - 169 с.
  9. Боброва, Л. М. Развитие читательской грамотности: Теория и практика. – Казань: Татарстан, 2019. – 310 с.
  10. Дмитриева, Т. В. Читательская грамотность и её развитие в контексте современных образовательных стандартов. – М.: РГГУ, 2021. – 330 с.
  11. Иванова, О. Н. Психолого-педагогические аспекты развития читательской грамотности. – М.: Просвещение, 2018. – 275 с.
  12. Князева, А. В. Читательская грамотность: подходы, методы, стратегии. – М.: Просвещение, 2022. – 320 с.
  13. Ковалёва, Е. С. Инновационные методы и технологии в развитии читательской грамотности. – Новосибирск: Наука, 2022. – 290 с.
  14. Лебедева, Н. Н. Новые подходы к развитию читательской грамотности в школе. – М.: Академический проект, 2020. – 250 с.
  15. Петрова, А. Ю. Читательская грамотность: современные вызовы и пути решения. – Санкт-Петербург: Издательство РГУ, 2020. – 310 с.
  16. Смирнова, Н. И. Критическое чтение и развитие читательской грамотности. – М.: Флинта, 2019. – 260 с.
  17. Соловьев, И. И. Методы и технологии обучения читательской грамотности. – СПб.: Питер, 2021. – 280 с.
  18. Тихонова, В. А. Методика формирования читательских навыков у школьников. – Екатеринбург: Уральский университет, 2021. – 295 с.

● ОҚУ ПРАКТИКАСЫ: ӨМІРГЕ АРНАЛҒАН САУАТТЫЛЫҚ (СЕМАНТИКАЛЫҚ ОҚУ ДАҒДЫЛАРЫН ИГЕРУ АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ БАҒДАРЛАМАСЫ)

Жетубаева А.А.

Астана қаласы әкімдігінің «№3 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК

Аңдатпа. Мақала мәнді оқу дағдыларын меңгеру арқылы функционалдық сауаттылықты дамытуға арналған. Орыс тілінде оқытатын 9-сынып оқушыларына арналған орыс тіліндегі «Оқу сауаттылығы: өмір бойы тәжірибе» бағдарламасы оқушылардың әртүрлі жанрдағы мәтіндерді мәнді оқу, талдау, түсіндіру және сыни бағалау дағдыларын дамытады. Курс мәліметтерді интерпретациялау (кестелермен, графиктермен, диаграммалармен жұмыс істеу), аргументацияны дамыту (логикалық қорытындылар құру, дәлелдеудегі қателерді анықтау) және үздіксіз емес мәтіндерді оқу (нұсқауларды, диаграммаларды, жарнамалық материалдарды талдау) модульдерді қамтиды. Мақалада студенттерге мәтіндерді сенімді түрде шарлауға, ақпаратты саналы түрде пайдалануға және сыни ойлауды дамытуға көмектесетін нақты өмірлік жағдайларға негізделген практикалық тапсырмалар қарастырылады. Материал орта және жоғары сынып оқушыларының оқу сауаттылығын арттырумен айналысатын мұғалімдерге пайдалы болады.

Түйінді сөздер: функционалдық сауаттылық, семантикалық оқу, сыни ойлау, мәтіндерді талдау, интерпретация, білім беру бағдарламасы, Оқу сауаттылығы.

● THE DEVELOPMENT OF READER LITERACY IN RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS THROUGH INTELLIGENCE MAPS AND SKETCHNOTING

Zhetubaeva A.A.

«School-gymnasium №3» of Astana

Abstract. The article is devoted to the development of functional literacy through the acquisition of meaningful reading skills. The program «Reading Literacy: Practice for Life» in Russian for 9th-grade students with Russian as the language of instruction» develops students' skills in meaningful reading, analysis, interpretation and critical evaluation of texts of various genres. The course includes modules on data interpretation (working with tables, graphs, diagrams), argumentation development (building logical conclusions, identifying errors in reasoning) and reading non-continuous texts (analysis of instructions, diagrams, advertising materials). Practical tasks based on real-life situations are considered, which help students confidently navigate texts, consciously use information and develop critical thinking. The material will be useful for teachers working to improve the reading literacy of middle and high school students.

Keywords: functional literacy, semantic reading, critical thinking, text analysis, interpretation, educational program, reading literacy.

МРНТИ 14.25.09

КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Зияханова Г.У.

ГКП на ПВХ «Школа-лицей «Қазғарыш» №50 имени Райымбек батыра» акимата города Астаны

Аннотация. В статье обсуждается применение технологий критического мышления на уроках русского языка и литературы как инструмента для формирования функциональной грамотности у школьников. Анализируются методы, способствующие развитию у школьников навыков анализа, интерпретации и оценки текстов. Показано, что внедрение этой технологии способствует улучшению осознанного восприятия информации, развитию аргументации и принятия решений. Экспериментальные данные подтверждают эффективность технологии критического мышления в повышении уровня функциональной грамотности и развитии критического восприятия информации. Результаты могут быть использованы для совершенствования образовательных практик и повышения качества подготовки учащихся.

Ключевые слова: критическое мышление, функциональная грамотность, русский язык и литература, методы обучения.

Введение

Актуальность темы статьи обусловлена возросшим интересом к развитию функциональной грамотности в Казахстане, который начал проявляться с 2009 года, после присоединения страны к международной программе PISA. Несмотря на реализацию Государственной программы по развитию образования и науки на 2020–2025 годы в РК [1], направленной на повышение уровня функциональной грамотности, результаты PISA-2018 показали, что большинство учащихся справляются только с заданиями базового уровня (1-й и 2-й). Это вызывает сомнения в их готовности к решению реальных жизненных задач, так как данный уровень умений ограничивается выполнением простых задач в общественной, деловой и образовательной сферах, при этом использо-

вание письменных материалов сводится к минимуму. Это подчеркивает важность целенаправленной работы по формированию функциональной грамотности.

В статье исследуется применение технологии критического мышления на уроках русского языка и литературы в качестве средства формирования функциональной грамотности у школьников. При разработке материала учитывались требования ГОСО РК [2] и Типовых учебных программ (ТУП) [3], [4], что позволило создать авторскую программу факультативного курса. Особое внимание уделяется тому, как применение данной технологии способствует развитию аналитических и оценочных умений, а также повышению способности обучающихся решать практические задачи в разных жизненных ситуациях.

Цель исследования – оценить эффективность использования технологии критического мышления в развитии функциональной грамотности у школьников.

Задачи исследования:

- ▶ Изучить теоретические основы технологии критического мышления.
- ▶ Провести экспериментальное исследование в школе-лицее №50 города Астаны, направленное на внедрение технологии критического мышления в преподавание русского языка и литературы.
- ▶ Оценить эффективность использования технологии критического мышления при обучении русскому языку и литературе в контексте развития функциональной грамотности у учащихся.
- ▶ Разработать рекомендации для преподавателей по внедрению методов критического мышления в образовательный процесс.

Теория критического мышления начала развиваться в философии и педагогике в XVII–XVIII веках. Сократ предложил метод «Сократической беседы», стимулирующий логический анализ и выявление противоречий. В конце XIX — начале XX века Джон Дьюи [5] акцентировал внимание на значении критического мышления для развития самостоятельности учащихся, считая, что они должны уметь осмысленно решать проблемы и анализировать реальные ситуации.

В 1940–1950-е годы с развитием когнитивной психологии понятие критического мышления было дополнено теориями Бенджамина Блума [6], предложившего таксономию уровней умственных навыков, что оказало влияние на развитие педагогических методов, направленных на развитие когнитивных и критических навыков. В зарубежной педагогике критическое мышление стало частью образовательных стандартов, что подтверждается исследованиями Р. Паула [7] и Л. Эльдера [8], указывающими на его влияние на успеваемость и формирование творческих личностей, готовых к вызовам современного мира.

С конца 90-х годов в Казахстане осуществляется проект «Критическое мышление через чтение и письмо», инициированный Казахстанской Ассоциацией по Чтению. Ученые С. Мирсеитова [9], Т. Ю. Лифанова [10], М. И. Карагозина [11], Г. Бекахметов, А. Рысбаева и Н. Т. Оспанова [12] внесли значительный вклад в развитие данной технологии. Работы М. И. Карагозиной опираются на модуль курсов повышения квалификации для педагогов, ориентированных на обучение критическому мышлению. Н. Т. Оспанова проводила исследования, посвященные педагогическим условиям формирования критического мышления у старшекласников.

Методика

Основные принципы технологии критического мышления, применяемой на уроках русского языка и литературы, включают:

- ▶ Активное вовлечение учащихся в процесс обучения.
- ▶ Развитие самостоятельности.
- ▶ Интерактивное обучение.
- ▶ Учет индивидуальных особенностей учащихся.

Технология критического мышления включает три этапа: этап вызова, этап осмысления и этап рефлексии.

На первом этапе – этапе постановки целей – ученик сам устанавливает свои цели, не зависящие от учителя и других учащихся, и ищет решение предложенной проблемы. Преподаватель предоставляет инструменты для достижения целей, а ученик использует свои знания и умения для понимания информации с разных точек зрения и сравнения её с другими мнениями. Уровень усвоения материала индивидуален, так как каждый человек воспринимает и использует свои знания в различных жизненных ситуациях, адаптируя их к конкретным условиям.

На этом этапе используются различные методы и приемы, такие как составление списка «Что нам известно об этом?», «Моя версия содержания рассказа», создание ключевых слов, «Кластеризация», «Пра-

вильные и неправильные утверждения» и другие. Процесс постановки целей включает в себя развитие представлений о способах их достижения.

На этапе осмысления ученики изучают новый материал, ищут ответы на вопросы, поставленные на стадии вызова, и корректируют свои цели с учётом полученных данных. Используются такие приемы, как «Чтение с остановками», «Кубик Блума», «Толстые и тонкие вопросы», таблица «ЗХУ», ИНСЕРТ, «Двухчастный дневник», «Трехчастный дневник» и другие. Методические приемы, применяемые на стадии осмысления, способствуют ученикам в отслеживании своего понимания материала, формировании личного мнения и более глубоко анализе текста.

Одна из эффективных стратегий работы с художественным текстом – это «Чтение с остановками». Эта техника предполагает, что учащиеся читают текст, при этом на определенных этапах задаются вопросы, направленные на осмысление прочитанного. Вопросы формулируются с учётом разных уровней познавательной активности. Американский педагог и психолог Б. Блум разработал таксономию учебных целей, которая включает различные уровни мышления: знание, понимание, применение, анализ, синтез и оценка.

Вопросы делятся на 7 типов в зависимости от уровня сложности. Вопросы с 1 по 4 считаются вопросами «низкого» порядка, а с 5 по 7 – вопросами «высокого» порядка.

1. Знание – на эти вопросы ученик отвечает, воспроизводя или вспоминая конкретную информацию.
2. Понимание – на этом уровне ученик должен продемонстрировать понимание материала, переведя информацию из одного формата в другой, например, преобразовав текст в схему или таблицу.
3. Применение – в этих вопросах часто используется частица «бы», что помогает проверить, как ученик может использовать полученные знания в новых, нестандартных ситуациях или в реальной жизни.

4. Анализ – такие вопросы помогают ученику разбирать материал на части, понимать, как он устроен и как связаны его элементы (например, части произведения).

5. Синтез – вопросы направлены на умение создавать что-то новое (например, ситуации, схемы, структуры) путём сочетания различных элементов уже усвоенного материала. Такие вопросы расширяют кругозор учащихся.

6. Оценка – вопросы, связанные с оценкой, предполагают использование чётких критериев для анализа событий, явлений и поступков, а также умение ученика выражать своё мнение, опираясь на собственные ценности.

На стадии рефлексии учащиеся возвращаются к своим первоначальным записям и предположениям, корректируют их, а также выполняют исследовательские и творческие задания, опираясь на изученный материал. Размышляя о новой информации, полученной на этапе осмысления, и сопоставляя её с личным опытом, ученики достигают более глубокого понимания материала (причем это понимание может быть разным для каждого) и ставят новые цели для дальнейшей работы. Учитель создаёт условия, которые помогают ученикам превратить полученные на уроке знания в «личностное знание». «Личностное знание, равно как и личностное понимание, представляет собой не только использование усвоенного, прочитанного в качестве некоторой «ценности», но знание и понимание в смысле участия, понимаемого в своей жизни» [8, с. 11]. На стадии рефлексии применяются различные методы, такие как «Шесть шляп», «Ромашка вопросов», «Ключевые слова», «Верные и неверные утверждения», «Синквейн», заполнение таблиц и кластеров, ответы на вопросы, сформулированные в начале урока, написание творческих заданий, эссе и другие.

Для исследования эффективности применения технологии критического мышления в развитии функциональной грамотности была разработана и внедрена авторская программа факультативного

курса «Развитие функциональной грамотности учащихся при подготовке к олимпиаде по русскому языку и литературе» для 7–8 классов. Программа направлена на интеграцию подготовки к олимпиадам с развитием функциональной грамотности, что позволяет учащимся не только глубже понимать учебный материал, но и применять полученные знания в реальных ситуациях.

В структуре программы выделяются разделы по анализу лексических средств выразительности речи, изобразительных средств синтаксиса, комплексному анализу текста и языковой организации текста.

Материал факультативного курса ориентирован на типовые задания олимпиады, направленные на развитие навыков анализа текста, выявление его стилистических и смысловых особенностей, а также на практическое освоение функций художественных средств и их использование в монологической речи. Он подобран в соответствии с ТУП по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций [13].

Программа одобрена городским учебно-методическим советом в соответствии с приказом №448 Управления образования города Астаны. С 2024 года программой факультативного курса пользуются учителя школы-гимназии №51,69,80 города Астаны.

Практическое применение

Апробация проводилась в течение 2021–2022 учебного года на базе школы-лицея № 50 г. Астаны. В эксперименте приняли участие 22 ученика 7 «А» класса и 24 ученика 8 «В» класса.

Новизна исследовательской работы заключается во внедрении технологии критического мышления как основного метода реализации содержания программы. Этот подход позволяет интегрировать принципы анализа, оценки и критической рефлексии в обучающий процесс, что способствует формированию у учащихся навыков самостоятельного мышле-

ния и развития функциональной грамотности.

Рассмотрим на примере урока «Анализ текстов художественного и публицистического стилей» в разделе «Текстообразующие средства языка. Определение особенностей функционально-смысловых типов текстов». На уроке был представлен несплошной рекламный текст и использовался прием «Тонкие и толстые вопросы»:

- ▶ Какую технику предлагают в рекламе?
- ▶ Какие способы связи с представителями магазина указаны?
- ▶ По описанию в рекламе, как можно определить предлагаемую технику?
- ▶ Как сотрудники магазина привлекают внимание потенциальных клиентов?
- ▶ Какой товар вы выбрали бы, принимая во внимание семейный бюджет?

С целью развития аналитических навыков и критического восприятия информации, этот прием помогает учащимся извлекать фактическую информацию (тонкие вопросы) и анализировать рекламные стратегии, методы воздействия на аудиторию и особенности представленных товаров (толстые вопросы). Правильно заданные вопросы способствуют глубокому пониманию функционально-смысловых типов текстов.

На уроке «Анализ функций сравнения и эпитетов в тексте» после прослушивания стихотворения А.Н. Некрасова «Осень» применяется метод «Двухчастного дневника». Обучающиеся записывали свои мысли в два столбца: в первом – что запомнилось из текста, какие моменты вызвали эмоциональный отклик, во втором — вопросы и размышления о том, как сравнения и эпитеты влияют на внутренний мир героя. Такие методы и приемы помогают не только глубже проникнуться текстом, но и развивают навыки синтеза, анализа и интерпретации.

В процессе исследовательской работы проводился системный мониторинг динамики развития читательской грамотности, рассматриваемой как ключевой компонент функциональной грамотности.

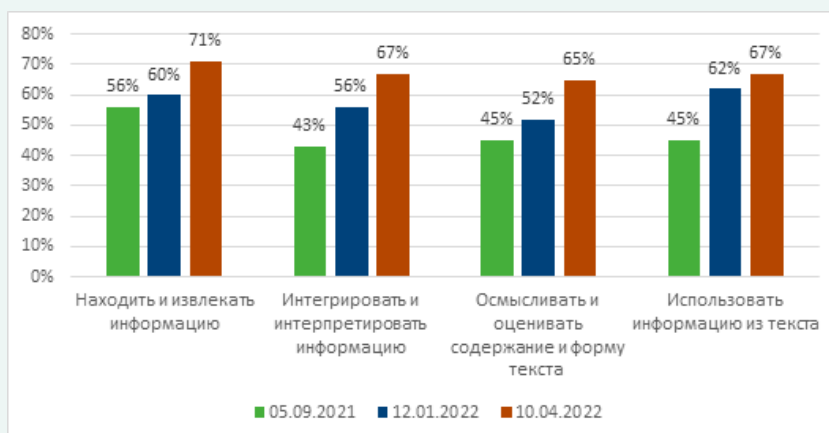

Таблица 1. Показатели уровня читательской грамотности

№	Читательские действия	05.09.2021		10.04.2022		динамика	
		7A	8B	7A	8B	7A	8B
I. Находить и извлекать информацию							
		7A	8B	7A	8B	7A	8B
1	Умение находить искомую информацию	58%	64%	74%	80%	+16	+27
2	Умение извлекать несколько единиц нужной информации	54%	62%	68%	82%	+14	+18
II. Интегрировать и интерпретировать информацию							
		7A	8B	7A	8B	7A	8B
3	Понимание значения слова на основе контекста, понимание смысловой структуры текста	35%	35%	62%	68%	+27	+20
4	Понимать фактологическую, концептуальную информацию	47%	52%	72%	74%	+25	+22
5	Умение устанавливать связи между событиями или утверждениями	46%	48%	68%	76%	+22	+28
III. Осмысливать и оценивать содержание и форму текста							
		7A	8B	7A	8B	7A	8B
6	Умение оценивать содержание текста или его элементов (иллюстраций) относительно целей автора, форму текста	36%	46%	58%	70%	+22	+28
7	Высказывать и обосновывать собственную точку зрения по вопросу, обсуждаемому в тексте	54%	46%	72%	82%	+18	+36
IV. Использовать информацию из текста							
		7A	8B	7A	8B	7A	8B
8	Умение использовать информацию из текста для решения практической задачи с привлечением фоновых знаний	44%	38%	68%	67%	+24	+26
9	Умение формулировать из текста собственную гипотезу, прогнозировать события	52%	54%	65%	78%	+13	24%
10	Умение выявлять связь между прочитанным и современной реальностью	40%	48%	68%	72%	+28	+24

В течение года наблюдалась положительная динамика по всем показателям уровня читательской грамотности. Если в начале года 46% учащихся 8 «В» класса могли выразить свою точку зрения по обсуждаемому тексту, то к концу учебного

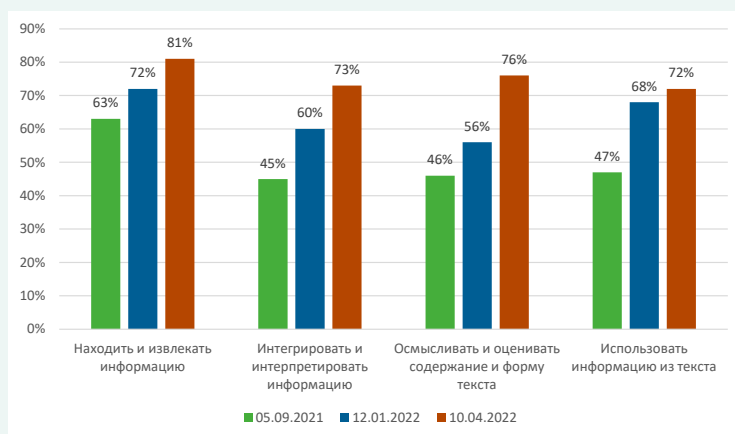
года их количество увеличилось на 36%, достигнув 82%. Способность выявлять связь между прочитанным и современной реальностью у обучающихся 7 «А» класса за год увеличилась до 72%, продемонстрировав рост на 28%.

Рисунок 1. Динамика сформированности читательской грамотности 7 «А» класса (исходящий, промежуточный, итоговый контроль)

На протяжении учебного года наблюдается положительная динамика развития всех исследуемых навыков у учащихся 7 «А» класса:

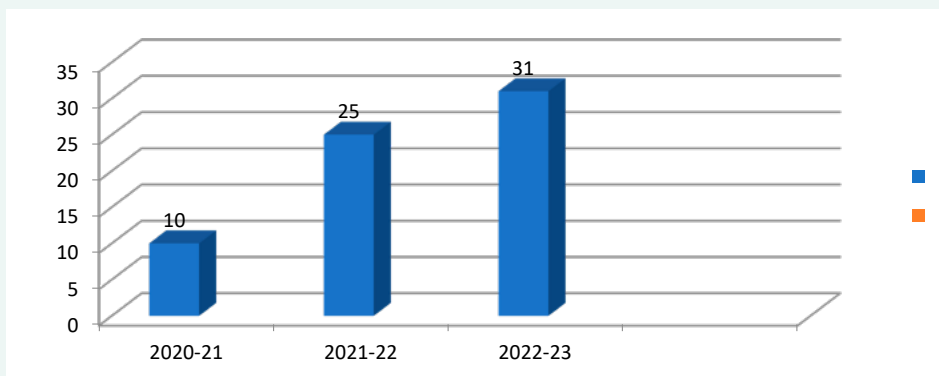
- ▶ Поиск и извлечение информации достигли 71% (рост на 15%).
- ▶ Интеграция и интерпретация информации улучшились с 43% до 67% (+24%).
- ▶ Осмысление и оценка содержания и формы текста возросли с 45% до 65%.
- ▶ Использование информации из текста увеличилось с 45% до 67% (+22%).

Рисунок 2. Уровень сформированности читательской грамотности 8 «В» класса (исходящий, промежуточный, итоговый контроль)

В течение 2021–2022 учебного года у учащихся 8 «В» класса отмечается улучшение следующих навыков:

- ▶ Поиск и извлечение информации – на 18%.
- ▶ Интеграция и интерпретация информации – на 28%.
- ▶ Осмысление и оценка содержания и формы текста – на 30%.
- ▶ Использование информации из текста – на 25%

Рисунок 3. Динамика достижений учеников 7 «А» и 8 «В» в конкурсах и олимпиадах

Участие в олимпиадах по русскому языку и литературе также является важным аспектом данного курса. В 2020–2021 учебном году учащиеся завоевали 10 призовых мест, в 2021–2022 учебном году – 25 мест, а в 2022–2023 учебном году – 31 место.

Эти результаты подтверждают эффективность применения технологии критического мышления в развитии функциональной грамотности учащихся.

Исходя из проведенного исследования, можно сделать вывод, что использование технологий критического мышления значительно улучшает функциональную грамотность учащихся, развивает их навыки самостоятельного мышления, аргументации и принятия решений.

Но в процессе использования методов критического мышления на уроках русского языка и литературы столкнулись с некоторыми трудностями:

- ▶ оценить глубину аргументации и креативность учеников оказалось не просто, особенно когда применялись методы, предполагающие свободное выражение мнений. В групповых обсуждениях чаще всего активничали уверенные в себе ребята, а более скромные ученики оставались в тени;
- ▶ методы рефлексии, такие как «Двухчастный дневник» или «ЗХУ», а также

техники вроде «Шести шляп» или «Кубика Блума», хоть и полезны, но часто съедают слишком много времени. Из-за этого урок теряет структуру, и применять их регулярно становится сложно.

Рекомендации

Чтобы повысить функциональную грамотность учеников через технологии критического мышления, стоит обратить внимание на несколько моментов:

- 1) При планировании уроков важно учитывать особенности каждого метода. Например, дискуссии и открытые вопросы (вроде «Толстых и тонких вопросов» или «Закончи фразу») требуют четкой организации, чтобы не уйти в сторону от темы. Заранее подготовленные вопросы и задания помогут удержать фокус на главном.
- 2) Оценивать результаты нужно комплексно. Не стоит ограничиваться одним методом — лучше использовать наблюдения, тесты, анализ письменных работ и рефлексии. Это даст более полную картину. А еще можно собирать обратную связь через анкеты или опросы — так проще понять, что работает, а что нет.
- 3) Важно адаптировать методы под уровень подготовки учеников. Не все могут сразу включиться в дискуссию или

работу с текстом, поэтому нужно давать возможность каждому проявить себя. И, конечно, следить за временем, чтобы уроки не превращались в сплошную рефлексию.

Заключение

Использование технологии критического мышления на уроках русского языка и литературы действительно помогает развивать функциональную грамотность учеников. Как показало исследование, такие методы, как «Чтение с остановками», «Кубик Блума», «Закончи фразу», «Персонажи на стене» и «Фишбоун», не только учат ребят анализировать, но и глубже понимать тексты, аргументировать свою точку зрения и справляться с практическими задачами.

Заметно, что у учеников повысился интерес к урокам: они стали активнее участвовать в обсуждениях, лучше писать работы и глубже анализировать материал. Они учатся не просто запоминать, а применять знания на практике.

Но важно помнить, что методы критического мышления – это не просто «включил и пошло». Они требуют подготовки, четкой организации и учета особенностей каждого ученика. Если подойти к этому с умом, такие методы не только развивают критическое мышление, но и помогают ребятам справляться с реальными жизненными ситуациями. А это, пожалуй, самое важное в формировании функциональной грамотности.

Исследование имеет значительную практическую ценность, предоставляя учителям эффективные инструменты для повышения качества образования и развития функциональных навыков у обучающихся.

Список использованных источников

1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020–2025 г. // Адилет. — URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988> (дата обращения: 07.09.2021).
2. Государственного общеобязательного стандарта общего среднего образования, утвержденного приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348.
3. Типовые учебные планы общего среднего образования, утвержденные приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 (с изменениями от 12.08.2022 г. № 365; от 30.09.2022 г. № 412).
4. Типовые учебные программы по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для организаций общего среднего образования, утвержденные приказом Министра просвещения РК от 16.09.2022 г. № 399; с изменениями от 21.11.2022 г. № 467, с изменениями от 5.07.2023 г. № 199.
5. Дьюи, Дж. Опыт и образование. — М.: Просвещение, 1985. — 272 с.
6. Bloom, B. S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals Vol. 1: Cognitive Domain. — New York: Longmans, Green, 1956. — 291 p.
7. Paul, R. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. — Pearson Education, 2014. — 340 p.
8. Elder, L. Critical Thinking: The Art of Reasoning. — Pearson Education, 2017. — 380 p.
9. Философия и методы RWCT в действии / под ред. С. Мирсеитовой. — Алматы: ИздатМаркет, 2004. — 264 с.
10. Лифанова, Т. Ю. Критическое мышление. — Алматы: Қазақ университеті, 2015. — 178 с.
11. Карагозина, М. И. По страничкам «исследование в действии» // Білімдегі жаңалықтар. — 2014. — № 2 (46). — С. 68-76.
12. Оспанова, Н. Т. Растим исследователя // Русский язык и литература в казахской школе. — 2008. — № 4. — С. 12-13.
13. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».
14. Загашев, И. О. Умение задавать вопросы // Перемена. — 2001. — № 4. — С. 14-16.

● ОРЫС ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУДЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Зияханова Г.У.

Астана қаласы әкімдігінің «Райымбек батыр атындағы № 50 «Қазғарыш» мектеп-лицей» ШЖҚ МКК

Аңдатпа. Мақалада орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында сыни ойлау технологиясын функционалдық сауаттылықты қалыптастыру құралы ретінде қолдану зерттеледі. Оқушылардың мәтіндерді талдау, интерпретациялау және бағалау дағдыларын дамытуға бағытталған әдістер талданады. Бұл технологияның енгізілуі оқушылардың ақпаратты саналы түрде қабылдауын, аргументация және шешім қабылдау дағдыларын жақсартатыны көрсетілген. Эксперименттік деректер сыни ойлау технологиясының функционалдық сауаттылық деңгейін арттыруға және ақпаратты сыни тұрғысынан қабылдауға ықпал ететінін дәлелдейді. Нәтижелер білім беру практикасын жетілдіру мен оқушылардың сапалы дайындығын арттыру үшін қолданылуы мүмкін.

Түйінді сөздер: сыни ойлау, функционалдық сауаттылық, орыс тілі мен әдебиет, оқыту әдістері.

● CRITICAL THINKING IN RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS AS A TOOL FOR DEVELOPING FUNCTIONAL LITERACY

Ziyakhanova G.U.

GKP at the PVC "School-lyceum "Kazgarysh" No. 50 named after Raiymbek Batyr" of the Akimat of Astana

Abstract. This article investigates the application of critical thinking technology in Russian language and literature lessons as a tool for forming students' functional literacy. The study analyzes methods aimed at developing students' skills in text analysis, interpretation, and evaluation. It is shown that the introduction of this technology improves students' conscious perception of information, enhances their argumentation and decision-making skills. Experimental data confirm the effectiveness of critical thinking technology in improving functional literacy and developing critical information perception. The findings may be used to improve educational practices and enhance students' preparation quality.

Key words: critical thinking, functional literacy, Russian language and literature, teaching methods.

FTAMP 14.25.07

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Келінбердиева Ы.С.

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Ы. Алтынсарин атындағы мамандандырылған мектеп-гимназия-интернаты» КММ

Аңдатпа. Бұл мақаланы «Ғылыми зерттеу жұмысының негіздері» таңдау курсының тәжірибеге енгізу ретінде қарастырған жөн. 7-сынып оқушыларына арналған курсты енгізу арқылы мектеп жасындағы балалардың ғылымға деген қызығушылығын, ғылыми ізденістерін арттыру, ғылыми жоба жазуға баулу, зерттеушілік қабілеттерін дамыту жолдары ұсынылды. Сонымен қатар оқушылардың ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыру, курс барысында алған теориялық білімдерін практика негізінде жүзеге асыруға жағдайы талданды.

Мақала білім басқармасы мен әдістемелік орталық мамандары, барлық санаттағы педагогтер үшін пайдалы болады деген үміттеміз.

Түйінді сөздер: ғылыми жоба, зерттеу жұмысының түрлері, зерттеу.

Кіріспе

Бүгінгі таңда жоғары зерттеу қабілеті, әртүрлі салаларда ойлау деңгейі қалыптасқан, жаңа жолдар мен тәсілдерді таба алатын азамат мектептегі оқу-тәрбие процесінде қалыптасады.

Мектеп өз қызметін, мектептегі оқу-тәрбие үрдісін Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары» негізінде ұйымдастыруда [1].

Оқу жүктемесінің көлемі «Қазақстан Республикасының бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министр-

лінің 2012 жылғы 8 қарашасындағы №500 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігінің 2022 жылдың 12 тамызындағы №365 бұйрығының 63-Қосымшасына (5-9-сыныптарда) сәйкес [2].

Мектеп негізгі міндеттерінің бірі – білім алушылардың зерттеушілік құзыреттіліктерін қалыптастыру.

Ол үшін білім алушының іс-әрекетін тек дайын білім алуға ғана емес, сонымен қатар өз бетінше ізденуге, зерттеу дағдыларын дамытуға бағыттау қажет.

Зерттеу қызметінің дамуы білім алушының жаңа жағдайларға байланысты білім мен дағдыларды қолдана білуінде, белгілі объектілермен қатар мәселені шешудің әртүрлі, тиімді әдістерін іздеуде және табуда көрінеді.

Зерттеу дағдылары бүгінгі таңда ғылыммен айналысатындарға ғана емес, сонымен қатар әртүрлі саладағы адамға қажет. Осыған байланысты білім алушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастыру қазіргі білім берудің маңызды міндеті болып табылады.

Мақаланың мақсаты: білім алушылардың ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыру, теориялық білімдерін практика негізінде жүзеге асыру арқылы мектеп жасындағы балалардың ғылымға деген қызығушылығын, ғылыми ізденістерін арттыру, ғылыми жоба жазуға баулу, зерттеушілік қабілеттерін дамыту жолдарын ұсыну.

Осы орайда келесі міндеттер айқындалды: білім алушылардың ғылымның даму, жалпы ғылыми зерттеудің маңыздылығына деген көзқарасын қалыптастыру, ғылыми зерттеу қызметін ұйымдастыру барысында қажетті теориялық және практикалық біліммен қаруландыру, ғылыми зерттеу қызметінің практикалық негізін ұйымдастыра білу.

Тақырыпты зерделеу барысында ресейлік ғылымдар: А.П. Болдин, В.А. Максимовтың 2012 жылы Мәскеуде жарық көрген «Основы научных исследований» [6], И.Н. Кузнецовтың «Основы научных исследований: методика подготовка и оформления» 2013 жыл [7], В.М. Кожухардың «Основы научных исследований» 2015 жыл [8], отандық еңбектерден Е.С. Асқаров, Е.Қ. Балапанов, Б.А. Қойшыбаевтың «Ғылыми зерттеулердің негіздері» 2005 жылы Алматыда басылып шыққан оқу-әдістемелік құралы, [3], Қ.О. Бітібаеваның «Оқушыларды ғылыми зерттеу жұмысына баулу жолдары» мұғалімдерге арналған нұсқаулығы 2011 жыл [4], Т.Р. Битуова, А.Т. Құлахметова, А.Е. Исакова «Ғылыми жобаны әзірлеу және қорғау бойынша әдістемелік құрал» [5], Ш.Т. Таубаева, А.А. Болатбаеваның «Методология и методы педагогического исследования» 2015 жылғы монографиясы [9] талданды.

Әдістеме

Білім беру жүйесін модернизациялау жағдайында мектептің негізгі міндеттерінің бірі білім алушылардың негізгі

құзыреттіліктерін қалыптастыру болып табылады.

Құзыреттілікке негізделе отырып, білім алушылардың зияткерлік және зерттеушілік мәдениетін қалыптастыру арқылы оқу үрдісінде баланың өзін-өзі анықтауы мен өзін-өзі жүзеге асыруы үшін жағдай жасау қажет.

Қазіргі таңда білім алушылардың бастауыш сыныптан бастап, әр білім беру сатысында ғылыми зерттеу жұмыстарын жүргізіп, «Зерде» республикалық 2-7 сынып оқушылары арасында зерттеу жобалары мен шығармашылық жұмыстардың конкурсы», Жалпы білім беретін пәндер бойынша 8-11(12) сынып оқушыларына арналған облыстық, республикалық ғылыми жобалар конкурсының әр деңгейіне қатысу мүмкіндігі бар.

Білім алушылардың ғылыммен айналысу үшін мектеп пен мұғалімнің рөлі орасан зор. Мұғалім білім алушылардың ғылыми зерттеу қызметін ұйымдастырмас бұрын олардың зерттеуге деген қызығушылығын сабақ барысында ғана емес, сабақтан тыс уақытта да ұйымдастыру қажет.

Сол себебтен мектеп жасындағы балалардың ғылымға деген қызығушылығын арттыру мақсатында құрастырылған «Ғылыми зерттеу жұмысының негіздері» таңдау курсы білім алушыларды оқу үрдісі және сыныптан тыс уақытта ғылыми-зерттеу қызметін ұйымдастырудың теориясы және практикасымен, танымдылық қызметін дербестігінің қалыптасуына, ғылыми зерттеу әдіснамасының қалыптасуына мүмкіндік береді.

Білім алушылардың ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыру мақсатында курс бағдарламасы:

- ▶ Ғылым туралы түсінігін қалыптастыру;
- ▶ Ғылымның даму кезеңдерін зерделеу;
- ▶ Ғылыми зерттеудің әдіснамалары;
- ▶ Ғылыми зерттеу жұмыстарының түрлерімен танысу;
- ▶ Ғылыми зерттеу жұмысында қолданытын дереккөздермен жұмыс жасау;

- Ғылыми зерттеу жұмысын ұйымдастыру жолдарын меңгертуге жағдай жасайды.

Білім алушылардың ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыру үшін бастапқы ғылым туралы, ғылымның даму кезеңдерімен таныстыру қажет.

Курс барысында білім алушылар бақылау, тәжірибе, зертхана, сауалнама, сұхбат жүргізуді үйренеді. Зерттеуді жүргізу әдістерімен танысады, зерттеу қандай мақсатта жүргізетінін түсінеді.

Мұрағат, әдеби дереккөздермен жүргізу жолдарын меңгеру мақсатында сабақтар мектептен тыс, мұражай, мұрағат, кітапханада экскурсия, саяхат сабақтары ұйымдастырылады.

Мұрағатқа саяхат сабақтарында: мұрағат ережесі, мұрағат қорлары, мұрағат құжаттарымен жұмыс жасауды үйренеді.

Кітапхана сабақтарында білім алушылар каталог және оның жұмысының ерекшеліктерімен танысады, кітапхана ережесімен, библиография құрастыру принциптері үйренеді. Кітапхана бөлімдері, кітап қорларында әдеби дереккөздермен жұмыс жасайды.

Болжау кестесі

Зерттеу жұмысының мақсаты	Мақсатқа жету қаншалықты мүмкін	Мақсатқа жету үшін қандай ресурстар қолданылады?	Мақсатқа жету үшін қандай міндеттер айқындалу тиіс?

Болжау кестесі: білім алушының зерттеу жұмысының мақсат, міндеттерін анықтау, жұмыс барысындағы қолданатын ресурстарын анықтауда тиімді.

Ақпарат жинақтау кестесі

Атауы	Автор	Баспасы, шыққан жері, жылы, (кітап); Басылым атауы, жыл, нөмірі, күні (газет, журналдар);	Қарастырған беттері (басылым құжаттары); Сайтты қараған уақыт	Қысқаша аннотация (қажетті ақпарат бойынша)
Оқулық				
Энциклопедия				
Сөздіктер				

Келесі кезеңде білім алушылар өздерінің ғылыми жобаларының тақырыбы, тақырыптың өзектілігі, мақсат, міндеттері, тақырыптың гипотезасы тақырыбы аясында теориялық біліммен қатар, практикалық сабақтарда жалғасын табады.

Білім алушылардың ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыру барысында теория негізінде алған білімдерін практикалық жұмыстар барысында қолдану арқылы жүзеге асырады.

Білім алушылардың білімін жүйелеу мақсатында «Ғылыми зерттеу жұмысының негіздері» таңдау курс бағдарламасына қоса берілген жұмыс дәптерінде берілген тапсырмалар: байқау, салыстыру, синтездеу, талдау, сипаттау, жалпылау және арнайы әдістер: ғылыми дереккөздерді, ақпаратты жинау, SWOT-талдау, конспектілер, баяндамалар, эсселер жазу, жобаларды қорғау, каталогпен жұмыс істеу, ғылыми әдебиеттер тізімін жасауға бағытталған.

Тапсырмалар ғылым туралы түсініктерін тереңдетуге, өз бетімен зерттеп оның түйінді ақпаратын белгілеуге үйрету жолдары жақсы сипатталған.

Анықтамалық кітап		
Баспасөз басылымы		
Фаламтор		

Ақпарат жинақтау кестесі білім алушылардың өз ғылыми зерттеу тақырыбы бойынша әдеби дереккөздерге шолу жасау барысында ақпаратты жүйелі жинақтауға мүмкіндік береді.

Зерттеудің әдістері. Зерттеу жұмысын жүргізу барысында қолданатын әдіс тәсілдерді дұрыс қолдану арқылы нәтижеге жетуге мүмкіндік береді.

Бақылау күнделігі

Өсімдікті бақылау күнделігі

Бақылау уақыты _____
 Бақылаудың орны _____
 Бақылаудың мақсаты _____
 Бақылау объектісі _____
 Бақылаудың аяқталу уақыты _____

Күні	Бөлменің ауа температурасы	Өсімдік ұзындығы	Суару уақыты	Құнарландыру уақыты	Менің бақылауым бойынша қорытындым

Бақылау күнделіктері. Білім алушылар тапсырманы орындау барысында өздерінің жүргізген кішігірім зерттеулерін жүйелі ұйымдастыруға жағдай жасалынады.

Сауалнама жүргізу арқылы тақырып аясындағы мәселелер айқындалады. Сауалнама нәтижесі жұмыста: диаграмма, кесте ретінде қолданылады.

Сауалнама жасау үшін:

1. Өзіңіздің проблемаңызға байланысты сауалнамға қатысушылар санатын анықтаңыз;
2. Сауалнама сұрақтарыңыз қатысушылар санатына сәйкес құрастырыңыз;
3. Сауалнаманы өткізу тәсілін, құралын анықтаныз; (электронды, қағаз ретінде, қосымшалар арқылы)
4. Сауалнаманың өткізетін орынды анықтаңыз;
5. Сауалнама өткізіп болғасын оның қорытындысын жасаңыз.

Сұхбатты ұйымдастыру үшін келесі жағдайды ескеру қажет:

1. Жүргізілетін сұхбаттың тақырыбын, өзекті мәселесін анықтау;
2. Мәселе бойынша сұрақтарды дайындау;
3. Респондентті анықтау (жеке, топ);
4. Сұхбат түрін анықтау (ақпараттық, сараптамалық, сұхбат, сұрақ-жауап, блиц-сұрақ)
5. Сұхбат жүргізетін орынды, уақытын, сұхбат жүргізу құралын анықтау;
6. Респондентпен сұхбат жайлы келісу;
7. Респонденттің жауабын жазып отыру, қорытынды жасау (690-750)

Білім алушы жоғарыда жадынаманы қолдана отырып, өз тақырыбы бойынша еш қиындықсыз сауалнама жүргізіп, сұхбат ұйымдастырады.

Практикада қолдану

Курс барысында білім алушылар үлкен көлемдегі ақпараттық материалдармен, жалпыланған ұғымдармен жұмыс істеу, жүйелеу, жіктеу дағдылары мен ғылыми стилінде ойлау, талдау, синтез, тұжырым жасау өнерін үйренеді.

Білім алушылар курс барысында алған теориялық білімдерін практика жүзінде қолдана отырып, өздерінің ғылыми жобаларын жазуды жүзеге асырады.

Осы курсты оқып-үйрену нәтижесінде балалар ақыл-ой еңбегін ұтымды ұйымдастырудың қажетті білімдері мен дағдыларына ие болады.

Білім алушылар курс барысында берілген ақпаратты сараптауға, қорытынды жасауға, кез келген ситуацияда өз бетімен шешім қабылдап, өз мәселесі бойынша шешім қабылдауға үйренеді.

Талдау кестесі: зерттелетін тақырыптың маңыздылығын, тақырыптың мақсатына жету тиімділігін, міндеттердің орындалуын айқындау арқылы жететін нәтижелерін болжауға ыңғайлы.

Зерттеу тақырыбы бойынша талдау кестесі

Сонымен қатар, білім алушылардың өз ойларын жетік жеткізе білу, пікірлерімен бөлісу, сыныппен талдау, белгілі ережелерге сүйене отырып, өзінің болжамдары мен фактілерін дәлелдеуге, сұрақ қоя білуге, көпшілік алдында сөйлей алуға дағдыланады.

Зерттеу жұмысының құрылымына арналған кесте.

Зерттеу жұмысының талапқа сай жүргізу мақсатында білім алушы өзінің тақырыбы бойынша практикалық сабақтарда төменде берілген талаптарға сай өз қызметін ұйымдастырады.

Ғылыми жобаны жазумен қатар, оны көпшіліктің алдында қорғай білу, өз ғылыми жұмысының өзектілігі мен жұмыс нәтижесін жеткізе білу маңызды үрдістердің бірі болып келеді.

Төменде берілген «Көпшілік алдында сөйлеу жоспарының үлгісі» білім алушының өз зерттеу жұмысын қорғауда алдын-ала дайындалып, өз ойын жинақтауға мүмкіндік береді.

Көпшілік алдында сөйлеу жоспарының үлгісі

Бөлімдері	Ұсынылатын үлгі нұсқа
1. Амандасу	«Қайырлы күн!» Құрметті конференцияға қатысушылар, әділ қазы алқалары!
2. Өзім жайлы ақпарт	Менің аты-жөнім Касымова Алтынай
3. Баяндау мақсатым	Менің бүгінгі баяндамамның мақсаты – өзімнің зерттеу жүргізген тақырыбымның зерттеу аясындағы жаңа ақпаратпен таныстыру
4. Зерттеу тақырыбы	Тақырыбым: «Ыбырай мектебінің майдангер -ұстазы Мырзахмет Шайхин»
5. Зерттеудің өзектілігі (зерттеу тақырыбын таңдау негіздемесі)	Зерттеу тақырыбы мен өзектілігін келесі факторларға негізделді: 1. Мектептегі майдангер -ұстаздары жайлы ақпараттар жинақтау; 2. Зерттеу жұмысының нәтижесінде табылған тарихи деректерді, қолжазбаларын зерттеу арқылы оқушыларға біздің майдангер-ұстазымыздың педагогикалық қызметін, ерен ерліктерін жалы ақпараттарды; 3. Майдангер-ұстаз жайлы виртуалды мұражай жасау арқылы аудитория қатысушыларын республика көлемі ауқымына жету;

<p>6. Зерттеу жұмысының мақсаты мен міндет, оны жүзеге асыру жолдары</p>	<p>Зерттеу жұмысының мақсаты: М. Шайхин өмірі мен қызметі жайындағы құжаттар мен деректерді іздеп, табу, қоғамдағы атқарған қызметін айқындау, виртуалды мұражай жасау.</p> <p>Зерттеу жұмысының міндеттері:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Зерттеу жұмысының деректік негіздері М.Шайхиннің еңбектері мен құжаттары, қолжазбаларын табу, зерттеу; ▶ Мұрағат құжаттарын, өзге де деректерді жинау, зерттеу арқылы ұлағатты ұлтжанды майдангер- ұстазы жайында материалдарды жинақтау; ▶ М. Шайхиннің ұрпақтарымен байланыс орнату.
<p>7. Зерттеуді жүргізу барысындағы жаңашылдықтар мен жетістіктер</p>	<p>Зерттеу жүргізу барысында келесі жаңа теориялық немесе практикалық нәтижелер алынды:</p> <p>Жобаның теориялық маңыздылығы: М. Шайхин жайында мәліметтерді, мұрағаттық құжаттарды зерттеу арқылы өскелең ұрпақты майдангер-ұстаз жайлы тың деректермен жинақтау, ұстаздың педагогикалық қызметімен таныстыру.</p> <p>Практикалық маңыздылығы Ыбырай Алтынсариннің ізін жалғастырушы майдангер- ұстаздың еңбектеріне, нақты дерек-көздерді іздеп оларға талдау жасалды, зерттеу барысында табылған материалдарды жинақтап, деректер базасын жасақтап, виртуалды мұражай жасау.</p> <p>Өз сыныптастарымды зерттеу тақырыбының мазмұнымен таныстырып, көпшілікке әлі де жетілмеген деректермен таныстыру.</p>
<p>8. Жүргізілген зерттеудің қорытынды</p>	<p>Жүргізілген зерттеулер және алған нәтижелер негізінде келесі қорытындыларға келуге болады: М. Шайхин жайында жаңа деректер, жұмыстың қорытындылары мен тұжырымдарын, талдауға түскен материалды майдангер- ұстаз жайында жүргізілетін зерттеулерге, тарихи-танымдық шараларға пайдалана алады</p>
<p>9. Зерттеу тақырыбы бойынша келесі қадамдар жүзеге асырылады</p>	<p>Бұл тақырыпты келесі бағыттар бойынша болашақта дамытуға болады деп есептеймін: М. Шайхиннің виртуалды мұражайы арқылы оның педагогикалық қызметі, майдандағы ерлігі жайлы болашақ ұрпаққа үлгі ету; Облыс көлемінде оқушылары арасында дөңгелек стол ұйымдастыру; Туған күніне орай, әдеби кеш ұйымдастыру.</p>
<p>Назар аударып, тыңдағандарыңыз үшін рахмет!</p>	

Курс қорытындысы бойынша жыл соңында мектепте ұйымдастырылатын конференцияға пән мұғалімдері мен ЖОО қызметкерлері қатысады. Білім алушылардың жұмыстары тыңдалып, қажет болған жағдайда ұсыныстар жасалынады, пән мұғалімдері ұсынылған жұмыстармен облыстық сайыстарға дайындықтарын жоспарлайды.

Курс 2019-2024 оқу жылдары аралығында мектебімізде жүзеге асырылуда. Курсқа қатысушы білім алушылардың арасынан барлығы 241 облыстық ғылыми жобалар конкурсына қатысып, оның 157 (65,14%) жүлделі орындарды иеленсе, республикалық ғылыми жобалар конкурсына 18 қатысып, 12 (66,6%) жүлделі орындарды иеленді.

1-сурет. 2019-2024 жылдарындағы облыстық ғылыми жобаға қатысу мониторингі

2-сурет. 2019-2024 жылдарындағы республикалық ғылыми жобаға қатысу мониторингі

Қазіргі таңда курсты сол уақытта бастаған оқушылар ІІ сыныпта білім алуда. «Ғылыми зерттеу жұмысының негіздері» курсына қатысушылары халықаралық ғылыми жобалар конкурсына ғылыми жобалар конкурстары:

- ▶ Ө. Жолдасбеков атындағы математика және механика бойынша зерттеу жобаларының ХІІІ Халықаралық конкурсынан-2 орын;

- ▶ «ROBOLAND-2023» VIII Халықаралық роботехника, бағдарламалау және инновациялық технологиялар фестивалінен-3 орын;
- ▶ Республикалық ІТ-жобалар – ІІ орынды иеленді.

Облыстық ғылыми жобалар конкурсына -155 оқушы қатысып, 83 жүлделі орын:

- ▶ Республикалық ғылыми жобалар конкурсына- 18 оқушы қатысып, 12 жүлделі орынды иеленуде.

Жалпы таңдау курс қазіргі таңда қаламыздың бірнеше мектептерінде жүргізілуде.

Ұсыныстар

1. Білім алушылардың ғылым, ғылымның даму кезеңдері туралы ақпараттандыру;
2. Ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыру;
3. Ғылыми зерттеудің тиімді әдістерімен таныстыру;
4. Ғылыми зерттеу жұмысы жайлы теориялық білім беру;
5. Ғылыми зерттеу жұмысына қойылатын талаптармен таныстыру;
6. Ғылыми зерттеу жұмысын жүргізудің әр кезеңінде бағыттау, кеңес беріп отыру;
7. Білім алушыға өзекті, қызығушылығы сай тақырыпты таңдауға, жұмыстың мақсатын, міндеттерін, гипотезасын дұрыс көмек айқындауға көрсету;
8. Ғылыми зерттеу жобасын қорғауды үйрету.

Қорытынды

«Ғылыми зерттеу негіздері» авторлық бағдарламасында тақырып бойынша теориялық білім практикамен ұштастырылған. Білім алушылардың ғылыми зерттеу қызметін ұйымдастыруға арналған тапсырмалар берілген.

Мақалада білім алушының ғылыми дүниетанымын кеңейтуде оқытудың білім беру, тәрбиелеу және дамыту функцияларын іске асыру, білім алушылардың ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыру арқылы сапалы білім бере отырып, жаңашылдыққа, жетістікке жетелеудің тиімді әдістері көрсетілген.

Сонымен қатар авторлық бағдарламаны мектепте жүзеге асыру нәтижесінде білім алушылардың облыс, республика көлемінде ғылыми жобалар конкурсына қатысушылар мен жеңімпаздарының са-

нының артуына әсер етті.

Авторлық бағдарлама Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Ы. Алтынсарин атындағы мамандандырылған мектеп-гимназия-интернаты» КММ апробациядан өтіп, 2023 жылы 31 наурыздағы Қостанай облыстық оқу -әдістемелік кеңесінің № 3 отырысында мақұлданған, қазіргі таңда қала мектептеріне енгізілуде.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы
2. «Қазақстан Республикасының бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашасындағы №500 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрінің 2022 жылдың 12 тамызындағы №365 бұйрығының 63-Қосымшасы;
3. Е.С. Асқаров, Е.Қ. Балапанов, Б.А. Қойшыбаев «Ғылыми зерттеулердің негіздері» оқу-әдістемелік құралы, 2005 жыл, Алматы;
4. Қ.О. Бітібаева «Оқушыларды ғылыми зерттеу жұмысына баулу жолдары» оқу құралы, Семей «Үш биік» баспасы ЖШС-2007, 120 бет.
5. Қ.О. Бітібаева «Оқушыларды ғылыми зерттеу жұмысына баулу жолдары» мұғалімдерге арналған нұсқаулық, Астана, Дарын, 2007 жыл; 259 бет
6. Т. Р. Битуова, А.Т. Құлахметова, А.Е. Исакова «Ғылыми жобаны әзірлеу және қорғау бойынша әдістемелік құрал», Астана: Дарын-2011 жыл, 68 бет.
7. А.П. Болдин, В.А. Максимов «Основы научных исследований», Мәскеу: Издательский центр «Академия», 2012 жыл, 336 бет;
8. И.Н. Кузнецов «Основы научных исследований: методика подготовка и оформления», Мәскеу: 2013 жыл;
9. В.М. Кожухар «Основы научных исследований», Мәскеу: Издательско- торговая корпорация «Дашко и К», 2010 жыл, 216 бет;
10. Ш.Т. Таубаева, А.А. Болатбаева «Методология и методы педагогического исследования», Алматы: 2015 жыл, 214 бет.

● ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ У ОБУЧАЮЩИХСЯ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ

Келинбердиева И.С.

КГУ «Специализированная школа-гимназия-интернат имени И. Алтынсарина»
управления образования акимата Костанайской области

Аннотация. Данную статью следует рассматривать как введение в практику курса основы научно-исследовательской работы. Были предложены пути повышения интереса детей школьного возраста к науке, научных изысканий, приобщения к написанию научного проекта, развития исследовательских способностей путем внедрения курса для учащихся 7-х классов. Также проанализированы условия формирования у учащихся навыков научного исследования, реализации теоретических знаний, полученных в ходе курса, на основе практики.

Надеемся, что статья будет полезна специалистам управления образования и методического центра, педагогам всех категорий.

Ключевые слова: научный проект, виды исследовательских работ, наука, исследование.

● WAYS TO DEVELOP STUDENTS' RESEARCH SKILLS

Kelimberdieva I.S.

KSU «Specialized Boarding School named after I. Altynsarin»
of the Department of Education of the Akimat of Kostanay region

Annotation. This article should be considered as an introduction to the practice of the fundamentals of research course. Ways were proposed to increase the interest of school-age children in science, scientific research, involvement in writing a scientific project, and the development of research abilities through the introduction of a course for 7th grade students. The conditions for the formation of students' scientific research skills and the implementation of theoretical knowledge gained during the course based on practice are also analyzed.

We hope that the article will be useful to specialists of the Department of Education and the methodological center, teachers of all categories.

Keywords: science project, types of research work, the science, study.

FTAMP 14.25.09

«45 МИНУТ АПГРЕЙД» ӘДІСІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ АЙТЫЛЫМ ЖӘНЕ ТЫҢДАЛЫМ ДАҒДЫСЫН ДАМУ

Кыдыргалиева Ж.О.

«Ақмола облысы білім басқармасының Қосшы қаласы бойынша білім бөлімі Қосшы қаласының мектеп-гимназиясы» КММ

Аңдатпа. Бұл мақалада «45 минут Апгрейд» әдіс-тәсілін қолдана отыра қазақ тілі сабағында оқушылардың айтылым және тыңдалым дағдыларды дамытудың жолдары жазылған. Сингапур елінде әзірленген әдістің маңыздылығы дәріптеліп, оны еліміздің білім беру жүйесінде қолданудың тәсілдерін талқылаймыз.

Мақаланы жазу барысында ғалымдардың пікірлері мен тұжырымдамалары, еліміздің білім беру бағдарламасына енгізілген жаңаша білім беру жолдарына қатысты ақпараттар айтылып, оны іске асырудың тетіктері көрсетілген.

Түйінді сөздер: 45 минут апгрейд, әдіс, тәсіл, қазақ тілі, айтылым, тыңдалым.

Кіріспе

Мақаланың мақсаты: «45 минут Апгрейд» әдісі жөнінде жан-жақты ақпарат беру. Оның басты ерекшеліктеріне тоқталып, оқушылардың ой-өрісін дамытуға тигізетін оңтайлы тұстарын зерттеу. Жеке тәжірибемдегі сабақ жоспарларыммен бөлісіп, әдісті қолдана отыра жүзеге асырған жұмыстарды жариялау.

Мақаланың міндеті:

- ▶ «45 минут Апгрейд» әдісіне қатысты деректерге шолу жасау;
- ▶ Біліктілікті арттыруға бағытталған арнайы курсқа сүйеніп, әдіс-тәсіл түрлерін пысықтау;
- ▶ Сыныптағы жұмыстардың нәтижесімен бөлісіп, артықшылықтарына тоқталу.

Мақаланың өзектілігі: Заман ағымына сай жаңаша әдіс-тәсілдерді игеріп, оны күнделікті сабақ барысында қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, тың деректермен танысуға мүмкіндік береді. Біз талай ел мақұлдаған, ғылыми зерттелген әдісті енгізе отыра, жаңашыл үлгіде білім беріп, бәсекеге қабілетті тұлғалар қатарын тәрбиелей аламыз.

Қазақ тілі – қазақ халқының ұлттық тілі. Қазақ тілі сыры мен қыры көп, өз ішінде түрлі-түрлі салаларға бөлінетін күрделі де бай тіл. Қазақ мектептеріндегі жұмыстың нәрлі, нәтижелі болуы ана тілін оқытуды ұйымдастырудың дәрежесіне, оның дұрыс жолға қойылуына байланысты. Өйткені ана тілі тек пән ретінде оқытылып қоймайды, өзге пәндердің бәрінен де білім беруге және мектептегі бүкіл тәлім-тәрбие жұ-

мыстарын жүргізуге негізгі құрал ретінде қызмет атқарады.

Адамзат өмір сүретін қоғамның басты артықшылығы өзара байланысы, яғни сөйлеу тілінің болуында. Бір-бірімізбен қарым-қатынас жасау үшін ойымызды білдіріп, сан түрлі сауалға жауап алу үшін біз тілді қолданамыз. Оның адам үшін алар орны ерекше.

Тіл – адамды тұлға ретінде қалыптастырушы, ары қарай дамытып, әрдайым жетілдіруші процесс. Тіл – адам ойын жетілдіру үшін, әлемді, дүниені, қоғамды танытушы. Тіл арқылы әр адам өз ойын, өз пікірін жеткізе алады, қоршаған ортамен қарым-қатынасқа түседі. Тілді тиімді, әрі дұрыс пайдалану адамның сөздік қорының және оны орынды қолдануына байланысты. Қазіргі таңдағы білім беру жүйесінің негізгі бағыты оқушының сөздік қорларын дамыту, жетілдіру, қалыптастыру болып табылады [1, 7 б.].

Олай болса, қазақ тілі сабағында оқушыларды айтылым және тыңдалым дағдыларын сауатты меңгертіп, сөз саптау, дұрыс коммуникация құра білуге бейімдеуіміз қажет. Тіл тазалығы, өз ойын еркін жеткізу кез келген салада аса қажет.

«Қазақ тілі» Үлгілік оқу бағдарламасындағы «Сөйлеу мәдениетін дамыту» бөлімінің оқу мақсаттарын осы «45 минут Апгрейд» әдіс-тәсілін пайдаланғанда қолдануға болады [2].

Осы орайда мен қазіргі таңда білім беру барысында жаңадан енгізіліп жатқан «45 минут Апгрейд» әдіс-тәсілін қолданғанды жөн көремін. «Апгрейд 40 минут» курсының әдістері туралы елімізде әлі де іргелі зерттеулер болмағанымен ізденімпаз ұстаздар үшін дайындалған курстар мен сабақ үлгілері берілген [3]. Маған «Білім беру ұйымдарының басшыларына арналған «Білім берудегі революция: заманауи мектеп менеджментіне жаңа көзқарас» тақырыбындағы біліктілікті арттыру курстарының білім беру бағдарламасы», көмекші құрал ретінде пайдасын тигізуде. Сонымен қатар елімізде мұғалімдер тәжірибесін жетілдіруге арналған онлайн марафондар да мұғалім білігін көтеруге өз үлесін қосып отыр [4].

Әдістеме

«45 минут Апгрейд» Сингапурлық әдісі қазіргі таңда еліміздің білім беру саласында енгізіліп жатқан жаңашылдықтардың бірі. Айта кетейік, өткен жылы және ағымдағы кезеңдерде аталмыш әдісті меңгерту мақсатында білім беру ұйымдарында еңбек ететін ұстаздарға арнайы курстар ұйымдастырылған. Мен де үнемі жаңашылдықтың жаршысы болып, тың бастамаларды дереу үйренуге деген құлшынысым болғандықтан, аталмыш әдісті меңгертетін арнайы сабақтардан өттім.

Жалпы, «45 минут Апгрейд» – сингапур елінің білім беру жүйесі негізінде құрастырылып, көптеген мемлекеттерде кең қолданылып жүрген әдістердің бірі. Апгрейд әдісі – ең алдымен уақытты тиімді пайдалануға септігін тигізіп, оқу үрдісін қысқа мерзім ішінде жақсы жетістіктерге жетелеуге бағытталған. Арнайы құрылған стра-тегиялар мен жүйелі жоспарлар сабақты тиімді ұйымдастыруға ықпал етіп, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, шығармашылықтарын шыңдайды.

Осы тұста, аталмыш әдіс арқылы оқушылардың қазақ тілі сабағынан айтылым және тыңдалым дағдыларын кеңінен дамыта аламыз.

Білім тілдің дамуына әсер ететінін айта кеткен жөн. Мидың көру, есту, сөйлеу, ойлау сияқты түрлі бөліктері тілді үйрену кезінде бірдей қызмет атқаруға тиіс. Тілді үйрену мен оны қолдану – басқарыла отырып іске асатын әрекеттер. Адамдар басқалардың сөйлегенін естиді, олардың не айтқаны, өздерінің не оқығаны туралы ойлайды, жазу үшін немесе сөйлеу үшін сөйлем құрастырады. Сөйлеуге қажетті әрекеттің осылайша басқарылуы көру, есту, сөйлеу және ойлауды қажет ететін тәжірибені немесе қызметтерді үйлестіріп отыратын білім беру процесімен сабақтасып жатуы керек.

Мектеп балаларды дұрыс сөйлеуге, ана тілінің сөздері мен тиісті тәсілдерін саналы түрде дұрыс жұмсауға үйретеді. Әр сабақ оқушылардың тілдерін жетілдіруге, айтылым дағдыларын қалыптастыруға жоспарланып, жемісті нәтижеге қол жеткізуге бағытталады. Мектептегі қазақ тілі

пәнінің мұғалімі – жаңа қоғамды құрушы жастардың тәрбиешісі. Мұғалімнің өзі оқытатын пән саласындағы ғылымды жетік білуі – қарапайым да, қажетті талап.

Жалпы, қазақ тілінде сөйлеп, жазуды үйрету – қоғамда қазақ тілінің мәртебесін жоғары дәрежеге көтерудің алғы шарты. Сондықтан қазақ тілі қатынас құралы ретінде мектепте жүйелі білім беру арқылы ғана оқушыларды дұрыс сөйлеуге, адамдармен әдепті түрде қарым – қатынас жасай білуге тәрбиелейді [5, 6 б.].

Тілді зерттеуші ғалымдар тілдік қатынас құбылысына байланысты үш кезеңді атап өтеді, олар мыналар:

1. Хабарлық дұрыс айтылуы, шығуы. Мұнда синтаксистік заңдылықтар, яғни грамматикалық единицалардың айтылуы, дыбысталуы ерекше көзге түседі.
2. Айтылуыға тиісті мағынаның дұрыс жеткізілуі, айтылар ой мен айтылған тілдік құралдардың тепе-теңдігі. Мұнда семантикалық заңдылықтар басым рөл атқарады.
3. Әңгімелесуші – екінші адамның хабарды дұрыс қабылдануы.

Айтылым – адамдар арасындағы тілмен түсінуді жүзеге асыратын сөйлесім әрекетінің бір түрі. Ол – тілдік қарым-қатынас барысында адамның өз ойын жарыққа шығару процесі.

Айтылым және тыңдалым – яғни сөйлеу, негізінен, бір адамға тән әрекет болғанымен, тілдік қатынаста екі жақты байланыстың болуын қажет етеді. Адам өз ойын екінші біреуге жеткізу үшін айтады, сол үшін сыртқа шығарады. «Сөйлеуге үйрету» немесе «айтылым» дегенде мынадай ұғымға мән беріледі: бұл – адам мен адамның тілдік қарым-қатынаста бір-бірімен тілдесуі, сөйлесуі, яғни бір адамның өз ойын екінші адамға ауызша жеткізу, сөйлеуі, айтуы. Сонымен бірге айтылған ойдың адамға түсінікті болып, оны қабылдау арқылы екінші адамның оған өзіндік реакция жасауы немесе жауап қайтаруы. Мұның өзі сөйлеуге үйретудің тек бір адамға ғана байланысты мәселе емес екенін көр-

сетеді. Ол тілдік коммуникация арқылы жүзеге асады. Ауызша сөйлесімнің нәтижесінде түсінуге жол ашылады.

Сондықтан оқушыны қазақ тілінде ойын ауызша жеткізе білуге үйрету деген – ең алдымен өмірде оны екінші адаммен түсінісе білуге үйрету, ойын ауызша жеткізіп қана қоймай, оған жауап ала білуге, өзара ұғынысуға, қарым – қатынас жасай білуге үйрету деген сөз.

Айтылым әрекетіне қатысты ең маңызды мәселе – сөзді дұрыс айта білудің заңдылықтарын және қалыптасқан нормаларын меңгеру. Бұл туралы тілші – ғалым Р.Сыздықованың түйген ойларының қай-қайсысы болсын тіл үйренушіге де, оқытушыға да пайдалы: «Тілдік нормалар оның барлық қаттауында: сөздік саласында, грамматикасында, дыбыстар жүйесінде, стильдік – көркемдік тәсілдерінде болуы шарт. Норма сондай-ақ тілдің қолданылу түрлерінде де, яғни жазба және ауызша түрде қызмет ету барысында да орын адуы қажет. Сондықтан ана тіліміздің жазба түрімен қатар, ауызша түріне қойылатын талаптардың да күшейе түсуі заңды.»

Мен қазақ тілінде айтылым және тыңдалым дағдыларын дамыту үшін «45 минут Апрогейд» әдісі негізінде «Сынып назары», «Wi – Fi», «Timed Round Robin» және т.б. көптегін тәсілдерді қолданғанды жөн көремін.

Практикада қолдану

Сөйлеуге үйрету – тілді жалаң меңгерту емес, адамның жалпы ойлау қабілетін кеңейту, жетілдіру деген сөз.

Айтылымға және тыңдалымға деген қажеттілік оқытушы тарапынан да, оқушы тарапынан да бірдей болу қажет. Және қатып қалған қалыпты емес, мүмкіндігінше тілдік қарым-қатынасқа итермелейтін, еркін болғаны абзал.

Мәселен, оқытушы оқушыны сөзге тарту үшін сөйлесуге түрліше қадам жасайды. Ол:

- Кешке үйде боласың ба? – десе, оқушы:

- Жоқ болмаймын, - деп диалогты бірден үзе салуы мүмкін.

Ал, егер:

- Кешке не істейсің? Мен сенің кешке уақытыңның қалай болатынын білгім келеді, - десеңіз, ол:

- Мен үйде боламын. Сізге менің қажетім бар ма?

Немесе:

- Мен кешке футболға барамын. «Уақытыңыз болса, бірге барайық» немесе «Маған айтар тапсырмаңыз бар ма?» т.б. – деуі мүмкін. Осындайдан барып өз – өзінен туындап жатқан сөйлесудің үлгілері пайда болады.

Демек, сөйлеуге үйренудің сыртқы жағдайлармен қатар, ауызша тілдесудің ішкі жағдайларға қатысты қажеттілігі де маңызды рөл атқарады. Мұғалім оқыту барысында олардың барлығын ескеріп отыруға тырысу қажет. Ауызша сөйлеуге үйретуде қоршаған орта мен жағдайдың алатын өзіндік орыны бар. Қоршаған орта мен жағдай әр түрлі себептерге байланысты шартты түрде ұйымдастырыла береді.

Сөйлеуге үйретуде қоршаған орта мен жағдайдың әсерін ескеру оқу процесін тікелей өмірмен жалғастырады. Сол себепті ситуациялық көрініс өмірде болып жатқан құбылыстарыды бірден түсініп, ауызша тіл арқылы жеткізіп беруге жол ашады.

Ауызша жауап – мектеп мәдениетінің ажырамас бөлігі. Мұғалімдер балаларға сұрақ қойып, олардың берген жауабына қарай оқу нәтижесін бағалайды. Сабақ кезінде оқушылар да сұрақ қоя алады. Егер олардың сұрағынан қандай да бір нәрсені түсінбегені байқалса, онда оқыту қажетті деңгейде өткізілмеді деген шешім шығаруға болады.

Сабақты өткізу барысында алынатын белгілі бір жағдайдың өтетін орны мен мерзімі анықталады. Содан кейін сабақта сөйлесімді атқаратын кейіпкерлер белгіленеді. Әр оқушы өзіне тиеселі болған кейіпкерлердің рөліне кіріп, жағдайға

байланысты ойын жарыққа шығарып айта бастағанда, басқалары оған сай жауап қайтарады. Сөйтіп сөйлеу жүзеге асады. Сөйлесімдік ортаға қатысты жағдай одан әрі жалғасады т.б. Мұндайда сөйлеудің барлық формалары: монолог, диалог, полилог сөйлеушілердің ыңғайына қарай атқарыла береді.

Қазақ тілінде сөйлеуді меңгерту оқушының жеке басының қабілетін ескеріп, соны дұрыс бағыттаумен тығыз байланысты жүреді. Олардың әрқайсының өзіне тән мінезі, сезімі, қабылдауы, зеректігі, қызығуы, жақсы көретін және жек көретін құбылыстары бар. Осыған қарай олар сөйлеуде не белсенді, не енжар болады. Кейде тез, кейде баяу, кейде тиянақты болып көрінеді.

Сөйлеуге үйретуде мұғалімге оқушының жеке басына тән өзіндік қасиеттерін, мінез-құлқы мен қабілетін үнемі ескеріп отыруға тура келеді. Мұның өзі әр оқушымен жеке-дара жұмыс істеуге, әрқайсысымен қарым-қатынаста болуға мәжбүр етеді. Сөйлеуге үйрету – айтылар ойдың түпкі мақсатын анықтап алумен тығыз байланысты, өйткені сөйлеу кезінде сөйлемдер қалай болса солай, бет алды айтыла берсе, ой жүйесіз, түсініксіз болады. Түсініксіз, жүйесіз айтылған сөз қарым-қатынас тудырмайды. Сондықтан екінші біреуге арнап айтылған ауызша сөйлеу оған түсінікті болу үшін, белгілі бір мақсатты қатысымдық мақсат деп есептей отырып, тілдік қарым-қатынастың сапалы орындалуына себін тигізетіндігін ескерген жөн.

Тыңдалымды жете меңгеру оған қатысты мынадай белгілерді үйретумен байланысты:

1. Басқа дыбыстардан тілдік дыбыс толқынын, олардың ерекшеліктерін ажырата білу;
2. Аудиолық тілдік тұлғалардың мағынасы мен мәнін дұрыс қабылдай білу;
3. Мәтіннен қажетті деректерді тауып, пайдалана білу;
4. Тыңдалымға қатысты негізгі көрсеткіштерді жан – жақты меңгеру.

Жоғарыдағы әдіс-тәсілдерді сабақ барысында қолданудың жан-жақты тәсілдерін талқыладық. Мұның бәрін мен қазіргі таңда «45 минут Апгрейд» әдісі арқылы да жүзеге асырамын. Мәселен, «Сынып назары» әдісі арқылы оқушылардың назарын нақты дыбысқа аударамын. Ол әуезді ән арқылы да көмкерілуі мүмкін. Мен «Сынып» деп дыбыстаған сәтте, іле-шала оқушылар сол әуенмен «Иә» деп жауап қайтарып, сабақ барысы өз жалғасын табады. Бұл балалардың назарын сабаққа шоғырландыруға, оған қоса бір сергіп алуына септігін тигізеді. Айта кетейік, бұл «Wi – Fi» әдісі негізінде іске асыралады.

«Timed Round Robin» әдісі бойынша – оқушылар арнайы белгіленген уақыт аралығында тапсырмаларды орындап, өздеріне берілген мерзімді тиімді пайдаланулары тиіс. Бұл әрине, аталмыш әдіс негізінде оқушылардың жекелей, жұптық, топтық негізінде де іске асырыла береді.

Ал, сабақ барысында тыңдалымды дамыту үшін «Автотұрақ» әдісін пайдалану өз тиімділігін байқатады. Әдетте сабақ барысында оқушылар сұрақ қойғанды жақсы көреді. Олар кіші жастағы жандар болғандықтан, көкейлерін толғандырған мәселелер өте көп. Алайда, көп жағдайда ол сабақтан тыс сауалдар не тақырыпқа қатысы болмауы да мүмкін. Сол себепті, оқушылар сабақты мұқият тыңдап, оның түсінбеген тұстарын бір түсте арнайы тақтаға, өзге сауалдар туындаса басқа түстегі стикерге жазба қалдырып, парковка алаңына жабыстыра алады. Бұл мәселені дер кезінде шешуге ықпал етіп, сонымен қатар өзге де сауалдардың шешімін табуға септігін тигізеді.

Аталмыш әдіс – тәсілдерді мен қазақ тілі сабағында 9 «а» сыныбымен іске асырдым. Айта кетейік, 25 оқушы 45 минутта көптеген дағдыларға бейімделіп, уақытты үнемдеуге, жылдамдыққа, ұстаздың үнін естіп, дереу әрекет етуге үйренді.

Жалпы мектеп бойынша сабақ өткізетін 9-сыныптардан төрт сынып қатысты. Әр сыныпта 25 оқушыдан, барлығы 100 оқушы. «Timed Round Robin» әдісі әр сабақта қолданылып отырды. Жаңа тақырыптан алған жаңа білімді белгіленген уақытта оқушылар өзара бөлісу арқылы тыңдалым және

айтылым дағдыларының біршама артқанын байқадым. Сонымен бірге олардың сабақтан тыс уақытта да өзара сөйлесу мәдениеті біршама артқан.

Жалпы, «45 минут Апгрейд» әдісінің түрлері өте көп. Оны біз сабақтың кіріспе бөлімінде, үй жұмысын пысықтау барысында, тапсырмаларды орындау кезінде, жаңа тақырыпты игеру барысында, қорытынды жасауға, яғни байқағанымыздай толықтай оқу жүйесінің кез – келген сәтінде пайдалана аламыз.

Ұсыныстар

«45 Апгрейд. Сингапурлық әдіс» өз тиімділігін аңғартқанымен, әлі де педагогикалық қызметте ақпарат өрісі ауқымды емес. Аталмыш әдістің түрлері мен оның жүзеге асырылу барысын баяндайтын баспадан материалдар жинағы ұстаздарға көмекші құрал ретінде ұсынылса құба құп болар еді. Оған қоса, әлемдік деңгейде өз артықшылықтарын аңғартып үлгерген әдісті насихаттау барысы әлі де жалғасын табуы қажет.

Ал, жалпы қазақ тілінде аталмыш әдіс арқылы айтылым және тыңдалым дағдыларын дамыту үшін мынандай ұсыныстар:

1. Тілді жаттықтырудың барысында ұстаз ең алдымен ептілікке мән берген дұрыс. Ол ең алдымен педагогтың дауыс ырғағы, оқушыларды сабаққа бейімдеу барысында жылы сөйлеуі, оларды қызықтыра алуы. Кез – келген оқушы белгілі бір пәнді ұстазы үшін қатты жақсы көруі мүмкін. Сол себепті шәкірт пен мұғалімнің арасындағы тығыз қарым-қатынас қашан да көрініс табуы қажет.
2. Сабаққа толық бет бұрып, оқушылардың назары қазақ тілін меңгеру барысына бейімделген соң, оқушылардың сөйлеу дағдысын жетілдіру барысы барынша жүргізіле бастайды. Ауызша сөйлеу – оқушылардың логикалық ойлауын дамытып, тілдік қорын байытып, өзіндік қорытынды жасауға, еркін тілдесуге жол ашпақ. Тілдегі сөздер мен тіркестерді түрліше қызықты жолдармен беру арқылы оқытуға болады. Бұл ретте біз «45 минут Апгрейд» әдісін толық пайдалана аламыз.

«45 минут Апгрейд» әдісі білім алушылардың сөйлеу мәдениетін қалыптастыра отырып, бағдарламада берілген оқу материаларын да игертуге өз септігін тигізетін әдіс болғандықтан әр сабақта толық болмаса да бұл әдістің де элементтерін қолданып отырса деген ұсыныс білдіреміз.

Қазақ тілі және әдебиеті пәндерінің мұғалімі аталмыш әдісті меңгеруі үшін арнайы курстан өтіп, біліктілікті арттырғандары жөн. Оқушылардың тілдік нормасын арттырып, сабақты жүйелі ұйымдастыруда бұл мұғалімдерге көп көмегін тигізеді.

Жалпы, кез келген уақытта білім берудегі жаңашылдықтардың ұтымды тұстарын тәжірибеде қолданып, сәтті жүзеге асыру жақсы нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Сол себепті әріптестеріме тың дүниелерден қорықпау қажеттігін айтқым келеді.

Қорытынды

«Апгрейд – 45 минут» Аллан Каррингтонның «Педагогикалық дөңгелек» моделімен тереңірек танысып, өз білім беру ұйымының тәжірибесіне енгізу тетіктерін өзіндік жұмыстарды орындау арқылы түйіндейді [6, 8 б].

Бұл әдістің қолданылу аясы күн өткен сайын кеңіп келеді. Әлемдік тәжірибе мақұлдаған әдіс-тәсілді мен де сабақ барысында қолданғанды жөн көремін. Себебі, күнделікті оқушылардың іс-әрекеті, сабаққа назары, бір-бірімен коммуникация құру барысы, уақыт үнемдеу, шапшаңдық, өзіндік жұмыс, шығармашылық қабілеттерінің артуы байқалады.

Әрбір оқушының білім стандарты деңгейіне көтерілуі үшін жақсы әдістемелік технология қажет. Жаңа озық әдістемелік технология және техникалық жабдықтар болуы – білімді оқушыларға сапалы түрде санасы мен жүрегіне тасқындаған білімді игеруге мүмкіндік береді [6, 30 б.].

Қазақ тілінен дәріс беретін мұғалімнің әрбір іс-әрекеті оқушылардың рухани әлеміне әсер етуі тиіс. Ол үшін шығармашылықпен жұмыс істеу, теорияны терең меңгеруі, оны түсініп қабылдауы

арқылы осыларды оқушылар бойына тың талғам, әдістемелік технология бойынша терең сіңіру қажет.

Қазіргі кезде Қазақстан Республикасы еліміздің интеллектуалдық әлеуетін дамыту, адам ресурстардың сапасын, яғни халықаралық деңгейде бәсекеге төтеп бере алатын жастарды қалыптастыру міндетін алға қойып отыр. Алға қойылған мақсатқа жетудің бірден-бір жолы – жастардың ғылыми және көркем әдебиетке деген қызығушылығын арттыру, өз елінің тарихына, салт-дәстүріне деген сүйіспеншілік сезімін тіл арқылы жетілдіру.

Тіл – қарым-қатынас құралы, таным құралы, ойды жарыққа шығару құралы, сезімді білдіру құралы, ұлттық санаға оның тарихы мен мәдени дамуы маржанын жинақтау құралы.

Олай болса, қазақ тілі сабағы арқылы сөйлеу тілін дамыту, сауаттылықты арттыру, туған елімізге деген сүйіспеншілігі жоғары ұлт ұландарын тәрбиелеу – біздің алдымызда тұрған үлкен міндет.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Аутаева А.Н. Ауызша сөйлеу тілін қалыптастыру әдістемесі, Алматы 2018 г
2. 2022 жылғы 16 қыркүйектегі Қазақстан Республикасы Оқу - аға № 399 бұйрығына 35-қосымша Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» оқу пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)
3. «Апгрейд 40 минут» курсының әдістері <http://almalybak-karasai.mektebi.kz/main/556-apgrejd-40-minut-kursyny-dster.html>; https://uchat.kz/uploads/2977_5/80_1671420982.pdf
4. Онлайн марафон: Апгрейд 45 минутили как развивать учениках навыки XXI века на каждом уроке <https://mentor-ed.online/>
5. Оразбаева Ф.Ш., Рахметова Р.С., Қазақ тілін оқыту әдістемесі, Алматы 2005 г.
6. Білім беру ұйымдарының басшыларына арналған «Білім берудегі революция: заманауи мектеп менеджментіне жаңа көзқарас» тақырыбындағы біліктілікті арттыру курстарының білім беру бағдарламасы. / Оракова А.Ш., Бельгия Ж.М., Фарида Джанузаковна Ф. – Алматы, 2024
7. Жапбаров А.Т.Б., Оқытудың жалпы әдістемесі; оқушылардың ойлау және сөйлеу әрекетін дамыту. Бесінші кітап, Алматы 2021 г.

● РАЗВИТИЕ У УЧАЩИХСЯ НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ И АУДИРОВАНИЯ С ПРИМЕНЕНИЕМ МЕТОДА «45 МИНУТ АПГРЕЙД»

Кыдыргалиева Ж.О.

КГУ «Школа-гимназия города Косшы отдела образования по городу Косшы управления образования Акмолинской области»

Аннотация. В этой статье рассказывается о развитии у учащихся речевых и слуховых навыков на уроках казахского языка с использованием метода «45 минут Апгрейда». Подчеркнем важность разработанного в Сингапуре метода и обсудим способы его применения в системе образования страны. В целом, в ходе статьи были глубоко проанализированы вопросы развития казахского языка, условия построения коммуникаций, реализуемые методы и подходы, представлены работы, применяемые в частной практике. На уроке казахского языка будут обсуждаться и учитываться важность развития навыков говорения и аудирования. В ходе написания статьи были изложены мнения и концепции ученых, внесены изменения в образовательную программу страны.

Ключевые слова: 45 минут апгрейда, метод, способ, казахский язык, произношение, слушание.

● DEVELOPMENT OF STUDENTS' SPEAKING AND LISTENING SKILLS USING THE «45 MINUTES UPGRADE» METHOD BY

Kydyrgaliev Zh.O.

KSU «Gymnasium school of the city of Kosshy of the Department of Education for the city of Kosshy of the Department of Education of the Akmola region»

Abstract. This article describes the development of speech and auditory skills among students in Kazakh language lessons using the 45 Minutes Upgrade method. We will emphasize the importance of the method developed in Singapore and discuss ways to apply it in the country's education system. In general, during the article, the issues of the development of the Kazakh language, the conditions for building communications, the methods and approaches being implemented were deeply analyzed, the works used in private practice were presented. The Kazakh language lesson will discuss and take into account the importance of developing speaking and listening skills. During the writing of the article, the opinions and concepts of scientists were outlined, changes were made to the educational program of the country.

Keywords: 45 minutes of upgrade, method, method, Kazakh language, pronunciation, listening.

FTAMP 14.25.09

«ҚЫЗ ЖІБЕК» ЖЫРЫН ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ДӘСТҮР ҚҰНДЫЛЫҒЫНА ТӘРБИЕЛЕУ

Самалова А.М.Қаныш Сәтбаев атындағы BINOM SCHOOL мектеп-лицейі,
Астана қ.

Аңдатпа. Мақалада «Қыз Жібек» жырын оқыту арқылы ұлттық дәстүр құндылығына тәрбиелеу мәселесі қарастырылған. «Қыз Жібек» жырындағы қазақ халқына тән салт пен дәстүрдің берілуі, оның тарихи және көркемдік құндылығы сараланады. Білім беруде оқу мақсаттарын тәрбиелік құндылыққа бағдарлау зерделенген. Мақаланың негізгі тұжырымы нақтылы іс-тәжірибе негізінде алынған нәтижелер арқылы дәлелді берілген. Мақалада Қ. Бітібаеваның «Ой тастау, ойланту, ойлау» технологиясы негізінде өткен сабақтар талданып, нәтижелері сараланып берілді.

Түйінді сөздер: дәстүр, салт, әдебиетті оқыту, құндылыққа бағдарлау, жаңа технология, әдебиеттің тәрбиелік мәні, оқыту әдістері.

Кіріспе

Қазақ фольклоры тарихындағы ерекше маңызды эпос түріне лиро-эпостық жырлар жатады. Лиро-эпостық жырлар батырлықты дәріптеуден гөрі салт, дәстүр, адамдар арасындағы қарым-қатынас, махаббат мәселесіне баса назар аударады. Сондай жауһар жырлардың бірі – «Қыз Жібек» лиро-эпостық жыры. Халықтың ғасырлардан бері жинаған ұлттық құндылықтарын жас білім алушылардың бойында дарытуды мақсат ете жазылған зерттеу мақаласының тақырыбы өзекті деп ойлаймыз. Тақырыбының өзектілігі көркем туындыдағы тәрбие компоненттерін ұлттық құндылықтар деңгейінде саралауда да көрінеді.

Мақаланың басты мақсаты – «Қыз Жібек» лиро-эпостық жырындағы қазақ салты мен дәстүріне байланысты алынған ұлттық құндылықтар арқылы білім алушы

бойына салт-дәстүр арқылы қалыптасқан ұлттық құндылықтарды оқыту әдістерін көрсету. Аталған мақсаттан келесідей міндеттер шығады:

- ▶ «Қыз Жібек» лиро-эпостық жырында көрініс тапқан салт-дәстүрлер арқылы қалыптасқан ұлттық құндылықтарды айқындау;
- ▶ «Қыз Жібек» лиро-эпостық жырындағы ұлттық құндылықтардың тәрбиелік негізін саралау;
- ▶ Ұлттық құндылықтардың тәрбиелік сипатын сабақ барысында оқу мақсаттары арқылы түсіндіру тәсілдерін көрсету.

Мақаланы жазу барысында лиро-эпостық жырдың тарихын, көркемдігін, композициялық жүйесін зерттеген ғалымдардың (А. Байтұрсынұлы, М. Әуезов, С. Мұқанов,

С. Сейфуллин, М. Қаратаев, Ә. Марғұлан, Ә. Қоңыратбаев, Б. Кенжебаев, Қ. Жұмалиев, Е. Ысмайлов, М. Ғабдуллин т.б.) және лиро-эпостық жырды оқытуға байланысты ғылыми-әдістемелік еңбектерге (Ә. Қоңыратбаев, А. Көшімбаев, С. Қирабаев, Т. Ақшолақов, Ә. Дайыр, Ш. Кәрібаев, С. Тілешова, Т. Жұмажанова, Б. Сманов, Г. Құрманбаева, К. Ісләмжанұлы, Б. Әрінова т.б.) шолу жасалды. Атадан балаға мұра болып келген лиро-эпостық жырларды білім алушы санасына заман талабына сай жеткізе отырып, адамгершілік-эстетикалық тәрбие берудің маңызы ерекше. Мақаланың қорытынды негіздері мектепте лиро-эпостық жырды оқытудың ғылыми сипатын айқындай отырып, жырдың білім мазмұнындағы орнын белгілеудің көкейкестілігін анықтауға негіз болады.

Әдістеме

«Қыз Жібек» лиро-эпостық жыры қазақ халқының тұрмыс-тіршілігін, әдет-ғұрпын, салт-санасын жан-жақты көрсететін көркем де, тарихи құнды туынды. Жыр сюжетінде батырлық пен ерлік, қыз бала тәрбиесі, үйленуге байланысты салт-дәстүр, сөз өнері мен шешендік сияқты ұлттық құндылықтар көрініс табады.

Бүгінгі күні елімізде білім алушыға тек білім ғана емес жаһандық құзыреттерді және ұлттық құндылықтарды тең беру керек. Оған еліміздегі «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы үлкен үлес қосып отыр.

Мектепте жырды оқыту туралы айтқанда оны алдымен тыңдатып, кейін оқытып алған дұрыс деген ой түйген ғалым Б. Жұмақаева: «Сонымен, мектепте батырлар жырын оқытуда ең әуелі жырды тыңдатудың қаншалықты маңызды екенін баса айтқымыз келеді. Жырдың мазмұнын меңгертуге арналған алғашқы сағаттағы сыныптық жұмыс, сыныптан тыс үйге берілетін тапсырманың да денін жырды тыңдатуға арнау керек. Жырдың тирадалық түйдектері де тыңдау кезінде айқын танылады», - дейді [1, 85 б.]. Әдіскер ғалым пікірімен келісе отырып сабақ барысында Қанипа Бітібаеваның «Ой тастау, ойланту, ойлау» технологиясы пайдаланылды.

Қ. Бітібаеваның «Ой тастау, ойланту, ойлау» технологиясы білім алушының жеке тұлғалық «менін» танытуға, әдеби талдау жұмыстары арқылы ішкі мүмкіндіктерін аша түсуге, дүниетанымын қалыптастыруға жол ашады. Сонымен бірге білім алушының өз бетімен ізденуі мен зерттеу жұмыстарын жүргізуге икемделуін қамтамасыз етеді. Бұл арқылы білім алушының өзіндік ой-пікірінің саналы түрде және жан-жақты қалыптасуына мүмкіндік береді. Сонымен бірге оқушының жеке тұлғасын эмпатиялық қасиеттер қалыптастыру жағынан да өз әсері болады. Ұстаздардың ұстазы Қанипа Омарғалиқызы Бітібаева: «Оқушылардың нәзік эстетикалық талғамын жетілдіру, эмоциясына әсер ету мақсатында ақын-жазушылардың проблематикасы жағынан терең, саяси-әлеуметтік тақырыптағы шығармалары ғана алынбай, көркемдегіш құралдары, сұлулық әлемі, мөлдір сезімдер гаммасы бай шығармалар алынды» [2, 4 б.], - деп оқушының жеке сезімін де назарда ұстайды. Яғни ұлттық құндылықтарды талдап оқытуда оған жалаң қарамай тікелей сезімімен байланыстырып алған дұрыс деп санайды. Қ. Бітібаева өз технологиясының концептуалдық жүйесі туралы: «...бүгінгі сөз болып жүрген оқушыға субъект ретінде қарау; құзыреттіліктерді қалыптастыруға негізделген шығармашылық тапсырмалар; оқушылардың сыни тұрғыда ойлау қабілеттерін дамыту; білімді оқушылық деңгейден өнімді, шығармашылық деңгейге дейін көтеру; дарын көздерін ашу; ғылыми-іздендіру жұмыстарына баулу мәселелеріне негізделген» [3.2].

Сонымен «Қыз Жібек» лиро-эпостық жырын оқытуда Қ. Бітібаеваның технологиясын қолдана отырып, сын тұрғысынан ойлау технологиясының элементтерін да қолдануға болатынын байқадық. Екі технологияның ұқсастықтары мен үндескен тұстары көп болғандықтан сабақ барысында осы екі технологияның элементтерін байланыстыра қолдандық.

«Қыз Жібек» лиро-эпостық жырындағы негізгі тәрбиелік ұстанымдар ретінде 1-кестеде бағыттарды айқындап алдық.

1-кесте. «Қыз Жібек» лиро-эпостық жырындағы негізгі тәрбиелік ұстанымдар

Жеке тұлғаны қалыптастыру	Оқушылардың бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру арқылы олардың дүниетанымын кеңейту.
Әдет-ғұрыптарды ұғындыру	Жырдағы дәстүрлерді талдау арқылы олардың мән-маңызын түсіндіру.
Тіл мәдениетін дамыту	Жырдағы көркемдік құралдар арқылы оқушылардың сөз байлығын арттыру.
Көркем шығарманы терең талдау	Жырдың мазмұны мен идеялық негіздерін ашу арқылы тарихи-мәдени сабақтастықты көрсету
Нәтижесінде білім алушы	
Оқушылардың ұлттық болмысын қалыптастыруға ықпал етеді	
<ul style="list-style-type: none"> • Тарихи сананы дамыту арқылы ата-баба мұрасына құрмет қалыптастырады • Қазақ әдебиеті арқылы оқушылардың эстетикалық талғамын жетілдіреді. • Жыр мазмұнын өмірмен байланыстырып, оның заманауи маңызын түсіндіреді. 	
Кесте автордың зерттеу нәтижесінде дайындалды	

Әдістемелік жағынан таңдалып алынған технологиялар баланың жас ерекшелігін ескере отырып, жырда кездесетін әдет-ғұрып пен салт-дәстүрлерді танытуға және тәрбиелік мақсатты орындауға қызмет етеді.

Практикада қолдану

Сабақтың басында «Ой қозғау» стратегиясын пайдаланып, білім алушыларды сабақтың мазмұнына кіргізу әдісін қолданып, олардың зейіндерін тақырыпқа аударамыз. Халық әні «Әгугайды» тыңдатып, елең сөздеріндегі «Даяр етіп қояйық, салдырып сарай өзгеше», «орамалы тұрады бес жүз жорға», - деген жолдардың мағынасын ашамыз. Төлеген іздеп келе жатқан Қыз Жібектің сәні мен салтанатын беретін сөздерді жыр жолдарынан да іздетіп, қыз айттыру салтының маңызына тоқталамыз. Қыз айттыру салтының жай ғана үйленіп, үй болу емес, екі елді байланыстырып, туыс ететін мәні бар екенін де білім алушылармен талдап өтеміз. Сонымен

бірге сабақты кубизм стратегиясы арқылы жүйелеп отырамыз. Барлық тәсілдер Қ. Бітібаеваның технологиясында бар, қолданылған әдістер ретінде олардың білім алушылардың ойын дамытып, өз бетімен қорытынды жасауға, сыни бағалауға дағдыландыруға бағыттап отыратынын естен шығармау керек.

Сыныпта тапсырмаларды орындау үшін үш топқа бөлдік. «Сөз» тобы, «Сөйлем» тобы, «Өнер» тобы. Әр топтың өз тапсырмалары бар. Топтық тапсырманы топ атына сай әр топ оқушылары ауызша жауап береді. Топта постер, слайд таныстырылым жасатып оны қорғауға болады.

«Білу және түсіну» тапсырмаларын «Сөз» тобына береміз олар тақырыптық сұрақтарға жауап іздейді. Кестені алдын ала дайындап дұрыс жауап жағын перде арқылы жауып қоямыз. Білім алушылар толық жауап берген соң оларға салыстыру үшін кестенің жабық жағын ашамыз.

2-кесте. Дұрыс жауаптар

«Қыз Жібек» кинофильмінің режиссеры кім?	Сұлтанбек Қожықов
1970 жылы түсірілген «Қыз Жібек» кинофильмі Қазақ ССР-нің Мемлекеттік сыйлығын иеленді. Фильм сценарийін жазған кім еді	Ғ.Мүсірепов
«Қыз Жібек» кинофильмінде Жібек пен Төлеген және Бекежан рөлдерін сомдаушы кімдер?	Құман Тастанбеков, Мереуерт Өтекешова, Асанәлі Әшімов

Сабактағы басты мақсатымыз жырдың сюжетін талдай отырып, дәстүр мен салт арқылы көрінген ұлттық құндылықтарды білім алушының өз еркімен және меңгеруін қамтамасыз ету болатын. Сондықтан алдымен жырда кездесетін салт-дәстүрді теріп алып олардың жырдың қай жерін-

де кездесетінін қандай кейіпкерлер қатысатынын анықтап алу керек болады. Білім алушыларға арнайы жасалған кестеге жыр мазмұнында кездесетін салт-дәстүрді теріп жазу тапсырылады. Екінші топ өз тапсырмаларын кестеге орындап, қорғауға дайындалады.

3-кесте. Оқушылардың жауаптары

Салт-дәстүр	Композициялық жүйесі	Қатысатын кейіпкерлер
«Қыз көру» («қыз таңдау» салт)	Оқиғаның басталуы	Төлеген, Қыз Жібек, Шеге, жеңгелері
Айтыс (дәстүр, өнер)	Шиеленісу	Қыз жібек пен Бекежан
Әмеңгерлік (салт)	Аяқталуы	Қыз Жібек, Сансызбай
Бата/ теріс бата (бата беру, бата алу) (дәстүр)	Әкесінің Төлегенге теріс бата беруі оқиғаның шарықтау шегінде Әкесінің Сансызбайға бата беруі аяқталуында	Төлеген, Сансызбай, әкесі
Кесте оқушылардың жауаптары негізінде жасалды		

Үшінші топқа жалпы жырдың жазылуы мен кітап болып басылу тарихы туралы тапсырма береміз. Олар өз тапсырмаларын кітаптан, электрондық энциклопедиялардан іздеп, жауап берді. Олардың болжалды жауаптары: «Бірінші рет басылуы 1894 жылы. Кімнен жазып алып, кім шығарғаны мәлім емес, «Қисса Қыз Жібек» деген атпен Қазанда басылған. Жинаушысының сөзіне қарағанда сол кездегі қазақ арасында болған татарлардың бірі тәрізді. Өзі ноғаймын дейді. «Қыз Жібекті» екінші рет баспаға ұсынған фольклорды көп жинаушы адамдардың бел-

гілі бірі Жүсіпбек Шайхысламұлы (1900ж). 1894 жылдан бері Қазанда талай рет басылады. Совет үкіметі кезінде тағы да үш рет басылып шықты (1933ж, 1939ж). Ең соңғы басылуы 1957 жылы (Қазақ Ғылым академиясының тіл және әдебиет институты)».

Топтарға берілген келесі тапсырманың мақсаты білім алушылардың топта ақылдаса отырып, шығарманың негізгі оқиғалары мен кейіпкерлері, шығарма жазылу тарихы туралы білімдерін жетілдіруге байланысты берілді. Тапсырманың орындалуы 4- кестеде көрсетілді.

4-кесте. Тапсырманың орындалуы

Топ	Тапсырма	Орындауы
«Сөз»	Жырдағы оқиға қай уақытта болған. Жырды бізге жеткізген жыршылар кімдер?	«Қыз Жібек» жыры шамамен ХVІІ ғасырда туғанға ұқсайды. Қыз Жібектей арудың трагедиялық тағдыры туралы әр аймақтың әңгімелері алуан түрлі арнамен таласа, ағытылып, бірін-бірі толықтырып тұрады немесе жетілдіріп жатады. Алайда өзінің түпкі жобасынан табаны таймайды. Жырдың бас-аяғы 16 нұсқасы жиналған.. Бұларды жырлаушы қазалылық Мұсабай жыраудың, оралдық Қазақбай Түгелбаевтың, жетісулық Жүсіпбек Шайхысламұлы сынды жыршылар болды.

«Сөйлем»	Төлегеннің өскен ортасы, әкесі мен анасының оған деген мейірімі жырда қалай көрсетілген?	Төлеген бай адамның баласы, ол өзіне жар іздеп шығады. Анасы мейірімді өз батасын береді. Әкесі Жағалбайлы елінен қыз алуға қарсы болады. сондықтан Төлегенге теріс батасын береді.
«Өнер»	Жырдағы Қаршыға, Шеғе сияқты адамгершілігі мол, сыйлы азаматтар туралы өз пікіріңізді айтыңыз.	Қаршыға да Шеғе де өнер адамдары. Олар адамгершілігі мол және екі жасқа көмектескен кейіпкерлер.
Кесте автордың оқушылар берген жауаптарды іріктеп алу арқылы жасалған		

Жалпы «Қыз Жібек» лиро-эпостық жырын оқытуда Қ. Бітібаеваның «Ой тастау, ойланту, ойлау» технологиясы мен сын тұрғысынан ойлау технологиясының элементтері қатар қолданылғандықтан білім алушылар өз ойларын еркін және нақтылы дұрыс жауаптармен түйіндеп отырды. Жырды оқытуға бөлінген 8 сағатта білім алушылар жырдың мазмұнымен толық танысып, салт-дәстүрге байланысты шыққан ұлттық құндылықтарға байланысты өз ойларын білдірді. Алайда сабақ барысында үлгерімі әлсіздеу білім алушылардың белсенділіктері төмендеу болды. Олардың жырды оқымағаны, мазмұнын толық білмейтіні анықталды. Сол себепті сабақ барысында топ мүшелерін топ арасында ауыстырып отыруға және үлгерімі әлсіз білім алушылардың белсенділігін қадағалап отыруға тура келді. Нәтижесінде екі білім алушы ғана шығарма мазмұнымен толық таныспағаны анықталды. Білім алушылардың шығарма мазмұнын толық игерулерін арнайы дайындалған сұрақтар арқылы анықтауға болады.

Ұсыныстар

Жаңашыл ұстаз Қ. Бітібаеваның «Ой тастау, ойланту, ойлау» технологиясы арқылы меңгерілген білім мазмұны білім алушының жеке тұлғалық келбетінің қалыптасуына, өз бетімен еркін ойлап, ойын шебер жеткізуге дағдыланатынын байқадық. Зерттеу мақаламызға алынған «Қыз Жібек» лиро-эпостық жырының мазмұны арқылы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу тақырыбын ашу үшін осы тақырыптағы бірнеше сабақ талданып, сол арқылы шыққан қорытынды нәтижелер берілді. Нәтижелер бойынша ұсыныстар:

- 1) Кубизм стратегиясының барлық сатысын ретімен орындалғанын қадағалау керек. Себебі білім алушыларда кез келген іс-әрекетті ретімен орындау функционалдық сауаттылығы дағдысы қалыптасады. Бұл Қанипа Бітібаеваның алдымен ой тастау, ойланту, ойлау деген деңгейлерімен сай келеді.
- 2) Үлгерімі әлсіз саналатын білім алушылар мен үздіктерді топқа жіктегенде тең бөлу керек. Білім алушылардың әлсіздеу екенін білдіртпейтіндей әдістер қарастыру керек.
- 3) Білім алушылардың жауаптарындағы кемшіліктерді бірден түзетпей, топқа қайта басқа сұрақ, не тапсырма түрінде беріп, өздерінің дұрыс жауаптарын табуға ықпал ету керек.
- 4) Білім алушыларды формативті бағалау арқылы қолдау білдіріп отыру маңызды. Олардың әр дұрыс жауабына әр түрлі стратегиялар арқылы бағалау беріп көтермелеу маңызды.

Сабақ барысында Қ. Бітібаеваның «Ой тастау, ойланту, ойлау» технологиясының іздендіру, ойланту, «ойлан, тап, ізде», диалог зертханасы, «ойлан, тап, ізде», диалог басқа да әдіс-тәсілдері қолданылды. Жалпы мұғалімнің Қ. Бітібаеваның «Ой тастау, ойланту, ойлау» технологиясын қолану кезінде көптеген басқа да әдіс-тәсілдерін пайдалануға болады.

«Қыз Жібек» лиро-эпостық жырын оқыту арқылы ұлттық дәстүрлерді насихаттау – болашақ ұрпақты өз ұлтының мәдени құндылықтарын қадірлеуге, адамгершілікке, елжандылыққа тәрбиелеудің тиімді жолдарының бірі. Білім беру жүйесінде осы жырды оқыту әдістерін жетілдіру арқылы

оқушылардың ұлттық сана-сезімін нығайтуға мүмкіндік бар.

Қ. Бітібаеваның «Ой тастау, ойланту, ойлау» технологиясының білім алушыларға әсерін білу үшін кері байланыс кезінде әр

сабақ сайын шағын сауалнама жүргізіліп отырылды. Сауалнаманың жауаптарын реттеп, олардың қанша пайызы ұнағанын жазып отырдық. Сауалнама сұрақтары мен нәтижесі 5-кестеде көрсетілді:

5- кесте - Сауалнама сұрақтары мен нәтижесі

Рет саны	Сұрақтар	Пайыздық өлшемі
1	Сабақта қолданылған әдіс-тәсілдер ұнады ма?»	97 %
2	Шығармашылықпен жұмыс жасау тиімді болды ма?	98 %
3	Пікір айту, әңгімелесу, ойынды білдіру ұнады ма?	96%
4	Сабақтың алдағы уақытта да осылай өтуін қалайсың ба?	95%

Білім алушыларға сабақ барысында өздерінің шығарманы еркін талдап, тапсырмаларды топпен орындаулары ұнаған. Сонымен бірге олардың белсенділіктері де артып, сабақта өз ұсыныс-пікірлерін еркін бере бастаған.

Қорытынды

Ойымызды түйіндей келе, Қ. Бітібаеваның «Ой тастау, ойланту, ойлау» технологиясын қолдану оқушыларға оң әсерін бергенін байқадық. Шығармашылық бағыттағы ауызша және жазба жұмыстарының әр түрі болып ұсынылуы оқушылардың қызығушылығын, шығармашылық қабілеттерін, ынтасын оятты, тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға, сондай-ақ эстетикалық талғамдары мен жалпыадамзаттық құндылықтарды игерулеріне септігін тигізді.

Қорытындылай келгенде, «Қыз Жібек» лиро-эпостық жырын оқыту оқытуда Қ.Бітібаеваның инновациялық технологиясын өте тиімді деуге болады. Зерттеу нәтижелерінде көрсеткендей, білім алушылардың шығармашылық бағыттағы тапсырмаларды зор ынтамен, үлкен қы-

зығушылық танытып орындағанын көрдік. Сонымен бірге өзіндік ізденіс, шығармашылық ойлау, сауатты жазу және сөйлеу, мәтінді толық әдеби талдау арқылы олардың оқырмандық қабілеттерінің біршама көтерілгені байқалды.

Жаңашыл ұстаз Қанипа Бітібаеваның технологиясы арқылы білім мазмұнын меңгерту арқылы білім алушылардың жеке тұлғалық болмыстары ұлттық құндылықтар негізінде толығып, олардың бойында көркем шығарманы түсінуге деген ынталарын қалыптастырды.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Жұмақаева Б.Д. Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі: Оқулық – Алматы, «Қыздар университеті» баспасы, 2015. – 242 б.
2. Жұмақаева Б.Д. Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі: Оқулық – Алматы, «Қыздар университеті» баспасы, 2015. – 242 б.
3. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. – Алматы: Рауан, 1997. – 288 б.
4. Керімбекова Б., Қуанышбаева Ә. Қазақ әдебиеті: Жалпы білім беретін мектептің 7- сыныбына арналған оқулық – Алматы: «Мектеп», 2017.- 160 б.

● ВОСПИТАНИЕ ЦЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ТРАДИЦИЙ ЧЕРЕЗ ИЗУЧЕНИЕ ПОЭМЫ «КЫЗ ЖИБЕК»

Самалова А.М.

Школа-лицей BINOM SCHOOL имени Каныша Сатпаева, г. Астана

Аннотация. В статье рассматривается вопрос воспитания ценностей национальных традиций через обучение поэме «Кыз Жибек». Анализируется передача ценностей и традиций, характерных для казахского народа в поэме «Кыз Жибек», а также ее историческая и художественная ценность. Изучена ориентация целей обучения в образовании на образовательные ценности. Основной вывод статьи обоснован результатами, полученными на основе практического опыта. В статье на основе технологии К.Битибаевой «Подумай, задумайся, думай» был проведен анализ уроков и проанализированы результаты.

Ключевые слова: традиции, обычаи, учебная литература, ценностные ориентации, новые технологии, воспитательная ценность литературы, методы обучения.

● EDUCATION OF THE VALUE OF NATIONAL TRADITIONS THROUGH THE STUDY OF THE POEM «KYZ ZHIBEK»

Samalova A.M.

School-Lyceum Binom named after Kanysh Satpayev, Astana

Abstract. The article considers the issue of education of values of national traditions through teaching the poem «Kyz Zhibek». The transmission of values and traditions characteristic of the Kazakh people in the poem «Kyz Zhibek», as well as its historical and artistic value are analyzed. The orientation of learning objectives in education to educational values is studied. The main conclusion of the article is substantiated by the results obtained on the basis of practical experience. In the article, based on the technology of K. Bitibaeva «Think, think, think», an analysis of lessons was carried out and the results were analyzed.

Keywords: traditions, customs, educational literature, value orientations, new technologies, educational value of literature, teaching methods.

МРНТИ 14.25.07

РАЗВИТИЕ СВЯЗНОЙ РЕЧИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ РАБОТУ С КОНТЕКСТУАЛЬНЫМИ СИНОНИМАМИ

Чиркина О.М.КГУ «Школа-гимназия №10» ОО по г. Усть-Каменогорску УО ВКО,
г. Усть-Каменогорск

Аннотация. В статье исследуется вопрос развития связной речи младших школьников через работу с контекстуальными синонимами. Автор анализирует влияние ограниченного словарного запаса на качество устных и письменных высказываний детей, уделяя особое внимание проблеме тавтологии. Описываются этапы и методика работы с контекстуальными синонимами, включающая задания аналитического, синтетического и творческого характера. Представлены результаты исследования, проведенного с учениками 4 класса, которые демонстрируют положительную динамику в использовании контекстуальных синонимов. Делается вывод о необходимости систематической работы по обогащению словарного запаса и её значении для развития коммуникативных навыков учащихся.

Ключевые слова: связная речь, младшие школьники, словарный запас, контекстуальные синонимы, тавтология.

Введение

Речь человека отражает его культуру и образованность, становясь своеобразным зеркалом внутреннего мира. Речь – основа всякой умственной деятельности, средство коммуникации. По манере общения легко определить уровень развития мышления и общий уровень интеллекта говорящего.

Развитие речи является одним из принципов построения программ по русскому языку и литературному чтению для начальных классов. В программе по русскому языку записано: «Основными задачами курса русский язык на начальной ступени обучения являются задачи по формированию языковой и коммуникативной компетенции...2) предметные: развитие связной речи, обогащение словарного запаса

и грамматического строя речи учащихся...» [1], а в программе по литературному чтению одной из основных задач указано «развивать и обогащать связную речь» [1],

Работа над речевыми навыками способствует развитию интеллектуальных способностей ребенка. Без развития речи невозможно полноценное развитие мышления, воображения, а также управление высшими эмоциональными процессами. Поэтому задания по развитию речи интегрируются в разные уроки и становятся частью всей языковой деятельности.

Деятельность по развитию речи носит многогранный характер. Одним из важных аспектов в этом процессе является пополнение словарного запаса младших школьников. Наличие широкого словар-

ного запаса играет важнейшую роль: оно способствует не только совершенствованию речевых навыков, хорошая, грамотная речь – залог успешного обучения и развития в целом.

В системе работы внимание уделяется не только увеличению количественного состава, но и их активизации. Лексический запас учащихся пополняется довольно равномерно, ежедневно увеличиваясь в среднем на 4-5 новых слов. Важная роль в этом процессе принадлежит урокам литературного чтения. Знакомство с литературными произведениями способствует обогащению речи школьников: вводятся новые понятия, слова, устойчивые выражения, речевые обороты.

Вопросы обогащения словарного запаса учащихся младших классов начали подниматься еще в XIX в. Этими вопросами занимались такие известные педагоги, как В.Г. Белинский, Л.Н. Толстой, Н.А. Добролюбов, Д.И. Писарев, К.Д. Ушинский. В XX веке эту проблему изучают такие ученые как А.В. Текучев, М.Т. Баранов, М.Р. Львов и др. Вопросы, касающиеся развития речи широко раскрыты в трудах видных ученых Казахстана: Абая Кунанбаева, Ибрая Алтынсарина, Ахмета Байтурсынова. Современные отечественные педагоги и психологи: Г.Бегалиева, С.Рахметова, Н.Телепнева, Т.М.Абдыкаримова и многие другие также не оставляют данную проблему без внимания [2,3, 4].

Несмотря на огромное количество педагогических исследований, и публикаций, проблема обогащения словарного запаса учащихся младших классов остаётся актуальной, а на сегодняшний день ещё и обостряется в связи с тем, что учащиеся мало читают художественной литературы, основным источником пополнения словарного запаса современных детей стал интернет и средства массовой информации. К сожалению, эти источники не всегда содержат правильную лексику.

Таким образом, работа, проводимая учителем для того, чтобы ученики овладели умением выражать свои мысли в устной и письменной форме, остается приоритетной в развитии личности ребенка.

Методика

Исследователи детской речи отмечают, что лексический запас учащихся младших классов зачастую ограничен. Дети склонны повторять одни и те же слова в устной речи, имеют слабое представление о синонимах и испытывают трудности с выбором нужных лексических единиц при конструировании собственного высказывания. Темп роста активного словаря у младших школьников остается медленным.

В устных и письменных связных высказываниях учащихся очень часто присутствует тавтология. Повторяемость одних и тех же слов – серьезный и частотный недостаток детской речи. Тавтологические ошибки бывают разных видов. Это может быть повторение однокоренных слов в последовательной цепочке, например, *шепчет шёпотом, в рассказе рассказывается, толстый толстяк*; некорректные сочетания иностранных корней: *автоматическая авторучка, первая премьера*; частое повторение какого-либо слова. Избранное слово проходит через всё письменное или устное высказывание ученика. Чаще повторяются имена существительные, глаголы, местоимения.

Причина тавтологических ошибок является ограниченный активный словарь у детей, им не достаточно слов для выражения мыслей, хотя в пассивном словаре ученика могут быть необходимые лексемы, однако ребенок не всегда вспоминает их в нужный момент.

Чтобы устранить тавтологические ошибки, необходима систематическая и целенаправленная работа, которая является частью общей программы формирования культуры речи учащихся. Это включает в себя постоянное расширение словарного запаса школьников, подготовку к связным устным и письменным высказываниям, а также упражнения по выявлению и устранению повторов в тексте. Важным аспектом является создание текстов с использованием контекстуальных синонимов. При этом необходимо учитывать лексическое окружение и правильно интерпретировать значение контексту-

альных синонимов. Иногда такие слова, встречающиеся в определенной ситуации, называют ситуативными или стилистическими синонимами, например: *птички, синички, они, дурочки, товарищи* (Из рассказа М.Пришвина «Старый гриб», Учебник Литературное чтение для 4 класса, часть 1 (Н.В. Регель и др.)) Названные слова являются синонимами только в данном контексте.

В любом связном высказывании мы можем встретить контекстуальные синонимы. В текстах учебников «Литературное чтение» для 2-4 классов часто встречаются подобные слова. Это могут быть разные части речи, например *цепочка, лебединая семья, птицы, бакенщик заметил, увидел, узнал* (рассказ «Лебединая дружба» Н.Устинович, Учебник Литературное чтение для 4 класса, часть 1 (Н.В. Регель и др.))

Анализ литературных произведений, представленных к изучению в программе, наблюдения за устными и письменными высказываниями убеждают в необходимости целенаправленной работы над контекстуальными синонимами в начальных классах. Педагогической целью видится обогащение словарного запаса детей, выработка умения пользоваться словами, находить слово в тексте, заменять его, не потеряв смысла, составлять высказывание, не допуская неоправданной тавтологии.

Практическое применение

Работа над контекстуальными синонимами проводится в определенной системе. На первом этапе необходимо сформировать понятие контекстуальных синонимов. Для этого используются задания аналитического характера, которые дети выполняют под руководством учителя, они отыскивают в читаемых текстах контекстуальные синонимы, еще не владея самим термином «синонимы». Например, при чтении стихотворения В.Каримова («Обучение грамоте», 1 класс, урок 2-3, упражнение 1) первоклассники отвечают на вопросы и выполняют такие задания:

- ▶ *Какими словами автор называет Казахстан? (колыбель великого народа)*
- ▶ *Почему страна названа колыбелью? (потому что в ней люди чувствуют себя спокойно, автор её любит, как родной дом)*
- ▶ *А какими ещё словами можно было бы назвать нашу страну? (Родина, наша Республика и т.д.)*
- ▶ *Зачем автор использовал разные слова? (Удачно подобранные слова делают речь более выразительной, позволяют высказать настроение, личное отношение)*
- ▶ *Придумайте свои предложения про Казахстан, не повторяя друг друга.*

Подобные задания имеют четкую цель - познакомить учащихся с понятием контекстуальных синонимов и их ролью в речи.

Пример задания:

- ▶ *Прочитайте текст: «Солнечный день окутал всё вокруг теплом. Лучи солнца согревали землю, а его свет озарял поля и луга». Найдите слова, которые могут быть синонимами в этом контексте («солнце» – «лучи»; «свет» – «озарение»).*
- ▶ *Обсудите, почему эти слова являются синонимами только в данном тексте.*

Чтобы показать использование контекстуальных синонимов в литературных произведениях, на этом этапе много внимания уделяется анализу художественного текста.

Пример задания:

- ▶ *Прочитайте отрывок из рассказа К.Г. Паустовского или Л.Н. Толстого. Найдите слова, которые являются синонимами в данном тексте. Обсудите, как они помогают создать образность.*

На следующем этапе выполняются задания синтетического характера, которые призваны развить умение подбирать си-

нонимы, соответствующие конкретному контексту.

Упражнение 1. Замени слово. Ученикам предлагается заменить слово в предложении на контекстуальный синоним. Например:

- ▶ Текст: «Ветер завывал за окном». Замените слово «завывал» так, чтобы сохранился смысл текста. (Ответ: «шелестел», «гудел», «свистел»).

Упражнение 2. Найди пару. Учащимся даются пары предложений, и они должны определить, какие слова в них являются контекстуальными синонимами:

1. Мальчик быстро бежал по дорожке.
2. Ребёнок стремительно мчался по тропинке. (Синонимы: «быстро» – «стремительно», «дорожка» – «тропинка»).

В системе работы над контекстуальными синонимами значительное место отводится стимулированию учащихся применять контекстуальные синонимы в своей речи: создавать собственные тексты или редактировать имеющиеся.

Упражнение 1. Продолжи рассказ. Учитель зачитывает начало текста: «В лесу было тихо и спокойно. Только лёгкий ветерок трепал листья...». Задача учащихся – продолжить рассказ, используя не менее 3 контекстуальных синонимов.

Упражнение 2. Редактирование текста. Ученикам даётся текст с повторяющимися словами. Задача – заменить слова контекстуальными синонимами:

- ▶ «Летом дети любят купаться в реке. Вода в реке тёплая, а река течёт медленно.» (Возможный вариант: «Летом дети любят купаться в реке. Вода в потоке тёплая, а течение медлительное.»)

На этом этапе важно применять игры на развитие навыков работы с контекстуальными синонимами

Игра 1. «Кто точнее?» Учитель зачитывает предложение, и ученики по очереди

предлагают слова-синонимы, подходящие для данного контекста. Например:

- ▶ «Птицы пели в лесу». (Варианты: «щебетали», «чирикали», «заливались»).

Игра 2. «Найди лишнее» Учащимся предлагаются ряды слов, из которых нужно исключить слово, не подходящее по смыслу:

- ▶ (свет, луч, озарение, тень).
- ▶ (бежать, мчаться, ползти, нестись).

На завершающем этапе проводятся задания творческого характера: пересказ текста с сохранением предложенных синонимов, составление собственных текстов с указанными словами, а также изменение структуры предложений или переработка готовых текстов.

Автором данной статьи проведено исследование по применению контекстуальных синонимов в собственной речи учеников начальной школы. В нём принимали участие ученики 4 класса «А» КГУ «Школы-гимназии №10» Отдела образования по городу Усть-Каменогорску УО ВКО. Для исследования активного словаря младших школьников использовался диагностический срез с целью определения его исходного объема. Срез представлял собой письменное изложение текста В.Бианки «Купание медвежат». Были выделены три уровня лексической стороны речи младших школьников: низкий, средний и высокий.

1. Низкий уровень – вовсе не используют в своей речи синонимы или используют для избегания тавтологии исключительно местоимения.
2. Средний уровень - используют в своей речи синонимы недостаточно.
3. Высокий уровень – используют в своей речи концептуальные синонимы в достаточном количестве.

В исследовании принимали участие 26 человек. Выяснилось, что на начало 4 класса 1 ученица (3%) обладала низким уровнем лексической стороны речи, 19 человек (74%) показали средний уро-

вень. И только 6 учеников (23%) продемонстрировали высокий уровень использования контекстуальных синонимов.

В ходе практической работы, применялись различные упражнения, указанные в примерах. На контрольном этапе исследования вновь проводилось изложение

по тексту К. Паустовского «Барсучий нос». Результаты анализа этой работы показали, что до 0% снизилось количество учащихся с низким уровнем и до 53% увеличилось количество учащихся с высоким уровнем лексической стороны речи. (См. диаграмму 1)

Диаграмма 1.

На основании представленных данных можно проследить положительную динамику изменения результатов во время исследования. При сравнении с первым этапом оказалось, что количество детей, не видящих повторы в собственных текстах, снизилось до 0%, при этом более половины учащихся начали применять различные контекстуальные синонимы (увеличение на 30%). Также следует отметить, что с 1 класса, в который дети приходят с нулевыми знаниями по этой составляющей речи, % знаний значительно повышается к 4 классу, что свидетельствует об эффективности проведенных занятий. Конечно, это не означает, что работа будет закончена. Развитие речи – это долгий процесс, который продолжит-

ся на следующем этапе школы.

Рекомендации

Для получения хороших результатов развития связной речи младших школьников посредством работы с контекстуальными синонимами важно учитывать несколько аспектов.

1. Подготовка к внедрению методики. Прежде всего, необходимо провести оценку уровня речевых навыков учащихся с помощью письменных изложений, устных высказываний или других упражнений речевого характера. Выявить наиболее частые ошибки, включая тавтологию и ограниченность словарного запаса. Разработать

план уроков, который будет включать задания аналитического (поиск синонимов в тексте), синтетического (замена слов на синонимы) и творческого (создание текстов) характера. Подготовить группу измерительных материалов, включая тексты и рисунки, адаптированные под возраст.

2. Организация уроков. Следует проводить занятия с использованием примеров из литературных произведений. На начальных этапах примените игровые формы, такие как «Кто точнее?» или «Найди больше», чтобы привлечь внимание учащихся. Следует вводить и более сложные задания, требующие самостоятельного применения синонимов в связной речи.
3. Методы оценки результатов. Оценивать прогресс можно через сравнение начального и итогового уровней. Для этого можно использовать викторины письменные и устные задания, фиксируя, как учащиеся уменьшают количество повторов в речи и повышают ее выразительность.
4. Адаптация к различным учебным группам. При работе с учениками на высоком уровне речевых навыков используйте задания повышенной сложности, такие как анализ художественного текста. Для детей с низким уровнем следует вводить больше наглядных примеров и коллективных упражнений
5. Системность и продолжительность работы. Работа над развитием речи должна быть систематической. Требуется включать элементы методики на уроках литературного чтения, русского языка в проектной деятельности, чтобы научиться применять полученные навыки в разных контекстах.

Данные рекомендации позволят эффективно адаптировать методику и обеспечить устойчивые результаты.

Заключение

Таким образом, можно сделать вывод, что причины для расширения словарного за-

паса могут быть различны. Важным этапом в развитии речи учащегося является умение правильно употреблять синонимы в нужном значении, в зависимости от контекста. Одной из главных причин речевых ошибок, которые учащиеся младших классов допускают в устной и письменной речи является ограниченный объем активного и пассивного словарного запаса. Для устранения этой проблемы необходимо систематически и планомерно проводить с учениками младших классов работу, направленную на пополнение объема словарного запаса.

Одним из способов расширения словарного запаса младших школьников является работа над контекстуальными синонимами. Таким образом, обеспечивается повышенный интерес и внимание учащихся к изучаемому тексту, повышение навыков чтения и осознанное использование слов для речи. Регулярная работа с контекстуальными синонимами развивает у учащихся своеобразную зоркость: они сравнительно быстро отыскивают эти слова в читаемых текстах, стремятся избежать повторения одинаковых слов в связанных устных и письменных высказываниях.

Список использованных источников

1. Учебная программа по предметам образовательной области «Язык и литература» для 1–4 классов общеобразовательной школы. – Астана, 2016. – 93 с. <https://uba.edu.kz/ru/metodology/4?page=2>
2. Агранович Е.Н. Формирование культуры речи детей в условиях поликультурности Казахстана. – Журнал Вестник Казахского государственного женского педагогического университета, 2013, № 4 (46),- 147 с. <https://rmebrk.kz/journals/3230/60297.pdf>
3. Бойко Ю.С., Даминова Л.К. Проблема развития речи младшего школьного возраста на лексическом уровне. Педагогический журнал Казахстана «Мектеп», 2021.- 9 с. <https://mektepzhurnal.kz/bazamaterialov/nachalnaya-shkola/statya-problema-razvitiya-rechi-mladshego-shkolnogo-vozrasta-na-leksicheskom-urovne>
4. Абдыкаримова Т.М. Развитие устной речи учащихся младших классов в процессе работы с текстом. // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук - Алма-Ата, 1992.- 18 с. http://irbis.gnpbu.ru/Aref_1992/Abdykarimova_T_%D0%9C_1992.pdf

● БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БАЙЛАНЫСТЫ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІН КОНТЕКСТІЛІК СИНОНИМДЕРМЕН ЖҰМЫС АРҚЫЛЫ ДАМУ

Чиркина О.М.

ШҚО ББ Өскемен қ. ББ «№10 мектеп-гимназиясы» КММ
Өскемен қ.

Андатпа. Мақалада контекстік синонимдермен жұмыс жасау арқылы бастауыш сынып оқушыларының ауызекі сөйлеуін дамыту мәселесі қарастырылады. Автор балалардың ауызша және жазбаша ауызекі сөйлеу сапасына сөздік қорының жетіспеуіне талдау жасайды, әсіресе тавтология мәселесіне көңіл бөледі. Аналитикалық, синтетикалық және шығармашылық сипаттағы тапсырмаларды қамтитын контекстік синонимдермен жұмыс істеу кезеңдері мен әдістемесі сипатталған. Контекстік синонимдерді қолдануда оң динамиканы көрсететін 4-сынып оқушыларымен жүргізілген зерттеу нәтижелері ұсынылған. Сөздік қорын байыту бойынша жүйелі жұмыстың қажеттілігі және оның оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту үшін маңызы туралы қорытынды жасалады.

Түйінді сөздер: үйлесімді сөйлеу, бастауыш сынып оқушылары, сөздік қор, контекстік синонимдер, тавтология.

● DEVELOPMENT OF COHERENT SPEECH OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH WORK WITH CONTEXTUAL SYNONYMS

Chirkina O.M.

Primary School Teacher KSI «School-Gymnasium № 10» of the Department of Education of Ust-Kamenogorsk, East Kazakhstan Region Education Administration

Abstract. The article explores the development of cohesive speech in primary school students through working with contextual synonyms. The author examines the impact of a limited vocabulary on the quality of children's oral and written expressions, focusing on the issue of tautology. The article describes the stages and methodology of working with contextual synonyms, including analytical, synthetic, and creative tasks. The results of a study conducted with 4th-grade students are presented, demonstrating positive dynamics in the use of contextual synonyms. The conclusion highlights the importance of systematic efforts to enrich vocabulary and their significance in developing students' communication skills.

Keywords: cohesive speech, primary school students, vocabulary, contextual synonyms, tautology.

МРНТИ 14.25.07

РОЛЬ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ В РАЗВИТИИ ЕСТЕСТВЕННО-НАУЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

Шмидт Е.В.

КГУ «Общеобразовательная школа № 2» ОО г. Шахтинска УО по Карагандинской области

Аннотация. В статье рассматривается роль функциональной грамотности в формировании естественно-научной компетенции учащихся. Функциональная грамотность включает умение применять знания на практике, критически оценивать информацию и решать реальные жизненные задачи. Уроки биологии представляют уникальные возможности для развития функциональной грамотности за счет интеграции теоретических знаний, практических навыков и исследовательской деятельности.

Ключевые слова: функциональная грамотность, естественно-научная компетенция, уроки биологии, критическое мышление, практическое обучение.

Введение

Современное образование направлено на подготовку компетентных выпускников, готовых к жизни в условиях постоянных изменений и вызовов. Одной из ключевых задач школьного обучения является формирование функциональной грамотности, которая лежит в основе естественно-научной компетенции учащихся. Биология, как наука о жизни, предоставляет широкий спектр возможностей для этого процесса.

Функциональная грамотность подразумевает умение осмысливать и применять знания в реальных жизненных ситуациях. В контексте биологии она способствует развитию у учащихся способности объяснять природные явления, анализировать экологические проблемы и принимать обоснованные решения.

Цель данной статьи раскрыть значение функциональной грамотности как основы для формирования естественно-научной компетенции учащихся на уроках биологии, обосновать эффективные подходы и методы, способствующие развитию функциональной грамотности в образовательной практике.

Понятие функциональной грамотности появилось в середине XX века в ответ на потребности общества в расширении традиционного понимания грамотности. Исторически грамотность рассматривалась как умение читать и писать, однако быстрые изменения в экономике, науке и культуре потребовали от человека не только базовых навыков чтения и письма, но и способности эффективно использовать знания в реальной жизни.

Одним из ключевых направлений функциональной грамотности является есте-

ственно-научная грамотность. Она возникла как ответ на потребность общества в людях, способных понимать и анализировать биологические, экологические и химические процессы; принимать решения, основываясь на научных данных; решать практические задачи в области экологии, здравоохранения и устойчивого развития.

В 1997 году Организация экономического сотрудничества и развития (OECD) инициировала программу PISA (Programme for International Student Assessment). Она стала ключевым инструментом в исследовании функциональной грамотности учащихся. PISA определила функциональную грамотность как способность человека применять знания и навыки для решения задач в разных жизненных ситуациях, интерпретировать информацию и принимать решения.

Методика

В данной статье предлагаются разные методы и подходы в развитии функциональной грамотности на уроках биологии. На уроках биологии проектная деятельность, связанная с изучением окружающей природы, позволяет интегрировать знания из географии и других естественных предметов. Ученики могут создавать экологические проекты, исследовать проблемы окружающей среды своей местности и разрабатывать практические решения.

Для изучения клеточной структуры под микроскопом или наблюдения за ростом растений, проводя эксперименты, мы развиваем исследовательскую работу и моделирование. Такие работы помогают обучающимся интегрировать теорию с практикой. Ученики, работая с реальными данными, анализируют и оценивают состояние окружающей среды. Можно изучить биологические процессы, используя статистические методы и цифровые технологии.

Интегрируя и используя межпредметные связи, обучение биологии в контексте химии, физики и математики способствует комплексному пониманию явлений. Изучение интересной темы «фотосинтез»

требует от учащихся знаний о химических процессах и взаимодействии организмов с окружающей средой.

Исследовательская деятельность является важным инструментом в моей работе, направленной на развитие функциональной грамотности учащихся. Успешные уроки требуют не только разработки методик, но и анализа их воздействия на образовательные результаты. В данный момент учитель является ключевой фигурой в формировании естественно-научной компетенции, передавая естественнонаучные знания и помогая ученикам развивать навыки критического мышления и самостоятельного исследования.

Практическое применение

Проводя такие методы обучения на уроках биологии, можно показать учащимся значимость и возможности биологических знаний. В статье предлагаю исследования учителя: опыты внедрения методов и привожу примеры заданий, используемых на уроках, способствующих практическому обучению.

Для развития естественно-научной компетентности учащихся на уроках биологии необходимо прежде всего, чтобы ученики могли читать и анализировать научно-популярные статьи, тексты, развивая при этом читательскую грамотность. На уроке в 7 классе по теме «Применение бактерий. Значение бактерий в природе и в жизни человека» учащиеся прочитав статью на тему «Как бактерии помогают перерабатывать пластик», отвечают на вопросы: Какие виды бактерии участвуют в процессе? Как можно применить эти знания в промышленности? Какие риски могут возникнуть при внедрении технологии? К данному тексту предлагаются задания: найти ключевую информацию в тексте, составить список последствий загрязнения микропластиком вод океана, предложить меры по его уменьшению. Учащиеся должны уметь научно объяснять явления; понимать основные особенности естественнонаучного исследования; интерпретировать данные и использовать научные доказательства для получения выводов.

Развитие математической грамотности – важный компонент функциональной грамотности. Для формирования естественно-научных компетенций важно уметь решать задачи с использованием данных. Например, на уроке в 8 классе «Экологические проблемы Республики Казахстана. Причины, последствия и пути решения» предлагаются задания: «проанализировать диаграмму распределения биоразнообразия растений и животных в разных регионах Казахстана, найти, в каком регионе наблюдается наибольшее разнообразие видов, какие факторы могут влиять на эти различия, а также задания на расчет плотности популяции птиц на территории городского парка, сбор данных о численности птиц и площади парка, нахождение плотности и сравните с данными других регионов. Важно подойти к формированию естественно-научной компетентности дифференцированно: от заданий порогового уровня к заданиям высокого уровня. Это стимулирует желание обучающихся к глубокому изучению предмета, поощряет их самостоятельность, творчество и критическое мышление.

На следующем уроке ученикам предлагается исследование «Экологический след учащихся». Целью данной работы – сформировать у учащихся понимание их влияния на окружающую среду через расчёт «экологического следа». Ученики заполняли анкеты, оценивали свои ежедневные привычки (потребление воды, энергии, отходы, использование транспорта). Затем с помощью онлайн-калькулятора рассчитывали свой «экологический след». В качестве результатов 60% учащихся отметили, что их воздействие на природу выше среднего уровня. После анализа данных учащиеся предложили способы сокращения своего следа, включая раздельный сбор мусора, экономию ресурсов и переход на более энергоёмкие виды транспорта. Практическое значение состояло в том, что данное задание вызвало интерес у учащихся и стимулировало обсуждение экологических проблем на уровне личной ответственности.

Проектная деятельность в 7 классе «Биоразнообразии школьного двора», целью

которой стало изучение биоразнообразия ближайшей территории школы, оценка её экологического состояния, привело учеников к выполнению этапов: учащиеся составили карту школьной территории, выявили основные виды растений и животных, провели анализ экологического состояния (чистота территории, наличие зелёных зон). В результате проект позволил учащимся не только оценить состояние окружающей среды, но и выработать практические рекомендации для улучшения экологии школьной территории (посадка новых растений, уборка мусора). Предложенные задания были направлены на развитие экологической грамотности учащихся.

Примеры заданий на развитие функциональной грамотности, например, «разработайте план мероприятий по уменьшению выбросов углекислого газа на территории вашей школы; проанализируйте источники выбросов этого газа и предложите меры для его сокращения», формирует навыки работы в группе, анализа данных и осознания важности сохранения природы.

Развитие естественнонаучной грамотности приводит к тому, что учащиеся развивают умение понимать и объяснять природные явления, строить гипотезы, проводить эксперименты и анализировать их результаты. Например, на уроке в 8 классе «Роль человека в природе. Рациональное природопользование Охрана природы», учащиеся проводили исследование, измеряя уровень кислотности почвы на разных участках школьной территории с помощью цифровых датчиков, анализируя данную информацию и предлагая рекомендации по её улучшению.

На уроке в 8 классе при прохождении темы «Белки, свойства и функции» предлагались следующие задания: «определите, как изменение температуры влияет на активность ферментов, проведите эксперимент с использованием фермента каталазы, постройте график зависимости активности от температуры, сделайте вывод о значении температурной устойчивости ферментов для организма». Ученики, используя цифровую лабораторию, опреде-

ляли активность фермента и изучали влияние различных условий на его работу. Работа проводилась в группах.

На уроке в 8 классе «Влияние света на рост и развитие растений. Приспособления растений к меняющимся условиям освещения» исследование также проводилось в группах, используя цифровые датчики для измерения освещенности, объема выделенного кислорода, поглощенного углекислого газа. Цель такого исследования - изучить, как различные факторы окружающей среды (освещенность, влажность, температура) влияют на рост растений. Для выращивания ученики использовали три группы растений: первая выращивалась при стандартных условиях (контрольная); вторая - при пониженной освещенности; третья - при избыточной влажности почвы. Результаты ученики записывали на бланках, данные о скорости роста и состоянии растений в течение 14 дней, ученики строили графики и анализировали, как изменения факторов среды повлияли на биологические процессы. Ребята делали выводы, что недостаток света замедляет фотосинтез, а избыток влаги вызывает гниение корней. Это позволило понять, как экосистемы реагируют на внешние изменения.

Успешные уроки требуют не только разработки методик, но и анализа их воздействия на образовательные результаты.

Рекомендации

Биология – это предмет, в котором главной компетенцией учителя является его теоретическая подготовка и высокий уровень знаний. Освоение практик, используемых школьным учителем, способствует постоянному развитию других учителей. В выполнении заданий, представленных в статье, мы можем использовать несколько методов и приемов, которые обеспечивают восприятие учащимися. Зная творческого потенциала обучающихся для оптимизации планирования учебного процесса для получения ожидаемого результата.

Для эффективного внедрения предлагаемых методик предполагаются следующие

рекомендации:

1. Проводить на начальном этапе предварительную подготовку, адаптируя предлагаемые методики к специфике своей образовательной среды.
2. Реализовать поэтапное использование базовых знаний, постепенно усложняя их.
3. Развивать умение понимать и объяснять природные явления, строить гипотезы, проводить эксперименты и анализировать их результаты.
4. Интегрировать, используя межпредметные связи, обучение биологии в контексте химии, физики и математики.

Внедрение исследования и применение этих проектных методик на уроках биологии показали их эффективность и значимость для развития функциональной естественнонаучной грамотности учеников.

Заключение

Проведенные исследования (анкетирование, тестирование, интервьюирование учащихся) показало, что внедрение методов, направленных на развитие функциональной грамотности, значительно повышает уровень естественно-научной компетенции учащихся. Уроки, включающие проекты, эксперименты, лабораторные работы и анализ реальных данных, способствуют не только лучшему усвоению теории, но и формированию умений применять знания в жизни.

Учащиеся стали активнее участвовать в предметных олимпиадах и научных конференциях, занимая призовые места, успешно сдавать ЕНТ и поступать на гранты в ВУЗы страны и за рубежом.

Для развития естественно-научной компетенции учащихся можно рекомендовать регулярно включать в уроки кейсы и задачи из реальной жизни, развивать исследовательскую деятельность через проекты и эксперименты, использовать диагностические инструменты для оцен-

ки функциональной грамотности, включать элементы проблемного обучения, предлагать учащимся участвовать в конкурсах, связанных с экологией и биологией, чтобы мотивировать их к дальнейшему развитию. Также можно включать в уроки работу с цифровыми платформами, симуляторами, интерактивными заданиями, применяя мультимедийные ресурсы для визуализации биологических процессов (например, анимации, видео-экскурсии). Учитель обязательно должен участвовать в методических объединениях, семинарах и вебинарах, посвящённых формированию функциональной грамотности, делится успешными практиками со своими коллегами, создавать совместные межпредметные проекты. Особенно ценный опыт можно получить, применяя в практике Lesson Study.

Данные рекомендации помогут учителю выстроить образовательный процесс так, чтобы уроки биологии способствовали всестороннему развитию учащихся, формированию их ключевых компетенций и осознанию важности знаний в реальной жизни.

В заключении хочется отметить, что работа в данном контексте интересна и пло-

дотворна не только для учеников, но и для самого учителя. Ведь только жизненный опыт, практическое внедрение идей и новых образовательных технологий, позволяет двигаться в ногу со временем, создавая уникальные творческие личности, востребованные нашим обществом.

Список использованных источников

1. Алтынсарина, А.А., Абуова, Г.К. Развитие функциональной грамотности школьников в контексте обновленного содержания образования // Научный журнал «Педагогика и психология». - 2021. - № 3. - С. 18-25.
2. Ильясова, А.Т., Байгулова, А.Ж. Использование современных образовательных технологий для развития функциональной грамотности школьников на уроках биологии // Образование и наука в Казахстане. - 2019. - №6. - С.72-78.
3. Камалова, Г.А., Базарбаева, Б.К. Проблемы формирования естественно-научной грамотности в школе: казахстанский опыт // Вестник педагогических наук Казахстана. - 2021. - № 4. - С.10-15.
4. Сабденалиева, А.К. Методика формирования функциональной грамотности у школьников: теория и практика. - Алматы: Казахский университет, 2018.
5. Шоканова, Б.А. Функциональная грамотность как основа развития естественно-научной компетентности учащихся на уроках биологии // Вестник КазНУ. Серия биология. - 2022. - № 1. - С. 62-68.

● БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДАҒЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫҢ РӨЛІ

Шмидт Е.В.

Қарағанды облысы білім басқармасының Шахтинск қаласы бойынша білім бөлімінің «№2 жалпы білім беретін мектебі» КММ

Андатпа. Мақалада оқушылардың жаратылыстану-ғылыми құзыреттілігін қалыптастырудағы функционалдық сауаттылықтың рөлі қарастырылады. Функционалды сауаттылық білімді практикада қолдана білуді, ақпаратты сыни тұрғыдан бағалауды және өмірлік мәселелерді шешуді қамтиды. Биология сабақтары теориялық білімді, практикалық дағдыларды және зерттеу қызметін біріктіру арқылы осы сауаттылықты дамытудың бірегей мүмкіндіктерін ұсынады.

Түйінді сөздер: функционалды сауаттылық, жаратылыстану-ғылыми құзыреттілік, биология сабақтары, критикалық ойлау, практикалық оқыту.

● THE ROLE OF FUNCTIONAL LITERACY IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' NATURAL SCIENCE COMPETENCE IN BIOLOGY LESSONS

Schmidt E.V.

KSU «Secondary school No. 2» of the Department of Education in the city of Shakhtinsk of the Department of Education of the Karaganda region

Abstract. The article examines the role of functional literacy in the formation of students natural science competence. Functional literacy includes the ability to apply knowledge in practice, critically evaluate information and solve real life problems. Biology lessons present unique opportunities for the development of this literacy through the integration of theoretical knowledge, practical skills and research activities.

Keywords: functional literacy, natural science competence, biology lessons, critical thinking, practical training.

МРНТИ 14.29.27

МОДЕЛЬ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ РОДИТЕЛЕЙ ДЛЯ ОКАЗАНИЯ РАННЕЙ ПОМОЩИ ДЕТЯМ ПОСЛЕ КОХЛЕАРНОЙ ИМПЛАНТАЦИИ

Кондратова С.Ю., Пургина Н.Г.

КГУ «Специальный комплекс «Детский сад-школа-интернат»
КГУ «Управление образования акимата Северо-Казахстанской области»,
г. Петропавловск

Аннотация. Статья исследует эффективность модели системной подготовки родителей для оказания ранней помощи детям после кохлеарной имплантации. Основное внимание уделяется готовности родителей к включению в реабилитационный процесс. Представлены результаты апробации авторской программы, включающей обучение и консультации для родителей, совместные занятия с ребенком, а также поддержку и психологическую помощь.

Статья будет полезна родителям, сурдопедагогам и педагогам общеобразовательных школ, работающим в условиях инклюзивного образования.

Ключевые слова: кохлеарная имплантация, реабилитация, родители, ранняя помощь.

Введение

Кохлеарная имплантация – это высокотехнологичный метод коррекции слуха, открывающий ребенку новые возможности восприятия звуков, что требует от роди-

телей перестройки общения с ним. Этот процесс является долгим, эмоционально и физически затратным, требующим от них ежедневных усилий.

В психолого-педагогической практике широко используется семейно-центрированный подход, в котором семью рассматривают, как структуру способную максимально создать условия, направленные на воспитание, развитие и социализацию ребенка. Однако, помочь ребенку могут только «родители, которые находятся в стабильном эмоциональном состоянии, полностью осознают, что происходит с ребенком и почему, владеют навыками общения, воспитания и развития» [Глушков В.В. 2016. 147, Мазурова Н.В., 2016, №1 (21), 70-77 с.] Автор «Материнской школы» Э.И. Леонгард (1966), считает родителей равноправными участниками единого процесса абилитации ребенка [Леонгард, Э.И., 2009. 144 с.].

Изучение опыта реабилитационных мероприятий в послеоперационный период в Республике Казахстан показал, что успешность этого процесса во многом зависит от организации комплексного подхода в начальный период запуска речи – ранней помощи, в котором ключевую роль играют родители ребенка КИ. В соответствии с Законом Республики Казахстан «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями», статья 17 обязывает родителей таких детей, участвовать в реализации индивидуальной программы реабилитации.

Однако многие родители в послеоперационный период ребенка сталкиваются с отсутствием реальных результатов и не могут наладить речевую коммуникацию с ребенком. Эта проблема приобретает

особую значимость, так как вызывает у родителей трудности, связанные с практическим применением теоретических знаний.

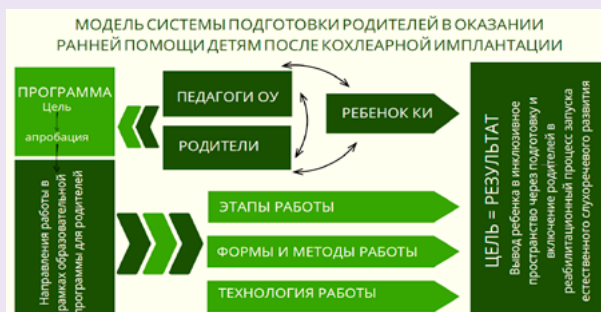
В контексте этих требований особую актуальность приобретает разработка комплексной модели системы подготовки родителей для оказания ранней помощи детям КИ, направленной на оптимизацию процесса реабилитации детей, с акцентом на активное вовлечение родителей в реабилитационный процесс на запускающем этапе.

Задачи статьи:

- ▶ проанализировать уровень готовности родителей к участию в реабилитационном процессе и определить факторы, влияющие на эту готовность;
- ▶ предложить модель системной подготовки родителей, включающую обучение, консультации и практическую помощь;
- ▶ подтвердить эффективность работы модели на основе разработанной авторской программы;
- ▶ дать рекомендации для специалистов в области специального и инклюзивного образования.

Методика

Теоретический анализ проблемы позволил разработать модель системы подготовки родителей для оказания ранней помощи детям после кохлеарной имплантации.

В рамках этой модели была разработана программа, определены основные направления, формы, методы и технологии работы с родителями детей после КИ. Результатом системы работы является обеспечение интеграции ребенка в инклюзивное образовательное пространство через активное участие родителей в реабилитационном процессе.

Программа подготовки родителей в оказании ранней помощи детям после кохлеарной имплантации (Программа)

Цель Программы: содействие родителям в выстраивании эффективной системы взаимодействия с ребенком КИ.

Задачи Программы:

- ▶ восполнение знаний, умений и компетентностей родителей по вопросам системы КИ и эксплуатации устройства;
- ▶ формирование знаний о потребностях детей КИ, их слухоречевом развитии, реабилитационных программах и ресурсах;
- ▶ осознание роли родителей и специалистов в процессе реабилитации;
- ▶ перестройка взаимодействий с ребенком на новой сенсорной основе в естественной коммуникации;
- ▶ оказание эмоциональной и психологической поддержки родителям через беседы, тренинги, групповые занятия.

В основу программы был заложен опыт работы по слухоречевой абилитации (реабилитации) детей КИ [Кондратова С.Ю., Саутова Н.А. Петропавловск: 2017. 171 с.]. Опыт психолого-педагогического сопровождения детей с КИ в детском саду [Баймуратова А.Т., Пашигорева И.В., 2018]. Четыре основных положения «слухового» метода реабилитации. [Королева И.В., 2011. №2.]. Метод «ЗП-реабилитации» [Сатаева А.И., 2012, 50-62 с.; Гончарова Е.Л., Кушкина О.И. 2013, № 21–22].

Подготовительный этап Программы направлен на подготовку родителей детей КИ к перестройке повседневного уклада жизни и первому подключению.

Слышащие люди чаще всего не придают особого значения звукам окружающего мира, поскольку они для них привычны с рождения. Однако для ребенка КИ это восприятие звуков требует осознанного обучения. Важно, чтобы родители научились, еще до подключения ребенка к речевому процессу, целенаправленно акцентировать внимание на звуки.

На подготовительном этапе мы включили в реабилитационный процесс так называемый «симуляционный метод» с целью принятия родителем роли неслышащего ребенка в коммуникации.

Предложенные в Таблице 1 виды работ с использованием технологии симуляционного обучения помогут взрослым пониманию осознанности в мире звуков.

Таблица 1. Работа с родителями на подготовительном этапе реабилитации ребенка после КИ с использованием технологии симуляционного обучения

	Цель	Содержание	Форма
Принятие роли неслышащего ребенка в коммуникации	Научить взрослого осознанного внимания к звукам окружающего мира	Взрослому предлагается весь день фиксировать и обращать внимание на все звуки вокруг. Попробовать повторить их. Например, вода капает (кап,кап); шуршит (ш-шш)...	Консультативно-развивающие занятия

Принятие роли неслышащего ребёнка в чувственном восприятии мира	«погрузить» родителя в роль ребенка, дать прочувствовать ощущения, которые испытывает он в разных условиях.	Взрослому, слушающему в наушниках музыку, предлагается выполнять речевые инструкции. Специалист исполняет роль ребенка, в определенных ситуациях так, что родителю кажется, «что он не слышит, не понимает меня и того, что я говорю». Родители первоначально реагируют так, как обычно, например: прибегают к излишней жестикуляции, утрированному проговариванию, повышают громкость голоса или делают всё за ребенка. Затем вместе отработать эффективные способы.	Консультативно-развивающие занятия
Варьирование ролей.	научить транслировать полученные навыки	Сурдопедагог создает ситуации, в которой родитель выступает, то в роли ребенка, то в роли родителя. Отрабатываются необходимые в последующем навыки для качественной настройки речевого процессора: -выработка условно-двигательной реакции; -развитие подражательной деятельности.	Консультативно-развивающие занятия
Ориентировка в ситуации и оценка ее обучающего потенциала.	научить находить и использовать ситуации для развития слухоречевых навыков.	Сурдопедагог предлагает в течение дня замечать ситуации, которые могли бы ему погрузить ребенка в мир звуков.	Консультативно-развивающие занятия

Обучающий этап – запускающий реабилитацию. В этот период ребенка подключают к речевому процессору, и работа с родителями направлена на реконструкцию взаимодействия с ним на полноценной сенсорной основе [Сатаева, 2016]. Ключевым моментом является содержание работы всех участников реабили-

тационного процесса, которое определяется «слуховым возрастом» ребенка. Этот возраст устанавливается с момента первого слухопротезирования и соответствует развитию слуха в первые годы жизни ребенка. Работа на обучающем этапе, представлена в Таблице 2.

Таблица 2. Работа с родителями на обучающем этапе реабилитации ребенка КИ

Название этапа работы	Содержание	Ориентировочная сессия считается завершённой при следующих условиях:
Ориентировочная сессия	сурдопедагог определяет особенности взаимодействия семьи с ребенком КИ; пробует включить их в нужное ему взаимодействие с ребенком и оценивает их способность к эмоциональному подражанию.	<i>Ребенок</i> сохраняет эмоциональный контакт с взрослыми на протяжении всего занятия; <i>Семья</i> готова к перестройке взаимодействия со своим ребенком.

Запуск эмоционального взаимодействия ребенка с КИ с близкими на полноценной сенсорной основе	сурдопедагог демонстрирует родителям успешный опыт эмоционального контакта; «передает» способы, добиваясь в итоге от родителей готовности инициировать и свободно вести дома эмоциональный диалог со своим ребенком на полноценной сенсорной основе.	У ребенка наблюдается активизация эмоциональных и голосовых реакций, он понимает и использует интонацию в ее естественной смысло-различительной функции. <i>Родители</i> активно инициируют эмоциональный диалог, применяют освоенные знания дома.
Запуск понимания речи на полноценной сенсорной основе	сурдопедагог демонстрирует родителям успешный опыт эмоционального взаимодействия с их ребенком на основе понимания звучащей речи и практикует родителей.	<i>Ребенок</i> взаимодействует на основе понимания звучащей речи с опорой на ситуацию, появляется лепет. <i>Семья</i> способна вести эмоциональный диалог со своим ребенком, используя речь как средство взаимодействия.
Запуск спонтанного освоения речи на полноценной сенсорной основе	сурдопедагог демонстрирует родителям успешный опыт уже доступной ребенку вербальной коммуникации в эмоционально насыщенном диалоге.	Семья и ребенок используют вербальные средства в ситуациях эмоционально насыщенного общения.

Практическое применение

Исследование проводилось на базе КГУ «Специальный комплекс «Детский сад-школа-интернат» г. Петропавловска, с привлечением родителей детей после кохлеарной имплантации. В эксперименте принимали участие 24 семьи детей КИ в разном возрасте, которые были распределены на группы соответственно возраста имплантации и относительно слухоречевого статуса.

На констатирующем этапе эксперимента для исследования уровня готовности родителей к оказанию ранней помощи детям КИ, специально была разработана авторская анкета, состоящая из 30 вопросов. Все параметры измерялись по шкале от 1 до 10. Показатели распределились так: низкий уровень – от 1-2; недостаточный – 3-4; средний 5-6; достаточный – 7-8; высокий 9-10. Критерии:

1. Уровень информированности:
2. Уровень удовлетворенности от процесса слухоречевой реабилитации ребенка:
3. Уровень вовлеченности родителя в процесс слухоречевого развития ребенка
4. Уровень стресса
5. Уровень эмоционального взаимодействия

Выявлено, что родители обладают определенным уровнем готовности к оказанию ранней помощи ребенку КИ, но он недостаточный для вывода ребенка КИ на путь естественного развития. Есть возможность для улучшения некоторых аспектов, таких как уровень стресса и эмоционального взаимодействия и вовлеченности в реабилитационный процесс. Кроме того, большинство родителей получают информацию о кохлеарной имплантации и методах реабилитации из источников, достоверность которых не установлена. Следует подчеркнуть, что ни одна из участвующих в опросе семей не имела достоверных представлений о роли родителей в процессе постоперационной психолого-педагогической реабилитации, о необходимости перестраивать в содружестве с сурдопедагогом свое взаимодействие с изменившимся ребенком. Они все были убеждены, что реабилитацию должны и могут успешно осуществить только специалисты.

На формирующем этапе эксперимента систематическая поддержка родителей обеспечивалась тесным профессиональным взаимодействием сурдопедагог, логопед, педагог-психолог, составляющие команду единомышленников.

Психологом создавались психотерапевтические «площадки» для проектирования

ребенком своих внутренних состояний, посредством куклотерапии. Проводились тренинги, тематические встречи, сопровождающиеся просмотром видеозаписей занятий с детьми и комментариями к просмотренному материалу. С целью формирования положительного отношения к речевому процессору и повышения мотивации к слухоречевой реабилитации организовывались просмотр мультфильма «Большой Ух», «Уши для Ушарика».

Сурдопедагогом были проведены мастер-классы «Приемы вызывания у ребенка интереса к звукам и слушанию, развитию у ребенка слуха и речи в ежедневных ситуациях, игре, целенаправленных занятиях»

Логопед провела мастер-классы «Игры для развития пассивного словаря», «Игры, в которых ребёнок открывает звук и голос», «Игры для развития общего и речевого подражания», «Игры на развитие речевого дыхания, артикуляционного аппарата, мелкой моторики».

Во время занятий, встреч родители освоили способы общения с ребенком, впер-

вые услышавшего всю палитру звуков, научились обращать внимание на звуки окружающей среды, поняли важность системной коррекционно-развивающей работы и качественной настройки речевого процессора.

Контрольный этап эксперимента позволил оценить эффективность Программы по следующим критериям:

1. Актуальность тематического наполнения программы;
2. Уровень сформированности у родителей представлений, умений и навыков о работе с детьми КИ.
3. Реализация системы подготовки через образовательный маршрут.

В рамках мониторинга оценивалась актуальность тематического наполнения Программы от «1» – «совсем не интересно» до «5» – «очень интересно». В Таблице 3 представлена суммарная доля ответов «5» и «4» по основным практикуемым темам курсов в рамках родительского просвещения.

Таблица 3.

Тематика занятий	Оценка значимости «5»	Оценка значимости «4»	Суммарная доля положительных оценок
Вопросы развития речевого слуха и речи у ребенка КИ	58,4%	41,6%	100%
Перспективы слухоречевого развития ребенка КИ	66,6%	33,3%	100%
Условия слухоречевой реабилитации	75%	35%	100%
Выбор образовательного маршрута ребенка КИ	83,3%	16,6%	100%
Правила работы с источниками информации	33,3%	66,6%	100%
Подготовка к взаимодействию в конкретных жизненных ситуациях	91,6%	8,3%	100%
Конструирование модели отношений родителя и ребенка КИ	100%	0%	100%

Все упомянутые тематики имеют позитивную оценку значимости – доля родителей, указавших положительные оценки, больше половины. Вместе с тем, относитель-

но более высокую значимость и актуальность имеют темы практической помощи, психологической поддержки и профессиональной информации.

Оценка значимости тематического наполнения программы

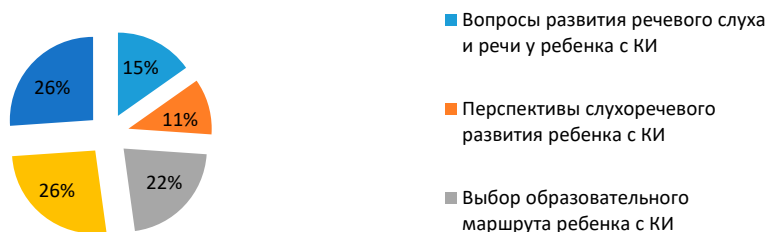

Рисунок-1. Анализ оценки значимости тематического наполнения Программы.

На основе проведенных опытно-экспериментальных исследований можно выделить несколько общих результатов, показывающих эффективность реализации программы.

Так у родителей экспериментальной группы (ЭГ) показатели стресса снизились до 83% (10 семей) в то время, как родители контрольной группы (КГ) по-прежнему остаются в высокой зоне психологического дискомфорта. Родители ЭГ, проявляющие низкий уровень стресса, показали,

что способны эмоционально взаимодействовать со своим ребенком на достаточно высоком уровне 91,6% (11 семей), а также продемонстрировали высокую вовлеченность в реабилитационный процесс 100%.

Родителям же КГ, испытывающих затруднения в установлении эмоциональной связи с ребенком 75% (9 семей), по-прежнему требуется дополнительная поддержка специалистов для развития эффективных навыков общения и взаимодействия.

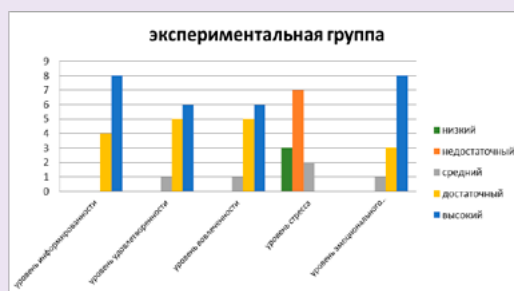
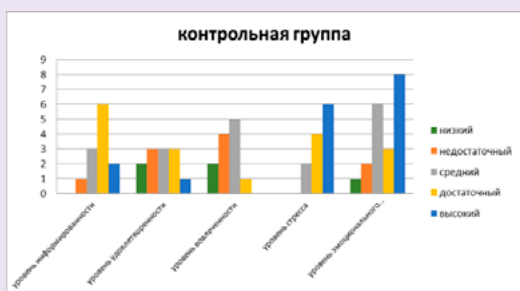

Рисунок-2. Уровни сформированности знаний, умений и навыков родителей к оказанию ранней помощи детям КИ

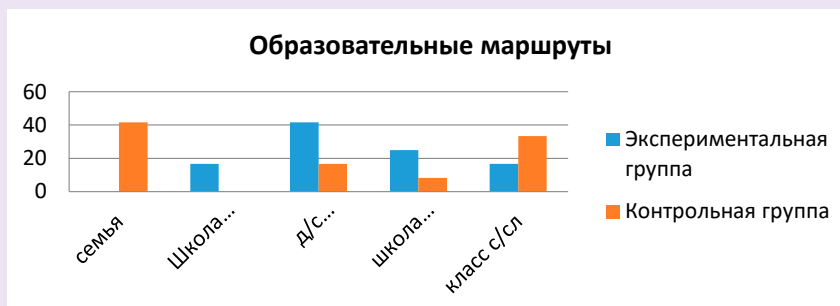
Сравнительные данные анализа дальнейшего образовательного маршрута детей КИ показывают, что 66% детей ЭГ по завершении эксперимента перешли в среду слышащих сверстников в общеобразовательные учреждения (инклюзив-

ная среда), в которых им оказывается психолого-педагогическая поддержка. 17% испытуемых, до 3-лет, по решению родителей не посещают дошкольное учреждение, но посещают «Кабинет Консультативно-коррекционной помощи родителям

детей после кохлеарной имплантации» 17% обучаются в среде слабослышащих детей, но объединенных с детьми с КИ. В

тоже время 42% КГ не имеют систематической квалифицированной поддержки.

Рисунок 3. Образовательные маршруты детей после кохлеарной имплантации

Таким образом, на контрольном этапе была подтверждена эффективность реализованной работы, целесообразность использования Программы в качестве средства повышения уровня готовности родителей к оказанию ранней помощи ребенку КИ.

Рекомендации

Описанный в статье опыт работы доказывает важность поддержки родителей уже на этапе подготовки ребенка к операции по кохлеарной имплантации. Рекомендуется внедрение системного подхода, который включает несколько ключевых аспектов.

Во-первых, создание поддерживающей среды, через организацию групп поддержки, на базе общеобразовательных и медицинских учреждений, реабилитационных центров, кабинетов коррекции, где родители смогут общаться, обсуждать свои переживания и успехи.

Во-вторых, эта поддержка должна быть комплексной: сурдопедагог, логопед, педагог-психолог, которая командной оценкой определяет «слуховой возраст» ребенка и «зону его ближайшего развития», эмоциональное состояние семьи, ее готовность к перестройке слухового поведения.

В-третьих, важно подбирать актуальные темы для консультаций, поскольку технологии и методы реабилитации детей КИ постоянно развиваются.

Заключение

Информированность и вовлеченность родителей в процесс слухоречевой реабилитации играют решающую роль в обеспечении успеха и эффективности этого процесса у детей с нарушениями слуха. Предоставление родителям необходимой информации, поддержка их активного участия и осознанный перенос полученных умений в практику взаимодействия с ребенком в семье, сокращают уровень тревожности и стресса, создавая благоприятные условия для развития речи и достижения желаемых результатов в реабилитации.

Таким образом, описанная в статье модель системы подготовки родителей для оказания ранней помощи детям КИ, вносит важный вклад в развитие области реабилитации детей после кохлеарной имплантации и подчеркивает необходимость внимания к подготовке и поддержке родителей, которые играют ключевую роль в успешности реабилитационного процесса.

Список использованных источников

1. О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями Закон Республики Казахстан от 11 июля 2002 года N 343.
2. Баймуратова А.Т. Технологии включения родителей детей дошкольного возраста с кохлеарным имплантом в процесс психолого-педагогического сопровождения: методические рекомендации / Баймуратова А.Т., Пашигорева И.В. Алматы: ННПЦКП, 2018. 62 с.
3. Из опыта работы педагогической слухоречевой абилитации (реабилитации) детей после кохлеарной имплантации: учебно-методическое пособие / Кондратова С.Ю., Ясиновская Г.А., Чевычалова Н.Н., Пургина Н.Г., Саутова Н.А. Петропавловск: 2017. 171 с.
4. Мазурова Н.В. Психолого-педагогическая помощь родителям детей с тяжелыми нарушениями здоровья: основные направления и возможности. Национальный психологический журнал, 2016. №1 (21). 70-77 с.
5. Сатаева А.И. Эффективность «ЗП-реабилитации» [Электронный ресурс]. Альманах Института коррекционной педагогики, 2017. № 30. Режим доступа: <https://alldef.ru/ru>

● КОХЛЕАРЛЫҚ ИМПЛАНТАЦИЯДАН КЕЙІН БАЛАЛАРҒА ЕРТЕ КӨМЕК КӨРСЕТУ ҮШІН АТА-АНАЛАРДЫ ДАЯРЛАУ ЖҮЙЕСІНІҢ МОДЕЛІ

Кондратова С.Ю., Пургина Н.Г.

«Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің білім басқармасы» КММ «Балабақша-мектеп-интернат» арнайы кешені» КММ, Петропавл қ.

Аңдатпа. Мақала ата-аналарды кохлеарлық имплантациядан кейін балаларға ерте көмек көрсету үшін жүйелі даярлау моделінің тиімділігін зерттейді. Ата-аналардың оңалту процесіне қосылуға дайындығына басты назар аударылады. Ата-аналарға арналған оқыту мен консультацияларды, баламен бірлескен сабақтарды, сондай-ақ қолдау мен психологиялық көмекті қамтитын авторлық бағдарламаның сыналтымы нәтижелері ұсынылған.

Мақала ата-аналарға, сурдопедагогтерге және инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істейтін жалпы білім беретін мектептердің педагогтеріне пайдалы болады.

Түйінді сөздер: кохлеарлық имплантация, оңалту, ата-аналар, ерте көмек.

● A MODEL OF A PARENT TRAINING SYSTEM FOR PROVIDING EARLY CARE TO CHILDREN AFTER COCHLEAR IMPLANTATION

Kondratova S.Yu., Purgina N.G.

KSU «Special complex «Kindergarten-boarding school»
KSU «Department of Education of Akimat of North Kazakhstan region»,
Petropavlovsk

Abstract. The article examines the effectiveness of a systemic preparation model for parents to provide early support to children after cochlear implantation. The focus is on the readiness of parents to engage in the rehabilitation process. The results of the author's program trial are presented, which includes training and consultations for parents, joint activities with the child, as well as support and psychological assistance.

This article will be useful for parents, deaf educators, and teachers in general education schools working in inclusive education settings.

Keywords: cochlear implantation, rehabilitation, parents, early support.

МРНТИ 14.29.09

РАЗВИТИЕ СЕНСОМОТОРНЫХ ФУНКЦИЙ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С РАС НА КОРРЕКЦИОННЫХ ЗАНЯТИЯХ

Манатов А.А.

КГУ «Общеобразовательная школа им. Н.Крупской г.Державинск отдела образования по Жаркаинскому району управления образования Акмолинской области»

Виневская А.В.

Южный федеральный университет,
г.Ростов-на-Дону, Россия

Манатова Б.Б.

КГУ «Общеобразовательная школа с.Гастелло отдела образования по Жаркаинскому району управления образования Акмолинской области»

Аннотация.

В данной статье рассматривается одна из актуальных проблем в коррекционной психологии – как развивать сенсомоторные функции у детей младшего школьного возраста, имеющих расстройства аутистического спектра. Актуальность проблемы обусловлена тем, что с каждым годом растет количество выявленных детей с расстройствами аутистического спектра. У младших школьников с расстройствами аутистического спектра наблюдаются трудности в сенсомоторном развитии: некоторые могут быть гипо- или гиперчувствительными к звукам, свету, запахам, а также иметь задержки в развитии координации движений и моторной гибкости, что, в свою очередь, влияет на их обучение в общеобразовательной школе.

Ключевые слова:

расстройства аутистического спектра, младший школьник, сенсомоторное развитие, коррекционно-развивающая работа.

Введение

Развитие сенсомоторных функций у детей младшего школьного возраста с расстройствами аутистического спектра (далее – РАС) на коррекционных занятиях является актуальной проблемой в современном образовании и психологии. Дети с РАС часто испытывают трудности в развитии сенсомоторных навыков, что может сказаться на их обучении, социализации и повседневной жизни.

Описывая проблематику исследования, мы опирались на исследования зарубежных ученых, чьи работы широко известны и востребованы в психолого-педагогической практике. Во многих работах показана важность развития сенсомоторных функций у детей и их влияние на формирование когнитивных процессов.

Можно выделить исследования, посвященные взаимосвязи между сенсомоторной функцией и когнитивным развитием

у детей (Г.Э. Беннетт-Лейк, К.М. Кулагин и др) [1].

Итальянский педагог М.Монтессори особое внимание уделяла развитию моторики и сенсорных навыков у детей. Она считала, что дети должны иметь возможность свободно и самостоятельно исследовать мир через сенсорные ощущения, что способствует развитию у них координации движений, ловкости и самостоятельности [2].

Российские ученые Г.Е. Сухарева, О.С. Никольская, Е.Р. Баенская, В.М.Башина, М.М.Либлинг, отмечают своеобразие развития сенсорных функций у детей с аутизмом, они считают, что сенсорное развитие является основой для развития интеллекта и психических функций ребенка [3].

В Казахстане Национальным научно-практическим центром коррекционной педагогики разработана развивающая программа для детей с аутизмом (авторы-составители Ерсарина А.К., Джангельдинова З.Б., Айтжанова Р.К.) [4], направленная на формирование коммуникативных и социальных навыков, развитие умения устанавливать и поддерживать социальные отношения с учителем, сверстниками, повышение социальной компетентности, подготовку ребенка к школьному обучению. В программе приводится психолого-педагогическая диагностика нарушений сенсорного развития детей дошкольного возраста. Также заслуживают внимания методические рекомендации авторов-составителей Ерсариной А.К., Кудайбергеновой Г.К., Алмазовой Т.Н., Денисовой Г.Ю. (Алматы 2016) [5]. Данные программы показали свою значимость в формировании психических процессов и в развитии сенсорных функций у детей дошкольного возраста.

Но, к сожалению, в Казахстане нет работ, посвященных развитию сенсорных функций у детей младшего школьного возраста с РАС на коррекционных занятиях.

Исследование данной темы имеет большое значение для практической работы, так как развитие сенсомоторных функций является основой для успешного обучения в школе, формирования коммуникации и дальнейшей социализации.

Коррекционная работа такого рода требует участия ряда специалистов, каждый из которых приоритетно работает над определенной сферой высших психических функций. Однако простое суммирование когнитивных, двигательных программ и программ эмоционально-личностного развития, без учета структуры дефекта и общих закономерностей развития психики ребенка на онтогенезе, зачастую не приносит желаемых результатов. Если же в ходе специальной педагогической и психологической практики начинают применять двигательную коррекцию без учета роли сенсомоторного базиса в развитии психики ребенка, то это зачастую приводит к выхолащиванию метода. В таком случае работа начинает строиться по принципу «симптом — мишень». При этом упускается из виду то обстоятельство, что моторика ребенка является тем фундаментом, на котором развиваются и с помощью которого связываются между собой различные психические функции.

При организации коррекционно-развивающей работы с ними необходимо обеспечить комфортную среду для обучения и коррекции, учитывая их сенсорные потребности.

Цель данной статьи заключается в обосновании необходимости создания программы для обеспечения комплексного развития сенсорных навыков у детей с РАС на основе использования эмпирических данных по выявлению сенсорных дефицитов и сенсорной избыточности у детей младшего школьного возраста с РАС.

Участники эмпирического исследования – ученики начальных классов с нарушением общения, социального взаимодействия и поведения (РАС), имеющие заключение психолого-медико-педагогической комиссии.

Методика

На начальном этапе эмпирического исследования использовался метод наблюдения и фиксации результатов. Наблюдение было не включённым, то есть испытуемые на уроке были включены в учебную деятельность.

За указанный период времени были собраны данные, касающиеся поведения и активности испытуемых на уроках и их вовлеченность в учебный процесс.

Этот этап исследования является важным шагом в дальнейшем анализе и интерпретации данных эксперимента.

В эмпирическом исследовании мы обозначили следующую гипотезу – для успешного обучения младших школьников с РАС необходима специально разработанная программа по развитию сенсорных навыков.

Для решения экспериментальных задач исследования использовался опросник «Выявление особенностей функционирования сенсорных систем» О.Б. Богдашиной. Опросник позволяет построить сенсорный профиль для каждого конкретного ребенка и оценить особенности функционирования сенсорных систем: зрения, слуха, осязания, обоняния, вкуса, проприоцепции, вестибулярного анализатора, т.е. повышенную или пониженную чувствительность к сенсорным стимулам, а также наличие самостимулирующего поведения. Полученные данные дают возможность определить дальнейший путь развития ребенка.

Развитие сенсорных функций у детей младшего школьного возраста с РАС на коррекционных занятиях требует тщательной планировки и последовательного подхода. Вот основная последовательность действий при реализации программы:

1. Первым шагом является проведение диагностики сенсорных функций у каждого ребенка. На основе результатов диагностики определяются индивидуальные потребности и цели развития.

2. На основе результатов диагностики составляется индивидуальный план развития для каждого ребенка, учитывающий его уровень развития, потребности и цели. План включает в себя конкретные задачи, методики работы и ожидаемые результаты.

3. Для каждой сенсорной функции (восприятие, координация движений, пространственная ориентация, моторика и самообслуживание) определяются конкретные задачи, которые необходимо достичь в процессе занятий.

4. На основе индивидуального плана развития и поставленных задач разрабатывается план занятий. В нем указывается последовательность упражнений, игр, заданий и методик, направленных на развитие сенсорных функций.

5. Коррекционные занятия проводятся с учетом индивидуальных особенностей каждого ребенка. Работа проводится в игровой форме, чтобы максимально заинтересовать ребенка и сделать процесс обучения эффективным.

6. В период проведения программы важно регулярно отслеживать прогресс каждого ребенка. Это позволяет корректировать план развития при необходимости и адаптировать задания под текущие потребности.

7. По завершении программы проводится оценка результатов развития сенсорных функций у каждого ребенка. Оценка позволяет выявить достигнутые успехи, а также определить дальнейшие направления работы.

8. После завершения программы важно поддерживать и развивать достигнутые результаты, продолжая работать над сенсорными функциями ребенка и обеспечивая ему необходимую поддержку и помощь.

Ведущая идея программы развития сенсорных функций у детей младшего школьного возраста с РАС заключается в использовании индивидуализированной и целенаправленной методики работы, направленной на развитие у них навы-

ков восприятия, координации движений, пространственной ориентации, моторики и самообслуживания. Главное внимание должно уделяться индивидуальным потребностям каждого ребенка, его специфическим особенностям и уровню развития, что учитывается в принципах.

Программа должна строиться на принципах индивидуализации, мультимодальности, поэтапности и систематичности. Она предполагает использование игровых и интерактивных методик, чтобы сделать процесс обучения увлекательным и эффективным для детей с расстройствами аутистического спектра.

Важными элементами программы должны быть постоянная поддержка и мотивация

детей, поощрение их успехов, а также вовлечение родителей и педагогов в процесс развития сенсомоторных функций у детей. Такой комплексный подход способствует максимальной адаптации детей к обществу и повышению их самооценки.

Практическое применение

В ходе эмпирического исследования использовались результаты наблюдения за младшими школьниками с РАС, обучающимися в МАОУ «Школа 96 Эврика-Развитие» г.Ростова-на-Дону (Россия). Количество обучающихся, которые приняли участие в определении сенсорного профиля, – 27 человек.

Таблица 1. Результаты по вопроснику сенсорного профиля

№	Зрение	Слух	Тактильная чувствительность (осязание)	Обоняние	Вкус	Проприоцепция	Вестибулярный анализатор
1	17	5	8	4	6	16	13
2	7	15	7	6	8	5	14
3	13	5	15	18	5	5	13
4	6	4	4	8	4	16	4
5	7	15	8	6	14	6	13
6	4	5	4	18	6	18	8
7	9	8	17	5	6	16	6
8	14	4	7	8	14	4	4
9	17	15	6	18	4	18	13
10	13	6	7	8	5	16	13
11	15	6	7	4	4	5	14
12	13	4	15	8	14	16	13
13	8	4	6	8	4	15	8
14	8	5	5	18	5	16	6
15	6	5	17	8	14	5	13
16	9	15	6	4	5	6	5
17	4	5	17	18	6	16	4
18	6	6	5	5	6	15	13
19	6	4	4	18	14	6	13

20	8	15	6	8	4	16	4
21	5	5	7	18	4	15	5
22	9	5	6	6	6	4	5
23	9	5	17	6	14	15	5
24	17	15	7	18	4	16	13
25	13	5	4	8	4	14	13
26	14	6	7	4	14	18	4
27	13	5	5	8	5	18	13

Таким образом, в таблице наблюдаются стойкие пики (показатели по сумме баллов более 10), что говорит о ярко выраженных проблемах сенсорных систем. В связи с чем есть необходимость специальных длительных мер по снижению и выравниванию данных показателей во всех сенсорных системах.

С этой целью считаем целесообразным предложить разработку комплексной программы развития сенсомоторных функций у детей, которая будет основана на следующих допущениях:

- ▶ обучение и взаимодействие должны опираться на сохранные анализаторы;
- ▶ обучение и взаимодействие должны опираться на принцип компенсации или принцип опоры на сохранные функции.

Рекомендации

Перед внедрением программы необходимо проводить анализ планируемых заданий с точки зрения объема, специфики преподнесения и возможности выполнения:

1. Перед началом занятий необходимо обозначить объем выполняемой работы. Задания должны быть в соответствии с развитием ребенка и иметь четкое начало и конец, чтобы ребенок имел представление о том, что от него требуется и в каком объеме.
2. Зачастую ребенок имеет трудности восприятия фронтальных инструкций

и заданий, поэтому необходимо проанализировать индивидуальные трудности ребенка с РАС при выполнении заданий. Если ребенок испытывает затруднения при выполнении заданий, необходимо упростить задания, чтобы не проявлялось нежелательное поведение, или предъявляйте задания маленькими частями.

3. Важно понимать, что для детей с РАС необходимо повторение и четкость инструкции при выполнении заданий. Педагог должен использовать понятные и простые фразы, не используя громкого и быстрого темпа в речи.
4. На ребенка с РАС невозможно воздействовать обычными педагогическими приемами и подходами. Педагогу необходимо учитывать особенности нарушения и базироваться на интересах ребенка, связанных при стереотипном поведении.
5. При проявлении эмоциональных реакций, с бурным негативизмом, вплоть до отказа от деятельности, педагогу важно видеть сигналы перевозбуждения и использовать приемы по нейтрализации этих чувств.

Перечисленные рекомендации являются значимыми и обязательными при организации коррекционно-развивающей работы с детьми РАС.

Важно отметить, что ведущей деятельностью у младших школьников, является учебная деятельность, и развитие сенсомоторных функций в данном возрасте

способствует активизации когнитивных функций, что в последующем является залогом успешности в обучении.

Заключение

Развитие сенсомоторных функций у детей младшего школьного возраста с РАС на коррекционных занятиях является актуальным направлением в педагогике и психологии. Дети с расстройствами аутистического спектра часто испытывают трудности в развитии сенсомоторных навыков, что может сказаться на их обучении, социализации и повседневной жизни.

Программа развития сенсомоторных функций у детей младшего школьного возраста с расстройствами аутистического спектра на коррекционных занятиях имеет как теоретическую, так и практическую значимость.

С теоретической точки зрения, развитие сенсомоторных функций у детей с РАС является ключевым аспектом успешной коррекционной работы. Сенсомоторные функции включают в себя координацию движений, восприятие сенсорных входов, пространственное восприятие и другие навыки, которые могут быть нарушены у детей с аутизмом. Поэтому разработка и реализация программы, направленной на развитие этих функций, позволяет лучше понять и помочь детям с РАС.

С практической точки зрения, программа развития сенсомоторных функций на коррекционных занятиях имеет целью улучшить качество жизни детей с аутизмом, помочь им успешно адаптироваться в обществе и повысить уровень их самостоятельности. Посредством специально разработанных упражнений, игр и заданий на занятиях можно стимулировать развитие сенсорных навыков, улучшить координацию движений, развить пространственное восприятие и другие аспекты сенсомоторного развития.

Таким образом, программа развития сенсомоторных функций на коррекционных

занятиях не только обеспечит теоретическую базу для работы с детьми с РАС, но и предоставит практические инструменты и методики для помощи этой категории детей в их развитии и адаптации.

Список использованных источников

1. Мнухин С.С., Зеленецкая А.Е., Исаев Д.Н. О синдроме «раннего детского аутизма», или синдроме Каннера у детей. // <http://www.autism.ru/read.asp?id=26&vol=0>
2. Монтессори М. Дети – другие. М., 2004. 336 с.
3. Никольская О.С. Дети и подростки с аутизмом. Психологическое сопровождение [Текст] / О.С. Никольская, Е.Р. Баенская, М.М. Либлинг, И.А.Костин, М.Ю. Веденина, А.В. Аршатский, О.С. Аршатская. – М.: Теревинф, 2005. – (Серия 'Особый ребенок'). – 224 с.
4. Ерсарина Е.К., Джангельдинова З.Б., Айтжанова Р.К. / Специальная развивающая программа для детей с аутизмом/- Алматы, ННПЦ КП, 2020
5. Ерсарина Е.К., Кудайбергенова Г.К., Алмазова Т.Н., Денисова Г.Ю. / Психолого-педагогическая диагностика нарушений сенсомоторного развития детей дошкольного возраста: методические рекомендации /.- Алматы 2016.
6. Особенности сенсорного восприятия при аутизме: введение в проблему Ольга Богдашина (Перевод Т.М. Сафронова, Недомовная А., Шахтарин М.) https://zhuravushka86.ru/sites/default/files/olga_bogdashina_osobennosti_sensornogo_vospriyatiya_pri_autizme.pdf
7. Интернет источник: Пирамида обучения Williams&Schellenberger версии 2020 года | Аутизм ФРЦ
8. Манелис Н.Г. Сенсорные особенности детей с расстройствами аутистического спектра. Стратегии помощи / Н.Г. Манелис, Ю.В. Никитина, Л.М. Феррои и др. / Под общ. ред. А.В. Хаустова, Н.Г. Манелис. М.: ФРЦ ФГБОУ ВО МГППУ, 2018. – 70 с https://autism-frc.ru/ckeditor_assets/attachments/1714/sensor_full.pdf
9. Алехина С.В. // Под общ. ред. Н.Я. Семаго. Обучение детей с расстройствами аутистического спектра. Методические рекомендации для педагогов и специалистов сопровождения основной школы / – М.: МГППУ, 2012. – 80 с.
10. Мамайчук, И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии/ И.И. Мамайчук – СПб., Речь, 2006. – 400 с. <https://sdo.mgapr.ru/books/K3/M11/p3/3.pdf>

● ТҮЗЕТУ САБАҚТАРЫНДА АСБ БАР БАСТАУЫШ МЕКТЕП БАЛАЛАРЫНДА СЕНСОМОТОРЛЫҚ ФУНКЦИЯЛАРДЫ ДАМУ

Манатов А.А.

«Ақмола облысы ББ Жарқайың ауданы ББ Державин қаласының Надежда Крупская атындағы жалпы орта білім беретін мектебі» КММ

Виневская А.В.

Южный федеральный университет,
Ростов-на-Дону қ., Ресей

Манатова Б.Б.

«Ақмола облысы ББ Жарқайың ауданы бойынша ББ Гастелло ауылының жалпы білім беретін мектебі» КММ

Аңдатпа. Бұл мақалада түзету психологиясындағы өзекті мәселелердің бірі – аутизм спектрінің бұзылуы бар бастауыш мектеп жасындағы балаларда сенсомоторлық функцияларды қалай дамыту керектігі қарастырылады. Мәселенің өзектілігі жыл сайын аутизм спектрінің бұзылуымен анықталған балалардың саны артып келе жатқандығына байланысты. Аутизм спектрі бұзылған бастауыш сынып оқушыларында сенсомоторлық дамуда қиындықтар бар, кейбіреулері дыбыстарға, жарыққа, иістерге гипо-жоғары сезімтал болуы мүмкін, сондай-ақ қозғалыстарды үйлестіру мен мотор икемділігінің дамуында кідірістер болуы мүмкін, бұл өз кезегінде олардың жалпы білім беретін мектепте оқуына әсер етеді.

Түйінді сөздер: аутизм спектрінің бұзылуы, кіші оқушы, сенсомоторлы даму, түзету-дамыту жұмысы.

● DEVELOPMENT OF SENSORIMOTOR FUNCTIONS IN CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE WITH ASD IN CORRECTIONAL CLASSES

Manatov A.A.

KSU «N.Krupskaya Secondary School in Derzhavinsk of the Department of Education for the Zharkainsky district of the Department of Education of the Akmola region»

Vinevskaya A.V.

Southern Federal University, Russia

Manatova B.B.

KSU «Comprehensive school of S.Gastello of the Department of Education for the Zharkainsky district of the Department of Education of the Akmola region

Abstract. This article examines one of the urgent problems in correctional psychology – how to develop sensorimotor functions in primary school-age children with autism spectrum disorders. The urgency of the problem is due to the fact that every year, the number of identified children with autism spectrum disorders is growing. Younger students with autism spectrum disorders have difficulties in sensorimotor development, some may be hypo-hypersensitive to sounds, light, smells, as well as have delays in the development of coordination of movements and motor flexibility, which in turn affects their education in secondary schools.

Keywords: autism spectrum disorders, primary school student, sensorimotor development, correctional and developmental work.

МРНТИ 14.33.07

● ДЕМОНСТРАЦИОННЫЙ ЭКЗАМЕН – НОВАЯ ФОРМА ИТОГОВОЙ АТТЕСТАЦИИ СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА

Тенизова О.В.

Высший колледж НАО «Торайгыров университет», г. Павлодар

Аннотация. Статья посвящена дуальному обучению в колледже, которое способствует повышению качественного уровня образования выпускников. Представлена новая форма итоговой аттестации – демонстрационный экзамен, проводимый по стандартам WorldSkills. Показан способ практической работы студентов в условиях, приближенных к производственным. Автор работы указывает на ценность инновационного метода в системе ТПО, позволяющий продемонстрировать выпускникам освоенные профессиональные компетенции. Цель данной статьи – обосновать концепцию развития дуальной формы технического профессионального образования и возможности использования ее элементов в качестве новой формы итоговой аттестации выпускников колледжа – демонстрационного экзамена. Задачи статьи: показать важность и актуальность проведения демонстрационного экзамена в колледже, так как он позволяет осуществить независимую оценку выполненных студентами заданий в условиях, приближенных к реальным, производственным и определить уровень профессиональных, практических умений и навыков выпускников.

Ключевые слова: студенты, электрик, дуальное обучение, демонстрационный экзамен, колледж.

Введение

В Трудовой кодекс РК ввели понятие «дуальное обучение»-двухстороннее (ст. 116)

и особенности его реализации (ст. 119): дуальное обучение (ДО) осуществляется на основе типового договора о ДО, который

утверждает орган образования; на производственном обучении студент подчиняется правилам трудового распорядка; производственная практика засчитывается в трудовой стаж и может оплачиваться; за обучающимся закрепляют наставника [1].

Под влиянием новых условий демократизации и рыночной экономики, появились диссертационные исследования, связанные с объективным анализом дуальной формы профессионального образования ФРГ. В них рассмотрены теоретико-методологические основы педагогики ФРГ (Федотова О.Д.) [2], инновационные модели учебного процесса (Кларин М.В., Фишер Э.) [3], профессиональная подготовка учащейся молодежи в ФРГ и Швейцарии (Федотова Е.Е.) [4], особенности и специфика начального профессионального образования в сопоставительном анализе ГДР и ФРГ (Мельникова Л.И.) [5]. А.Ю. Плешакова в своей работе [6] проанализировала немецкий опыт реализации программ дуальной подготовки специалистов через изучение мнений экспертов и отзывов непосредственных участников образовательного процесса о подобном способе приобретения профессии и построения карьерной траектории.

Эти работы направлены на уточнение баланса интересов государства и работодателей; экономической рентабельности профессионального обучения на предприятиях; повышение эффективности взаимодействия профессиональной школы и предприятия. Данные вопросы рассмотрены многими немецкими исследователями (Greinert W., Kuebert F., Lipsmeier A. и др.) [7,8,9].

Учитывая зарубежный опыт, РК вырабатывает собственную национальную модель развития дуального обучения. Для организации дуального обучения необходимо тесное сотрудничество бизнеса, государства и учебного заведения. Юридически заключается трёхсторонний договор между учебным заведением, студентом и предприятием, которое заинтересовано в новых сотрудниках [1].

Одной из главных проблем ДО в Казахстане стал факт, что предприниматели не

готовы вкладывать средства в подготовку кадров, пишет Б.С. Ашыралиева [10]. Чтобы изменить ситуацию, важно разработать мотивационную систему для предприятий, как это сделали за рубежом. Как отмечает Гилева Н.В., у финансовых служб организаций, выступающих базой практики, возникает вопрос, на каком основании обучаемый должен получать заработную плату, если он не является работником и не состоит в трудовых отношениях, которые возникают только при наличии трудового договора [11].

Смирнов Е. В. - рассматривал дуальное обучение с позиции новых принципов организации образования [12]. Ж. О. Нуржанбаева исследовала педагогические основы формирования трудовых ценностей в системе дуального обучения у студентов колледжей [13]. Ж. Е. Алшынбаева отмечает недостаточную подготовку педагогов профессионального образования к реализации дуального обучения [14]. Жолдасбекова С. А., Нуржанбаева Ж. О. — исследовали влияние дуального обучения на развитие компетентности, профессионально-личностных качеств будущих специалистов в профессиональном обучении по их специальностям [15].

Актуальность дуальных программ: обеспечивают взаимосвязь, взаимопроникновение и взаимовлияние таких систем как наука, образование и производство, что приведет к повышению профессионального уровня образования выпускников колледжей, проведению нового формата итоговой аттестации, содействующая решению нескольких задач системы профессионального образования и рынка труда без проведения дополнительных процедур.

Методика

Дуальная система образования в нашей стране предусматривает сочетание этапов обучения студентов в учебном заведении с периодами производственной практики. В нашем колледже обучение электриков по дуальной системе началось со студентов 2019 года приема. Структура образовательной программы (ОП) специальности дуального обучения разработана в соответствии с приказом Министра просвещения Ре-

спублики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов образования дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования», согласно которого 60% учебного времени отводить практике и 40% изучению теории. Учитывая последовательность в структуре ОП, а также возраст студентов – несовершеннолетние, дуальное обучение на 1,2 курсе, обучающихся на базе основного среднего образования носит ознакомительный характер в виде экскурсий на предприятия, бесед, семинаров с работодателями участвующих в дуальном обучении. С третьего курса обучение осуществляется по следующей схеме: колледж – производство – сессия – производство (сдача квалификационного экзамена на получение рабочей профессии) – колледж – сессия – каникулы/работа. Обучение студентов-электриков на четвертом курсе проходило по схеме: колледж – сессия – производство – итоговая аттестация (демоэкзамен) – вручение диплома – работа [5, учитывая опыт зарубежных стран в]. В 2019 году между колледжем и социальными партнерами ТОО «Компания Нефтехим LTD», АО «Алюминий Казахстана», АО «ПРЭК-Павлодарская районная электросетевая компания», АО «Павлодарэнерго» заключены договора об организации производственного обучения по специальности на базе данных предприятий. Учебные группы делятся на подгруппы, за каждой закрепляют наставника на производстве, и они осваивают рабочую профессию электрика-ремонтника. На каждом предприятии оборудованы необходимыми техническими средствами учебные центры, в которых может проводиться обучение студентов. Во время производственного обучения обучающиеся проходят инструктаж по ОТ, ТБ, ПБ, знакомятся и участвуют в электромонтажных работах, работе производственной бригады: изучают и устраняют основные неисправности ЭО, проводят ревизию и ремонт электрических аппаратов, оформляют техническую документацию и т.п. Наличие социальных партнеров с их хорошо оснащенной материально-технической базой, во многом облегчает задачи, решаемые при дуальном обучении по данной специальности. «За время прохож-

дения производственного обучения и профессиональной практики обучаемый выполняет определенные функциональные обязанности, которые засчитываются в трудовой стаж обучаемого и за это время в соответствии с трудовым кодексом РК может производится компенсационная выплата. Документом, подтверждающим трудовую деятельность обучаемого, является договор о дуальном обучении» [1]. У студентов, понимающих, что период производственного обучения зачисляется в общий трудовой стаж, повышается ответственность, коммуникабельность и производственная дисциплина. Все это позволяет повысить качественный профессиональный уровень подготовки студентов.

Поскольку внедрение системы ДО в нашем колледже продолжается, то по утвержденной схеме проводилось обучение группы 2020, 21 года поступления. Профессиональное образование в колледже состоит из теоретического обучения, профессионального обучения в мастерских колледжа и производственного обучения в условиях производства. Производственное обучение в учебных мастерских является начальным этапом профессиональной подготовки рабочих. Для поднятия престижа рабочих профессий, президент объявил 2025 год Годом рабочих профессий, для этого необходимо осуществить реформу системы ТипО. [16]. Внедрение системы ДО является частью этой реформы. Подготовка квалифицированного рабочего завершается в производственных условиях – на предприятии, в этом основное преимущество дуального обучения. Привлечение к образовательному процессу соц. партнеров, работодателей, которые заинтересованы в грамотных высококвалифицированных специалистах, могут выступать полноправными партнерами процесса обучения студентов и принимать на себя определенную ответственность за результаты качественной профессиональной подготовки студентов [14, из опыта отечественной системы ТипО]. С социальными партнерами регулярно проводятся совместные заседания, круглые столы, на которых уточняется стратегия развития колледжа. Работодатели – заказчики кадров, принимают активное участие в образовательном процессе по следующим направлениям: совместно с

преподавателями колледжа корректируют и вносят изменения в рабочие программы специальных дисциплин, профессиональной практики и профессиональных модулей согласно современным требованиям.

Практическое применение

Итоговая аттестация в группе электриков Э-40 -9 (год поступления 2019) проводилась в традиционном формате – выполнение и защита дипломного проекта. Итоговая государственная аттестация в группе электриков Э-41 -9 (год поступления 2020) с дуальным обучением проведена в новом формате – в форме демонстрационного экзамена (демоэкзамена). Эти студенты закончили колледж в июне 2024г. Демоэкзамен позволяет студентам продемонстрировать освоенные профессиональные компетенции и показать уровень готовности к будущей работе. Учебным заведениям рекомендовано проводить демонстрационные экзамены по стандартам WorldSkills [17]. WorldSkills – это новый толчок в развитии системы профессионального образования во всем мире и, в частности, в Казахстане. WorldSkills – международное некоммерческое движение, целью которого является повышение престижа рабочих профессий и стандартов профессиональной подготовки и квалификации по всему миру. Казахстан с 2014 года является полноправным членом международного движения WorldSkills International (WSI). В нашей стране для продвижения развития движения WorldSkills, созданы Центры компетенций по проекту «Жас маман», сформированы экспертные сообщества, внедряются инструменты и подходы WorldSkills в подготовку кадров, развивается ранняя профессиональная ориентация молодежи, вовлекается бизнес, развиваются отраслевые направления [18]. Демоэкзамен предусматривает процедуру демонстрации и независимой экспертной оценки практических навыков, уровня знаний и умений в условиях моделирования реальных услуг и производственных процессов по требованиям WorldSkills. Для определения порядка проведения и организации демонстрационного экзамена необходимо изучить

соответствующие нормативно-правовые документы. Организация и проведение демонстрационного экзамена описаны в документе [17], в котором представлены этапы – подготовительный и основной.

Подготовительный этап:

- ▶ заявка на проведение демонстрационного экзамена;
- ▶ разработки комплекта оценочной документации (КОД);
- ▶ проверка на соответствие площадок требованиям;
- ▶ допуск к демонстрационному экзамену.

Основной этап включает:

- ▶ знакомство студентов с заданием, охраной труда и техникой безопасности;
- ▶ сдача демонстрационного экзамена и проверка результатов;
- ▶ форс мажор и оформление результатов;
- ▶ итоговое заседание экспертов и выдача Skills Passport [17].

В нашем колледже для проведения демоэкзамена по графику проводились консультации со студентами гр.Э-41-9. В течение учебного года преподаватели электротехнических дисциплин подавали заявки на расходный материал (провода, кабель каналы, гофра труба и т.д.), инструменты (кусачки, пассатижи, отвертки, ножовки, стусло, рулетки, шуруповёрты, указатели напряжения и т.д.) оборудование (коммутационная и защитная аппаратура, щитовые, приборы учета, вентиляторы, светильники, датчики движения, розетки и т.д.), которые закупал колледж через госзакупки. Под руководством зам. директора по УПР с участием преподавателей электротехнических дисциплин была создана электромастерская, в которой построено 5 площадок (кабинок), в которых студенты продемонстрировали независимым экспертам свои навыки и умения в условиях, приближенных к производственным.

В методическое обеспечение демоэкзамена входили:

- ▶ комплект оценочной документации (КОД) «электромонтаж»;
- ▶ задание,
- ▶ протоколы – все документы на двух языках.

Задание выпускникам-электрикам состояло из 4 модулей: «Безопасность (электрическая и личная)», «Выбор проводников, планирование, проектирование», «Монтаж электроустановки», «Ввод в эксплуатацию и работа схемы». Критерии оценивая создали преподаватели, разрабатывающие схему оценки, которая может определять критерии, которые они считают наиболее подходящими для оценки экзаменационного задания. Схема оценки должна отражать весовые коэффициенты в Спецификации стандартов. Оценки, присвоенные каждому критерию, рассчитываются CIS. Это итоговая сумма баллов, присвоенных каждому аспекту оценки в рамках данного критерия оценки. Общее количество баллов задания по всем критериям оценки составляет – 100. Шкала оценок: 0 -производительность ниже отраслевого стандарта в любой степени, в том числе без попытки; 1- производительность, соответствующая отраслевому стандарту; 2-производительность, которая соответствует отраслевому стандарту и в какой-то степени превосходит этот стандарт[17].

Время проведения экзамена – 6 часов. В период с 18 по 21 июня 2024г. (выпускали 19 чел.) в колледже прошел демоэкзамен по специальности 0901000 «Электрооборудование электрических станций и сетей» (по видам), квалификация техник-электрик. Студенты показали 100% качество обучения; 5 чел получили 82-86 баллов; остальные 14 чел: 90 и выше баллов. Проанализировав прошедший демоэкзамен можно отметить следующие положительные результаты:

1.Все студенты (19 чел.) продемонстрировали умение выполнять монтаж электропроводки, монтаж и подключение однофазного питания, электросчетчика,

светильников, вентилятора, датчика движения, электророзетки, коммутационной и защитной аппаратуры, кабель каналов и проводов, пользоваться необходимыми инструментами с соблюдением требований ОТ и ТБ.

2.Работа в условиях, приближенных к реальным, производственным позволила студентам показать потенциальным работодателям (экспертной комиссии) практически освоенные профессиональные компетенции.

3.Привлечение в качестве экспертов специалистов - работников предприятий позволяет оценить высокий уровень знаний, умений и практических навыков выпускников колледжа .

Анкетирование выпускников показало, что демоэкзамен признан привлекательной деятельностью, вызывает у студентов чувство большого морального удовлетворения, позволяет продемонстрировать сформированность практических навыков, качество приобретенных знаний. Работа учебного заведения по подготовке специалистов оценивается по трудоустройству выпускников по специальности.

Анализ трудоустройства выпускников – электриков нашего колледжа за три года: 2018 год поступления, выпуск 2022г. (традиционная система обучения и итоговая аттестация); 2019 год поступления (дual-система обучения, итоговая аттестация - традиционная), выпуск 2023г.; 2020

год поступления, выпуск 2024г. (дуальная система обучения и итоговая аттестация - демозкзамен), показан на диаграмме.

Вывод: динамика роста трудоустройства выпускников - электриков по специальности при изменении формата обучения и итоговой аттестации в течение 3-х лет составляет более 20%.

Рекомендации

При переходе к дуальной форме обучения и проведению итоговой аттестации в форме демозкзамена в колледже, можно дать рекомендации из опыта нашего колледжа:

I) преподаватели:

- ▶ должны совместно со студентами принимать активное участие как в соревнованиях, так и в конкурсах, семинарах и конференциях для поэтапной подготовки студентов к итоговой аттестации и будущей работе морально, психологически и физически;
- ▶ подготовку студентов начинать с 1-го курса;
- ▶ учить студентов умению продуктивно, рационально, качественно, самостоятельно работать как в области теоретических, так и в области практических навыков;
- ▶ осваивать новый формат итоговой аттестации;

II) материально-техническая база колледжа:

- ▶ необходимо расширять материально-техническую базу для подготовки студентов, нехватка площадок (у нас их 5) с соответствующим оборудованием – ограниченное количество рабочих постов, что приводит к увеличению дней проведения экзамена;
- ▶ недостающее количество расходных материалов – экзаменуемым необходимо создать равные условия, заранее организовать закуп расходных материалов (через гос.закупки это происходит медленно), поэтому мно-

гократно возрастают расходы на проведение демозкзамена;

III) сотрудничество с работодателями:

- ▶ нехватка экспертов – 65% должны иметь высшее образование и производственный опыт (работодатели) и пройти обучение по требованиям WorldSkills;
- ▶ желательно создавать больше центров компетенций, привлекая к этому соц.партнеров.

Преимущества демозкзамена перед дипломным проектированием:

- ▶ при подготовке площадок существенно расширяется и улучшается материально-техническая база колледжа;
- ▶ студенты могут продемонстрировать профессиональные компетенции и показать уровень готовности к будущей работе;
- ▶ при подготовке к экзамену изучаются инновационные технологии, применяемые в странах ближнего и дальнего зарубежья, изучается мировой опыт;
- ▶ потенциальные работодатели (они же эксперты) имеют возможность присмотреться к потенциальным сотрудникам и их умению работать в сложной ситуации.

Заключение

В заключении, хочется отметить, что при внедрении дуального обучения и проведения демозкзамена могут возникнуть некоторые сложности:

во-первых, инициатива о внедрении дуального обучения и проведении демозкзамена исходит только от колледжа, хотя предприятия проявляют заинтересованность, но не готовы к проведению экзамена на производстве,

во-вторых, к третьему курсу около 25% студентов являются несовершеннолетними, поэтому не могут работать по рабочей специальности (электриком),

в-третьих, подобрать наставников для подгрупп студентов на предприятии на большой срок (два года) также представляет сложности,

в-четвертых, материальные проблемы проведения итоговой аттестации.

Дуальное обучение и проведение итоговой аттестации в форме демозкзамена – это веление времени и очень актуально на сегодняшний день, так как практическая подготовка студентов отвечает требованиям предприятия и позволяем повысить качественный профессиональный уровень выпускников.

Список использованных источников

1. Трудовой кодекс Республики Казахстан от 23 ноября 2015 года № 414-V.
2. Федотова О.Д., Варавка В.Н., Даутов Д.Ф. Кластерный подход в создании модели профессионально успешной творческой группы. Журнал «European Journal Of Natural History». - 2007. - № 3, с.120-123.
3. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта). — Рига: НПЦ «Эксперимент», 1995. – 176 с.
4. Федотова Е.Е. Трудоустройство выпускников учебных заведений как педагогическая проблема (на опыте западных стран)- Вестник Томского государственного педагогического университета выпуск 10 (61), 2006г.
5. Мельникова Л.И. Начальное профессиональное образование в Германии: историко-педагогический анализ: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра пед. Наук: - Барнаул, 1999. - 42 с.
6. Плешакова А. Ю. Дуальная система образования Германии в оценках ее субъектов. Уральский государственный горный университет, Екатеринбург, Россия. Образование и наука. Том 21, № 5 2019,с. 131-140.
7. Greinert, W.D. Organisationsmodelle und Lernkonzepte in der beruflichen Bildung. Stuttgart 2001.
8. Kuebert, F. «Bildungseinheit» und Systemtransformation. Beitrage zur bildungspolitischen Entwicklung in den neuen Bundeslaendern und im oestlichen Europa. Berlin 1999.
9. Lipsmeier, Antonius (Hg.), Berufsbildungspolitik in den 70er Jahren. Eine kritische Bestandsaufnahme fur 80er Jahre. Zeitschrift fur Berufs- und Wirtschaftspadagogik beiheft 4. Wiesbaden 1983.
10. Ашыралиева Б.С. Башкирский государственный педагогический университет им. М. Акмулы, 2019, № 4-5(89-90).
11. Гилёва Н. В. Актуальные проблемы трудового права. www.zakon.kz.
12. Смирнов И.П. О научности педагогики. ЖУРНАЛ Образование и наука №2, 2020.
13. Нуржанбаева Ж.О. Дуальді оқыту жүйесін ендіру арқылы колледж студенттерінің еңбек құндылығын қалыптастырудың мәні. Казахский национальный педагогический университет имени Абая. ВЕСТНИК Серия «Педагогические науки», №3(59), 2018 г.
14. Алшынбаева, Ж.Е. Теоретические основы дуального обучения в системе технического и профессионального образования. ТехноОбраз 2017: Инновации в образовании [Электронный ресурс] : сборник научных статей участников XI Международной научной конференции, Гродно, 14-15 марта 2017 г.
15. Жолдасбекова С.А., Нуржанбаева Ж.О. Объективные предпосылки реализации дуальной модели высшего педагогического образования в Казахстане. ВЕСТНИК КазНПУ им. Абая, серия «Педагогические науки», №4(76), 2022.
16. Послания народу Казахстана, которое Президент Касым-Жомарт Токаев озвучил на совместном заседании палат Парламента 2 сентября 2024 года.
17. «Методические рекомендации по организации и проведению демонстрационного экзамена (сайт worldskills.kz)».
18. Спецификация стандартов Worldskills, компетенция «Электромонтаж».

ДЕМОНСТРАЦИЯЛЫҚ ЕМТИХАН – КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІН ҚОРЫТЫНДЫ АТТЕСТАТТАУДЫҢ ЖАҢА НЫСАНЫ

Тенизова О.В.

«Торайғыров университеті» КЕАҚ жоғары колледжі, Павлодар қ.

Аңдатпа. Түлектердің сапалы білім деңгейін арттыруға ықпал ететін колледжде дуальды оқытуға арналған мақала. Қорытынды аттестаттаудың жаңа нысаны – WorldSkills стандарттары бойынша өткізілетін демонстрациялық емтихан ұсынылды. Студенттердің өндірістік жұмыстарына жақын, практикалық жұмыс істеу

тәсілі көрсетілген. Жұмыстың авторы түлектерге игерілген кәсіби құзыреттіліктерін көрсетуге мүмкіндік беретін техникалық және кәсіптік білім беру жүйесіндегі инновациялық әдістің құндылығын көрсетеді. Осы мақаланың мақсаты – техникалық кәсіптік білім берудің дуалды нысанын дамыту тұжырымдамасын және оның элементтерін колледж түлектерін қорытынды аттестаттаудың жаңа нысаны-демонстрациялық емтихан ретінде пайдалану мүмкіндігін негіздеу. Мақаланың міндеттері: колледжде демонстрациялық емтиханды өткізудің маңыздылығы мен өзектілігін көрсету, өйткені бұл студенттердің нақты, өндірістік жағдайларға жақын орындаған тапсырмаларын тәуелсіз бағалауға және түлектердің кәсіби, практикалық дағдылары мен дағдыларының деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: программалау, бағдарламалауды үйрету, мектепте бағдарламалау, колледж.

● DEMONSTRATION EXAM – A NEW FORM OF FINAL CERTIFICATION OF COLLEGE STUDENTS

Tenizova O.V.

Higher College of NAO «Toraigyrov University», Pavlodar

Abstract. The article is devoted to dual college education, which contributes to improving the quality of education of graduates. A new form of final certification is presented – a demonstration exam conducted according to WorldSkills standards. The method of practical work of students in conditions close to production is shown. The author of the work points out the value of an innovative method in the system of Technical and vocational education, which allows graduates to demonstrate their mastered professional competencies. The purpose of this article is to substantiate the concept of the development of a dual form of technical vocational education and the possibility of using its elements as a new form of final certification of college graduates – a demonstration exam. The objectives of the article are to show the importance and relevance of conducting a demonstration exam in college, as it allows for an independent assessment of the tasks performed by students in conditions close to real, industrial conditions and to determine the level of professional and practical skills of graduates.

Keywords: students, electrician, dual training, demonstration exam, college.

ӘДІСТЕМЕЛІК КОМПАС МЕТОДИЧЕСКИЙ КОМПАС

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАҢДАР!

Сіздерге педагогтер мен әдіскерлерге кәсіби қызметінде қолдау көрсету үшін құрылған кезекті «Әдістемелік компас» айдарын ұсынып отырмыз. Бұл бөлімде біз әдістемелік құзыреттілікті дамытуға және білім беру процесінің сапасын жақсартуға көмектесетін материалдарды жариялаймыз.

Осы шығарылымда «Орта білім беру ұйымдарындағы білім алушылардың білім жетістіктеріне мониторинг жүргізу нәти-

желері бойынша кешенді талдау» аналитикалық есебі, Орта білім беру ұйымдарының оқу процесінде заманауи педагогикалық технологияларды іске асыру бойынша әдістемелік ұсынымдар және Жаратылыстану-математика бағыты пәндерінен білім алушылардың зерттеу дағдыларын жетілдіру бойынша әдістемелік ұсынымдар берілген.

Осы құжаттардың толық нұсқасымен Академия сайтында танысуға болады: <https://uba.edu.kz/qaz/metodology/3>

Әдістемелік ұсынымдар

1

«Орта білім беру ұйымдарындағы білім алушылардың білім жетістіктеріне мониторинг жүргізу нәтижелері бойынша кешенді талдау» аналитикалық есебі

Осы есепте ББЖМ-2024 нәтижелеріне кешенді талдауы берілді. Есептің бірінші бөлімінде ББЖМ-2024 зерттеу тұжырымдамасы, тестілеу бағыттары бойынша нәтижелер туралы ақпарат бар. Мониторинг қорытындылары әртүрлі параметрлер бойынша нәтижелерді салыстыруды қоса алғанда, өңірлер бөлінісінде талданды: білім беру ұйымдарының түрі мен орналасқан жері, 4 және 9 сынып білім алушыларының оқыту тілі, қиындық деңгейі және оқу бағдарламасының бөлімдері бөлінісінде оқу, математикалық және жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бойынша тест тапсырмалары. Сонымен қатар

есепте мониторингке қатысқан білім алушыларға, ата-аналарға, педагогтерге және білім беру ұйымдарының басшыларына жүргізілген сауалнама нәтижелерін талдау да ұсынылған. Есептің екінші бөлімі білім беру стейкхолдерлеріне арналған ұсыныстарға арналған.

Аналитикалық есеп білім беруді басқару органдарының өкілдеріне және білім беру процесінің басқа да қатысушыларына арналған.

2

Орта білім беру ұйымдарының оқу процесінде заманауи педагогикалық технологияларды іске асыру бойынша әдістемелік ұсынымдар

Бұл әдістемелік ұсынымдарда заманауи педагогикалық технологиялардың теориялық негіздері талқыланып, оларды мектептің оқу-тәрбие үрдісінде пайдаланудың әдістемелік ерекшеліктері сипатталып жазылды. Олар әдістемелер мен технологиялар әлеуетіне кеңейтуді қалайтын тәжірибелі мұғалімдерге де, мамандыққа алғашқы қадам басқан жас мамандарға да пайдалы болады деген үміттеміз.

3

Жаратылыстану-математика бағыты пәндерінен білім алушылардың зерттеу дағдыларын жетілдіру бойынша әдістемелік ұсынымдар

Бұл әдістемелік ұсыным білім алушылардың өздігінен зерттеу және сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру арқылы білім беру үдерісінің сапасын арттыруға бағытталған. Бұл құжатта зерттеу дағдыларын сабақта және сабақтан тыс уақытта дамыту мәселелері, оны жүзеге асыру құралдары, білім алушылардың зерттеу қызметін дамыту бойынша отандық және халықаралық тәжірибенің ерекшеліктері мен үздік тәжірибелері қарастырылған. Сондай-ақ білімді тиімді меңгеруге және болашақ кәсіби қызметке дайындыққа ықпал ететін әдістер мен стратегиялар да қаралған.

Бұл еңбек практикалық қызығушылық тудырады және оны мұғалімдерге, әдіскерлерге тәжірибе жүзінде пайдалануға ұсынуға болады.

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

Предлагаем вашему вниманию очередную рубрику «Методический компас», посвященную методической помощи педагогам и методистам в их профессиональной деятельности. В этом разделе мы публикуем материалы, которые помогут развить методическую компетентность и улучшить качество образовательного процесса.

В данном выпуске представлены Аналитический отчёт «Комплексный анализ результатов мониторинга образовательных

достижений обучающихся организаций среднего образования», Методические рекомендации по реализации современных педагогических технологий в учебном процессе организаций среднего образования и Методические рекомендации по совершенствованию исследовательских навыков обучающихся по предметам естественно-математического направления.

С полной версией этих документов можно ознакомиться на сайте Академии: <https://uba.edu.kz/ru/metodology/3?page=1>

Методические рекомендации

1

Аналитический отчёт «Комплексный анализ результатов мониторинга образовательных достижений обучающихся организаций среднего образования»

В настоящем отчёте представлен комплексный анализ результатов МОДО-2024. В первой части отчёта содержится информация о концепции исследования МОДО-2024, а также результаты по направлениям тестирования. Итоги мониторинга проанализированы в разрезе регионов, включая сравнение результатов по различным параметрам: вид и месторасположение организаций образования, язык обучения обучающихся 4-х и 9-х классов, тестовые задания по читательской, математической и естественно-научной грамотности в разрезе уровней сложности и разделов учебной программы. Кроме того, в отчёте представлен анализ результатов анкетирования обучающихся, родителей, педагогов и руководителей организаций образования, участвовавших в мониторинге. Вторая часть отчёта посвящена рекомендациям для стейкхолдеров образования.

Аналитический отчёт предназначен для представителей органов управления образования и других участников образовательного процесса.

2

Методические рекомендации по реализации современных педагогических технологий в учебном процессе организаций среднего образования

В методических рекомендациях рассматриваются теоретические основы современных педагогических технологий, раскрываются методические особенности их использования в учебно-воспитательном процессе школы. Адресуются как опытным педагогам, желающим расширить свой арсенал методик и технологий, так и молодым специалистам, делающим первые шаги в профессии.

3

Методические рекомендации по совершенствованию исследовательских навыков обучающихся по предметам естественно-математического направления

Данная методическая рекомендация направлена на повышение качества образовательного процесса посредством формирования у обучающихся навыков самостоятельного исследования и критического мышления. Рассматриваются вопросы, связанные с формированием исследовательских навыков на уроке и вне внеурочного направления, инструменты реализации, а также особенности и лучшие практики как отечественного, так и международного опыта по развитию исследовательской деятельности среди обучающихся, включая методы и стратегии, которые способствуют эффективному усвоению знаний и подготовке к дальнейшей профессиональной деятельности. В рекомендациях уделяется внимание интеграции современных образовательных технологий и проектной работы для обеспечения системного подхода к обучению.

Представляет практический интерес, её можно рекомендовать для использования на практике педагогам, методистам. Также может быть полезен научным работникам, обучающимся, магистрантам, докторантам и преподавателям высших учебных заведений.

«АЛТЫНСАРИН АКАДЕМИЯСЫНЫҢ ХАБАРШЫСЫ» ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫНЫҢ АВТОРЛАРҒА АРНАЛҒАН ЕРЕЖЕЛЕРІ

1. Жарияланымдарға қазақ, орыс, шет тілдеріндегі мақалалар қабылданады. Мақалаларды авторлар мұқият тексеріп, өңдеуі керек.
2. Мақалалар компьютерде терілуі керек, аралық интервал – 1, өрістер: сол жағы - 30 мм, оң жағы - 15 мм, жоғарғы жағы - 20 мм, төменгі жағы - 20 мм, сондай-ақ «Windows-ке арналған Word» мәтіндік редакторындағы электронды мақала қабылданады.
3. Мақаланың көлемі (әдебиеттер тізімін, кестелерді, суреттер, олардың атауын қоса алғанда) 10 беттен аспауы тиіс.
4. Суреттер көлемі мақала көлемінің 1/4 бөлігінен аспауы тиіс.
5. Мақалалар келесі ережелерге сәйкес қатаң түрде рәсімделуі керек:
  - ▶ ФТАМР (ғылыми техникалық ақпараттың мемлекетаралық айдары) <https://grnti.ru/>;
  - ▶ мақаланың тақырыбы мақала мазмұнын толықтай ашуы керек және 12 сөзден аспауы керек. Техникалық параметрлер: кегль - 14, гарнитура - Times New Roman, бас әріптермен, қалың, абзац орталықтандырылған болуы керек;
  - ▶ автордың (авторлардың) аты-жөні мен тегі, сондай-ақ мекеменің толық атауы мынадай техникалық параметрлерге сәйкес келуі тиіс: кегль - 14, гарнитура - Times New Roman, орталықтандырылған абзац;
  - ▶ аңдатпа мақаланың негізгі ақпаратын қамтуы керек, көлемі 100 сөзден аспағаны жөн. Аңдатпа қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде беріледі. Аңдатпа келесі параметрлерді сақтауы керек: кегль - 12 пункт, гарнитура - Times New Roman, көлбеу (курсив), солдан оңға шегініс - 1 см, жоларалық интервал – дара;
  - ▶ түйінді сөздер аңдатпадан кейін қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде жазылуы тиіс және 5-6 сөз жеткілікті. Түйінді сөздер келесі параметрлерді сақтауы керек: кегль - 12, гарнитура - Times New Roman, көлбеу (курсив), сол-оң жақ шегініс - 1 см, жоларалық интервал – дара;
  - ▶ мақала мәтіні: кегль - 14, гарнитура - Times New Roman, жоларалық интервал – дара;

Мақаланың құрылымы: кіріспе, әдістеме, практикада қолдану, ұсыныстар, қорытынды және қолданылған деректер тізімінен тұрады.

МАҚАЛА ҚҰРЫЛЫМЫ

Кіріспе

Кіріспеде әдістемелік мақала тақырыбының маңыздылығы мен өзектілігін жазылуы керек. Мақаланың мақсаты мен міндеттерін тұжырымдап, осы тақырып бойынша жазылған отандық және шетелдік әдебиеттерге шолу жасалады.

Әдістеме (технологияны қолдану / озық педагогикалық тәжірибе / авторлық бағдарлама / әдіс / тәсіл)

Бұл бөлімде әдістеменің толық сипаттамасы ұсынылады. Оның ерекшеліктері, негізгі реттілігі мен принциптерін сипаттау керек. Білім беру немесе оқушылармен жұмыс істеу процесінде қолданылатын әдістер жазылады.

Практикада қолдану

Бұл бөлім әдістемені іс жүзінде қалай нақты қолданылғанын көрсетуге арналған. Сабақтар, авторлық бағдарлама, жобалар немесе басқа білім беру іс-шаралары сияқты әдістемені нақты білім беру процесінде қолдану барысы келтіреді. Әдістемені қолдану нәтижелерін талдау және оның тиімділігіне баға береді. Сонымен қатар осы бөлімде әдістемені қолдандудың артықшылықтары мен кемшіліктері де жазылады.

Ұсыныстар

Ұсыныстар бөлімінде басқа педагогтерге әдістемені оқу процесіне сәтті енгізу бойынша ұсыныстар беріледі. Бұл әдістемелерді қолдануға дайындық бойынша кеңестер, нәтижелерді бағалау әдістері, әртүрлі оқу топтары мен контекстерге бейімделу және басқа да практикалық ұсыныстар жазылады.

Қорытынды

Қорытынды – бұл әдістемелік мақаланың соңғы, бірақ маңызды бөлімі. Бұл бөлімде мақалада жазылған ойлардың, әдістемелердің, олардың практикада қолданылуы бойынша жалпы тұжырым жасалынады. Қорытынды қысқа, бірақ мазмұнды болуы керек және педагогтердің

практикалық қызметі мен білім беру процесін дамыту үшін зерттеудің маңыздылығын атап өтуі керек.

Қолданылған деректер тізімі

Осы журналға арналған әдебиеттер тізімінде мақала мәтінінде сілтеме жасалған дерек-көздер ғана көрсетілуі керек. Тізімді жасамас бұрын, тізімдегі барлық дереккөздердің мақалада болғандығын тексеру керек. Сондай-ақ ел ішіндегі зерттеулер мен жарияланымдарға негізделген жұмыстарды қоса алғанда, отандық көздердің болуы міндетті. Әдебиеттер тізімі ГОСТ 7.5-98; ГОСТ 7.1-2003 сәйкес ресімделуі керек. Барлық сілтемелер түпнұсқа тілінде берілуі керек. Мақалада келтірілген сілтемелер нөмірленген және төртбұрышты жақшада болады.

- ▶ кестелер мәтіндегі сілтемеден кейін орналастырылады, оларды мәтінде атап өту ретімен нөмірленеді, әр кестенің өз тақырыбы болады. Диаграммалар мен графиктер кестелерді қайталамауы керек. Кестелердің материалы мәтінге қосымша сілтеме жасамай-ақ түсінікті болуы керек. Кестеде қолданылған барлық қысқартулар оның астында орналасқан жазбада түсіндірілуі керек;
- ▶ суреттер TIFF (*.TIF) немесе JPG (Word бағдарламасына ендірілмеген) мақала мазмұнында беріледі. Әр суретте мәтінде бір сілтеме болуы керек, суреттердегі нөмірлеу өтпелі болуы керек, суреттерге қолтаңбалар жеткілікті толық ақпаратты қамтуы керек;
- ▶ қысқартулар тек жалпы қабылданған – өлшем атауларын, физикалық, химиялық және математикалық шамалар мен терминдерді және т. б. қолдануға рұқсат етіледі;
- ▶ математикалық формулаларды Microsoft Equation ретінде теру керек (әр формула бір объект).

6. Редакция мақаланы әдеби және стилистикалық өңдеумен айналыспайды. Талаптарға сәйкес келмейтін мақалалар жариялауға қабылданбайды.

7. 7. Мақаланың электрондық нұсқасы электрондық пошта арқылы жіберілуі керек: **bak@uba.edu.kz**

8. Байланыс телефоны: 8(7172) 725882

9. Мақала соңында автор туралы мәлімет берілуі керек: автор Т.А.Ә., жұмыс орны, эл.поштасы мен байланыс телефоны;

- ▶ мақаланың метадеректері (тақырыбы, ав-

тор туралы мәлімет, аңдатпа пен түйінді сөздер) орыс және ағылшын тілдерінде Қолданылған деректер тізімінен кейін жазылуы тиіс.

Мақаланы жариялау шарттары

- ▶ Әдістемелік зерттеулердің тұтастығын қамтамасыз ету үшін авторлар осы ба-сылымда белгіленген мақаланы рәсімдеу талаптарын сақтауы тиіс.
- ▶ Мақаланы басылымға жолдаған кезде автор қолжазбаның түпнұсқа екендігін, ағымдағы немесе ұқсас түрде бұрын басқа басылымдарда жарияланбағандығын және басқа баспа үйлеріне қарауға берілмегендігін кепілдейді. Басқа тілдерде жарияланған мақалалардың аудармалары жариялануға қабылданбайды.
- ▶ Мақалада авторларды көрсету ретін авторлардың өздері анықтайды және қолжазбаны редакцияға тапсырғаннан кейін өзгертілмейді. Редакциялау барысында және мақала қабылданғаннан кейін авторлар құрамын өзгерту, авторды қосу, алып тастау немесе өзгертуге жол берілмейді.
- ▶ Журналдың бір санында бір автордан, соның ішінде ол бірлескен авторлық құрамында болса бір қолжазба (мақала) ғана қабылданады.
- ▶ Бір мақаладағы соавторлар саны **4 (төрт)** адамнан аспауы тиіс.
- ▶ Мақаланың түпнұсқалылығы кемінде **60%** болуы керек.
- ▶ Егер мақалада балалар (білім алушылар) қатысқан зерттеулерге қатысты мәселелерді қозғаса, этикалық комитеттің қорытындысын ұсыну қажет.

Рецензиялау түрі: **біржақты жасырын рецензиялау.**

Мақаланы қарау тәртібі

Журнал поштасына келіп түскен мақалалар үш кезеңдік тексеруден өтеді:

1-кезең – БАСТАПҚЫ САРАПТАМА

Барлық мақала журналдың техникалық рәсімдеу, құрылымдық және тақырыптық бағыттарына сәйкестігіне тексеруден өтеді. Осы талаптарға сәйкес келетін мақалалар екінші кезеңге өтеді. Бастапқы сараптамадан өткізу мерзімі – 10 жұмыс күні.

2-кезең – ПЛАГИАТТЫ ТЕКСЕРУ

Редакция саясатына сәйкес, бірінші кезеңді сәтті өткен мақалалар міндетті түрде плаги-

ат бойынша тексеріледі. Журнал редакциясы «Антиплагиат-Қазақстан. Эксперт» лицензиялық бағдарламасын қолданады. Бұл бағдарлама жасанды интеллектпен интеграцияланған, сондықтан мақаланы жазу кезінде ЖИ-ны пайдалану ұсынылмайды. Плагиатты тексеру нәтижелері туралы анықтама редакцияда сақталады. Мақаланың түпнұсқалылығы 60% -дан асуы тиіс. Осы көрсеткішке жетпеген мақалалар журналда жарияланудан бас тартылады. Плагиатты тексеруді сәтті өткен мақалалар үшінші кезеңге жіберіледі. Плагиатты тексеру мерзімі – 3 жұмыс күні.

3-кезең – РЕЦЕНЗИЯЛАУ

Алдыңғы кезеңдерді сәтті өткен мақалалар міндетті сараптамалық талдауға, яғни рецензиялауға жіберіледі. Рецензентті журнал редакциясы ұсынады. Рецензиялауға журналдың талаптарына сәйкес келетін және мәтіннің бірегейлігі 60%-дан кем емес мақалалар жол-

данады. Мақаланы рецензиялау мерзімі – 12 жұмыс күні. Рецензент үш шешімнің бірін қабылдай алады: «мақаланы жариялауға ұсыну», «мақаладан бас тарту» немесе «мақаланы ескертулерді жою және қайта рецензиялаудан кейін қабылдау». Рецензенттің шешімі авторға кері байланыс түрінде хабарланады.

Мақаланы журналда жариялау туралы **түпкілікті шешім журналдың редакциялық алқа құрамының отырысында қабылданады.**

Журналда мақаланы жариялау ақылы болып табылады. 2024 жылдан 10 бетке дейінгі мақаланы жариялау құны **5058 теңгені** құрады. Төлем Академияның банктік шотына тек рецензиялауды сәтті өткеннен және мақаланың белгіленген талаптарға сәйкестігі туралы оң шешім қабылданғаннан кейін жүзеге асырылады.

Барлық талапқа сәйкес келетін мақалалар ғана жариялануға қабылданады.

ПРАВИЛА ДЛЯ АВТОРОВ МЕТОДИЧЕСКОГО ЖУРНАЛА «ВЕСТНИК АКАДЕМИИ АЛТЫНСАРИНА»

1. К публикациям принимаются статьи на казахском, русском, иностранных языках. Статьи должны быть тщательно выверены и отредактированы авторами.
2. Статьи принимаются в 1 экземпляре, набранных на компьютере, напечатанных на одной стороне листа с одинарным межстрочным интервалом, поля: левое - 30 мм, правое - 15 мм, верхнее - 20 мм, нижнее - 20 мм, а также электронный вариант со всеми материалами в текстовом редакторе «Word для Windows».
3. Объем статьи (включая таблицы, список литературы, подписи к рисункам, рисунки) не должен превышать 10 страниц.
4. Объем рисунков не должен превышать 1/4 объема статьи.
5. Статьи должны быть оформлены в строгом соответствии со следующими правилами:
  - ▶ МРНТИ (межгосударственный рубрикатор научной технической информации) <https://grnti.ru/>;
  - ▶ заглавие статьи должно точно отражать содержание статьи и состоять из не более 12 слов; технические параметры: кегль - 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, заглавные, жирные, абзац центрованный;
  - ▶ инициалы и фамилия(-и) автора(-ов), а также полное название учреждения должны соответствовать следующим техническим параметрам: кегль - 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, абзац центрованный;
  - ▶ аннотация должна быть лишена вводных фраз, содержать только главную информацию статьи, не превышать объем 100 слов, выполняться на казахском, русском и английском языках по следующим параметрам: кегль - 12 пунктов, гарнитура - Times New Roman, курсив, отступ слева-справа - 1 см, межстрочный интервал – одинарный;
  - ▶ ключевые слова (5-6 слов): на казахском, русском и английском языках по следующим параметрам: кегль - 12 пунктов, гарнитура - Times New Roman, курсив, абзац - 1 см, межстрочный интервал – одинарный;
  - ▶ текст статьи: кегль - 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, межстрочный интервал – одинарный;

Структура статьи: введение, методика, практическое применение, рекомендации, заключение и список использованных источников;

СТРУКТУРА СТАТЬИ

Введение

Во введении следует изложить важность и актуальность темы методической статьи. Формулируя цель и задачи статьи, следует дать обзор отечественной и зарубежной литературы, посвященной данной теме.

Методика

В этом разделе будет представлено подробное описание методики. Необходимо описать, как она разработана, основные этапы и принципы. Записать методы, используемые в процессе обучения или работы с учащимися.

Практическое применение

Этот раздел предназначен для демонстрации того, как методика была применена на практике. Предоставить опыт применения автором конкретной методики, как уроки, авторская программа, проекты или другие образовательные мероприятия, в реальном образовательном процессе. Проанализировать результаты применения методики и оценить ее эффективность. В этом разделе также описать преимущества и недостатки использования методологии.

Рекомендации

В разделе с рекомендациями предоставить рекомендации для других педагогов по успешному внедрению методики в учебный процесс. Сформулировать советы по подготовке к использованию данных методик, методы оценки результатов, адаптацию к различным учебным группам и контекстам, а также другие практические рекомендации.

Заключение

Заключение – это последний, но важный раздел методической статьи. В данном разделе делается общий вывод по изложенным в статье соображениям, методикам, их практическому применению. Заключение должно быть кратким, но содержательным и подчеркивать важность исследований для развития практической деятельности педагогов и образовательного процесса.

Список использованных источников

В списке литературы для данного журнала должны быть указаны только те источники, на которые ссылаются в тексте статьи. Перед составлением списка следует проверить, что все перечисленные источники были упомянуты в статье. Также обязательным требованием является наличие отечественных источников, включая работы, основанные на исследованиях и публикациях внутри страны. Список литературы должен быть оформлен в соответствии с ГОСТ 7.5-98; ГОСТ 7.1-2003. Все ссылки должны быть даны на языке оригинала. Ссылки и сноски, приведенные в статье, пронумеровываются и заключаются в квадратные скобки.

- ▶ таблицы помещаются после ссылки в тексте, нумеруются в порядке упоминания их в тексте, каждая таблица имеет свой заголовок. Диаграммы и графики не должны дублировать таблицы. Материал таблиц должен быть понятен без дополнительного обращения к тексту. Все сокращения, использованные в таблице, должны быть пояснены в Примечании, расположенном под ней;
  - ▶ рисунки (только черно-белые) представляются в содержании статьи с расширением TIFF (*.TIF), или JPG (не встраивать в Word). На каждый рисунок должна быть одна ссылка в тексте, нумерация у рисунков – сквозная, подписи к рисункам должны содержать достаточно полную информацию;
  - ▶ сокращения разрешаются применять только общепринятые — названия мер, физических, химических и математических величин и терминов и т. п.;
  - ▶ математические формулы должны быть абраны как Microsoft Equation (каждая формула - один объект).
6. Редакция не занимается литературной и стилистической обработкой статьи. Статьи, оформленные с нарушением требований, к публикации не принимаются.
7. Электронный вариант статьи следует направлять по электронной почте: **bak@uba.edu.kz**
8. Контакты: 8(7172) 725882
9. В конце статьи приводятся сведения об авторе: Ф.И.О. полностью, место работы, контактный телефон и электронная почта (данные необ. редакции для обратной связи с автором);
- ▶ также после Списка использованных источников необходимо предоставить название статьи, ФИО автора (-ов), аннотацию и ключевые слова на казахском и английском языках.

Условия публикации статьи:

- ▶ Для обеспечения целостности методических исследований авторам необходимо придерживаться требований к оформлению статьи, установленных данным изданием.
- ▶ При подаче статьи автор гарантирует, что работа является оригинальной, ранее не публиковалась в других изданиях в текущем или аналогичном виде и не передана на рассмотрение в другие издательства. Переводы статей, опубликованных на других языках, к публикации не принимаются.
- ▶ Порядок указания авторов в статье определяется авторами самостоятельно и не подлежит изменению после подачи рукописи в редакцию. Добавление, удаление или изменение состава авторов на этапах редактирования и после принятия статьи не допускаются.
- ▶ В одном номере журнала допускается не более одной рукописи от одного автора, включая рукописи, в которых он выступает в качестве соавтора.
- ▶ Количество соавторов в одной статье не должно превышать 4 (четырёх).
- ▶ Оригинальность статьи должна составлять не менее 60 %.
- ▶ В случае если статья затрагивает вопросы, связанные с исследованиями, в которых участвуют дети, необходимо предоставить заключение этического комитета.

Тип рецензирования: **одностороннее слепое рецензирование.**

Порядок рассмотрения статьи

Все статьи, поступающие на электронную почту, рассматриваются в три этапа:

1 ЭТАП – ПЕРВИЧНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

Все статьи проходят проверку на соответствие требованиям технического оформления, структуры и тематической направленности журнала. Статьи, соответствующие этим требованиям, переходят на второй этап. Срок проведения первичной экспертизы составляет 10 рабочих дней.

2 ЭТАП – ПРОВЕРКА НА ПЛАГИАТ

В соответствии с редакционной политикой, все статьи, прошедшие первый этап, в обязательном порядке проверяются на плагиат. Редакция журнала использует лицензионную программу «Антиплагиат-Казахстан. Эксперт». Данная программа интегрирована с искусственным интеллектом, поэтому при написа-

нии статьи не рекомендуется использовать ИИ. Справка о результатах проверки на плагиат хранится в редакции. Оригинальность статьи должна превышать 60 процентов. Статьи, не достигшие этого показателя, отклоняются от публикации в журнале. Статьи, успешно прошедшие проверку на плагиат, направляются на третий этап. Срок проверки на плагиат составляет 3 рабочих дня.

3 ЭТАП – РЕЦЕНЗИРОВАНИЕ

Статьи, успешно прошедшие предыдущие этапы, направляются на обязательный экспертный анализ, то есть на рецензирование. Рецензента назначает редакция журнала. К рецензированию допускаются статьи, соответствующие требованиям журнала и обладающие уникальностью текста не менее 60%. Срок рецензирования статьи составляет 12 рабочих дней. Рецензент может принять одно из трех

решений: «одобрить статью к публикации», «отклонить статью» или «принять статью после устранения замечаний с последующей повторной рецензией». Решение рецензента сообщается автору в форме обратной связи.

Окончательное решение о публикации статьи в журнале принимается на заседании редакционной коллегии журнала.

Публикация статьи в журнале является платной. С 2024 года стоимость публикации статьи объемом до 10 страниц составила **5058 тенге**. Оплата производится на банковский счет Академии только после успешного прохождения рецензирования и принятия положительного решения о соответствии статьи установленным требованиям.

К публикации принимаются статьи, полностью соответствующие требованиям журнала.

Журналдың құрылтайшысы:
Қазақстан Республикасы
Оқу-ағарту министрлігінің
«Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы» ШЖҚ РМК.

Журнал 2023 жылдың
наурызынан шыға бастады.
Басылым 3 айда бір рет шығады.

Журнал Қазақстан Республикасының
Ақпарат және қоғамдық даму
министрлігінің Ақпарат комитетінде
қайта есепке қойылған
(2023 жылғы 20 ақпандағы Мерзімді баспасөз
басылымын, ақпарат агенттігін және желілік
басылымды қайта есепке
қою туралы №KZ35VPY00064971 куәлік).

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар
редакцияның көзқарасын білдірмейді.
Фактілер мен мәліметтердің анықтығына,
сондай-ақ стилистикалық қателерге
авторлар жауапты.
Журналға шыққан материалдарды
редакцияның келісімінсіз
көшіріп басуға болмайды.

Мекенжайы:
010000, Астана қ.,
Мәңгілік Ел даңғ., 8/2
«Алтын Орда» БО.
E-mail: bak@uba.edu.kz
Басуға 31.03.2025 ж. қол қойылды.
Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 28.5. RISO басылым.
Таралымы - 300 дана.

Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА-ның
Дизайн және полиграфиялық қызметтер
бөлімінде басылып шығарылды.

Учредитель журнала:

РГП на ПХВ «Национальная академия
образования им. И. Алтынсарина»
Министерства просвещения
Республики Казахстан.

Журнал издается с марта 2023 года.
Периодичность 1 раз в 3 месяца.

Журнал поставлен на переучет в Комитете
информации Министерства информации и
общественного развития
Республики Казахстан
(Свидетельство №KZ35VPY00064971
о переучете периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
от 20 февраля 2023 года).

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы
не отражают точку зрения редакции.
Ответственность за достоверность
фактов и сведений в публикациях,
а также за стилистические
ошибки несут авторы.
Перепечатка материалов,
опубликованных в журнале,
допускается только с согласия редакции.

Наш адрес:

010000, г. Астана,
пр. Мәңгілік Ел, 8/2,
БЦ «Алтын Орда».
E-mail: bak@uba.edu.kz
Подписано в печать 31.03.2025 г.
Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 28.5. Печать RISO.
Тираж - 300 экз.

Отпечатано в Отделе дизайна
и полиграфических услуг
НАО им. И. Алтынсарина.